153

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
I
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
1947–2005

/SPRAWOZDANIE Z PIERWSZEGO ETAPU BADAŃ/
„AKADEMIA”

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
05-007430-003-0

WARSZAW

74748

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

I

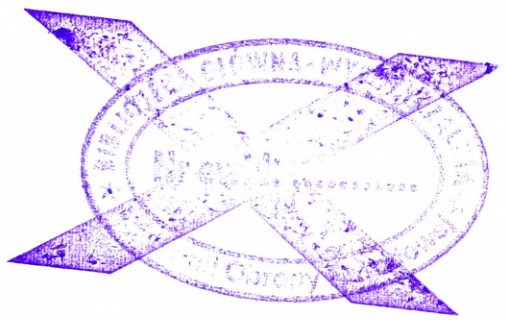
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

1947 - 2005

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 4748
II
Akademii Obrony Narodowej

/SPRAWOZDANIE Z PIERWSZEGO ETAPU BADAŃ/

„AKADEMIA"

Warszawa 2008

	1	2	3	

4

Tytuł.: Akademia Sztabu Generalnego WP i Akademia Obrony Narodowej 1947-2005(sprawozdanie z pierwszego etapu badań)

Praca naukowo-badawcza pk. „AKADEMIA”

5	6	7
Rozpoczęto: 05.05.2005 r. Zakończono: 18.12.2008 r.	kart: 301	

8	9

Recenzent: płk dr hab. Jarosław WOŁEJSZO

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
I
AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ
1947 – 2005

/ SPRAWOZDANIE Z PIERWSZEGO ETAPU BADAŃ/

ZESPÓŁ AUTORSKI

prof. dr hab. Bogdan M. Szulc (kierownik i red. naukowy)

prof. dr hab. Wojciech Michalak

dr Stanisław Miodek

dr Dominik Strasburger

dr Zbigniew Mazurek (sekretarz zespołu)

ppłk mgr Marian Ruchlicki

kpt. dypl. rez. Marian Mikołajczyk

Redakcja techniczna i skład komputerowy

mgr Grażyna Górska-Cader

SPIS TREŚCI

WSTĘP 5

CZĘŚĆ I. DOKONANIA I ZAŁOŻENIA BADAWCZE ORAZ ZAMIERZENIA 8

1. ZAŁOŻENIA I PROCEDURA BADAWCZA 9

2. ZAMIERZENIA I PERSPEKTYWY BADAWCZE 18

CZĘŚĆ II. OPRACOWANIA MERYTORYCZNE MATERIAŁY ZEBRANE 21

1. POWSTANIE I ROZWÓJ ASG WP W LATACH 1947–1956 22

1.1. Sytuacja społeczno–polityczna i początki uczelni 22

1.2. Powstanie pierwszych struktur organizacyjnych lotnictwa 30

2. PRZEMIANY W ASG WP W LATACH 1957-1965 57

2.1. Czynniki wpływające na rozwój uczelni w okresie 1957-1965 57

2.2. Rozwój Fakultetu Wojsk Lotniczych (lata 1957-1965) 60

2.2.1. Działalność dydaktyczna 65

2.2.2. Działalność naukowo-badawcza 78

3. DZIAŁALNOŚĆ ASG WP W LATACH 1966-1976 87

3.1. Sytuacja ogólna i organizacja uczelni 87

3.2. Funkcjonowanie Oddziału Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i Lotnictwa 90

3.2.1. Działalność dydaktyczna 94

3.2.2. Działalność naukowo-badawcza 107

4. AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP W LATACH 1977–1990 116

4.1. Determinanty przemian w poszczególnych sferach działalności uczelni 116

4.2. Działalność Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju 120

4.2.1. Działalność dydaktyczna 122

4.2.2. Działalność naukowo-badawcza 133

4.3. Kierownicza kadra uczelni 142

5. POWSTANIE I POCZĄTKI DZIAŁANIA AKADEMMII OBRONY NARODOWEJ (1990 – 1996) 147

5.1. Sytuacja i czynniki determinujące powstanie uczelni 147

5.2. Organizacja i funkcjonowanie Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w pierwszym okresie Akademii Obrony Narodowej 151

5.2.1. Działalność dydaktyczna 155

5.2.2. Działalność naukowo-badawcza 169

6. AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ W LATACH 1996-2005 178

6.1. Zasadnicze elementy działalności uczelni w latach 1996 – 2005 178

6.2. Funkcjonowanie Wydziału WLOP w latach 1996-2005 183

6.2.1. Działalność dydaktyczna 192

6.2.2. Działalność naukowo-badawcza 207

7. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA AKADEMII OBRONY NARODOWEJ W LATACH 1990-2005 223

ZAŁĄCZNIKI 280

WSTĘP

Po drugiej wojnie światowej Polska stanęła wobec poważnych wyzwań. Zgoda państw koalicji na podporządkowanie powojennej Polski Związkowi Socjalistycznych Republik Radzieckich wpłynęła na taki a nie inny układ sił politycznych a w konsekwencji na budowę państwa socjalistycznego. Nie ulega wątpliwości, że miało to decydujący wpływ na siły zbrojne państwa. Sytuacja społeczno polityczna wpłynęła na kształt tych sił w sposób zasadniczy.

Nie ulega wątpliwości, że w nowej sytuacji zaistniała konieczność odbudowy korpusu oficerskiego co wiązało się z koniecznością zbudowania od nowa systemu szkolnictwa wojskowego. Oczywiście nie był to proces łatwy. Zdecydowana większość doświadczonej kadry dydaktycznej znalazła się na zachodzie. Korpus oficerski armii przybyłej ze wschodu oraz wywodzący się z nurtu lewicowego ruchu oporu (Armia Ludowa) prawie w całości nie miał doświadczeń dydaktycznych, a jego wykształcenie ogólne i wojskowe było – oględnie rzecz ujmując – na poziomie miernym. Tworzenie uczelni wojskowych nie mogło zatem obyć się bez doświadczonych oficerów armii przedwojennej. Mimo wszystko dobór kadr do powstających szkół oficerskich nie napotykał na większe trudności.

Sytuacja polityczna, w tym także międzynarodowa, oraz wynikająca z tego konieczność utrzymywania dużej liczebnie armii determinowały konieczność przygotowania na poziomie wyższym kadr dowódczo sztabowych. Trzeba tu jednocześnie podkreślić, iż już w latach 1945 -1947 dało się zauważyć narastanie przesłanek zimnej wojny. W tej sytuacji podjęto decyzję o utworzeniu w 1947 roku Akademii Sztabu Generalnego Wojska Polskiego.

ASG WP funkcjonowała od 1947 – do 2000 roku. Jej dzieje w tym okresie są wielce skomplikowane, często wielce kontrowersyjne. Na jej kształt organizacyjny oraz działalność naukową i dydaktyczną a także miejsce i rolę w systemie obronnym państwa i systemie nauki mi edukacji narodowej oddziaływało wiele czynników, z których za najważniejsze możemy uznać; wpływ radzieckich wzorców występujących szczególnie w latach 1947 – 1956; przynależność Polski do Układu Warszaw-

skiego oraz podległość zmiennym strukturom wojskowym. Historia uczelni obejmuje wiele sukcesów naukowych i dydaktycznych. Niestety, są w nie również wątki niezbyt przystające kofunkcji wyższej uczelni. Na szczęście zdarzenia nie przynoszące chluby uczelni były sporadyczne i krótkotrwałe.

Akademia Sztabu Generalnego Wojska Polskiego była w dziejach polskiego szkolnictwa wojskowego najdłużej funkcjonującą uczelnią o charakterze dowódczo-sztabowym. Jej dzieje obejmują 53 lata działalności , w których odbyło się 50 promocji absolwentów. Absolwenci stanowili większość korpusu generalicji wojska polskiego. Pełnili również wysokie, włącznie z najwyższymi, funkcje państwowe i międzynarodowe. Wielu absolwentów znakomicie funkcjonowało i funkcjonuje w nowej rzeczywistości międzynarodowej z dużym powodzeniem pełniąc wysokie funkcje w misjach organizowanych przez Organizację Narodów Zjednoczonych a nade wszystko w strukturach NATO.

Absolwentami ASG WP zostało także kilkudziesięciu oficerów armii radzieckiej (ZSRR), Węgier i Czechosłowacji. Oficerowie Ci z dużym powodzeniem pełnili odpowiedzialne funkcje w armiach swoich państw.

Szczególną rolę w rozwoju nauk wojskowych oraz w kształceniu kadr dowódczych dla sił zbrojnych, w przygotowaniu obronnym kadr kierowniczych państwa oraz kształceniu akademickim młodzieży należy przypisać Akademii Obrony Narodowej. Powstała ona w 1990 roku z połączenia Akademii Sztabu Generalnego WP i Wojskowej Akademii Politycznej im. Feliksa Dzierżyńskiego. Jej powstanie wiązało się z rozpoczętą obradami „ Okrągłego Stołu" transformacją ustrojową państwa i zmianą roli jaką miała pełnić jako wyższa uczelni. Jej funkcjonowanie przypada na okres intensywnych przemian.

W stosunkach międzynarodowych rozpadł się dwubiegunowy system bezpieczeństwa międzynarodowego oparty na równowadze strachu. Rozwiązany został Układ Warszawski, którego uczestnikiem była Polska. Armia, decyzją władz państwowych, musiała przygotować się do wejścia i uczestnictwa w strukturach NATO. W tym wszystkim niebagatelną rolę odegrała Akademia Obrony Narodowej. Uczelnia zaczęła również intensyfikować swoje uczestnictwo w polskim systemie edukacyjnym oraz w nauce. W krótkim czasie wykształciła wielu absolwentów. Uczelnię kończyli

między innymi oficerowie takich państw jak: Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, Francja, Republika Federalna Niemiec, Dania, Węgry, Czechy, Słowacja, Litwa, Republika Korei, Chińska Republika Ludowa.

W kontekście powyższego celowe wydawało się podjęcie działań nad opracowaniem monografii obu uczelni. Zespół autorski zdawał sobie sprawę z ogromu trudności a przede wszystkim z ograniczonego czasu na realizację tak ogromnego przedsięwzięcia. Niniejsze opracowanie stanowi efekt pierwszego etapu badań, który z natury rzeczy jest etapem wstępnym. Z tego też względu prezentowane materiały są jedynie danymi zebranymi , wymagającymi potwierdzenia i właściwej analizy. Są to materiały cząstkowe i nie mogą pretendować jeszcze do niepodważalnego, zgodnego z kanonami nauki opracowania. Prezentowany materiał możemy nazwać jedynie studium wstępnym, które stanowi początek prac nad wydaniem monografii.

CZĘŚĆ I

DOKONANIA I ZAŁOŻENIA BADAWCZE

ORAZ

ZAMIERZENIA

1. ZAŁOŻENIA I PROCEDURA BADAWCZA

Kształcenie kadr oficerskich było i jest współcześnie nie tylko ważnym procesem przygotowania profesjonalnych dowódców wojskowych ale także istotnym ogniwem systemu edukacyjnego państwa. Jest również istotnym elementem systemów społeczno-politycznych oraz kulturalno cywilizacyjnych. Nie ulega wątpliwości, iż od poziomu przygotowania dowódców w znacznym stopniu zależny jest stan przygotowania armii do wykonywania nałożonych na nią zadań. Można zauważyć, że od czasów zorganizowanego, instytucjonalnego kształcenia kadr oficerskich, bez względu na funkcjonujące systemy społeczno–polityczne, znaczny wpływ na dobór i kształcenie oficerów miały władze, choć najczęściej deklarowano apolityczność armii a szczególnie korpusów oficerskich. Sytuacja taka trwała bez względu na system państwa i układy polityczno militarne. Różne było jedynie natężenie oddziaływań oraz metody i formy wpływania na rzeczywistość edukacyjną.

W kontekście powyższego niezwykle istotne wydaje się pytanie o przygotowanie polskich kadr dowódczych. Odpowiedź na nie jest prosta. W rzeczy samej bowiem dwudziesty wiek stał się okresem, w którym następowały szybkie zmiany w systemach przygotowania kadr dowódczych. Przede wszystkim wpływ na to miały, w naszym przekonaniu, dwa zasadnicze czynniki. Po pierwsze, dwie długotrwałe wojny światowe i po drugie powstanie dwóch systemów totalitarnych po pierwszej wojnie światowej oraz dwóch bloków polityczno militarnych po drugiej wojnie światowej.

Okres wojen spowodował konieczność szybkiego przygotowania kadr dowódczych. Można tu zauważyć dwa nurty. Pierwszy polegał na szybkim, krótkim przygotowaniu kadr zawodowych w tak zwanym systemie wojennym. Drugi nurt oparto na krótkotrwałym przygotowaniu dobrze wykształconych mężczyzn, przeważnie absolwentów uczelni wyższych, do różnych funkcji oficerskich. Po pierwszej wojnie światowej system przygotowania kadr dowódczych oparto na edukacji zawodowej w szkołach (akademiach) wojskowych oraz kształceniu rezerw oficerskich na czas wojny. Filarem budowania rezerw oficerskich (szczególnie w II Rzeczpospolitej) byli przede wszystkim studenci i absolwenci wyższych uczelni państwowych .

Druga wojna światowa wpłynęła na znaczne przewartościowania w przygotowaniu kadr dowódczo sztabowych. W toku jej przebiegu zaistniała konieczność organizacji przyspieszonych kursów oficerskich. W niektórych armiach stopnie oficerskie można było otrzymać za szczególne osiągnięcia w walce, a nawet za bohaterskie czyny bojowe. Dotyczyło to również awansów oficerskich. Po wojnie taki korpus oficerski ,niezbyt dobrze przygotowany, nie stanowił problemu w państwach, w których dokonano demobilizacji. Niestety nieco inna była sytuacja w Polsce. Naturalnie, mamy tu na myśli polskie siły zbrojne utworzone w ZSRR i podległe władzom ustanowionym przez Moskwę.

Dla zrozumienia zasadniczych zagadnień podjętego problemu ważne są okoliczności powstania sił zbrojnych na terytorium ZSRR. Ze względów zasadniczych pominiemy wszystkie kwestie związane z tworzeniem armii przez generała Władysława Andersa. Dla naszych rozpatrywań istotne jest formowanie jednostek polskich z inicjatywy Związku Patriotów Polskich (ZPP).[1] Przekonująco zauważa J. Zalewski, że *„Polscy komuniści znajdujący się w ZSRR nie ukrywali w swych planach politycznych nadziei związanych z rolą siły zbrojnej w zdobyciu przez nich władzy w kraju. Stworzenie jednostki polskiej uważam za konieczne w czasie jak najkrótszym – pisała Wanda Wasilewska w imieniu kierownictwa ZPP do przewodniczącego Rady Komisarzy Ludowych J. Stalina. Liczymy na to, że uda się nam rozpocząć od dywizji .Jestem zdania, że niezbędne okaże się oddelegowanie szeregu dowódców Armii Czerwonej, Polaków i Rosjan w celu udzielenia jednostce polskiej."*[2] Dalej zaś Autor ten słusznie twierdzi, iż *„Zespolenie wojska z organizacją polityczną świadczyło o przygotowaniu sił zbrojnych do wykonywania nie tylko zadań bojowych, ale także ich udziale w procesie przemian ustrojowych. (...) Istota naturalnej wojennej powinności żołnierskiej wolna jest od kulis gier politycznych, docierają one do wojska dopiero po pewnym czasie lub wcale. W przypadku działalności ZPP ten dystans uległ skróceniu, jego czo-*

---

[1] *Utworzona z inicjatywy grupy polskich komunistów w marcu 1943 roku (istniała do sierpnia 1946 roku) organizacja o charakterze politycznym. Związek rozwinął swą działalność szczególnie po zerwaniu stosunków między polskim rządem na uchodźstwie a ZSRR. Komitet organizacyjny ZPP (między innymi Wanda Wasilewska i Alfred Lampe), zwrócił się prośbą do rządu sowieckiego (Józefa Stalina) o wyrażenie zgody na formowanie polskiego wojska na terytorium ZSRR.ZPP przygotował w gruncie rzeczy warunki do przejęcia władzy w Polsce przez działaczy odpowiadających standardom wytyczonym przez J. Stalina.*

[2] J. Zalewski, Wojsko Polskie w przemianach ustrojowych 1989 – 2001(cyt. . wyk. Z: *Dokumenty i materiały do historii stosunków polsko – radzieckich, t .VII, Warszawa 1973, s. 408-409), Wyd. Elipsa, Warszawa 2002, s.66.*

łowi aktywiści nie kryli instrumentalnego wykorzystania armii do realizacji partykularnych interesów partii komunistycznej po przejęciu władzy w nowej Polsce. O strategii politycznej kierowania procesem formowania jednostek polskich decydował J Stalin. Posiadał on dobrą orientację o wartości ***esprit de corps*** *(podkr. B. Sz.) żołnierza polskiego, wiedział co go motywuje a co osłabia."*[3]

21 lipca 1944 roku ukazuje się dekret Krajowej Rady Narodowej o utworzeniu Wojska Polskiego. Powołano je w wyniku scalenia Armii Polskiej w ZSRR oraz działającej w kraju, pod zwierzchnictwem Polskiej Partii Robotniczej, Armii Ludowej. Kierownikiem resortu obrony został generał Michał Rola- Żymierski. W tym czasie rozpoczęto także ideologizację armii. Utworzony Główny Zarząd Polityczno – Wychowawczy rozpoczął intensywną pracę partyjno- polityczną. Głównym jej celem było kształtowanie właściwego oblicza partyjnego i politycznego w całych siłach zbrojnych w tym także (a może szczególnie) wśród oficerów. Rozpoczęto także wprowadzanie struktur partyjnych do organizacji wojskowych (jednostek, sztabów, instytucji). W siłach zbrojnych zaczęto wprowadzać regulaminy często dosłownie tłumaczone z języka rosyjskiego dosłownie. Wszystko to co radzieckie zaczęło stawać się z czasem jedynym wzorem godnym naśladowania. Niestety, także polityka edukacyjna, w tym także edukacja w wojsku popadała sukcesywnie w dyktat jedynie słusznych wskazań i nienaruszalnych zasad. Sztucznie tworzone i umacniane „ niepodważalne" zasady, zalecenia a nawet filozoficzne prawidłowości tworzyły swoistą mimikrę intelektualną.

Jak w takich warunkach funkcjonowało szkolnictwo wojskowe? Dotychczasowa wiedza pozwala sądzić, że działało ono w takich warunkach, jakie w poszczególnych okresach były tworzone przez władze. W takiej rzeczywistości jaka była, z jej ograniczeniami, według przyjętej filozofii funkcjonowania państwa, jego sił zbrojnych oraz systemu edukacji. Naturalnie dostrzegać należy fakt, że ograniczenia stopniowo malały, co wpływało na podejmowanie inicjatyw, w tym także inicjatyw ryzykownych. Jak więc były wykształcone kadry oficerskie?. Tu odpowiedź jest niezwykle trudna. Oceny takiej można – w naszym przekonaniu – dokonać jedynie uwzględniając różne okresy w kształceniu i działaniu kadr oficerskich. Znamienna wydaje się tu charakte-

[3] Tamże, s. 67

rystyka, jakiej dokonano w stosunku do oficerów armii wchodzącej do NATO w kontekście ich zachowań w sytuacji przesilenia formacyjnego. Zdaniem B. Szulca o armii polskiej 1990 roku można powiedzieć, że „ (...) *w znacznej mierze przystosowała się do < nieprzemiennych> wahnięć systemu, narzucających jedyny paradygmat funkcjonalny. W efekcie koncentrowała się na wąsko instrumentalnych zadaniach pragmatycznych i metodycznych, stając się niejako elementem bezwiednej praktyki, dla której paradygmat pierwszy stanowił jedynie aspekt formalny i tylko formalnie był uznawany. Ta bezwiedna praktyka stanowiła o unikaniu lub (w najlepszym wypadku) cząstkowym podejmowaniu dyskursu nad tym, co w służbie zasadnicze, co stanowi o jej generalnym sensie. Praktyka taka zmuszająca do naśladownictwa, negująca często (choć z różnym skutkiem) poczucie tożsamości, nie dawała większych nadziei. Negując kreatywność i ransgresję, ograniczając życie duchowe i szerszą refleksję w kształceniu zmuszała do postaw pasywnych, do przetrwania jako jedynego celu życia. To z kolei wpłynęło na zachowania, a w konsekwencji nawyki dostosowawcze, na koniunkturalizm i uniżoność – uważaną nie wiadomo dlaczego za grzeczność – oraz postawy wyczekujące i instrukcjonizm we wszystkich sferach działania."*[4] W dalszej analizie dostrzegamy wyróżnienie czterech rodzajów zachowań oficerów w nowej rzeczywistości. Pierwsza grupa charakteryzowała się brakiem reakcji na dokonujące się zmiany (*wieloletnie nawyki przystosowawcze, sprowadzanie funkcji kierowniczych do skrupulatnego wykonywania instrukcji i wyczekiwania na jedynie słuszne decyzje wpłynęły na stan całkowitego zagubienia w sytuacji nowych wyzwań).* Zachowania drugiej grupy wyrażały się w pozornym, zewnętrznym przystosowaniu formalnym *(kontynuowanie dotychczasowych wzorów myślenia, działania i funkcjonalnych zachowań przy jednoczesnym wprowadzaniu nowych rytów językowych, tzw. elementów nowoczesności i mody na hasła (...).* W tym nurcie można także uwzględnić zachowania pozorujące oraz zachowania o charakterze uczuleniowo–obronnym. Trzeci nurt stanowią zachowania, które możemy ująć jako Proces radykalnych reakcji ucieczkowych (*krytyka wszystkiego co było bez względu na to, jakie było; uznawanie za sensowne i dobre tylko tego co jest za granicą, stwarzanie wrażenia, iż jesteśmy „* ***dziewiczą wyspą niewiedzy i że koniecznie***

[4] B. Szulc, Wojsko polskie 1999 roku jako partner armii sojuszniczych, [w:] Droga do sojuszu , red. A. Ajnenkiel, wyd. Bellona, Warszawa 2001, s.149; oraz w Pod wspólnymi sztandarami. Droga Polski do NATO (red.) A. Ajnenkiel, wyd. AON, Warszawa 1999, s. 98.

trzeba nas od początku ucywilizować" *,zajmowanie się tylko tym, co było w przeszłości).* Czwarty nurt stanowią oficerowie o reakcji kreatywnej (*podejmowanie nowych wyzwań ,poszukiwanie adekwatnych rozwiązań do nowych sytuacji).*[5]

W kontekście zarysowanej powyżej, najogólniejszej sytuacji rodzi się wiele problemów, których rozwiązanie wymaga dogłębnych poszukiwań, penetracji oraz analiz. Problemy te formułujemy jako zestaw szeregu pytań, na które poszukiwaliśmy i, tak mniemamy będziemy poszukiwać odpowiedzi .

1/ Co i w jakim zakresie wpłynęło na utworzenie Akademii Sztabu Generalnego Wojska Polskiego?

2/ Kto i w jakim zakresie wpływał na koncepcję edukacyjną oraz strukturę uczelni w początkowym okresie i w toku jej rozwoju?

3/ Jakie wytyczano cele kształcenia oficerów i jakie uwarunkowania wpływały na ich dobór?

4/ Czy przemiany polityczne wywierały wpływ na cele, dobór treści kształcenia oraz zmiany systemowe?

5/ Co (jakie czynniki) determinowało dobór treści kształcenia?

6/ Czy w doborze treści kształcenia uwzględniano osiągnięcia innych uczelni oraz nowoczesne koncepcje doboru i układu treści?

7/ W jaki sposób dobierano kandydatów na słuchaczy ASG WP i jakie wyznaczniki miały wpływ na ten dobór?

8/ Jaki był system oceny postępów w nauce i czy oceny akademickie miały wpływ na kariery?

9/ Jak powstawały struktury uczelni oraz kto i w jakim zakresie decydował o zmianach organizacyjnych?

10/ Czy i w jakim stopniu wyznaczniki naukowe (względy poznawcze) wpływały na struktury uczelni?

11/ Jakie akty prawne determinowały działanie uczelni?

12/ Jakie miejsce w systemie edukacji narodowej oraz międzynarodowej można przypisać ASG WP?

---

[5] Por. B. Szulc, Wojsko polskie..., s. 150 -153.

13/ Czy infrastruktura uczelni odpowiadała niezbędnym warunkom studiów i co wpływało na jej rozwój?

14/ Jakie były relacje uczelni ze Sztabem Generalnym Wojska Polskiego oraz z dowództwami i jednostkami wojskowymi?

15/ Jakie były relacje uczelni z zagranicznymi uczelniami wojskowymi?

16/ Jaki był zakres współpracy dydaktycznej i naukowej z innymi krajowymi uczelniami wojskowymi?

16/ Czy i jakie były relacje i kontakty z zagranicznymi i krajowymi wyższymi uczelniami cywilnymi?

17/ Jakie formy i metody kształcenia dominowały w poszczególnych okresach rozwoju uczelni?

18/ Czy i w jakim zakresie uczelnia odnosiła się do prawnych i tradycyjnych zwyczajów typowych dla uczelni wyższej?

19/ Czy stosowane formy i metody kształcenia zapewniały realizację zakładanych celów edukacyjnych?

20/ Jaki był i jak funkcjonował system kontroli i oceny wyników kształcenia?

21/ Czy istniał i jaki był system doboru nauczycieli akademickich?

22/ Jakie czynniki wpływały na dobór nauczycieli akademickich, w tym także nauczycieli na stanowiska kierownicze?

23/ Jaki był i jak funkcjonował system doskonalenia nauczycieli akademickich?

24/ Jakie były uwarunkowania rozwoju naukowego nauczycieli akademickich i jakie czynniki wpływały na ten rozwój?

25/ Jakie były warunki uprawiania nauki w uczelni i co wpływało na sposoby i style jej uprawiania?

26/ Jaki był status absolwentów uczelni w siłach zbrojnych?

27/ Jakie były kariery absolwentów uczelni i jaki był stosunek absolwentów do swej uczelni?

28/ Co – jakie czynniki – determinowało przemianowanie ASG WP w Akademię Obrony Narodowej?

29/ Jakie czynniki i w jakim stopniu determinowały rozwój AON w zakresie edukacyjnym i naukowym?

30/ Jakie miejsce zajmuje Akademia Obrony Narodowej w polskim i międzynarodowym systemie edukacyjnym oraz w nauce polskiej i międzynarodowej?

Pytania powyższe dotyczą uczelni w całości czyli zarówno ASG WP i AON z wyłączeniem pytań , w których ujęto nazwę uczelni. Naturalnie w czasie badań pojawiało się i, jak sądzimy, będzie się pojawiać szereg dodatkowych, cząstkowych pytań. Odpowiedź na powyższe pytania wymagała i wymagać będzie wielu działań o charakterze metodologicznym.

Przy podejmowaniu problemu zakładano jego realizację w trzech etapach. W etapie pierwszym planowano zebranie materiałów źródłowych, wstępne ich opracowanie oraz- w miarę możliwości rozpoczęcie kwerend w Centralnym Archiwum Wojskowym i archiwum Akademii Obrony Narodowej. Zakładano także spotkania z oficerami rezerwy absolwentami pierwszych promocji ASG WP. W etapie drugim zakładano przeprowadzenie kwerend oraz analizę zebranych materiałów. Trzeci etap miał polegać na wykonaniu uzupełniających kwerend i analizie materiałów ich ostatecznej klasyfikacji i w następstwie opracowaniu pisarskim monografii.

Prezentowany materiał jest efektem pierwszego etapu badań. Został zrealizowany z pewnym opóźnieniem wynikającym z przyczyn obiektywnych. Zawirowania wynikające ze zmian w uczelni, rezygnacją wielu deklaratywnych członków zespołu z rac kwerendalnych, pozwoliły mimo wszystko na zebranie wielu ciekawych materiałów. Część z tych materiałów , głównie dotyczących lotnictwa (wojsk lotniczych), jest już w miarę dobrze opracowana. Wykonane treści wymagają jednak potwierdzenia w materiałach archiwalnych podczas kwerend w drugim etapie badań. Wiele materiałów, aczkolwiek zebranych,nie mogło być opublikowanych. Materiały te wymagają dalszych analiz i swoistej segregacji.

Oprócz tego członkowie zespołu zebrali wiele ciekawych opracowań oraz zdjęć od absolwentów uczelni, szczególnie od absolwentów pierwszych roczników. W toku badań uzyskano także ciekawe materiały od uczestników kursów obronnych prowadzonych w AON.

W wyniku intensywnych poszukiwań udało się odzyskać wiele materiałów, które z różnych względów nie znalazły się w odpowiednich archiwach. W posiadaniu kierownika zespołu znajdują się dokumenty, które możemy ująć w dwóch grupach.

Pierwszą grupę stanowią wydawane w pierwszych latach funkcjonowania ASG WP biuletyny organizacji podstawowej PZPR słuchaczy ASG. Sposób i treść tych publikacji może wydawać się, z punktu widzenia czasów współczesnych, archaiczny. Można jednak, na ich podstawie poznać sposób myślenia i zakres działalności dydaktycznej uczelni. Zebrano następując e biuletyny:

- Biuletyn nr 1 z 1948 roku;
- Biuletyn nr 2 z czerwca 1949 roku;
- Biuletyn nr 4 z lipca 1949 roku;
- Biuletyn nr7 z grudnia 1949 roku;
- Biuletyn nr 8 z grudnia 1949 roku (poświęcony 70 rocznicy urodzin J. Stalina);
- Biuletyn nr 9 z lutego 1950 roku;
- Biuletyn nr 10 z lutego 1950 roku;
- Biuletyn nr 11 z marca 1950 roku;
- Biuletyn nr 12 z maja 1950 roku;
- Biuletyn nr 13 z lipca 1950 roku;
- Biuletyn nr 14 z sierpnia 1950 roku.

Możemy zauważyć, że biuletyny wydawane były raczej nieregularnie.

Drugą grupę zebranych materiałów stanowią kroniki różnych komórek organizacyjnych ASG WP. W posiadaniu zespołu są następujące kroniki:

- Kronika Katedry Rozpoznania Wojskowego i Armii Obcych (1987-1990);
- Kronika Instytutu Dydaktyki Wojskowej (1976- 1987);
- Kronika Katedry Wojsk Chemicznych;
- Kronika Oddziału Naukowego ASG WP (1958 – 1990);
- Kronika Katedry Służby Sztabów (1947 – 1977);
- Kronika Szkolnego Ośrodka Dowodzenia (1972 – 1982);
- Kronika Katedry Dowodzenia (1990 – 1993 0;
- Kronika Katedry Dowodzenia i Łączności (1993 – 2001).

Oprócz tego zespół zgromadził dwa albumy wydane przez uczelnię. Pierwszy *„25 lat Akademii Sztabu Generalnego im. gen. broni Karola Świerczewskiego”* i drugi *„XX lat ASG WP”*.

Niniejsze opracowanie zawiera szereg materiałów zebranych. Wiele z nich wymaga jeszcze weryfikacji. Część tylko potwierdzenia w nowych nomenklaturach archiwum. W ich prezentacji zachowano jednak układ czasowy (nie problemowy). Do takiego układu bowiem zespół zamierza dążyć w opracowaniu finalnym

2. ZAMIERZENIA I PERSPEKTYWY BADAWCZE

W kontekście dotychczas poczynionych uwag niezbędna wydaje się konieczność określenia kierunków dalszych badań. Wskazano już ogólny plan podjętego przedsięwzięcia oraz wykonane elementy przyjętych zamierzeń. Doświadczenia pierwszego etapu badań pozwalają na pewne korekty przyjętego planu. Z pierwszego oglądu wynika, iż niezbędne będzie dokładne sprawdzenie kilkudziesięciu dokumentów w Centralnym Archiwum Wojskowym w celu weryfikacji dotychczasowych ustaleń w kwestii kształcenia lotników. Przedstawione w niniejszym opracowaniu dane wymagają bowiem tego typu działania. Według wstępnych obliczeń może to zająć około 260 – 300 godzin. Uwzględniając możliwości czasowe pracy w archiwum (około 6 godzin dziennie)[6] daje to konieczność uwzględnienia 40 do 50 dni roboczych. Biorąc pod uwagę fakt, że pracę tę mają wykonać nauczyciele akademiccy obciążeni nie tylko wysokim pensum dydaktycznym, jest to przedsięwzięcie niezwykle trudne do wykonania.

Znacznie większe trudności mogą wynikać z kwerendy pozostałych dokumentów i to zarówno w Centralnym Archiwum Wojskowym, jak również w archiwum Akademii Obrony Narodowej. Zespół autorski nie wyklucza również konieczności korzystania z innych archiwów, naturalnie jeżeli zaistnieje taka potrzeba. W tym zakresie analizie poddanych może być, według wstępnych szacunków kilka tysięcy dokumentów. Przypuszczać można, że może to zająć nawet około 1000 godzin. Daje to około 160-170 dni pracy. Wstępnie można sądzić, że może to wykonać zespół nie mniejszy niż 10 – 12 pracowników. Uważamy, iż są to szacunki bardzo optymistyczne.

Praca nad dokumentami , co powszechnie wiadomo, wymaga dużego skupienia i dobrych warunków (o te w archiwach trudno). Przede wszystkim jednak prowadzenia bieżących analiz i właściwej selekcji materiału. Zespół przyjął, że postępowanie w tym względzie odpowiadać będzie schematowi zaproponowanemu przez W. Pyt-

---

[6] / *W obliczaniu czasu pracy uwzględniono jedynie bezpośredni czas pracy nad dokumentami. Jest on dość optymistyczny biorąc pod uwagę konieczność dojazdu badaczy do archiwum, poszukiwanie dokumentów oraz sporządzanie odpowiednich rejestrów.*

kowskiego. Kolejność działań przebiegać zatem będzie według następującego schematu:

1/ porządkowanie materiału;

2/ selekcja i eliminacja;

3/ klasyfikacja i segregacja;

4/ grupowanie.[7]

Dopiero tak zebrany i pogrupowany materiał stanowić będzie podstawę dogłębnych analiz. Powyższa procedura podporządkowana będzie przygotowania materiału w następujących obszarach ;

- organizacja uczelni według struktur naukowo – dydaktycznych oraz administracyjnych;
- organizacja procesu dydaktyczno- wychowawczego;
- dobór i układ treści kształcenia;
- formy i metody kształcenia;
- organizacja i przebieg działalności naukowo-badawczej;
- dobór i kształcenie kadry naukowo-dydaktycznej;
- proces rozwoju kadr naukowych;
- zasady selekcji oficerów na studia;
- działalność ruchu studenckiego;
- kariery zawodowe absolwentów;
- rozwój infrastruktury uczelni ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury naukowo-dydaktycznej

Oprócz wymienionych obszarów zainteresowań uwzględniona zostanie działalność partyjno-polityczna, która w latach 1947-1989 wywierała znaczny wpływ na całość funkcjonowania uczelni, w tym także – niestety – na działalność dydaktyczną oraz naukową. Dotyczy to również różnej działalności publicystycznej.

Rozpatrywane problemy zamierza się analizować i w następstwie prezentować w przyjętych, w pierwszym etapie badań, okresach.

---

[7] W. Pytkowski, Organizacja badań i ocena prac naukowych, wyd. PWN, Warszawa 1985,

Okres pierwszy, lata 1947 – 1956, określić możemy jako czas powstania i konsolidowania się uczelni. Wydzielenie takie uzasadnione jest również faktem, iż rok 1956 możemy nazwać rokiem zakończenia okresu nazywanego często – okresem stalinizmu.

Okres drugi zawieramy w latach 1957 – 1965. To czas prac nad koncepcją funkcjonowania ASG WP jako uczelni wyższej. Głównie jednak o wydzieleniu okresu w tym czasie decydował fakt wejścia w życie w 1965 roku nowej ustawy regulującej działalność szkolnictwa wojskowego.[8]

Okres trzeci obejmuje lata 1967 – 1976. Wyodrębniono go ze względu na to, że był to czas działania według nowych unormowań prawnych, a jednocześnie czas dochodzenia do zasadniczych standardów uczelni wyższej. Rok 1976 kończy okres działania w strukturach mało związanych z akademickimi.

Okres czwarty zawarto w przedziale czasowym lat 1977 -1990, a więc od powstania struktur wydziałowych , do czasu zakończenia działalności Akademii Sztabu Generalnego WP.

Pozostałe dwa okresy dotyczą działalności Akademii Obrony Narodowej. Okres piąty, związany jest z procesem tworzenia uczelni i początkowym okresie działalności. Jako graniczny dla kolejnego okresu wydzielono rok 2006. Od tego czasu można bowiem obserwować systematyczne przekształcanie uczelni w typową uczelnię wyższą włącznie z pierwszymi próbami organizacji studiów cywilnych i przekształcaniem kierunków studiów.

W przekonaniu zespołu układ taki oraz zaplanowane działania pozwolą zrealizować zakładane cele w dwóch etapach, których realizacja przebiegać może w okresie dwóch, do czterech lat.

---

[8] *Mamy tu na myśli ustawę z dnia 31 marca 1965 roku o wyższym szkolnictwie wojskowym. Dziennik Ustaw nr 14, poz.1365. Podkreślić należy, że ustawa ta , wielokrotnie nowelizowana, obowiązywała do 2005 roku, a więc do wprowadzenia w życie Ustawy z dnia 27.lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. DzU 2005 nr 164, poz. 1365.*

CZĘŚĆ II

OPRACOWANIA MERYTORYCZNE

I

MATERIAŁY ZEBRANE

1. POWSTANIE I ROZWÓJ ASG WP W LATACH 1947–1956

Akademia Sztabu Generalnego Wojska Polskiego spełniała w okresie tzw. realnego socjalizmu niebagatelną rolę w systemie edukacji wojskowej. Jej działania nie zawsze odpowiadały ideom założycieli a często też oczekiwaniom przełożonych. Na podstawie dotychczasowych osiągnięć oraz analizy literatury przedmiotu można powiedzieć, że w swym rozwoju przeszła od propagowania założeń radzieckiej sztuki wojennej, do tworzenia i popularyzowania polskiej myśli wojskowej. Badanie jej dziejów pozwoli poznać ten proces w szerokim aspekcie przemian w zasadniczych dziedzinach .

1.1. Sytuacja społeczno–polityczna i początki uczelni

Powstanie uczelni wyższej a wyższej uczelni wojskowej wiąże się zawsze z wieloma uwarunkowaniami. Sądzić można, iż czasy tuż po drugiej wojnie światowej wpłynęły zasadniczo na kształt uczelni.

Po zakończeniu II wojny światowej państwo polskie *znalazło* się w niezwykle skomplikowanej sytuacji. Ustalenia jałtańskie wpłynęły na sytuację, w której nie doszło i dojść nie mogło do pełnej konsolidacji narodowej. Niezbyt przekonujące paradygmaty ideologiczne w znacznej części podzieliły naród, doprowadzając do swoistej wojny domowej. Jednocześnie nowe państwo dysponowało znacznymi siłami zbrojnymi, w których - ze względów zasadniczych - kadry dowódcze, szczególnie wyższe kadry dowódcze, nie były w całej pełni przygotowane do kierowania armią w nowej rzeczywistości. Utworzona w Związku Radzieckim Armia Polska pod dowództwem gen. Władysława Andersa zdołała zebrać w swych szeregach zdecydowaną większość oficerów wykształconych w II Rzeczypospolitej, oficerów posiadających również, co miało niebagatelne znaczenie, doświadczenie bojowe. Armia ta została wyprowadzona z terenów wschodnich i swą chlubną tradycję tworzyła na innych teatrach

działań wojennych. W konsekwencji, tworzone nowe jednostki polskie - tzw. armia gen. Z. Berlinga - nie mogły dysponować odpowiednimi kadrami dowódczymi. W aspekcie tego nie można było również przygotować należycie nowych kadr dowódczych. Stanowiło to o szybkich awansach niedoświadczonych i często niedokształconych oficerów. Znaczny procent stanowisk dowódczych obejmowali oficerowie radzieccy.

W takiej sytuacji konieczne było odtworzenie całego systemu kształcenia oficerów w polskich siłach zbrojnych, a zatem również utworzenie uczelni przygotowującej wyższe kadry dowódcze i sztabowe. Nie wnikając w czysto polityczne uwarunkowania tworzenia wyższej uczelni dowódczo-sztabowej można twierdzić, iż dobrze się stało, że przygotowaniami do utworzenia tego typu uczelni kierował gen. dyw. Zygmunt Berling. Był ona jednym z nielicznych oficerów, mających doświadczenie z działalności Wyższej Szkoły Wojennej, funkcjonującej w II Rzeczypospolitej i z pewnością znał tradycje i zasadnicze paradygmaty kształcenia oficerów w tamtym okresie.

Działalność grupy przygotowawczej kierowanej przez gen. Z. Berlinga zapoczątkowana została rozkazem Ministra Obrony Narodowej nr 0123 z dnia 17 kwietnia 1947 roku. Bezpośrednie prace organizacyjne grupa rozpoczęła 2 maja. Jednocześnie w dniu 25 maja Minister Obrony Narodowej, marszałek polski Michał Rola-Żymierski, nakazał szefowi Departamentu Służby Sprawiedliwości MON przygotowanie projektu dekretu rządowego o utworzeniu i zorganizowaniu Akademii Sztabu Generalnego. W tym też czasie zapoczątkowano przygotowanie siedziby uczelni w gmachu dawnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie przy ulicy Opaczewskiej. Formalne powołanie do życia Akademii Sztabu Generalnego Wojska Polskiego nastąpiło 22 października 1947 roku dekretem Rady Ministrów.

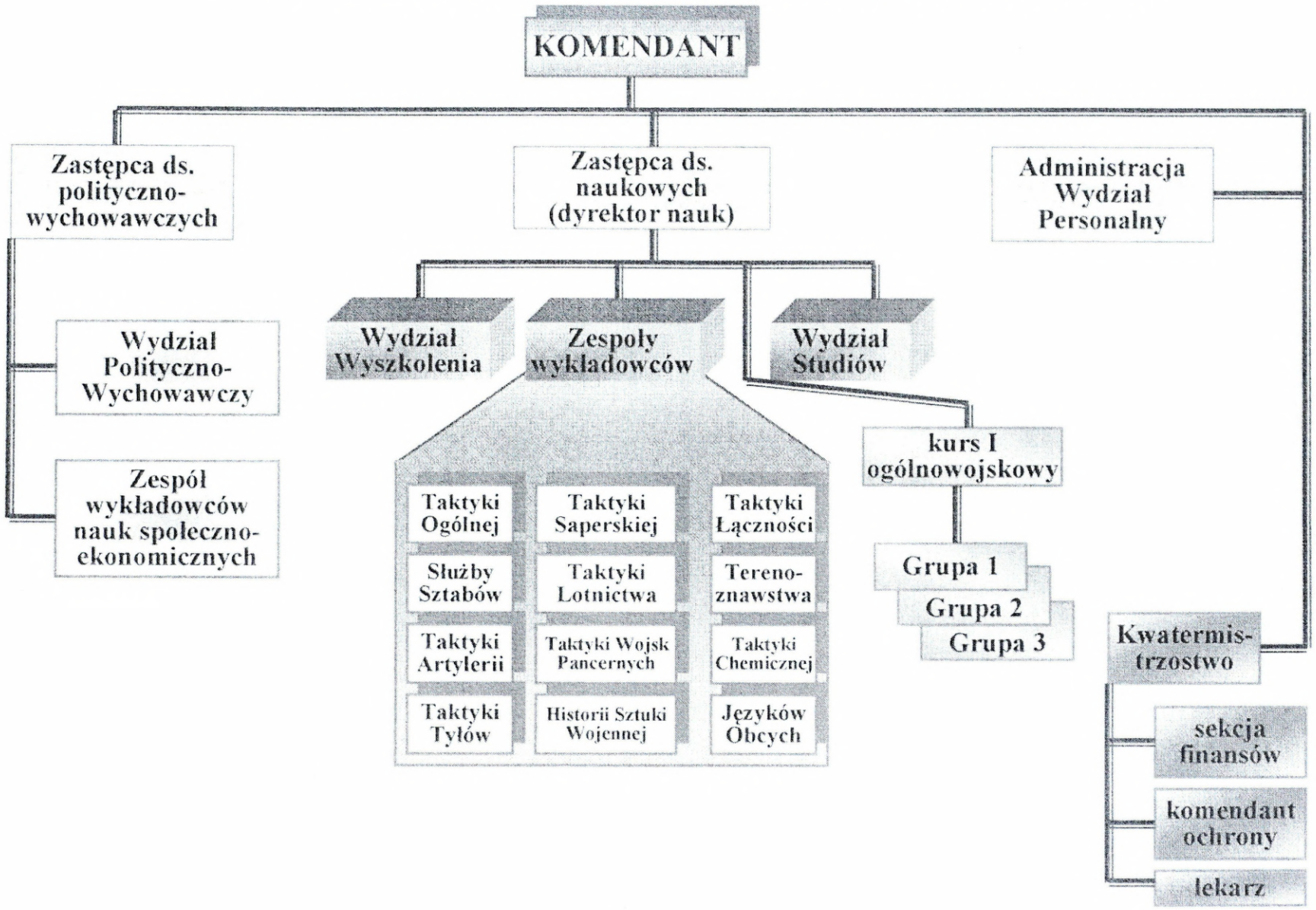
Inauguracja pierwszego roku akademickiego, a jednocześnie uroczystość otwarcia ASG WP, odbyła się 12 grudnia 1947 roku. Udział w uroczystości brali między innymi: prezydent Bolesław Bierut, minister obrony narodowej marszałek Michał

Rola-Żymierski, członkowie rządu, generalicja oraz delegacje uczelni wyższych z rektorami na czele (Uniwersytetu Warszawskiego, Politechniki Warszawskiej, Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego), a także dyrektor Instytutu Pamięci Narodowej.

Dekret powołujący Akademię Sztabu Generalnego WP określał również, że ustrój uczelni oraz organizacja i czas trwania studiów określony zostanie w Statucie uczelni, który zatwierdzał (i miał prawo zmieniać) minister obrony narodowej w porozumieniu z ministrem oświaty. Pierwszy statut minister zatwierdził 8 listopada 1947 roku. Ważnym stwierdzeniem statutu, szczególnie dla dalszego ustroju uczelni była teza (§6. pkt L), że etaty i strukturę uczelni „(...) *zatwierdza minister ON na wniosek szefa Sztabu Generalnego WP".*

Ustalono, że studia na uczelni będą trwały 3 lata i będą miały charakter ogólnowojskowy (zintegrowany). W myśl tego utworzono strukturę uczelni, w której komendantowi podlegało dwóch zastępców: do spraw polityczno-wychowawczych oraz do spraw naukowych (dyrektor nauk). Pierwszemu z nich podlegał Wydział Polityczno-Wychowawczy oraz zespół wykładowców przedmiotów socjologiczno-ekonomicznych. Drugiemu - odpowiedzialnemu za planowanie i organizację procesu dydaktycznego - podlegali kierownicy kursów oraz zespoły wykładowców (rys. 1), a także Wydział Wyszkolenia i Wydział Studiów, któremu podlegała biblioteka. Oprócz tego komendantowi podlegała administracja uczelni (w tym Wydział Personalny oraz Kwatermistrzostwo).

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP w 1947 r.

Rys. 1. Początkowa struktura organizacyjna ASG WP w 1947 roku

Struktura powyższa nie spełniała, jak można sądzić, oczekiwań zwierzchników. Nie odpowiadała również strukturom uczelni wyższej. Dlatego już w 1948 roku dokonano odpowiednich zmian. Przede wszystkim uczelnia przeszła na strukturę katedralną. Utworzono katedry: Taktyki Ogólnej i Służby Sztabów, Artylerii, Inżynieryjno-Saperską, Broni Pancernej, Taktyki Tyłów, Nauk Społeczno - Politycznych, Łączności, Historii Wojny. Obok katedr powołano również zespół wykładowców lotnictwa.

Kolejne znaczące zmiany przeprowadzono w 1950 roku. Rozkazem MON z dnia 5 października powołano kolejne katedry: Wojsk Lotniczych i Historii Sztuki Wojennej. Z Katedry Nauk Społeczno-Politycznych utworzono dwie katedry: Podstaw Marksizmu-Leninizmu i Ekonomii Politycznej. W tym roku również utworzono kurs doskonalenia oficerów.

Powyższa struktura okazała się również krótkotrwała. Dnia 10 grudnia 1952 roku ukazuje się dekret Rady Państwa o akademiach wojskowych. W konsekwencji tego dekretu wprowadzono nową strukturę uczelni (Rozkaz MON nr 070 z dnia 10 sierpnia 1953 roku). Nowa struktura wynikała również z przejścia na system kształcenia specjalistycznego (kierunki studiów dla głównych specjalności rodzajów wojsk). Utworzono 6 fakultetów: operacyjny, ogólnowojskowy, rozpoznawczy, artylerii, wojsk pancernych i zmechanizowanych, wojsk lotniczych. Jednocześnie poza fakultetami funkcjonowały katedry ogólno akademickie (12 katedr).

Ta struktura, dość ciekawa, jak można sądzić, choć kontrowersyjna w swej istocie (z różnymi zmianami) przetrwała w zasadzie do 1968 roku. W międzyczasie (rok 1955) rozwiązano fakultet operacyjny, a w 1957 roku fakultet wojsk pancernych i zmechanizowanych (pozostały trzy: ogólnowojskowy, artylerii i lotniczy).

Niezwykle istotne w omawianym okresie były zmiany w systemie kształcenia. Treści i programy kształcenia w ASG WP zmieniały się systematycznie w zależności od sytuacji społeczno-politycznej oraz zwiększających się wymogów, które rosły w miarę zrostu wykształcenia kandydatów na uczelnię. Powołując uczelnię zakładano, że będzie miała ona charakter wyższej uczelni dowódczo-sztabowej. Dekret z 22 paź-

dziernika 1947 roku stwierdzał, iż zadaniem uczelni jest *„(...) prowadzenie pracy naukowej w zakresie wiedzy wojskowej oraz kształcenie oficerów na stanowiska wymagające wyższych studiów wojskowych"*. Programy studiów, jak można sądzić, musiały uwzględniać stan wykształcenia kandydatów. W rzeczywistości bowiem, w pierwszych latach szkolenia, przyjmowano na Studia oficerów z różnym poziomem wykształcenia. W statucie uczelni stawiano między innymi warunek posiadania małej matury (ukończenie gimnazjum), lecz warunek ten był trudny do spełnienia. Na 51 oficerów przyjętych do ASG WP w 1947 roku aż 34 posiadało wykształcenie podstawowe lub niepełne średnie (2 oficerów posiadało wykształcenie wyższe, a 15 średnie). W kolejnym naborze nadal 9% kandydatów miało jedynie podstawowe wykształcenie.

W takim kontekście program nie mógł stanowić odzwierciedlenia treści programowych uczelni wyższej z prawdziwego zdarzenia. Pierwszy program pod nazwą „Plan tematyczny pierwszego kursu Akademii Sztabu Generalnego na rok 1947/48" zakładał przygotowanie słuchaczy głównie w zakresie taktyki wszystkich rodzajów broni i ich współdziałania do szczebla dywizji i korpusu włącznie z uwzględnieniem wstępnych wiadomości operacyjnych. Generalnie rzecz ujmując, w pierwszych latach studiów wiodącymi (głównymi) przedmiotami kształcenia (raczej nauczania) były: taktyka, sztuka operacyjna oraz podstawy marksizmu-leninizmu. Szczególnie preferowano zajęcia praktyczne, choć słuchaczami byli przeważnie oficerowi frontowi.

Znaczny wpływ na treści kształcenia w początkowym okresie wywierały również doktrynalne *założenia* polityczne. Na przykład inspekcja prowadzona w ASG w grudniu 1948 roku *zarzuciła, iż* „ nauczyciele akademiccy posługują się sporadycznie materiałami opartymi na błędnych teoriach, korzystając z nauki wojennej państw kapitalistycznych".

Zawarte w programach treści realizowane były w sześciodniowych cyklach tygodniowych (46 godzin w tygodniu). Dopiero na 3. roku studiów przewidziano 5-dniowy cykl szkoleniowy w tygodniu. Ciekawe, że w pierwszych dwóch latach nie

przewidywano samokształcenia. W cyklu rocznym słuchacze odbywali miesięczne staże w jednostkach liniowych.

Podstawowymi przedmiotami nauczania w latach 1947-1955 były: organizacja wojsk, taktyka i taktyka piechoty, taktyka ogólna taktyki i techniki: artylerii, broni pancernej, saperów, łączności, chemicznych środków obrony, służba sztabów, nauki socjologiczno-ekonomiczne, a od 1951 roku podstawy marksizmu-leninizmu.

Dość istotne zmiany programowe nastąpiły w 1953 roku. W wyniku zmiany systemu kształcenia na specjalistyczny powstały programy dostosowane do specyfiki fakultetów, czyli do kształcenia wąsko specjalistycznego, które – przy różnych modyfikacjach – przetrwało do lat 90-tych.

Tworzenie od podstaw wyższej uczelni dowódczo-sztabowej napotykało od początku na wiele trudności. Trudności te wynikały głównie z braku przygotowanych do tej funkcji nauczycieli akademickich oraz z braku bazy naukowo-dydaktycznej.

Wyznaczona 17 kwietnia 1947 roku grupa przygotowawcza musiała w krótkim czasie opracować organizacyjne i programowe priorytety funkcjonowania uczelni, w tym programy studiów, zakres egzaminów wstępnych. Należało również przygotować odpowiednią bazę naukowo-dydaktyczną. Nie spełniał warunków wyznaczony na siedzibę uczelni gmach przy ulicy Oraczewskiej 2. Odbudowę i adaptację tego gmachu rozpoczęto już wiosną 1947 roku i zakończono w listopadzie. Krótki czas oraz brak środków wpłynęły na stosunkowo prowizoryczne przygotowanie pomieszczeń. Zaczęto również kompletować literaturę niezbędną do studiów. Księgozbiór budowano, korzystając z różnych źródeł. Część książek „ściągano" z instytucji wojskowych i państwowych. Wiele pozycji literatury szkoły pochodziło również z indywidualnych zbiorów, a od roku 1948 także ze szkół radzieckich. Znamienny jest fakt zwrócenia się ministra obrony narodowej marszałka Roli-Żymierskiego (1947 r.) do ministra obrony ZSRR marszałka A. N. Bułganina z prośbą o odkomenderowanie do ASG WP oficerów-profesorów radzieckich oraz wyposażenie ich w niezbędne opracowania, schematy, instrukcje akademickie i programy. Prośba ta została spełniona z nadmiarem

Należy jednak podkreślić, że już od 1948 roku zbiory uczelniane zaczęły się systematycznie powiększać o opracowania własne uczelni, jej pracowników dydaktycznych. W 1948 roku (etat MON 20/98) formalnie utworzono bibliotekę, która była podporządkowana strukturalnie zastępcy komendanta do spraw polityczno-wychowawczych. Przydzielono jednak tylko dwa etaty: kierownik czytelni i bibliotekarz oraz bibliotekarz. W obu etatach przewidziano jedynie pracowników kontraktowych. Biblioteka naukowa w sensie biblioteki akademickiej zaczęła jednak funkcjonować dopiero od 1953 roku. Zapoczątkowano wówczas systematyczne zakupy i uzupełnianie księgozbioru.

Brak podstawowej literatury przedmiotu wpłynął na konieczność zwiększania działalności twórczej i publicystycznej pracowników uczelni. Działalność ta nabrała akademickiego charakteru w zasadzie dopiero w 1949 roku. W latach 1949-1955 nauczyciele akademicy opracowali ponad 2 000 różnego rodzaju materiałów (podręczniki, skrypty, materiały konferencyjne, itp.). Działalność ta doskonalona była systematycznie i do końca lat 60-tych ukazało się średnio około 200 pozycji rocznie. W początkowym okresie trudne były warunki lokalowe.

Sale dydaktyczne nie były właściwie urządzone. Brak było środków dydaktycznych i dobrych materiałów. Sytuacja ta uległa zdecydowanej poprawie po przeniesieniu uczelni do Rembertowa, gdzie baza lokalowa w całej pełni zabezpieczała potrzeby dydaktyczne. Poszczególne fakultety, oddziały, katedry, a drugiej połowie lat 70. wydziały, posiadały odpowiednie pomieszczenia do pracy własnej. Przygotowano również szereg dobrze wyposażonych auli.

Podstawowymi materiałami dydaktycznymi w początkowym okresie działalności były mapy oraz schematy przedstawiane na kartonie. Dopiero od chwili utworzenia Zakładu Dydaktyki, w latach 60. nastąpił wzrost wykorzystania technicznych środków dydaktycznych. Niezwykle wartościowe w sensie dydaktycznym były działania związane z utworzeniem ośrodków dowodzenia wojsk lądowych i lotniczych. W latach 70.

w ośrodkach tych, wyposażonych w dobre środki techniczne, przeprowadzono większość ćwiczeń akademickich.

Stan nauczania i rozwój oceny dydaktycznej w znacznym stopniu był uzależniony od rozwoju nauki w uczelni. Początkowo nauka (w sensie jej uprawiania) nie mogła się rozwijać zarówno ze względu na brak kadr naukowych, jak i ze względu na charakter naukowy uczelni. Zakładano w założeniach, że jest to uczelnia wyższa, ale w rzeczywistości etaty i obciążenie dydaktyczne nie odpowiadały tym założeniom.

W kwietniu 1948 roku *rozkaz* komendanta uczelni (Ge. Z. Berling) powołał na stanowiska „zastępca profesora" wielu oficerów (włącznie z własną osobą), którzy od kwietnia 1949 roku tworzyli Radę Profesorów ASG. Byli to: gen Berling, gen. Mecenas, gen Kirchajer, płk Kuropieska, płk Szleyen, płk Rzepecki, płk Bagiński, płk Litwinów, płk Ickowicz i mjr Brus. Nie zmieniło to jednak sytuacji naukowej. Rada ta od 1050 roku przyjęła nazwę Rada Naukowa Akademii Sztabu Generalnego. Od tego roku zaczęto planować pracę naukową (coroczne plany rady naukowej). Wówczas też rozpoczęto zespołowe prace studyjne. Zaczęto również organizować konferencje naukowe. Pierwsza odbyła się w listopadzie 1953 roku i miała charakter wielowątkowy.

1.2. Powstanie pierwszych struktur organizacyjnych lotnictwa

Nowo sformowana Akademia Sztabu Generalnego WP przyjęła za swoje główne zadanie przygotowanie oficerów rodzajów sił zbrojnych oraz wojsk i służb do sprawowania funkcji dowódczych i sztabowych w oddziałach i związkach taktycznych oraz wykonywania funkcji pomocniczych w ogniwach dowodzenia operacyjnego. Absolwent akademii uzyskiwał tytuł oficera dyplomowanego, który był odpowiednikiem dyplomu magistra, otrzymywanego przez absolwenta szkoły wyższej drugiego stopnia.

Z dniem 19 kwietnia 1948 roku ASG WP przeszła reorganizację w wyniku wprowadzenia etatu nr 20/98. Podstawową zmianą charakteryzującą nową strukturę akademii było przyjęcie struktury katedralnej. Ze składu wykładowców sformowano sześć katedr specjalistycznych i trzy grupy wykładowców, w tym grupę wykładowców lotnictwa.

Kolejnych zmian w strukturze organizacyjnej akademii dokonano już w połowie 1948 roku, a więc po dwóch miesiącach od ostatniej korekty etatowej. Zgodnie z rozkazem MON nr 111/Org. wprowadzono w akademii kolejny etat nr 20/139 zwiększający stan z 362 do 427 etatów.

Na podstawie tego rozkazu utworzono m. in. zespół wykładowców lotnictwa. W jego skład wchodziło dwóch oficerów: płk dypl. obs. Józef Jungraw reprezentujący grupę oficerów przedwrześniowych, walczących na Zachodzie, oraz ppłk Stanisław Basow, oficer radziecki. Działalność zespołu wykładowców lotnictwa sprowadzała się do prowadzenia zajęć dydaktycznych w zintegrowanych grupach ogólnowojskowych, w których składzie byli przedstawiciele różnych rodzajów sił zbrojnych i wojsk. W lipcu roku 1948 nastąpiły zmiany w grupie wykładowców lotnictwa: na stanowisko służbowe w Sztabie Generalnym WP został przeniesiony płk dypl. obs. Józef Jungraw. W listopadzie na jego miejsce przybył ppłk nawig. Zygmunt Sokołowski. Do ZSRR wyjechał ppłk Stanisław Basow, a na jego miejsce przybył polski frontowy oficer mjr pil. Jerzy Czownicki z 1. PLM „Warszawa".

Uwarunkowania polityczno-militarne wpłynęły na przeprowadzenie kolejnych zmian w szkolnictwie wojskowym, w tym w ASG WP. Opracowano wówczas plan przyspieszonego rozwoju WP na lata 1951-1952. Zmiany koncepcji strategicznych i poglądów na charakter przyszłej wojny, oraz duże zmiany jakościowe w siłach zbrojnych spowodowały konieczność dokonania istotnej korekty programów, struktur organizacyjnych i profilów studiów w Akademii Sztabu Generalnego WP.

W październiku 1950 roku akademia przeszła na kolejny nowy etat nr 20/194. Główną zmianą strukturalną było utworzenie trzech nowych katedr, sformowano je na bazie istniejących grup wykładowców. Utworzono wówczas Katedrę Lotnictwa oraz Katedry: Łączności i Historii Sztuki Wojennej. Zorganizowano także lotniczy Kurs Doskonalenia Dowódców o stanie zmiennym 36 oficerów. Na szefa Katedry Lotnictwa wyznaczony został ppłk nawig. Zygmunt Sokołowski. Szereg zmian zarówno programowych, jak i strukturalnych wprowadzano w ASG WP także w 1951 i 1952 r. Akademia przechodziła na kolejne etaty: 20/274 i 20/285, które powiększały sukcesywnie stany stałe i zmienne. W składzie Katedry Lotnictwa zachodziły kolejne zmiany kadrowe, zwiększające jej stan osobowy. W 1952 r. katedra liczyła już 7 osób: ppłk

nawig. Zygmunt Sokołowski, płk dypl. Henryk Barchasz, mjr pil. Jerzy Czownicki, mjr pil. Mieczysław Goworek, mjr nawig. Ryszard Seregiet, kpt. pil. Czesław Denderski oraz kpt. nawig. Eugeniusz Grysiewicz. W 1952 roku szefem Katedry Lotnictwa został płk dypl. Henryk Barchasz, zaś poprzedni szef katedry ppłk nawig. Zygmunt Sokołowski w wyniku fałszywych oskarżeń został aresztowany i w późniejszym okresie stracony.

W 1952 r. Rada Państwa dekretem z 10 grudnia „O akademiach wojskowych" w sposób szczegółowy określiła organizację wewnętrzną, sposób i kryteria przyjęcia na studia, przebieg procesu dydaktycznego, obowiązki słuchacza i sposób nadawania stopni naukowych. Na podstawie tego dekretu Minister Obrony Narodowej w swoim rozkazie nr 064/Org. nakazał wprowadzić nowy etat nr 20/285. Zasadniczą zmianą w organizacji struktur uczelni było wprowadzenie wyższych od katedr jednostek dydaktyczno-naukowych, jakimi były fakultety. Jednocześnie określono liczbę etatów na 781 osób.

W wyniku przeprowadzenia reorganizacji struktury uczelni dokonanej w 1953 r., utworzono fakultety: Ogólnowojskowy, Wojsk Pancernych, Wojsk Lotniczych, Artylerii i Rozpoznania Wojskowego. W 1953 roku do Katedry Lotnictwa przybyła kolejna grupa oficerów, która w znacznym stopniu pomogła w zorganizowaniu i przygotowaniu 3-letnich studiów dyplomowych na kierunku lotnictwa. W skład fakultetu weszły: dwie katedry (Katedra Taktyki Lotnictwa i Katedra Techniki Lotniczej), Komenda, Wydział Szkolenia i Kancelaria. Fakultet dysponował wówczas 26 etatami stałymi i 115 etatami stanu zmiennego; w tym było 45 słuchaczy kursów dyplomowych, 50 na kursie przygotowawczym oraz 20 na Wyższym Akademickim Kursie. Katedrą Taktyki Lotnictwa kierował ppłk nawig. Eugeniusz Bejgier, zaś wykładowcami byli: mjr pil. M. Goworek, mjr nawig. R. Seregiet, mjr pil. J. Czownicki, ppłk E. Szer, mjr J. Sajak. Na szefa Katedry Techniki Lotniczej został wyznaczony ppłk Antoni Kowalski, a kadrę dydaktyczną tworzyli: kpt. pil. Z. Radzik, por. W. Poznański i por. J. Białas.

W lecie 1954 roku cała akademia przeniosła się do nowego rejonu dyslokacji w Rembertowie, gdzie już jesienią rozpoczęto nowy rok akademicki 1954/55. Fakultet Wojsk Lotniczych otrzymał pomieszczenia w bloku nr 22. Od początku istnienia fakultetu, katedrą profilującą była Katedra Lotnictwa. Skupiła ona grupę wykładowców

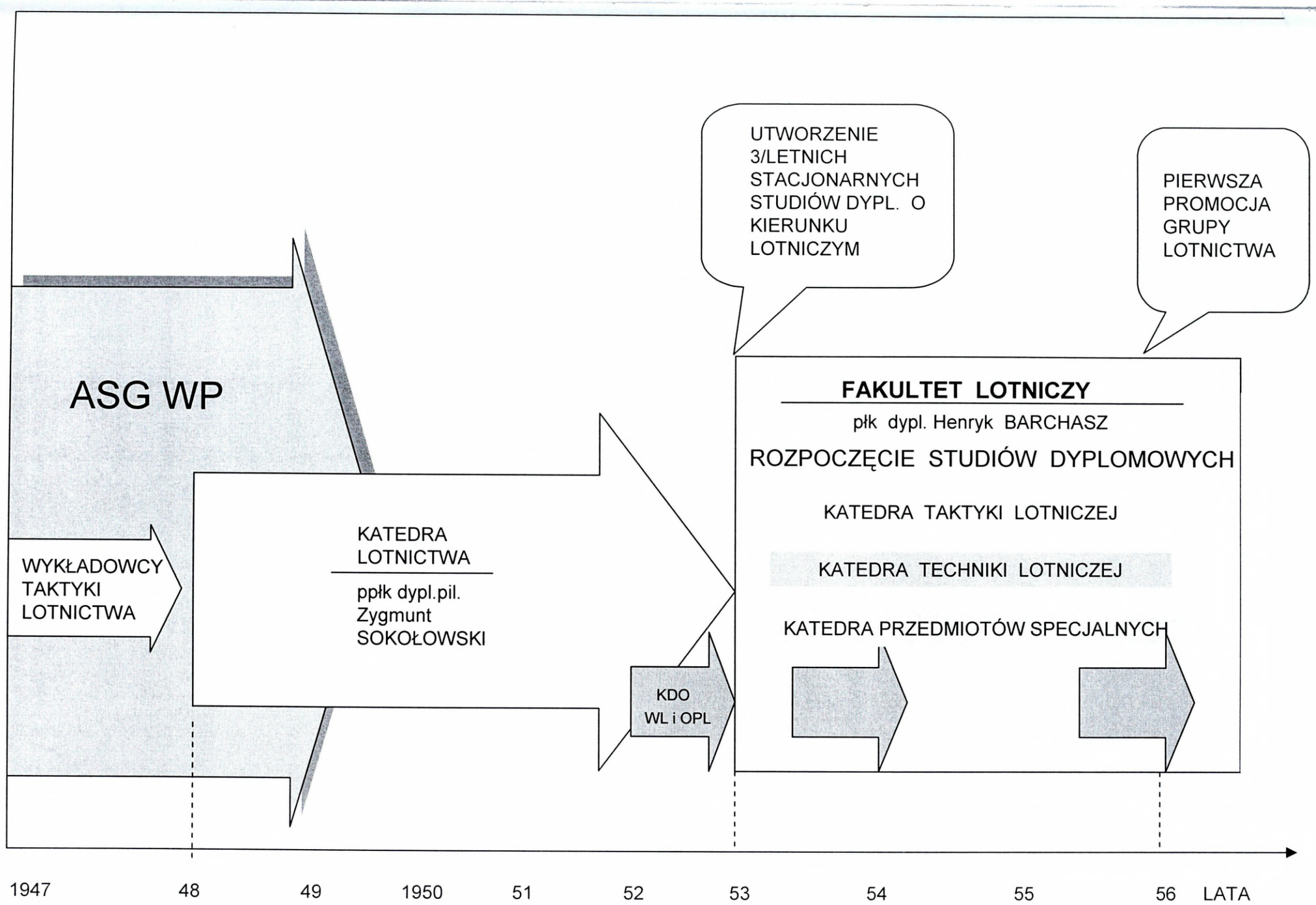
taktyk poszczególnych rodzajów lotnictwa oraz przedmiotów specjalnych (nawigacja, bombardowanie, łączność lotnicza itp.).

W czerwcu 1954 roku sformowano kolejną katedrę w fakultecie - Katedrę Przedmiotów Specjalnych (KPS). Miała się ona zajmować nauczaniem przedmiotów specjalistycznych, takich jak: nawigacja powietrzna, aerodynamika, bombardowanie i strzelanie powietrzne, łączność lotnicza, meteorologia itp. Wykłady z zakresu specjalistycznej wiedzy lotniczej były dla słuchaczy bazą do studiów taktyki i sztuki operacyjnej lotnictwa. Fakt ten miał szczególne znaczenie dla słuchaczy, którzy z praktyczną działalnością lotniczą przed studiami w akademii nie mieli do czynienia. Na szefa KPS powołano kpt. dypl. nawig. Romana Dworaka. Poszczególne etaty obsadzono wysoko wykwalifikowanymi oficerami, przybyłymi z różnych jednostek. Byli to: mjr nawig. Eugeniusz Grysiewicz, kpt. nawig. Ryszard Siedlecki, mjr nawig. Stefan Pawłowski, mjr Józef Sławiński, ppłk Józef Nowak, kpt. mgr inż. Marian Glinkowski, por. Henryk Laszuk, plut. Marian Miltyk.

Rok 1955 przyniósł zarówno akademii, jak i fakultetowi dalsze zmiany organizacyjne. Po raz kolejny zmieniono stany etatowe, zwiększając je niemal dwukrotnie. Fakultet Wojsk Lotniczych miał 56 etatów wojskowych, 10 pracowników cywilnych oraz 125 stanu zmiennego (słuchaczy i kursantów). W maju 1955 r. następuje także zmiana na stanowisku komendanta Fakultetu Wojsk Lotniczych. W miejsce ustępującego płk. dypl. Henryka Barchasza został wyznaczony płk dypl. nawig. Remigiusz Wójtowicz. W tym okresie etat fakultetu zostaje powiększony o dwa etaty dowódców kursów, na które wyznaczono ppłk. dypl. W. Hanuszkiewicza i kpt. pil. Z. Radzika.

Szybka rozbudowa uczelni wymagała wydatnego zwiększenia kadry dydaktyczno-naukowej. Kadrę tę uzupełniano przeważnie absolwentami kolejnych promocji ASG i innych uczelni wojskowych. W latach 1954-1955 włożono duży wysiłek w modernizację i dalszą rozbudowę bazy szkoleniowej, uwzględniając zmiany w uzbrojeniu i wyposażeniu sił zbrojnych. Zbudowano szereg doskonale urządzonych gabinetów taktyczno-metodycznych oraz nowoczesnej techniki. Spośród powstałych w owym czasie sal i ośrodków szkoleniowych na szczególną uwagę zasługiwało szkolne stanowisko dowodzenia oddziału i związku taktycznego lotnictwa.

Lata 1947-1956 były dla ASG WP, jak i dla fakultetu, okresem intensywnego rozwoju. W okresie tym, podobnie jak w poprzednim, dominowały sprawy szkoleniowe, choć były już i znaczne osiągnięcia naukowe. Następuje rozwój katedr, zwiększa się liczba pracowników naukowo-dydaktycznych. Fakultet okrzepł organizacyjnie i zbudował niezbędną bazę dydaktyczną. Podjął również kształcenie i wypromował pierwszych absolwentów na kierunku lotnictwa. Osiągnięcia te miały zasadnicze znaczenie dla dalszego rozwoju strukturalnego i poprawy efektywności procesu kształcenia słuchaczy.

Rys. 2. Rozwój organizacyjny komórek lotnictwa w ASG WP w latach 1947-56

1.2.1. Działalność dydaktyczna

Kształcenie z zakresu lotnictwa dla kursów ogólnowojskowych rozpoczęto wraz z powstaniem ASG. Celem nauczania oficerów kursów ogólnowojskowych było zapoznanie ich z głównymi problemami teoretycznymi taktyki i sztuki operacyjnej lotnictwa oraz wyrobienie umiejętności stawiania zadań lotnictwu i organizowania współdziałania pomiędzy wojskami lądowymi a lotnictwem. Ze względu na niewielką liczbę godzin przedstawiano tylko najważniejsze zagadnienia odsyłając do regulaminów poszczególnych rodzajów lotnictwa.

Program przewidywał także zajęcia ponadprogramowe na drugim kursie. W czasie wolnym każdy z oficerów miał wziąć udział, w co najmniej trzech lotach[9]. Celem tego eksperymentu było stwierdzenie zachowania słuchaczy w powietrzu i zapoznanie z warunkami latania oraz utrwalenie zasad teoretycznych prowadzenia obserwacji i rozpoznania z powietrza. Zajęcia kończyły repetycje ustne z zakresu przerobionego materiału. Szczególną uwagę zwracano na umiejętność taktycznego wykorzystania lotnictwa szturmowego oraz na ogólne zasady współdziałania w czasie walki.

W roku akademickim 1952/53 zrealizowano po raz pierwszy roczny kurs Doskonalenia Oficerów Wojsk Lotniczych. Jego celem było wyposażenie oficerów w wiedzę taktyczno-operacyjną niezbędną na stanowiskach dowódczych i sztabowych w oddziałach i związkach taktycznych lotnictwa.

Kierunkowym i głównym przedmiotem realizowanym na kursie była taktyka lotnictwa. Wiedzę oficerów wzbogacano także o problematykę nawigacji powietrznej, bombardowania, aerodynamiki, łączności i techniki lotniczej oraz meteorologii. Oficerowie zapoznawali się także z taktyką ogólną i rodzajów wojsk oraz sztuką operacyjną. Wiedzę taktyczną pogłębiali realizując przedmioty społeczno-ekonomiczne[10]. W programie dominowały zajęcia teoretyczne, realizowane jako wykłady, repetycje, seminaria i ćwiczenia grupowe. Braki kadrowe oraz brak odpowiednich materiałów szkoleniowych utrudniały realizację kursu, który zapoczątkował szkolenie oficerów lotnictwa w ASG. Ukończyło go 17 absolwentów.

---

[9] CAW: Sygn. akt. 1382/97/2, *Program tematyczny pierwszego i drugiego kursu 1948/1949.*
[10] CAW: Sygn. akt 1382/97/13: *Program tematyczny kursu doskonalenia oficerów Wojsk Lotniczych na rok szkolny 1952-1953.*

W miarę realizacji programów rosło zapotrzebowanie na ich obudowę merytoryczną. Wykładowcy starali się na bieżąco tworzyć materiały wzbogacające wiedzę oficerów z problematyki taktyki lotnictwa. Dostosowywali teorię użycia lotnictwa wypracowaną w ZSRR do polskich realiów. Poświęcone były one roli lotnictwa w działaniach bojowych, organizacji i wyposażeniu jego jednostek. Rozważano rolę poszczególnych rodzajów lotnictwa w natarciu i obronie na szczeblach dywizji i korpusu armijnego oraz w operacji obronnej i zaczepnej armii. Szczególnie silnie akcentowano w tym okresie problem natarcia lotniczego, jako zabezpieczenia działań zaczepnych. Autorzy wyodrębniali w natarciu trzy etapy: jego wstępnego i bezpośredniego przygotowania lotniczego oraz lotniczego wsparcia natarcia.

Poglądy autorów i treści przez nich prezentowane wskazywały, że posiadali oni dużą wiedzę, praktykę i wyprzedzali znacznie obowiązujące wówczas zasady użycia lotnictwa. Świadczyło to o dużej wyobraźni taktyczno-operacyjnej i przyczyniało się do rozwoju teoretycznych podstaw taktyki działania lotnictwa w polskich warunkach.

W celu przygotowania materiałów do rozpoczęcia akademickich studiów lotniczych i kursów doskonalących zintensyfikowano prace nad obudową programów. Problematyka odnosiła się do zadań, organizacji i sposobów działań poszczególnych rodzajów lotnictwa, OPL wojsk, a także zabezpieczenia nawigatorskiego i naziemnego lotnictwa oraz łączności lotniczej i bombardowań. Zostały one przygotowane z myślą o fachowcach, którzy posiadali ogólną wiedzę lotniczą.

W materiałach poświęcono dużo uwagi najważniejszym problemom lotnictwa i jego działalności. Autorzy skryptów wykazywali, że lotnictwo jest siłą dominującą i decydującą o losach operacji. Podkreślano, że działania lotnictwa szturmowego i bombowego pozwalają nacierającym wojskom rozwinąć szybkie tempo pokonania obrony nieprzyjaciela i zmniejszyć tym samym straty nacierających wojsk lądowych. Wykazywano, że manewrowy charakter działań i konieczność zmasowania wysiłku lotnictwa na najważniejszych kierunkach i obiektach wymaga scentralizowanego dowodzenia lotnictwem. Postulowano zachowanie niezależności lotnictwa od dowódców ogólnowojskowych. Powinno ono zabezpieczać działania wojsk lądowych przede wszystkim na zasadzie wsparcia, natomiast zdecydowanie rzadziej, przydziału do związków operacyjnych.

Problematyka wielu skryptów była pionierska. Stanowiły bogate źródło informacji zarówno dla kadry ASG, jak i wojsk lotniczych. Na ich podstawie unowocześniano i tworzono nowe treści zasad taktyki i sztuki operacyjnej lotnictwa. Były to jedyne materiały szkoleniowe dla kadry lotnictwa. Posiadały wówczas dużą wartość teoretyczną oraz użytkową.

Do najwybitniejszych i najbardziej twórczych w tym czasie autorów należeli ppłk dypl. Zygmunt Sokołowski, mjr Jerzy Czownicki, płk Henryk Barchasz, ppłk Czesław Denderski oraz płk Józef Jungraw, który publikował głównie w Wojskowym Przeglądzie Lotniczym i Bellonie oraz mjr dypl. pil. Mieczysław Goworek, kpt. nawig. Eugeniusz Grysewicz, płk dypl. Henryk Barchasz, ppłk Jan Lisowski vel Jan Nowak.

Zadaniem Fakultetu Wojsk Lotniczych Akademii Sztabu Generalnego było przygotowanie słuchaczy do pełnienia funkcji dowódczych i sztabowych na szczeblach taktycznych w oddziale i związku taktycznym lotnictwa, zdyscyplinowanych i umiejących dowodzić wojskami. Ówczesna sytuacja polityczna wymagała także od oficerów bezgranicznej wierności Ojczyźnie, partii i sojusznikom oraz znajomości zasad teorii marksistowsko-leninowskiej i stosowania ich w praktycznym działaniu.

Oprócz ideowości stawiano także na ich fachowość, gdyż musieli doskonale znać zasady, organizację i prowadzenie działań przez oddziały i związki taktyczne wszystkich rodzajów lotnictwa zarówno samodzielnie, jak i we współdziałaniu z wojskami lądowymi. Oficerowie wyszkoleni w fakultecie powinni mieć wiedzę o operacyjnym użyciu lotnictwa w operacjach zaczepnych i obronnych wojsk lądowych, a także znać podstawy organizacji i prowadzenia walki przez pułk i dywizję zmechanizowaną (piechoty) oraz poznać istotę operacji armijnej i frontowej.

Kandydaci na studia nie brali udziału w wojnie, legitymowali się małym doświadczeniem i praktyką w jednostkach. Dlatego też studiowali podstawowe operacje Wielkiej Wojny Narodowej Związku Radzieckiego i działania bojowe Ludowego Wojska Polskiego oraz etapy rozwoju sztuki wojennej. Duży nacisk kładziono na znajomość języków obcych. Oficerowie kończący studia powinni umieć czytać i tłumaczyć przy pomocy słownika literaturę wojskową w jednym z języków europejskich (rosyjski, angielski, niemiecki) oraz prowadzić rozmowy na tematy wojskowe i społeczno-polityczne.

Aby zrealizować tak sprecyzowane cele opracowano program szkolenia, w którym problematykę zawarto w pięciu zasadniczych działach: społeczno-politycznym – 20% czasu nauki, taktyczno-operacyjnym – 45%, specjalnym 15%, technicznym 15% i ogólnym 5%[11].

Główne miejsce w programie zajmowały problemy taktyczno-operacyjne. Były one charakterystyczne dla okresu eskalacji zimnej wojny i przyszłego, przewidywanego pola walki. Uwzględniały organizację i prowadzenie działań bojowych w warunkach zagrożenia i stosowania broni masowego rażenia. Program zawierał także dużo problematyki specjalistycznej, odnoszącej się głównie do szczebla taktycznego.

Dla słuchaczy zaplanowano, po drugim roku studiów, miesięczną praktykę w jednostkach wojskowych. W związku z tym, że poziom wyszkolenia kandydatów był zróżnicowany i nie wszyscy posiadali przeszkolenie lotnicze, przewidziano dla nich takie szkolenie w powietrzu. Odbywało się ono w Oficerskiej Szkole Lotniczej. Słuchacze w ciągu miesiąca realizowali przeszkolenie dla nawigatorów według programu skróconego.

Pierwszy konkursowy egzamin wstępny na studia w fakultecie przeprowadzono w dn. 10-18 lipca 1953 roku. W czasie jego trwania zwracano uwagę na postawę, wiedzę i przygotowanie polityczne oraz wiedzę wojskową. Według członków komisji, którzy wywodzili się ze Sztabu Generalnego, wojsk, akademii i fakultetu poziom przygotowania kandydatów był niski. Odnosiło się to zarówno do wiedzy politycznej, jak i wojskowej. Znaczna część kandydatów miała stosunkowo słabe przygotowanie do studiów wyższych (m.in. brak pełnego wykształcenia średniego). Większość z nich nie posiadała odpowiedniej praktyki w jednostkach i była kierowana na studia często ze stanowisk pomocniczych. Niektórzy dowódcy kierowali na studia oficerów, którzy nie mieli do nich predyspozycji[12].

Efektem niskiego poziomu wiedzy oficerów w czasie egzaminów wstępnych było zorganizowanie kursu przygotowawczego. Zostali na niego skierowani bezpośrednio po egzaminach wszyscy kandydaci. Celem kursu było uzupełnienie wiedzy fachowej i politycznej słuchaczy przed rozpoczęciem roku akademickiego. W następ-

---

[11] CAW: Sygn. akt 1382/97/23, *Program tematyczny I kursu na rok szkolny 1953/54.*
[12] CAW: Sygn. akt 501/68/15 *Sprawy Oddziału Wyszkolenia ASG. Sprawozdanie z egzaminów wstępnych na rok 1953/54.*

nych latach organizowano także kursy przed egzaminami wstępnymi. Do egzaminów przystępowali oficerowie znacznie lepiej przygotowani. Same egzaminy były dużym obciążeniem dla oficerów, gdyż musieli oni wykazać się wiedzą z dziewięciu przedmiotów[13].

Na pierwszy rok studiów (I kurs) w fakultecie przyjęto po egzaminach wstępnych 38 oficerów. Następnie, na drugi rok nauki dokooptowano kolejnych – ze składu absolwentów Kursu Doskonalenia Oficerów Wojsk Lotniczych.

Zajęcia programowe odbywały się w godz. 8.00-14.00. Jedna godzina lekcyjna trwała 50 minut. Nauka własna rozpoczynała się o 16.00 i trwała cztery godziny zegarowe. Prowadzona była w salach wykładowych pod nadzorem dyżurnych wykładowców, którzy prowadzili równocześnie konsultacje. W kolejnych latach, po zaostrzeniu kryteriów naboru i przyjęciu lepszych kandydatów, odchodzono od obowiązkowej nauki własnej.

Trzyletnie studia realizowane były w wymiarze 4350 godzin szkolnych. Pierwszy kurs obejmował 1590 godz., drugi 1434 i trzeci 1326 godzin.

Do najczęściej stosowanych w tym okresie metod nauczania należały wykłady, seminaria i zajęcia grupowe. Kształtowały one u słuchaczy zdolności poznawcze i umiejętności twórczego myślenia. W początkowym okresie istnienia fakultetu przewagę miały metody podające. W mniejszym stopniu stosowano metody aktywizujące. W miarę rozwoju kształcenia, przyjmowania na studia coraz lepszych i wartościowszych oficerów, proporcje w ilości stosowanych metod przekazywania i egzekwowania wiedzy zmieniały się. W szerszym zakresie stosowano aktywizujące sposoby kształcenia. Powyższe metody były uzupełniane ćwiczeniami taktyczno-operacyjnymi, zajęciami grupowymi w salach i w terenie oraz na mapach w salach. Ważnym wzbogaceniem ówczesnego procesu kształcenia były też obozy, podróże polowe i historyczno - wojskowe. Całości dopełniały samodzielne zajęcia słuchaczy. Zaliczano do nich pracę samodzielną, praktykę liniową (lotniczą), opracowanie pracy dyplomowej oraz naukę własną.

O wyborze metod kształcenia decydował w dużej mierze poziom przygotowania fachowego i metodycznego kadry dydaktycznej oraz ogólnego słuchaczy. Dosko-

---

[13] Rozkaz nr 012/Wyszkolenie: *Egzaminy konkursowe dla kandydatów na studia w 1957 r.*

nalenie metod nauczania było możliwe dopiero od połowy lat pięćdziesiątych. Kadra fakultetu nabywała doświadczenie dydaktyczne i została w tym czasie dość znacznie zwiększona.

W akademii kształtowano w tym czasie podstawy nowoczesnej uczelni wyższej. Odchodzono stopniowo od typowego szkolenia oficerów na rzecz kształcenia. Wymagało to zwiększonego wysiłku zarówno kadry dydaktycznej, jak i słuchaczy. Doceniając potrzebę samodoskonalenia kadry dydaktycznej i jej warsztatu fachowego, zmniejszano obciążenie normatywne. Wymiar obowiązkowych zajęć dydaktycznych ustalony był w stosunku rocznym, w zależności od zajmowanego stanowiska etatowego i grupy wykładanych przedmiotów. Obciążenie obowiązkowe personelu nauczającego określał minister Obrony Narodowej i było ono dość zróżnicowane[14]. Zmniejszano znacznie (o 10-20%) obciążenie nauczycielom akademickim ze stopniami naukowymi oraz prowadzącym przedmioty operacyjno-taktyczne. Była to tendencja słuszna, ponieważ przyczyniała się do rozwoju kadr naukowych.

Podział przedmiotów na grupy ustalał wiceminister obrony na wniosek komendanta uczelni. Za jednostkę dydaktyczną przyjmowano godzinę liczącą średnio 45-50 minut.

W 1956 r zakończył się pierwszy etap w historii Fakultetu Wojsk Lotniczych. We wrześniu studia ukończyło 41 absolwentów. Czterech z nich osiągnęło najwyższe noty i ukończyli studia z wyróżnieniem: ppłk Jan Stamieszkin, kpt. Stanisław Bednarski, kpt. Marian Świerczek, kpt. Apoloniusz Czernow.

Absolwenci VII promocji ASG i pierwszej w fakultecie z 15.09.1956 r. otrzymali tytuł oficera dyplomowanego, który był równorzędny z dyplomem studiów drugiego stopnia cywilnych szkół wyższych.

Egzamin dyplomowy, który przyjmowała główna komisja egzaminacyjna obejmował, egzamin ustny z taktyki rodzajów wojsk i służb, ćwiczenia na mapach (w sali lub terenie) i obronę pracy dyplomowej.

---

[14] Patrz: CAW: Dziennik Rozkazów MON nr 25 z 15.09.1952 r. poz. 127, *Zarządzenie MON nr 96/MON z dn.10.09.1952 r. w sprawie ustalenia norm zajęć pedagogicznych personelu nauczającego szkół wojskowych/* CAW: Dziennik Rozkazów MON nr 342 z 23.12.1954 r. poz. 136, *Zarządzenie MON nr 63/MON z 10.12.1954 w sprawie ustalenia wymiaru obowiązkowych zajęć dydaktycznych dla personelu nauczającego akademii wojskowych oraz wypłaty dodatkowego wynagrodzenia.*

Większość absolwentów objęła odpowiedzialne stanowiska w dowództwach i sztabach związków taktycznych i oddziałów wojsk lotniczych, a także w Dowództwie Wojsk Lotniczych i instytucjach centralnych MON. Natomiast kilku, którzy wyróżniali się predyspozycjami do pracy pedagogicznej i naukowo-badawczej pozostało w fakultecie na stanowiskach wykładowców i starszych wykładowców. Należeli do nich kapitanowie dypl. Kazimierz Gierczak, Jerzy Machura, Zygmunt Maletka, Leon Malinowski, Marian Szpakowski i Mieczysław Zając. Było to w owym okresie bardzo duże wzmocnienie fakultetu.

Połowa lat 50-tych charakteryzowała się burzliwym rozwojem broni i uzbrojenia oraz eskalacji zbrojeń. Lotnictwo wyposażane było w samoloty odrzutowe. W coraz szerszym zakresie wspomagano uzbrojenie i technikę wojskową radioelektroniką.

Zmiany koncepcji strategicznych i poglądów na charakter przyszłej wojny oraz zmiany jakościowe w siłach zbrojnych wymusiły korektę programów nauczania. Wiązała się z tym także potrzeba skorygowania dotychczasowych, bądź też opracowania nowych materiałów dydaktycznych.

Zakładano realizację procesu kształcenia poprzez różnorodne metody pracy szkoleniowej. Należały do nich wykłady, seminaria, zajęcia grupowe w salach i terenie, ćwiczenia i zajęcia praktyczne w salach, gabinetach, pracowniach i laboratoriach oraz w terenie, kolokwia i egzaminy, samodzielne zajęcia słuchaczy, konsultacje, a także praktyki w jednostkach. Sposób przeprowadzenia powyższych zajęć określała instrukcja komendanta ASG zatwierdzona przez Wiceministra Obrony Narodowej.

Przyjęto czterostopniową skalę ocen, tj. bardzo dobrze (5), dobrze (4), dostatecznie (3) i niedostatecznie (2). Nie stosowano ocen pośrednich. Zakładano przyjęcie na studia oficerów w wieku do 33 lat. Powinni oni posiadać odpowiednie kwalifikacje moralno – polityczne, wykształcenie uprawniające do studiów w szkołach wyższych lub ukończoną oficerską szkołę wojskową. Kandydaci powinni odbyć, co najmniej trzyletnią praktykę na stanowiskach równorzędnych dowódcy kompanii oraz posiadać dobry stan zdrowia. Ostatecznym warunkiem przyjęcia było zdanie z jak najlepszym wynikiem wstępnego egzaminu konkursowego.

Zmiany w siłach zbrojnych postawiły przed kadrą fakultetu nowe wyzwania. Należało rozszerzyć zakres problematyki realizowanej w poszczególnych katedrach, opracować nowe programy kształcenia oraz ich obudowę.

Pilnego opracowania wymagały problemy organizacji i prowadzenia działań w początkowym okresie wojny, uwzględnienia czynnika zaskoczenia w warunkach wojny z zastosowaniem broni masowego rażenia, możliwości i sposobów zmniejszenia skutków uderzeń bronią jądrową, osłony samolotów – nosicieli broni jądrowej, dowodzenia lotnictwem w działaniach z użyciem broni masowego rażenia oraz zastosowania bojowego nowej techniki lotniczej i uzbrojenia. Problemy użycia lotnictwa na atomowym polu bitwy były bardzo dokładnie i wszechstronnie analizowane przez kadrę i słuchaczy fakultetu. W rozważaniach tych starano się ocenić wpływ użycia broni atomowej na lotnicze zabezpieczenie działań wojsk lądowych. Ułatwieniem w rozwiązywaniu powyższych problemów był fakt, że kadra miała już wówczas dostęp do podstawowych ustaleń i rozwiązań Armii Radzieckiej w zakresie wykorzystania lotnictwa w warunkach obustronnego użycia broni atomowej.

Aby przybliżyć kadrze i słuchaczom zasady działania broni masowego rażenia wykonano w fakultecie (w 1954 r.) model bomby atomowej. Dokonali tego pracownicy Katedry Przedmiotów Specjalnych. Obrazował on w sposób elektroniczny, mechaniczny i akustyczny działanie bomby atomowej, jej wybuch oraz jego następstwa. Było to rozwiązanie w owym czasie nowatorskie. Model był wielokrotnie demonstrowany gościom uczelni, a zespół pod kierunkiem kpt. Ryszarda Siedleckiego uzyskał szereg nagród ze szczebla ministerstwa i Sztabu Generalnego.

W nauczaniu słuchaczy Fakultetu Wojsk Lotniczych dużą rolę odgrywała odpowiednio przygotowana baza szkoleniowa. Specjalistyczne urządzenia zainstalowane w gabinecie techniki i uzbrojenia lotniczego pomagały uczyć zasad określania szeroko pojętych możliwości bojowych samolotów polskich wojsk lotniczych i racjonalnych warunków lotu. Przy ich pomocy określano możliwości wykonania zadania bojowego przez lotnictwo w trudnych warunkach atmosferycznych i w nocy. Uczono sposobu atakowania celów naziemnych i powietrznych, dowodzenia samolotami w powietrzu oraz możliwości i sposobów naprowadzania samolotów na obiekty powietrzne i na-

ziemne. Gabinet systematycznie modernizowano wprowadzając nowe urządzenia, głównie z dziedziny radiotechnicznych środków dowodzenia lotnictwem.

Budowa bazy do zabezpieczenia procesu dydaktycznego sięga początków fakultetu. Już w 1953 r. na ul. Opaczewskiej włączono w sieć łączności dowodzenia sale do ćwiczeń na mapach. Dzięki temu słuchacze pierwszego lotniczego kursu doskonalenia oficerów mogli wykorzystywać urządzenia łączności do dowodzenia samolotami w systemie „ziemia – powietrze" oraz „powietrze – powietrze". System polegał na tym, że kilka sal imitujących stanowisko dowodzenia, załogi samolotów na lotnisku i załogi wykonujące zadanie w powietrzu było połączonych w sieć. Komendy podawane w jednej sali były słyszane w dwóch pozostałych. Dzięki temu słuchacze mogli doskonalić swoje umiejętności w zakresie dowodzenia i współdziałania w czasie startu, lotu i wykonywania zadania bojowego. Było to wówczas rozwiązanie pionierskie wspomagające proces dowodzenia. Po przeniesieniu fakultetu do bl. 22 w Rembertowie wykorzystano dotychczasowe doświadczenia i przystąpiono do tworzenia bazy. W salach grupowych zainstalowano instalację kablową, która umożliwiała utrzymanie łączności między nimi. Stworzono też dwa gabinety, tj. techniki lotniczej i uzbrojenia lotniczego. Gabinety były wyposażone w urządzenia techniczne, makiety, schematy itp. Zbudowano również, po raz pierwszy w historii ASG szkolne, lotnicze stanowisko dowodzenia. Rozgrywano na nim podczas ćwiczeń na mapach naprowadzanie lotnictwa na cele powietrzne, loty lotnictwa rozpoznawczego, szturmowego i bombowego na rozpoznanie i niszczenie lub obezwładnianie obiektów naziemnych.

W 1956 r. fakultet został przeniesiony do bl. 56. Kadra posiadająca doświadczenie w zakresie tworzenia bazy szkoleniowej przystąpiła, przy wydatnej pomocy materiałowo - sprzętowej Dowództwa WL, do pracy. Największym osiągnięciem w tym zakresie było zbudowanie, w 1957 r. nowego, szkolnego stanowiska dowodzenia. Było ono przeznaczone dla oddziału i związku taktycznego wojsk lotniczych, a później OPK i OPL. Stanowisko dowodzenia było rozmieszczone w kilku salach na czterech kondygnacjach. Posiadało ono środki łączności radiowej i przewodowej, podświetlane planszety, tablice oraz urządzenia podobne jak stanowiska dowodzenia wojsk lotniczych. Wykorzystywano je przez czternaście lat. Prowadzono w nim głównie ćwiczenia na mapach (jedno- i dwuszczeblowe) oraz niektóre zajęcia praktyczne.

Zajęcia były prowadzone w warunkach zbliżonych do realnych, istniejących w wojskach oraz na hipotetycznym polu walki.

W ćwiczeniach dwuszczeblowych słuchacze III roku studiów ćwiczyli na stanowiskach dowodzenia dywizji, natomiast II rok na stanowiskach dowodzenia pułku lotniczego. Wyższe szczeble, czyli armii lotniczej, frontu, armii ogólnowojskowej, a także niższe (eskadr i pułków) podgrywali najczęściej wykładowcy. Takie rozwiązania przy realizacji ćwiczeń umożliwiały kształtowanie w ich toku określonej sytuacji taktyczno-operacyjnej. Sprzyjało to osiągnięciu zakładanych celów ćwiczeń i pozwalało na bieżąco korygować błędy ćwiczących. Poszczególne stanowiska dowodzenia, pułki i eskadry ćwiczyły w odrębnych pomieszczeniach. Kontaktowały się ze sobą tylko przy pomocy technicznych środków łączności.

W bloku 56 urządzono także szereg gabinetów przedmiotowych. Najwięcej stworzyła Katedra Przedmiotów Specjalnych. Należały do niej gabinety nawigacji, meteorologii, bombardowania, strzelania powietrznego i radioelektroniki. W gabinecie meteorologii eksponowano: pracującą, plastyczną makietę lotniska z rozmieszczonymi w jego rejonie środkami ubezpieczenia lotów. Także ważnym jego elementem były modele przestrzenne frontów atmosferycznych. Z kolei Katedra Techniki Lotniczej stworzyła gabinety teorii lotu i silników lotniczych. Natomiast Katedra Taktyki Lotnictwa gabinet taktyki, w którym znajdował się m.in. stół plastyczny z makietą stacji kolejowej. Katedra Rozpoznania Lotniczego stworzyła gabinet rozpoznania i fotografii lotniczej oraz laboratorium fotograficzne.

Fakultet posiadał też własną bazę techniczną. W jej skład wchodził warsztat budowy i naprawy pomocy naukowych, magazyn części zamiennych i materiałów oraz laboratorium elektrotechniczne.

Dzięki żmudnej i rzetelnej pracy kadry dydaktycznej opracowano szereg materiałów teoretycznych, skryptów i ćwiczeń, zabezpieczając w pełni realizację nowej problematyki. Dużą pomoc w opracowywaniu materiałów dydaktycznych fakultet otrzymał od akademii lotniczych w ZSRR, głównie Akademii w Monino i Moskwie. Także pracujący na etacie doradcy Komendanta Fakultetu gen. mjr pil. Gawrił Prokofiew chętnie udzielał konsultacji i pomocy w rozwiązywaniu problemów teoretycznych oraz umożliwił otrzymanie dużej ilości fachowej literatury radzieckiej. Dorobek

ten wzbogacony był publikowanymi artykułami w czasopismach fachowych. Także problematyka prac dyplomowych nawiązywała do aktualnych potrzeb i wymogów lotnictwa.

W zakresie metod nauczania następowały systematyczne zmiany. Teoretyczne formy zajęć zajmowały wciąż około 60% ogólnej liczby godzin. Zaczęto jednak wprowadzać do programu ćwiczenia na mapach z dynamiką na prowizorycznie urządzonym stanowisku dowodzenia. W czasie nauczania przedmiotów taktycznych większą uwagę poświęcano zajęciom grupowym.

W tym czasie zmodyfikowano także programy kształcenia. Na kursie lotniczym wprowadzono trzy i pół letni okres szkolenia, czyli 182 tygodnie po 6 dni szkoleniowych. Wydłużenie okresu nauki wiązało się z podjęciem studiów przez dużą liczbę oficerów z personelu latającego. Uczelnia musiała zapewnić im możliwość utrzymania kwalifikacji lotniczych. Uwzględniając cele studiów i zapotrzebowanie wojsk na wykształconych oficerów wydłużono studia na kierunku lotniczym o pół roku z przeznaczeniem tego czasu na niezbędne praktyki lotne oraz na rozszerzenie cyklu ze sztuki operacyjnej, głównie o szczebel frontu i armii lotniczej.

Praktykę lotną słuchacze odbywali przez dwa miesiące, trzykrotnie w ciągu roku. W czasie jej trwania zobowiązani byli do wykonania zadań lotnych o łącznej długotrwałości min. 30 godzin lotu.

Czas studiów podzielono na następujące przedsięwzięcia: zajęcia szkoleniowe pod kierownictwem wykładowcy, praktyka w jednostkach, praca indywidualna i dyplomowa, egzaminy roczne, egzaminy końcowe i obrona pracy dyplomowej, przygotowanie do defilady, ferie i urlopy, dni świąteczne (oprócz niedziel) oraz rezerwę czasu[15]. Liczba godzin szkolnych w ciągu tygodnia wynosiła na 1 i 2 kursie 34, natomiast na 3 i 4 kursie 30 godzin. Ogólna liczba godzin zajęć szkoleniowych wynosiła 3628 godzin i na poszczególnych kursach przedstawiała się następująco: I – 1218, II – 1018, III – 1050, IV – 342. Program został podzielony na cztery działy: szkolenie operacyjno-taktyczne, przedmioty specjalne – lotnicze, przedmioty społeczno – ekonomiczne, przedmioty specjalne. Program zakładał także 2907 godzin nauki własnej. Planowano

---

[15] CAW, Sygn. akt 1382/97/92, *Plan tematyczny Fakultetu Wojsk Lotniczych Akademii Sztabu Generalnego na lata szkolne 1956-1960.*

ją następująco: 1 i 2 kurs – 22 godziny w tygodniu, 3 i 4 – 26 godzin. Była ona przyporządkowana poszczególnym działom i przedmiotom. Na przedmioty operacyjno-taktyczne przewidywano 1043 godzin nauki własnej, na przedmioty specjalne – lotnicze 497, na przedmioty społeczno-ekonomiczne 277 i na przedmioty specjalne 560.

Formą sprawdzenia wiedzy na zakończenie każdego roku szkolenia były egzaminy roczne. Warunkiem dopuszczenia do nich było zaliczenie kolokwium z egzaminowanych przedmiotów objętych programem dla danego kursu. W trakcie egzaminów słuchacz musiał wykazać się znajomością wszystkich problemów przerabianych w danym roku szkolenia. Obejmowały one, bowiem wiedzę teoretyczną i jej praktyczne zastosowanie. Aby zaliczyć egzaminy roczne należało uzyskać wszystkie oceny pozytywne.

Słuchacze pierwszego kursu zdawali egzaminy ustne z Taktyki Ogólnej (w tym TRW), nawigacji powietrznej i bombardowania. Drugi kurs zaliczał egzaminy ustne z taktyki wojsk lotniczych (WL) i techniki WL. Trzeci kurs zdawał egzaminy ustne z taktyki WL i historii sztuki wojennej.

W układzie studiów zachowano wyraźny podział czasu studiów na kształcenie specjalistyczno-techniczne i ogólne na pierwszym roku studiów oraz na zasadnicze studia taktyczno-operacyjne na II, III i IV roku. Zgodnie z powyższym, w czasie pierwszego roku studiów słuchacze byli przygotowywani pod względem specjalistycznym i ogólnym. Jednak nie było to powtórzenie wiadomości z zakresu szkoły oficerskiej, a szerokie ich rozwinięcie. Cykl taktyczny na pierwszym roku studiów obejmował jedynie podstawy taktyki rodzajów lotnictwa. Na drugim roku studiów przerabiano problematykę działań bojowych oddziału lotniczego na tle działań związku taktycznego wojsk lądowych. Trzeci rok studiów poświęcony był działaniom bojowym związków taktycznych lotnictwa na tle działań związków operacyjnych wojsk lotniczych. Na czwartym roku studiów przez pół roku omawiano problematykę operacyjnego użycia armii lotniczej w działaniach wojsk frontu.

Wszystkie zajęcia prowadzono z uwzględnieniem obustronnego zastosowania broni masowego rażenia, jak również bez zastosowania jej z naszej strony, ale w warunkach próby jej użycia przez nieprzyjaciela.

W nowym programie duży nacisk położono na działania lotnictwa w warunkach szczególnych. Akcentowano takie zagadnienia, jak: działania bojowe pułku lotnictwa myśliwskiego (plm) podczas zabezpieczenia lotnictwa bombowego, działania bojowe plm wykonującego uderzenia na kolumny wojsk i lotniska, działania bojowe dywizji lotnictwa bombowego(DLB) na obiekty, uderzenia DLB na głębokie odwody, lotnicze zabezpieczenie desantu morskiego, powietrznego i działań korpusu pancernego, organizacja operacji lotniczej w celu wywalczenia panowania w powietrzu.

W programie nie rozszerzono problematyki użycia lotnictwa myśliwskiego w systemie OPL obszaru kraju. Skoncentrowano się jedynie na opracowaniu szeregu nowych skryptów z tej problematyki.

W tym czasie realizowano także roczny Wyższy Akademicki Kurs. Jego celem było systematyzowanie, pogłębianie oraz rozszerzanie posiadanych wiadomości nabytych przez oficerów drogą praktyki na zajmowanych stanowiskach służbowych. Kurs przygotowywał dowódców i oficerów sztabu wojsk lotniczych na szczeblu pułk – dywizja lotnicza.

Na kursie realizowano 28 przedmiotów w ciągu 1322 godzin zajęć programowych. Przedmioty pokrywały się ze studiami dyplomowymi. Warunkiem ukończenia kursu było zdanie egzaminów końcowych. Obejmowały one egzamin pisemny i ustny z taktyki WL, egzaminy ustne z taktyki ogólnej i historii Polski. W czasie egzaminu z TWL oficerowie rozwiązywali ćwiczenie egzaminacyjne z działań bojowych dywizji lotniczej[16].

1.2.2. Działalność naukowo-badawcza

W omawianym okresie rozwoju pionu lotnictwa, praca naukowo-badawcza dotyczyła teorii lotnictwa – taktyki i sztuki operacyjnej, a także tyłowego i techniczno-specjalnego zabezpieczenia jego działań. Oczywiście, wyodrębnianie tych płaszczyzn badawczych następowało sukcesywnie, w miarę rozwoju działalności naukowo-badawczej pionu lotnictwa, samej uczelni oraz Wojsk Lotniczych.

---

[16] *Rozkaz nr 018, 021, 024, 034/Wyszkolenie, w sprawie egzaminów rocznych i końcowych.*

Systematyczna rozbudowa naukowo-dydaktycznego pionu lotnictwa w akademii, tworzenie coraz większych jednostek organizacyjnych i w coraz większym składzie osobowym, wynikało z rozbudowy lotnictwa wojskowego, a w konsekwencji z dużego zapotrzebowania na lotnicze kadry dowódczo-sztabowe. Zapotrzebowanie to potęgowały również wzrost w tym czasie napięcia politycznego w skali międzynarodowej i groźba wybuchu kolejnej wojny. Właśnie sytuacja polityczna powodowała w wielu państwach, w tym w Polsce ilościową rozbudowę sił zbrojnych, zaś rozwój techniki pozwalał na wprowadzanie w wyposażenie wojsk nowego, o wysokim poziomie techniczno-inżynieryjnym uzbrojenia i sprzętu wojskowego.

Dla Katedry Lotnictwa, a później Fakultetu Wojsk Lotniczych realizacja zadań dydaktycznych była działalnością zasadniczą. Priorytetem, przed badaniami naukowymi, było kształcenie przyszłych dowódców i oficerów sztabów. Takie podejście wymuszało potrzebę opracowania teoretycznych materiałów dydaktycznych, na wówczas najbardziej aktualne i ważne problemy sztuki operacyjnej i taktyki lotnictwa oraz zabezpieczenia tyłowego i techniczno-specjalnego tego rodzaju sił zbrojnych, głównie dla zabezpieczenia kształcenia.

Rezultaty badań naukowych przedstawione były w skryptach akademickich, a także publikowane w periodykach wojskowych. Materiałami źródłowymi były przede wszystkim doświadczenia działań lotnictwa radzieckiego w II wojnie światowej oraz wnioski z działań wojennych w Korei. Opracowano wiele skryptów, które w sposób pionierski przedstawiały i omawiały zagadnienia, tematy i problemy organizacji i użycia lotnictwa, a które stanowiły cenny materiał teoretyczny, niezbędny do kształcenia słuchaczy kursów lotniczych i ogólnowojskowych oraz innych specjalistów w ASG WP, a także kadry oficerskiej w jednostkach Wojsk Lotniczych. Na podkreślenie zasługują silne powiązania tematyki opracowań naukowych z problematyką kształcenia słuchaczy. Powiązania te miały często charakter ścisłej zależności. Pomimo przyjęcia takiego rozwiązywania wydawane opracowania naukowe przyczyniały się do ukształtowania wielu poglądów w teorii lotnictwa.

W omawianych okresie działalności pionu lotnictwa pionierskimi opracowaniami o charakterze naukowym, stały się takie pozycje, jak: *Rola lotnictwa w ramach sił zbrojnych* (J. Jungraw, 1948), *Organizacja działań bojowych w jednostkach lotni-*

czych (J. Czownicki, 1950), *Wykorzystanie działań lotnictwa przez wojska lądowe* (J. Czownicki, 1951), *Lotnictwo – rodzaj sił zbrojnych* (H. Barchasz, 1952), *Ogólne zasady użycia lotnictwa* (H. Barchasz, 1952), *Treść taktyki wojsk lotniczych* (Cz. Krzemiński, 1955); *Główne zasady operacyjnego zastosowania lotnictwa* (R. Wójtowicz, 1956), *Armia lotnicza w operacji lotniczej frontu* (J. Czownicki, 1956), *Korpus lotnictwa myśliwskiego w walce o panowanie w powietrzu* (M. Goworek, 1956) i wiele innych. Wiele opracowań dotyczyło prowadzenia działań bojowych przez poszczególne rodzaje lotnictwa. Część materiałów poświęcono użyciu lotnictwa w obronie i natarciu związków operacyjnych i taktycznych wojsk lądowych, w tym także w operacjach desantowych i przeciwdesantowych. Dużo pozycji odnosiło się do dowodzenia lotnictwem, współdziałania w lotnictwie i lotnictwa z wojskami lądowymi oraz szkolenia w lotnictwie, że wymienimy tu: *Organizację działań bojowych w jednostkach lotniczych* (J. Czownicki, 1950), *Współdziałanie LM z innymi rodzajami lotnictwa* (M. Goworek, 1953), *Współdziałanie lotnictwa myśliwskiego z innymi rodzajami lotnictwa i z wojskami* (M. Goworek, 1953), *Podstawy służby sztabów lotniczych* (S. Pasiewicz, 1956).

Znaczną część publikacji popularno-naukowych i naukowych z zakresu teorii lotnictwa, dotyczących zwłaszcza jego taktyki i sztuki operacyjnej zamieszczano w periodykach wojskowych, głównie w „Bellonie" i „Wojskowym Przeglądzie Lotniczym". W początkowym okresie publikowane materiały dotyczyły doświadczeń z działań lotnictwa w II wojnie światowej, głównie radzieckiego, że wymienimy tu: *Rola lotnictwa w siłach zbrojnych, Nowe tendencje wojny powietrznej, Organizacja działań bojowych w jednostkach lotniczych,* ale występowały i artykuły, głównie historyczne, dotyczące innych frontów II wojny światowej, na przykład: *Doktryna użycia brytyjskich sił powietrznych w II wojnie światowej, Lotnictwo polskie w kampanii wrześniowej 1939 r.* Część artykułów poświęcono dowodzeniu i współdziałaniu, a to na przykład: *Niektóre właściwości dowodzenia operacyjnego w lotnictwie, Lotnictwo na tle współdziałania broni.* Zajmowano się również i innym sprawami z codziennej działalności lotnictwa, publikowano przegląd obcej prasy lotniczej. Tylko w latach 1948–1949 pracownik pionu lotnictwa płk dypl. obs. Józef Jungraw opublikował prawie 20 artykułów o tematyce lotniczej.

Do najbardziej aktywnych twórców, z okresu lat 1948 – 1956, należeli: mjr pil. Jerzy Czownicki, ppłk dypl. pil. Eugeniusz Bejgier, płk dypl. obs. Józef Jungraw i mjr dypl. pil. Mieczysław Goworek. Częściowo im tylko ustępowali: płk dypl. Henryk Barchasz, a w końcowym czasie tego okresu mjr dypl. nawig. Czesław Krzemiński.

Pion lotnictwa ASG WP obok teorii lotnictwa również tworzył, rozwijał i uprawiał teorię techniczno-specjalnego zabezpieczenia lotnictwa. W tym celu powołana była Katedra Techniki Lotniczej, a później Katedra Przedmiotów Specjalnych. Te jednostki naukowo-dydaktyczne zajmowały się techniką lotniczą, uzbrojeniem i elektroniką lotniczą oraz zabezpieczeniem techniczno-lotniczym, a także zabezpieczeniem nawigatorskim i bojowym zastosowaniem uzbrojenia lotniczego.

W fakultecie zapoczątkowano powojenny okres kształtowania się teorii tyłów lotniczych. Zabezpieczeniem materiałowo-technicznym lotnictwa i transportem powietrznym, początkowo zajmował się zespół specjalistów-wykładowców w Katedrze Taktyki Lotnictwa. Ich działalność obejmowała przenoszenie na grunt praktycznego szkolenia doświadczeń minionej wojny oraz badanie i wnioskowanie, co do struktur organizacyjnych tyłów lotniczych i ich taktyki.

Wyposażenie lotnictwa w samoloty odrzutowe, a następnie wprowadzenie w planowanie działań broni jądrowej i wynikające z tego nowe zadania lotnictwa spowodowały, że dotychczasowe poglądy i doświadczenia wojenne w zakresie tyłowego i techniczno-specjalnego zabezpieczenia lotnictwa stały się niewystarczające. Eksperymenty organizacyjne w zakresie tyłowego zabezpieczenia prowadzone w wojskach i jednostkach lotniczych również nie dawały spodziewanych efektów. Rozwiązanie rejonu bazowania lotnictwa na szczeblu centralnym i włączenie oddziałów lotniczo-technicznych w skład pułków lotnictwa nie poprawiło sytuacji. W 1950 roku rozpoczęto organizowanie brygad lotniczo-technicznych i wyłączanie oddziałów lotniczo-technicznych z pułków. Po niedługim czasie ponownie zlikwidowano brygady, a oddziały lotniczo-techniczne włączono w skład pułków lotnictwa. Takie szukanie rozwiązań wymusiło potrzebę naukowego podejścia do rozwiązywania problemów tyłowego zabezpieczenia lotnictwa, a przez to początków tworzenie teorii tyłów lotniczych.

W okresie do 1956 roku działalność pracowników-nauczycieli taktyki tyłów lotnictwa sprowadzała się prawie wyłącznie dla potrzeb procesu dydaktycznego. Jednak ze względu na brak nowoczesnych wzorców teoretycznych, opracowywane materiały miały charakter nowatorski i w dużym zakresie naukowy, wnosiły do teorii tyłów lotniczych wiele nowych treści, dociekań i trendów. Zespół wykładowców taktyki tyłów lotnictwa opracował i uogólnił zasady taktyki tyłów lotniczych. Szczególną uwagę zwrócono na rozpracowanie zagadnień manewru lotniskowego, rozmieszczenie sił i środków oddziałów lotniczego i lotniczo-technicznego na lotnisku oraz wykorzystanie transportu powietrznego w przewozach zaopatrzeniowych. Większość z opracowanych rozwiązań została praktycznie wdrożona w Wojskach Lotniczych.

W omawianym okresie podjęto badania i opracowanie między innymi następujących teoretycznych problemów taktycznych: zadania i organizacja tyłów lotniczych na poszczególnych szczeblach dowodzenia, zasady współpracy tyłów lotniczych z tyłami ogólnowojskowymi, zabezpieczenie lotniskowe, wykorzystanie lotnisk operacyjnych, rekonesans i przygotowanie oraz maskowanie bazowania lotnictwa, zasady rozmieszczenia sił i środków na lotnisku, organizacja i realizacja obrony w warunkach polowych, zabezpieczenie materiałowo-techniczne (nazywane później zabezpieczeniem technicznym i tyłowym) działań bojowych i manewru lotniskowego lotnictwa, organizacja transportu powietrznego. Opracowano też podstawy metodologiczne taktyki tyłów Wojsk Lotniczych, wydając materiał pod tytułem: *Treść taktyki tyłów Wojsk Lotniczych, metody i formy jej studiów*.

Problematykę oraz zestawienie liczby opracowanych i wydanych materiałów naukowo-dydaktycznych i publikacji pracowników pionu lotnictwa w omawianym okresie, przedstawia tabela 1.

W Katedrze Lotnictwa i następnie w Fakultecie Wojsk Lotniczych, poza opracowaniem materiałów teoretycznych zabezpieczających kształcenie prowadzono również inne formy działalności naukowej. Sprowadzały się one do zdobywania doświadczeń i wypracowania metod działania właściwych szkole wyższej, przygotowywania własnej kadry dydaktyczno-naukowej i bazy do badań naukowych. Wymagało to przede wszystkim pozyskania odpowiedniej kadry bądź kandydatów do pracy naukowej, podnoszenia jej kwalifikacji i stwarzania odpowiednich warunków do prowadze-

nia pracy naukowo-badawczej. W połowie lat pięćdziesiątych powstał też problem doktoryzacji kadry naukowej, zwłaszcza w świetle przygotowywanej ustawy o szkolnictwie wyższym (weszła w życie w 1958 roku).

Tabela 1

Materiały naukowe i publikacje dotyczące lotnictwa, wydane w latach 1948 – 1956 – zestawienie liczbowe

Lp.	Problematyka	Okres Katedry Lotnictwa 1948-1953	Okres Fakultetu Wojsk Lotniczych 1953-1956	Razem
1	Teoria lotnictwa w tym:	33	52	85
	Sztuka operacyjna	8	14	22
	Taktyka	7	11	18
	Dowodzenie	2	4	6
	Inne	4	4	8
	Lotnictwo w działaniach wojsk lądowych	12	19	31
2	Teoria tyłów Wojsk Lotniczych	13	9	22
3	Zabezpieczenie techniczno-specjalne	17	30	47
Publicystyka		25	19	44
Razem w pionie lotnictwa		88	110	198

Źródło: Opracowanie własne. W tym i kolejnych zestawieniach dotyczących problematyki oraz liczby opracowanych i wydanych materiałów naukowych, wszelkiego rodzaju monografii, a także publikacji i innych opracowań, wykorzystano przede wszystkim ewidencję Biblioteki Głównej AON, a ta być może nie jest pełna.

Po zakończeniu drugiej wojny światowej kadra predysponowana do uprawiania dyscypliny nauki wojskowe, a w niej teorii lotnictwa była nieliczna i w dodatku niedostatecznie przygotowana do prowadzenia badań naukowych. Wielu oficerów, kwalifikujących się na przyszłych naukowców bezpośrednio po wojnie zostało zdemobilizowanych. Do 1947 roku nie było też instytucji zajmującej się „z urzędu" badaniem problematyki taktyki i sztuki operacyjnej lotnictwa. Bazę kadry naukowej stanowili początkowo oficerowie – absolwenci polskich Wyższej Szkoły Wojennej i Wyższej

Szkoły Lotniczej sprzed 1939 roku oraz oficerowie, którzy przybyli do Polski z Armią Radziecką. Sytuacja uległa zmianie dopiero w końcówce lat czterdziestych i na początku lat pięćdziesiątych właśnie w wyniku powstania ASG WP, a w niej pionu lotnictwa zajmującego się problematyką teorii lotnictwa. Już jednym z zadań Fakultetu Wojsk Lotniczych stało się kształcenia i pozyskiwanie specjalistów taktyków i operatorów z dziedziny lotnictwa, którzy zasilali kadrowo fakultet.

Innym kierunkiem działalności naukowej pracowników pionu lotnictwa było prezentowanie jej rezultatów na zewnątrz, poza fakultetem, na konferencjach naukowych. Duże znaczenie w kształtowaniu lotniczej myśli operacyjno-taktycznej miało przygotowanie i zaprezentowanie przez kadrę pionu lotnictwa materiałów na I Konferencji Naukowej AON WP (1954 rok), która przygotowywana była w okresie szczególnych napięć w sytuacji międzynarodowej. W tym czasie bardzo intensywnie rozwijały się Wojska Lotnicze. Powstawały nowe dywizje i korpusy lotnicze, wchodziły w uzbrojenie jednostek lotniczych samoloty odrzutowe. Również wojska lądowe wyposażane były w nowe środki walki. Wystąpiła potrzeba nowego spojrzenia na użycie lotnictwa w tych nowych warunkach, ale i na lotnicze wsparcie wojsk lądowych w walce i operacji oraz ich osłony z powietrza. Na konferencji zaproponowano nowe rozwiązania w zakresie użycia lotnictwa, wsparcia lotniczego natarcia dywizji i korpusu oraz osłony wojsk lądowych przez lotnictwo myśliwskie wyposażone w samoloty odrzutowe. Jednocześnie przedstawiono konkretne propozycje dotyczące szkolenia sztabów i wojsk lotnictwa. Proponowane rozwiązania stały się też przesłanką do opracowania nowych regulaminów i instrukcji dla Wojsk Lotniczych.

W połowie lat pięćdziesiątych postawiono przed ASG WP zadania wynikające z zagrożenia użyciem przez przeciwnika broni jądrowej. Pracownicy fakultetu szeroko analizowali problemy związane z działaniami lotnictwa w warunkach stosowania broni jądrowej. Wyniki tych analiz przedstawiono na zorganizowanej w akademii II Konferencji Naukowej (1955 rok). Zwracano wówczas uwagę na konieczność ciągłego rozpoznawania z powietrza i zwalczania nosicieli broni jądrowej przeciwnika, a także na zabezpieczenie lotnictwa przed masowymi stratami od użycia broni jądrowej. Zaproponowano konkretne rozwiązania w zakresie rozśrodkowania samolotów na lotnisku i ich maskowania oraz wyprowadzania samolotów spod uderzenia atomowego

z lotnisk najbardziej zagrożonych. Przeprowadzono także rozważania dotyczące walki o panowanie w powietrzu i przewagę w środkach jądrowych. Była to niewątpliwie działalność pionierska, w wyraźnie zarysowującej się wówczas erze atomowego pola walki. W pracach tych uczestniczyli również oficerowie radzieccy, pracujący w tym czasie w ASG WP, którzy ponadto wskazywali kierunki badań i pomagali w organizowaniu pracy naukowej.

Ukształtowanie się teorii lotnictwa, jako samodzielnej specjalności naukowej, wiąże się z rozwojem lotnictwa i stałym wzrostem jego roli w działaniach bojowych. Jej genezy można się doszukiwać już w okresie powstania i zastosowania samolotu jako środka walki zbrojnej (początkowo jej wsparcia), a więc jeszcze przed pierwszą wojną światową (wojna bałkańska). W okresie pierwszej wojny światowej następuje sukcesywne wzbogacenie tej teorii w wyniku rozwoju tego rodzaju wojsk, w którym wyodrębniają się już takie podstawowe jego rodzaje, jak: lotnictwo myśliwskie, bombowe, rozpoznawcze i transportowe. W okresie międzywojennym, a następnie w okresie drugiej wojny światowej można już mówić o zaczątkach teorii lotnictwa. W tym, bowiem okresie wyodrębnia się w niej szereg nowych specjalności w naukach wojskowych.

W początkowym okresie działalności pionu lotnictwa w ASG WP, w wyniku pracy naukowej jego pracowników, a szczególnie Katedry Taktyki Lotnictwa, teoria lotnictwa stała się prawie w pełni samodzielną specjalnością naukową. Posiadła ona już wyodrębniony przedmiot badań, system pojęć i określoną strukturę wewnętrzną oraz wypracowane metody badawcze. Była uprawiana w instytucji naukowej oraz legitymowała się znacznym dorobkiem teoretycznym.

Należy podkreślić, że teoria lotnictwa zawsze ściśle łączyła się z jego praktyką, z praktyką istnienia i działalności Wojsk Lotniczych. Teoria i praktyka stały się ściśle ze sobą powiązanymi i wzajemnie uwarunkowanymi, stanowiąc dialektyczną jedność. Między nimi istnieje, po dzień dzisiejszy, sprzężenie zwrotne polegające na tym, że praktyka stanowi jednocześnie podstawę i cel do rozwoju teorii, a ponadto jest kryterium prawdziwości jej założeń. Teoria zaś stała się bardzo ważnym czynnikiem stymulującym rozwój praktyki, pozwalającym wojskom działać sprawniej i efektywniej.

Na podstawie analizy tematyki materiałów naukowych, dydaktycznych i publicystycznych opracowanych w omawianym okresie można wskazać, że okres ten był wypełniony ogromnym nakładem pracy badawczej, dydaktycznej i organizacyjnej oraz systematycznym zdobywaniem doświadczeń działania właściwych szkole wyższej. Był to okres szczególnie istotny w życiu pionu lotnictwa, gdyż wymagał przede wszystkim pozyskania i przygotowania własnej, wysoko wykwalifikowanej kadry naukowo-dydaktycznej, zdolnej wykształcić dla Wojsk Lotniczych oficerów przygotowanych do objęcia stanowisk dowódczo-sztabowych.

W pierwszej części omawianego okresu działalności pionu lotnictwa (lata 1947-1953), działalność jego pracowników dydaktyczno-naukowych skupiała się w prowadzeniu zajęć dydaktycznych oraz opracowaniu i wydaniu materiałów dydaktycznych (skryptów akademickich, ćwiczeń) i publikacji popularno-naukowych zajęcia te zabezpieczających. W badaniach naukowych odnoszono się do uogólnienia doświadczeń z okresu drugiej wojny światowej i adaptacji osiągnięć radzieckich w niej, co znajdowało odzwierciedlenie w treści materiałów dla potrzeb kształcenia. Wysiłek naukowo-badawczy koncentrowano na formułowaniu: zasad organizacji i działania bojowego lotnictwa, organizacji jednostek lotniczych i ich działania na korzyść wojsk lądowych, zasad współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi w natarciu i obronie.

W końcówce omawianego okresu (lata 1953-1956), działalność badawcza pionu lotnictwa cechuje się tym, że pod wpływem wprowadzania w uzbrojenie sił zbrojnych państw-mocarstw broni atomowej oraz wyposażenia Wojsk Lotniczych w samoloty odrzutowe, następuje wzbogacanie taktyki i sztuki operacyjnej lotnictwa w nowe treści. Powoduje to szereg przewartościowań w poglądach, jednocześnie ożywia działalność badawczą i rozwija teorię lotnictwa. Tu widocznym odbiciem zaangażowania pracowników naukowo-dydaktycznych pionu lotnictwa w te uwarunkowania był aktywny udział we wspomnianych konferencjach akademickich poświęconych działaniom zaczepnym, w tym w warunkach stosowania broni jądrowej.

2. PRZEMIANY W ASG WP W LATACH 1957-1965

2.1. Czynniki wpływające na rozwój uczelni w okresie 1957-1965

Po zmianach w kierownictwie państwa i partii w 1956 roku wydawało się, że we wszystkich dziedzinach życia w tym także w działalności akademickiej nastąpią zmiany dające większą swobodę działania. Akademia Sztabu Generalnego WP funkcjonowała w strukturze z 1953 roku choć w 1955 rozwiązano fakultet operacyjny, a w 1957 roku fakultet wojsk pancernych i zmechanizowanych. Do 1960 roku funkcjonowały zatem trzy fakultety: lotniczy, artylerii i ogólno wojskowy. W tym roku rozwiązano jednak ten ostatni a studentów przypisano do samodzielnej katedry taktyki ogólnej i sztuki operacyjnej. W tym też czasie fakultet artylerii przekształcono w Oddział Wojsk Rakietowych i Artylerii, a fakultet lotniczy w Oddział Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Kraju i Lotnictwa. Utworzono także Katedrę Obrony Terytorium Kraju oraz Katedrę Obrony Przeciwlotniczej. Powołano także Instytut Organizacji i Techniki Dowodzenia, Zakład Dydaktyki oraz Zespół Studiów Naukowych. W 1965 roku utworzono Instytut Dowodzenia. Można zauważyć, że w tym okresie zaczyna się kształtować struktura uczelni i nazwy jej jednostek w powiązaniu z rodzajami sił zbrojnych i wojsk.

W omawianym okresie dość znacznej modyfikacji poddano programy kształcenia. Diametralne zmiany nastąpiły jednak dopiero w 1958 roku. Zakładano konieczność zwrócenia większej uwagi na kwestię samodzielności studiów, co łączyło się z przejściem z systemu szkolenia na system studiowania. Do programów wprowadzono wykłady problemowe i monograficzne. Jednocześnie jednak dwukrotnie zwiększono liczbę ćwiczeń szkieletowych i ćwiczeń na mapach. Istotnym elementem systemu kształcenia były miesięczne praktyki liniowe po pierwszym i drugim roku studiów. W tym czasie wprowadzono także funkcję kierownika grupy szkoleniowej. Godzi się podkreślić, że stanowisko to funkcjonowało jeszcze w początkowych latach Akademii Obrony Narodowej.

Ważnych przeobrażeń dokonano w programach kształcenia. Od 1957 roku programy kształcenia oparto na pięciu działach. Dział I stanowiło studium taktyczno-

operacyjne. Obejmowało ono 11 grup przedmiotów i stanowiło 62% treści programowych. Dział II stanowiło studium przedmiotów specjalnych. Ujęte było w trzech grupach przedmiotowych i stanowiło zwykle ponad 5% treści całego programu. Dział III stanowiła grupa przedmiotów ekonomiczno- społecznych, obejmująca, w zależności od poszczególnych lat, od 8 do 10% całości programu. W dziale tym ujmowano następujące przedmioty:

- filozofia i socjologia;
- ekonomia polityczna;
- historia współczesna PRL;
- pedagogika i psychologia;
- doktryny wojskowo-polityczne;
- praca partyjno – polityczna;
- prawo administracyjne;
- metodyka pracy umysłowej i naukowa organizacja pracy.

Dział IV obejmował przedmioty ogólne, stanowiące, w zależności od okresu, 8 – 12% całości programu. Obejmował on 6 następujących grup przedmiotów:

1/ matematyka, fizyka, mechanika teoretyczna i teoria prawdopodobieństwa;

2/ podstawy radiolokacji, telewizji i techniki podczerwieni;

3/ statystyka;

4/ języki obce;

5/ wyszkolenie fizyczne.

Dział V obejmował inne rodzaje szkolenia, do których wliczono wszelkiego rodzaju egzaminy i kolokwia oraz tak zwaną rezerwę czasową. Ogółem stanowił on około 6 – 8 % całości programu. Takie ujęcie programu, naturalnie z pewnymi, związanymi z przemianami, modyfikacjami przetrwało niemal do końca lat osiemdziesiątych.

Istotnym wydarzeniem w rozwoju dydaktyki szkoły wyższej w Akademii Sztabu Generalnego było utworzenie w 1960 roku Zakładu Dydaktyki Wojskowej, co wpłynęło na dalsze, systematyczne doskonalenie programów kształcenia oraz rozwoju studiów.

Wydarzeniem szczególnie godnym odnotowania było przygotowanie programu doskonalenia oficerów starszych. Szkolenie tych oficerów na 10- miesięcznym kursie

rozpoczęto w 1962 roku. Program kształcenia obejmował przede wszystkim zagadnienia operacyjne na szczeblu armii oraz informacyjnie kwestie organizacji operacji frontowych.

W roku akademickim 1964 – 1965 ujednolicono również proces kontroli i oceny wyników kształcenia. Oprócz egzaminów i kolokwiów wprowadzono zajęcia repetycyjne oraz sprawdziany pisemne. W 1965 roku zwiększono również liczbę podróży wojskowo – historycznych, których do 1964 roku było zwykle po jednej w roku akademickim.

Na przełomie lat 1956 – 1957 rozpoczęto intensywną pracę nad rozwojem badań naukowych. Niestety, Akademia Sztabu Generalnego nie dysponowała tego typu kadrami. Dlatego też jednym z priorytetów działań od 1957 roku była dążność do podnoszenia kwalifikacji naukowych przez pracowników uczelni. Kierując się postanowieniami ustaw o szkolnictwie wojskowym (wprowadzona w 1958 roku) i akademiach wojskowych (z 1960 roku) rozpoczęto przygotowania do doktoryzacji kadry dydaktycznej. Dodać tu należy, że działająca do tej pory Rada Naukowa ASG do1957 roku nadała jedynie dwa stopnie kandydata nauk wojskowych. Uzyskali je: Czesław Dęga w 1956 roku oraz Antoni Jasiński w 1957 roku. Proces doktoryzacji nie był jednak możliwy ze względu na brak profesorów. Dopiero w 1958 roku tytuł profesora otrzymał gen. bryg. Stanisław Okęcki. Staraniem Rady Naukowej ASG WP w 1960 roku tytuł profesora uzyskało 10 doświadczonych nauczycieli. Byli to: gen bryg. Mieczysław Bień oraz pułkownicy: Jakub Broch, Józef Dać, Jan Dyda, Jan Kurniewicz, Edward Perkowicz, Eugeniusz Petrykowski, Józef Stachowski oraz płk dr Andrzej Madejski.

W tej sytuacji można było zintensyfikować proces promocji kadr naukowych. Początkowo było to dość trudne. Do 1965 roku kilku najzdolniejszych nauczycieli uzyskało stopień doktora. Byli to; Emil Jadziak (1962 rok), Julian Kaczmarek , Jerzy Zakrzewski (1962), Kazimierz Nożko (1962), Henryk Piekarski (1962), Władysław Filar (1963), Bogusław Bidziński (1963), Aleksander Cierpicki (1963), Antoni Karpiński (1965), Aleksander Laudański (1965). Większość z tych nauczycieli miała decydujący wpływ na rozwój nauki i dydaktyki uczelni w następnych latach, wywiera-

ła znaczący wpływ na całokształt uczelni i jej rangę w siłach zbrojnych oraz w systemie nauki i edukacji narodowej.

2.2. Rozwój Fakultetu Wojsk Lotniczych (lata 1957-1965)

W drugiej połowie lat pięćdziesiątych rozpoczął się następny etap działalności ASG WP oraz Fakultetu Wojsk Lotniczych, który trwał przez dziewięć lat. Wówczas to wprowadzono kolejne dwa kierunki kształcenia: zaopatrzenie wojsk lotniczych i brona przeciwlotnicza obszaru kraju. Ich powstanie zobligowane było ówczesnymi potrzebami Wojsk Lotniczych oraz powstałych wojsk Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju.

Jeszcze w 1956 r. dokonano zmiany dyslokacji fakultetu. Po dwuletnim wykorzystywaniu pomieszczeń w bloku nr 22 fakultet przeniesiono do znacznie większego i obszerniejszego budynku nr 56, W drugiej połowie lat 50. nastąpiły przewartościowania w światowej polityce. Szczególnego znaczenia nabierały nowe środki walki – uzbrojenie rakietowe, broń masowego rażenia oraz systemy radioelektroniczne. W związku z tym wzrosło zapotrzebowanie na odpowiednio przygotowaną kadrę dowódczą i sztabową, która miała sprostać nowym wymaganiom.

W 1959 r. w związku z koniecznością ujednolicenia i ujęcia w zwartą całość problematyki kształcenia z OPL, do Fakultetu Wojsk Lotniczych włączono Katedrę Obrony Przeciwlotniczej Wojsk Lądowych wraz z podległymi jej kursami. Stworzyło to możliwość bardziej wszechstronnego i zarazem jednolitego nauczania słuchaczy kursów lotniczych i OPL, prowadzenia wspólnych ćwiczeń z uwypukleniem elementów współdziałania lotnictwa i naziemnych środków obrony przeciwlotniczej. Wprowadzenie do wyposażenia WL i OPL OK nowej generacji sprzętu lotniczego, samolotów naddźwiękowych, spowodowało znaczną rozbudowę systemu zabezpieczającego. Dlatego też ASG WP otrzymała zadanie uruchomienia nowego kierunku studiów związanego z problematyką zabezpieczenia WL i OPL OK. W sierpniu 1959 r. na bazie kadry fakultetu oraz oficerów oddelegowanych z dowództwa WL i OPL OK została sformowana Katedra Zaopatrzenia Wojsk Lotniczych (ZWL), której szefem został ppłk dypl. Franciszek Kotkowicz,.

Rys. 3. Struktura organizacyjna Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju w 1959 r
(źródło: opracowanie własne).

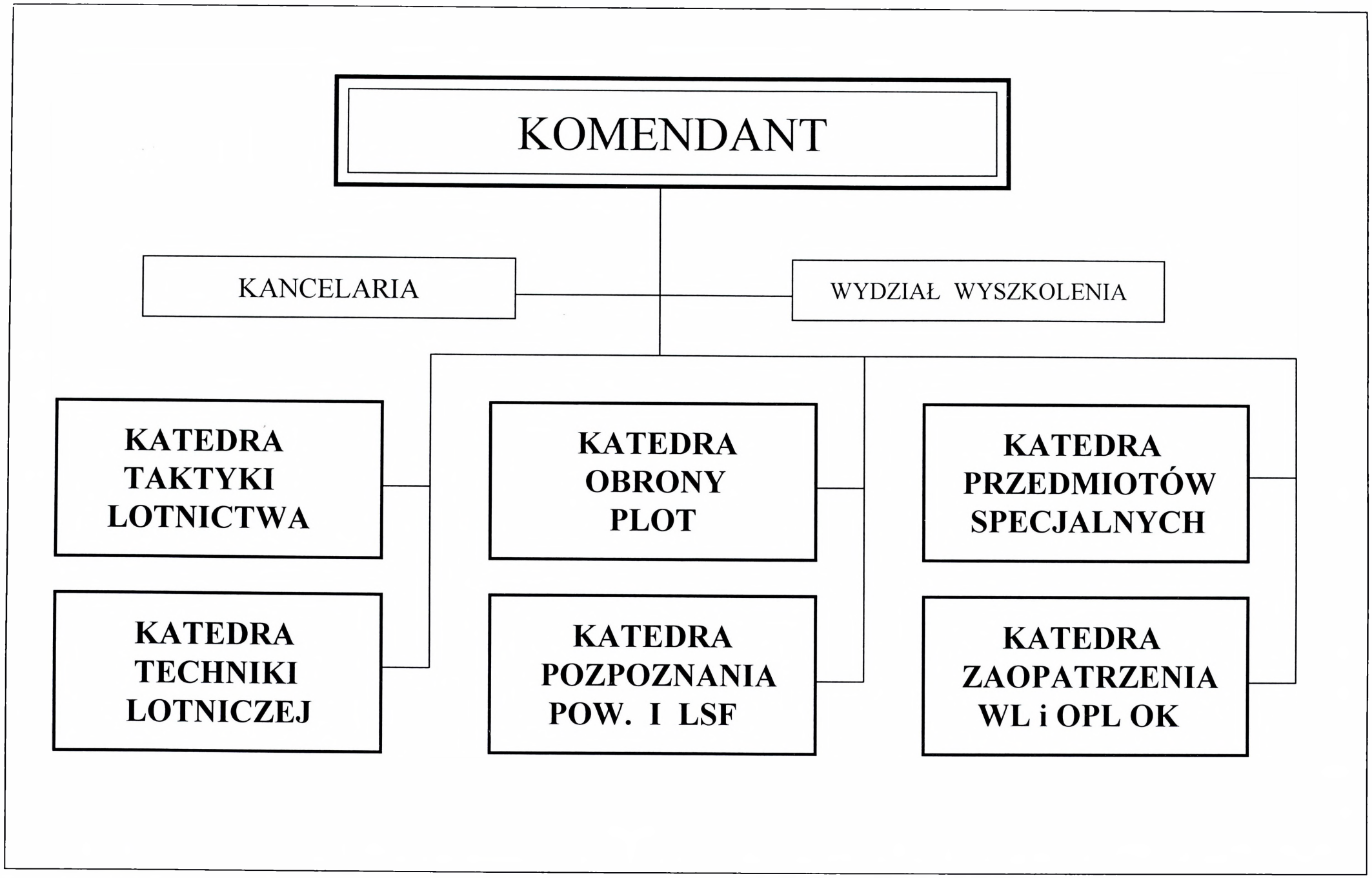
W składzie katedry rozpoczęli pracę także: mjr dypl. Mieczysław Toruń, ppłk pil. M. Podgórski, mjr E. Barszcz, mjr K. Bułka, mjr J. Lendor, kpt. S. Wietrzyński, kpt. W. Bedełek oraz kpt. J. Frydrych.

Już w październiku 1959 r. rozpoczął szkolenie pierwszy trzyletni kurs na kierunku ZWL (9 oficerów - słuchaczy) oraz roczny kurs doskonalenia oficerów ZWL. Jednocześnie dotychczasowy czterokatedralny Fakultet Wojsk Lotniczych przeformowano w pięciokatedralny Wydział Lotnictwa i OPL OK.

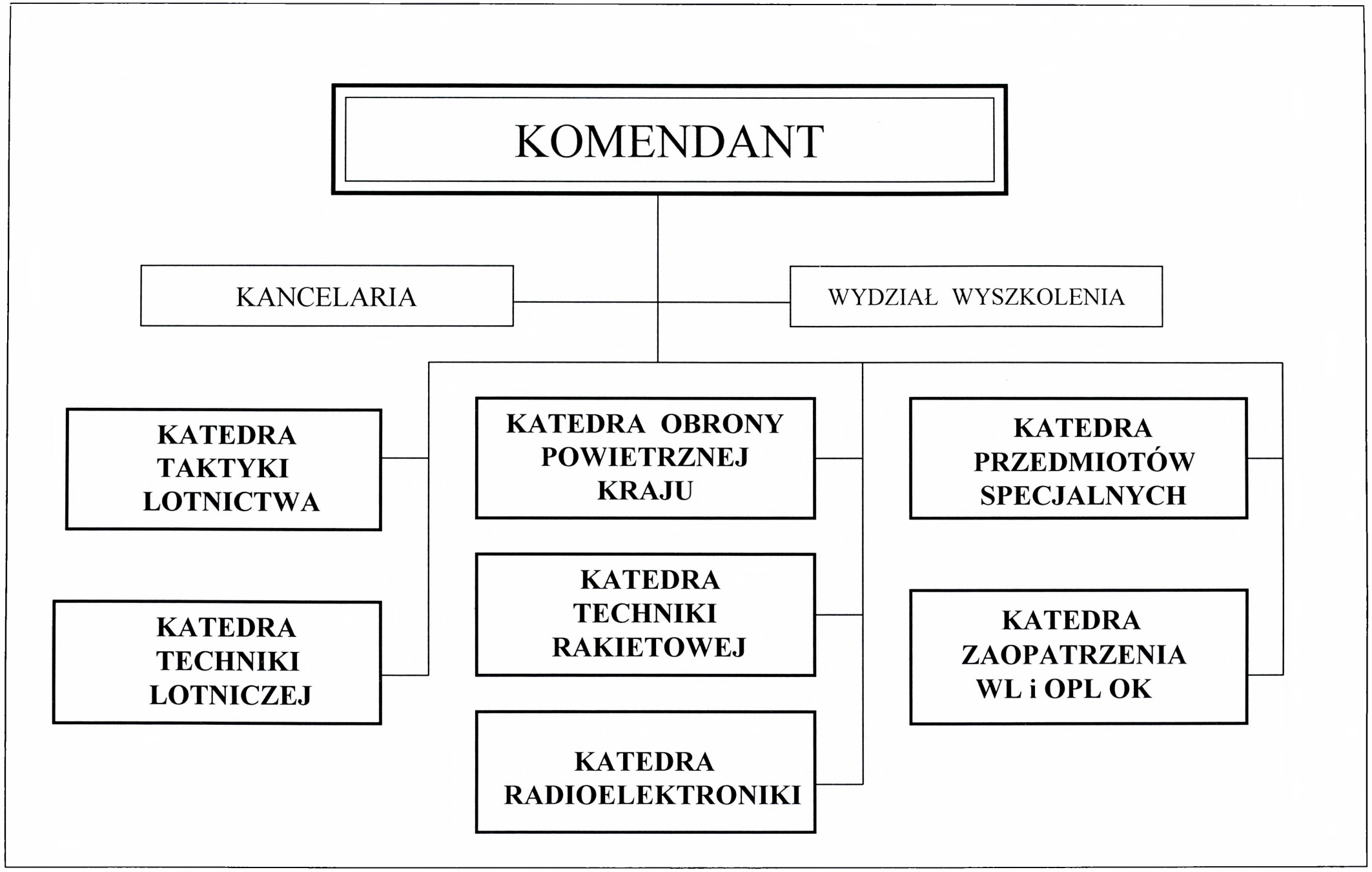
Wraz z wprowadzeniem do arsenałów armii nowych generacji sprzętu wojskowego oraz wzrostem znaczenia broni rakietowej, zmieniły się poglądy i trendy w prowadzeniu działań bojowych. Znacznie wzrosło znaczenie rozpoznania, szczególnie środków rakietowo-jądrowych. Sztaby poszczególnych szczebli potrzebowały wyszkolonych specjalistów w tym zakresie.

Jesienią 1961 r. na bazie kadry wydziału oraz oficerów z innych jednostek i sztabów została sformowana Katedra Rozpoznania Powietrznego i Lotniczej Służy Fotograficznej. Na jej szefa został powołany mjr dypl. nawig. Zygmunt Grzęda. W skład katedry weszli także: mjr dypl. nawig. W. Bartocha, kmdr. ppor . Cz. Michałowski oraz kpt. A. Musiałowicz.

W 1962 r. w Wojskach Lotniczych i OPL OK dokonano znaczącej reorganizacji strukturalnej, dostosowując je do zadań wynikających z założeń doktrynalnych Układu Warszawskiego. W wyniku przeprowadzonych zmian zorganizowano: Inspektorat Lotnictwa, Lotnictwo Operacyjne oraz Wojska Obrony Powietrznej Kraju. Fakt ten wpłynął w sposób zasadniczy na funkcjonowanie Wydziału Wojsk Lotniczych i OPL OK ASG WP. Niezwłocznie postanowiono uruchomić kształcenie na kierunku WOPK, przystąpiono do opracowania programów nauczania dla nowego kierunku studiów oraz dokonano korekty struktury wydziału, formując kolejną katedrę. Na podstawie rozkazu organizacyjnego komendanta ASG WP nr 056/Org. z dnia 16 stycznia 1963 r. została powołana Katedra Taktyki Lotnictwa Myśliwskiego i OPL Na jej szefa wyznaczono ppłk. dypl. nawig. Jana Uchańskiego. W wyniku dalszych zmian organizacyjnych, na bazie wspomnianej katedry utworzono Katedrę Wojsk Obrony Powietrznej Kraju.

Rys. 4. Struktura organizacyjna Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Przeciwlotniczej Obszaru Kraju w 1961 r.
(źródło: opracowanie własne)

Rys. 5. Struktura organizacyjna Oddziału Obrony Powietrznej Kraju i Lotnictwa w 1963 r. (źródło: opracowanie własne)

Ponieważ nowa katedra borykała się z brakiem odpowiedniej kadry, pomocy udzieliło jej Dowództwo Wojsk OPK, skierowując do uczelni wielu specjalistów. Do listopada 1963 r. do Katedry OPK przybyli: ppłk T. Olejnik, ppłk J. Smoter, mjr. T. Kropiowski, mjr K. Salas, mjr R. Szturmowicz, kpt M. Żebrowski, kpt E. Piątkowski.

W związku z powstaniem Katedry OPK i rozpoczęciem studiów na tym kierunku, przemianowano w 1963 r. Wydział Wojsk Lotniczych i OPL OK na Oddział Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i Lotnictwa. Zasadniczym celem studiów na kursach OPK było przygotowanie oficerów dla potrzeb sztabów i dowództw WOPK, dobrze znających taktyczne i operacyjne zasady i sposoby użycia trzech rodzajów wojsk OPK (lotnictwa myśliwskiego, wojsk rakietowych i artylerii plot oraz wojsk radiotechnicznych).

Przełom lat 50. i 60. charakteryzował się w WP wprowadzeniem do uzbrojenia systemów broni rakietowej, w tym przeciwlotniczych zestawów rakietowych (PZR). Nowa technika nasycona była sprzętem radioelektronicznym. Zrodziło to konieczność kształcenia słuchaczy z tej problematyki. Wychodząc temu naprzeciw komendant ASG WP nakazał sformować odpowiednie komórki organizacyjne w Oddziale WOPK i Lotnictwa. W związku z tym na bazie oddziału utworzono dwie kolejne katedry zajmujące się problematyką techniki wojskowej. Sformowano wówczas: Katedrę Techniki Rakietowej i Katedrę Radioelektroniki. Na szefów tych katedr wyznaczono odpowiednio: ppłk. mgr. inż. A. Zonia i mjr. inż. J. Purka.

Reasumując, w tym okresie (1956-1965) nastąpiły znaczące zmiany strukturalne w pionie lotnictwa ASG WP. W Fakultecie Wojsk Lotniczych rozpoczęto dodatkowo kształcenie na kierunkach Zaopatrzenie WL i OPL OK, a następnie Wojsk Obrony Powietrznej Kraju. Zorganizowano cztery nowe katedry, a fakultet przekształcono w Wydział Wojsk Lotniczych i OPL OK, następnie zaś w Oddział WOPK.

2.2.1. Działalność dydaktyczna

Ważnym w funkcjonowaniu Fakultetu Wojsk Lotniczych był rok akademicki 1957/58. Zapoczątkowano kolejny okres, charakteryzujący się nowymi założeniami studiów, nowatorskim poszukiwaniem nowych dróg i koncepcji. Dzięki temu osią-

gnięto w organizacji i treści pracy dydaktyczno-naukowej wyższy poziom w porównaniu z latami ubiegłymi. W działalności dydaktycznej zakładano zlikwidowanie rozpiętości pomiędzy wiedzą, założeniami koncepcyjno - programowymi a treścią zajęć i wartością materiałów szkoleniowych.

Programy kształcenia w dużym stopniu uwzględniały nową koncepcję studiów. Zakładano w nich konieczność zwrócenia większej uwagi na kwestię samodzielności studiów i dokonania bardziej radykalnego przejścia z systemu szkolenia na system studiowania i kształcenia. Wyeliminowano wykłady powtarzające się na poszczególnych latach studiów. Skreślono także dużą liczbę tematów, wprowadzając obowiązek przerobienia ich przez słuchaczy w czasie nauki własnej. Równocześnie z tym zaplanowano wykłady problemowe i monograficzne, zwiększono liczbę seminariów oraz uwzględniono nowe tematy taktyczno-operacyjne, obejmujące głównie problematykę początkowego okresu wojny. Ponadto, nie rezygnując z ćwiczeń grupowych jako głównej formy zajęć, zwiększono liczbę ćwiczeń na mapach i szkieletowych. Wychodzono z założenia, że doskonalą one umiejętności słuchaczy zdobyte w czasie zajęć grupowych, wyrabiają w nich cechy dowódcze i uczą samodzielności w pracy.

Koncentrowano wysiłek kadry i słuchaczy na zastąpieniu szkolenia studiowaniem, a uczenia nauczaniem. Dążono także do wykonania na wyższym poziomie materiałów szkoleniowych tak pod względem treści, jak i formy. Zalecano stosowanie w szerszym zakresie wykładów problemowych i odchodzenie od kursowych. Opracowano nowe, dostosowane do ówczesnej rzeczywistości ćwiczenia taktyczne. Koncentrowano wysiłek kadry na podniesienie poziomu prowadzonych zajęć. Podejmowano prace zmierzające do wprowadzenia nowych form i metod nauczania, a także wyższego poziomu metodycznego i merytorycznego procesu dydaktycznego.

Wzrósł także autorytet fakultetu w wojskach lotniczych. Wydawnictwa dydaktyczne opracowane przez oficerów cieszyły się dużym uznaniem oficerów z wojsk, a opinie wykładowców w problemach teoretycznych były w coraz większym stopniu uwzględniane w ich działalności. Nastąpiło swoistego rodzaju przewartościowanie. Fakultet nie tylko kształcił oficerów, ale stawał się ośrodkiem opiniotwórczym.

Zwiększano również wymagalność wobec studentów. Odnosiło się to w równej mierze do bieżącej problematyki kształcenia oraz egzaminów końcowych i dyplomo-

wych, a także poziomu opracowywanych prac dyplomowych. Dążono do tego, by prace dyplomowe stawały się bardziej problemowymi. W ciągu całego okresu studiów, a szczególnie podczas opracowywania prac kładziono zwiększony nacisk na metodykę szkolenia, a w szczególności na organizację i metodę prowadzenia ćwiczeń z wojskami. Słuchacze otrzymywali to jako zadanie na okres praktyk w jednostkach. Większość kadry dążyła do tego, by wysiłek słuchaczy skierować na zrozumienie i opanowanie zasad taktyczno-operacyjnego użycia lotnictwa. Natomiast znajomość konkretnych danych cyfrowych, norm i kalkulacji było traktowane jako normalny zakres wiedzy posiadanej przez słuchacza, a nie jako zasadniczy wskaźnik jego przygotowania. Egzaminy roczne, końcowe i obrona prac dyplomowych wykazywały, że słuchacze stosunkowo słabo opanowali zasady użycia wojsk, a zwłaszcza lotnictwa, tyłów, artylerii, zastosowania wojsk powietrzno - desantowych, właściwości działań w warunkach szczególnych, a także organizacji i prowadzenia działań przez armie państw kapitalistycznych. Wiele do życzenia przedstawiały również umiejętności słuchaczy w zakresie przedstawienia tendencji rozwojowych i analizy organizacyjnej wojsk oraz oceny możliwości wprowadzenia zmian i odstępstw od ustalonych zasad i norm. Niedociągnięcia eliminowano na bieżąco.

Rok szkolny określany mianem przejściowego przyczynił się w widoczny sposób do stworzenia podstaw nowej filozofii kształcenia oficerów dla potrzeb polskiego lotnictwa. Wypracowano także ideę wspólnego, a tym samym bardziej wszechstronnego kształcenia oficerów z wojsk operujących w przestrzeni powietrznej. Zamiar wdrożono w życie w roku szkolnym 1958/59. Spowodowało to włączenie katedry Wojsk OPL i słuchaczy grup OPL, tylko do realizacji zajęć, w skład Fakultetu Lotniczego oraz stworzyło możliwość bardziej wszechstronnego i zarazem jednolitego szkolenia oficerów z grup lotniczych i przeciwlotniczych. Sprowadzało się także do prowadzenia wspólnych ćwiczeń na mapach. Ich głównym celem było dopracowanie elementów współdziałania lotnictwa i naziemnych środków obrony przeciwlotniczej.

Celem studiów na kierunku naziemnych środków obrony przeciwlotniczej było przygotowanie oficerów z wyższym wykształceniem wojskowym dla potrzeb obrony przeciwlotniczej wojsk i obszaru krajowego. Powinni oni cechować się wysokimi walorami moralno-politycznymi, dobrze znać współczesne zasady taktyczne i operacyjne

szczebla dywizji – armii, KOPL i być przygotowanymi do objęcia kierowniczych stanowisk dowódczych i sztabowych[17]. Zakładano, że absolwent będzie posiadał wiedzę o zasadach prowadzenia współczesnej walki ogólnowojskowej. Zasady te będą podstawą i tłem jego wykształcenia profesjonalnego. Oficer kończący studia powinien doskonale znać zasady organizacji i dowodzenia środkami obrony przeciwlotniczej w działaniach bojowych oraz teorii strzelania i umieć kierować ogniem artylerii przeciwlotniczej oraz przeciwlotniczych pocisków kierowanych zarówno w osłonie wojsk, jak i w obszarze kraju. Dużą wagę przywiązywano także do opanowania przez słuchaczy zasad użycia i działania lotnictwa, szczególnie myśliwskiego w zakresie osłony wojsk i obszaru kraju, a także prowadzenia walki przez lotnictwo państw obcych.

Każdy cykl rozpoczynały wykłady wprowadzające. Wiedzę utrwalano w czasie seminariów i ćwiczeń grupowych w trakcie roku oraz głównych na jego zakończenie. Pod koniec każdego roku studiów realizowano w ramach obozu letniego 30-godzinne jednostronne, dwuszczeblowe ćwiczenie szkieletowe połączone z ostrym strzelaniem artylerii przeciwlotniczej. Każdy rok studiów kończyły egzaminy roczne. Po pierwszym i drugim roku nauki słuchacze odbywali miesięczne praktyki w jednostkach. Studia kończyły się opracowaniem pracy dyplomowej, jej obroną i egzaminami końcowymi. Eksperymentu integracyjnego nie doprowadzono do końca. Praktycznie zrealizowano tylko jeden trzyletni cykl kształcenia. W 1961 r. Katedrę OPL wyłączono z fakultetu.

Równolegle z rozpoczętymi w roku szkolnym 1958/59 studiami OPL realizowano Wyższy Akademicki Kurs Obrony Przeciwlotniczej Wojsk. Kurs przeznaczony był dla oficerów posiadających wyższe wykształcenie taktyczno-operacyjne oraz praktykę w zakresie obrony przeciwlotniczej. Jego celem było przygotowanie oficerów dla potrzeb obrony przeciwlotniczej wojsk na stanowiska szefów OPL dywizji i armii oraz do pracy w szefostwach OPL[18].

Szkolenie trwało 10 miesięcy. Obejmowało 1126 godzin zajęć. W ich trakcie realizowano 13 głównych przedmiotów podzielonych na trzy działy: studium taktycz-

---

[17] CAW, Sygn. akt 1382/97/141, 142, 143, *Plan tematyczny Fakultetu Wojsk Lotniczych, I, II, III kurs Środków Naziemnych OPLOT od roku szkolnego 1958/59.*

[18] CAW, Sygn. akt 1382/97/149, *Plan Tematyczny Fakultetu Lotniczego na rok szkolny 1958/59. Wyższy Akademicki Kurs Obrony Przeciwlotniczej Wojsk.*

no-operacyjne, przedmioty specjalne i ekonomiczno-społeczne. Kurs kończył się egzaminami. Powtórzono go w roku następnym.

Wojska Lotnicze wyposażano w różnego rodzaju samoloty. Wiązało się z tym wyposażenie lotnisk w nowe, nieznane dotychczas polskim specjalistom urządzenia. Spowodowało to konieczność przeszkolenia w fakultecie oficerów lotnictwa z zakresu problematyki zaopatrzenia (tyłów) wojsk lotniczych. W roku akademickim 1958/59 przeprowadzono Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów Zabezpieczenia Lotniczo-Technicznego. Natomiast w następnym rozpoczęto kształcenie oficerów na trzyletnich studiach zaopatrzenia Wojsk Lotniczych i OPL OK oraz na Wyższym Kursie Doskonalenia Oficerów Zaopatrzenia Wojsk Lotniczych i OPL OK.

Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów Zabezpieczenia Lotniczo-Technicznego był przeznaczony dla oficerów z szeroko rozumianych służb zabezpieczająco-technicznych. Celem studiów na kursie było podniesienie kwalifikacji zawodowych oficerów poprzez usystematyzowanie, pogłębienie i rozszerzenie teoretycznych wiadomości i praktycznych nawyków oraz przygotowanie do pracy na stanowiskach dowódczych i sztabowych na szczeblu batalion lotniczo-techniczny i wydział (oddział) lotniczo-techniczny dywizji lotniczej oraz korpusu obrony przeciwlotniczej obszaru kraju[19].

Kurs trwał 10 miesięcy. Oficerowie realizowali 27 przedmiotów podzielonych na 3 działy: studium taktyczno-operacyjne (51,3%), studium przedmiotów specjalnych lotniczych i lotniczo-technicznych (39,8%) i przedmioty społeczno-ekonomiczne (8,9%). Szkolenie kończyło się opracowaniem prac indywidualnych i egzaminem końcowym.

Aby doskonalić kształcenie oficerów zaopatrzenia, utworzono w sierpniu 1959 r. Katedrę Zabezpieczenia Wojsk Lotniczych (ZWL). Przejęła ona główny ciężar szkolenia oficerów w zakresie zaopatrzenia wojsk, zabezpieczenia lotniskowego oraz taktyki tyłów. Od pierwszego października rozpoczęło się szkolenie.

Celem kształcenia na trzyletnich studiach dyplomowych było przygotowanie dla wojsk oficerów z wyższym wykształceniem wojskowym na szczeblach batalion

---

[19] CAW, Sygn. akt 1382/97/148, *Plan tematyczny Fakultetu Wojsk Lotniczych na rok szkolny 1958/59. Wyższy Kurs Doskonalenia Oficerów Kwatermistrzostwa Wojsk Lotniczych.*

lotniczo-techniczny i wydział (oddział) lotniczo-techniczny dywizji lotniczej oraz korpusu obrony przeciwlotniczej obszaru kraju. Absolwent studiów powinien doskonale umieć dowodzić tyłami na szczeblach taktycznych i organizować zabezpieczenie lotniczo-techniczne działań bojowych pułku i dywizji lotniczej oraz KOPL działających zarówno samodzielnie, jak i we współdziałaniu z wojskami lądowymi.

Układ programu studiów był zbliżony do omawianego wcześniej programu na kierunku lotniczym[20]. Programy te różniły się problematyką wynikającą z profilu studiów. Oficerowie zaopatrzenia przerabiali zdecydowanie więcej zajęć specjalistycznych, odnoszących się do szeroko rozumianego zaopatrzenia, techniki wojskowej oraz taktyki tyłów.

Celem studiów na Wyższym Kursie Doskonalenia Oficerów Zaopatrzenia Wojsk Lotniczych i OPL OK było podnoszenie kwalifikacji zawodowych oficerów poprzez usystematyzowanie, pogłębienie i rozszerzenie teoretycznych wiadomości i nawyków praktycznych oraz przygotowanie oficerów do pracy na stanowiskach dowódczych i sztabowych w służbach lotniczo-technicznych od batalionu do korpusu obrony przeciwlotniczej obszaru kraju. Oficerowie podczas szkolenia poznawali zasady, organizację i prowadzenie działań bojowych przez oddziały i związki taktyczne lotnictwa i wojsk lądowych w natarciu i obronie oraz taktyczne i techniczne właściwości rodzajów wojsk, broni atomowej, innych środków walki, a także zasady budowy lotnisk, ich eksploatację i utrzymanie w różnych porach roku.

Dążąc do podniesienia na wyższy poziom studiów, od roku akademickiego 1958/59 wprowadzono wymóg, by każdy kandydat na studia posiadał średnie wykształcenie. Członkowie kadry spełnili ten warunek już wcześniej. Stworzyło to możliwości usprawnienia procesu dydaktycznego. Ani kadra, ani słuchacze nie musieli w czasie wolnym kończyć szkoły średniej i robić matury. Pozwoliło również na wprowadzenie większej samodzielności słuchaczy oraz dokonanie bardziej radykalnego przejścia z systemu szkolenia na system studiowania. Zwiększono znacznie liczbę seminariów i zajęć grupowych, a także ćwiczeń na mapach i szkieletowych, opracowywanych według nowych zasad. Wprowadzono również nowe formy zajęć. Należały do

[20] CAW, Sygn. akt 1382/07/176, 206, 239. *Plan tematyczny Fakultetu Wojsk Lotniczych I, II, III Kurs Zaopatrzenia Wojsk Lotniczych i OPL OP.*

nich ćwiczenia domowe i prace własne. Zwracano przez to większą uwagę na samodzielną pracę słuchaczy.

Zaostrzone wymogi wobec kandydatów, jak również brak pod koniec lat pięćdziesiątych wyraźnej koncepcji wykorzystania w lotnictwie oficerów z wyższym wykształceniem wojskowym, wpłynął ujemnie na liczbę i jakość kandydatów chcących podjąć studia. Oficerowie, zwłaszcza personelu latającego, obawiali się, że w czasie studiów utracą kwalifikacje lotne. W wyniku działań fakultetu i dowództwa wojsk Sztab Generalny wydał zarządzenie o wypłacaniu pieniężnego równoważnika „lot" tym słuchaczom, pilotom, którzy w ciągu roku wykonają nalot minimum 30 godzin. Aby to umożliwić wprowadzono początkowo miesięczną, a następnie ośmiotygodniową praktykę lotną. Był to za krótki czas na realizację pełnego nalotu. Skutkiem tego przedłużono czas studiów o pół roku. Mimo to słuchacze z trudem wykonywali wymagane minimum nalotu. Przy czym nalot na samolotach bojowych był niewielki. Po tych działaniach zwiększyła się liczba kandydatów na studia. W 1962 r. przywrócono trzyletni okres studiów. Odbyło się to kosztem skrócenia praktyki oraz zawężenia cyklu szkolenia operacyjnego.

Realizując postulat zastąpienia szkolenia studiowaniem wprowadzono także nowy kształt roku akademickiego. Przyjęto, w 1959 r. zasadę, wzorem uczelni cywilnych, że inauguracja roku akademickiego będzie się odbywała 1 października. Zakończenie kształcenia następowało 30 lipca. Miesiące sierpień i wrzesień przewidziano na urlopy dla kadry i słuchaczy, a także praktyki dla I i II roku studiów.

Praktyki w oddziałach i związkach taktycznych były jednym z ważnych elementów realizacji procesu kształcenia. Już w 1956 r. przyjęto w akademii instrukcję o przebiegu praktyk[21]. Zakładała ona, że praktyka stanowi organiczną część kształcenia i służy utrwaleniu zdobytych wiadomości teoretycznych w zakresie szkolenia operacyjno-taktycznego i specjalnego. Dowódcy w jednostkach wojskowych winni tworzyć najkorzystniejsze warunki do osiągnięcia celów programu praktyki, a także opiniowali wyniki pracy słuchaczy. Instrukcja zakładała, że stanowiska na okres praktyki winny być z reguły o jeden szczebel wyższe od zajmowanego przez słuchacza przed akademią. W myśl instrukcji każdy słuchacz indywidualnie przygotowywał się do praktyki

[21] CAW. Sygn. akt. 1025/94/10. *Dokumenty Oddziału Szkolenia, Instrukcja realizacji praktyk liniowych.*

zgodnie z treścią postawionych zadań. Za przebieg praktyki odpowiedzialni byli szefowie katedr, a bezpośredni nadzór nad jej przebiegiem sprawowali wyznaczeni z katedr tzw. kierownicy praktyki słuchaczy. Po zakończeniu praktyki każdy słuchacz opracowywał pisemne sprawozdanie z jej przebiegu. Wyniki praktyk były omawiane na posiedzeniu Rady Naukowej akademii w ciągu dwóch miesięcy od ich zakończenia.

Powyższe inicjatywy przyczyniły się do podniesienia kształcenia na wyższy poziom. Fakultet Wojsk Lotniczych, mimo zaledwie siedmiu lat funkcjonowania trwale wpisał się w system szkolenia kadr dla potrzeb Wojsk Lotniczych. Wykładowcy zdobyli uznanie zarówno w wojskach, jak i środowisku akademickim. Dzięki temu rozwijano współpracę, wymieniano doświadczenia i materiały szkoleniowe oraz poglądy z Dowództwem Wojsk, Oficerską Szkołą Lotniczą i akademiami wojskowymi. Jedną z form współpracy z OSL było wysyłanie do Dęblina na skrócony kurs nawigatorski słuchaczy, którzy nie wywodzili się z personelu lotniczego. Kurs ukończyło ponad 50 oficerów. Słuchacze odbywali loty dzienne i nocne na samolotach Li-2 i PO-2. Wykonywali zadanie z nawigowania samolotu lecąc po nakazanej trasie. Wykorzystywali do nawigacji busolę i czas lotu, orientację wzrokową, środki i systemy radionawigacji. Słuchacze wykonywali także ćwiczebne bombardowania i strzelania na poligonie. Kursy te pomagały oficerom zapoznać się z obowiązkami i warunkami pracy załogi samolotu oraz z wykonywaniem podstawowych zadań bojowych. Po zdaniu odpowiednich egzaminów teoretycznych i praktycznych uzyskiwali tytuł nawigatora lotniczego. Było to rozwiązanie bardzo korzystne dla oficerów.

Wprowadzając zmiany do procesu dydaktycznego i planów szkolenia oficerów tworzono także ich obudowę. W okresie lat 1958-60 powstało w fakultecie około sześćdziesięciu skryptów. Ich treść była dostosowana do zmian zachodzących w wojskach, a także do nowych treści kształcenia.

Działalność fakultetu oraz jego dorobek i doświadczenia procentowały w okresie późniejszym. Miernikami tego był między innymi stały wzrost poziomu wiedzy słuchaczy prezentowany w czasie egzaminów. Wydział stawał się także ośrodkiem wiedzy i kształtowania poglądów na użycie lotnictwa oraz prężnym ośrodkiem naukowo-badawczym. W lata sześćdziesiąte wchodzono z wypracowaną koncepcją studiów i kierunkami rozwoju. Absolwent oraz jego osiągnięcia w czasie studiów i egza-

minów końcowych były wynikiem działalności dydaktyczno-wychowawczej, naukowo-badawczej i organizacyjnej uczelni. Nakreślono także sylwetkę absolwenta. Zakładano, że oficer dyplomowany powinien znać zasób wiedzy i umiejętności praktycznych zawartych w programach. Powinien wykazywać się szerokimi zdolnościami rozumowania kategoriami taktyczno-operacyjnymi oraz nabyć podczas studiów zamiłowanie do samodzielnej pracy naukowej. Absolwent musiał być pewny swoich racji i umieć wprowadzać podjęte decyzje w życie.

Zachodzące zmiany w rozwoju sztuki wojennej i doskonalenie procesu dydaktycznego wymagało częstej korekty programów i treści kształcenia. Celem tych działań było przystosowanie kształcenia do potrzeb lotnictwa. Przy opracowywaniu programów korzystano z wytycznych Dowódcy Wojsk Lotniczych i OPLiOK[22].

Pierwszym tego przejawem było rozszerzenie problematyki szkolenia z zakresu rozpoznania lotniczego nie tylko słuchaczy kursów lotniczych, ale i pozostałych. Wprowadzono tę problematykę, gdyż doceniano wzrost znaczenia rozpoznania zarówno w wojskach lotniczych, jak i obrony przeciwlotniczej obszaru kraju. W październiku 1961 roku zorganizowano pierwszy, roczny kurs doskonalenia oficerów rozpoznania i wojskowej służby fotograficznej[23]. Celem kursu było podniesienie kwalifikacji zawodowych oficerów przez usystematyzowanie, pogłębienie i rozszerzenie wiadomości teoretycznych oraz nawyków praktycznych. Kursy doskonalenia oficerów rozpoznania były kontynuowane także w latach następnych. Problematykę rozpoznania powietrznego uwzględniono również w programach studiów dyplomowych wydziału, wprowadzając od roku akademickiego 1962/63 nowy przedmiot, czyli rozpoznanie lotnicze. Został on wyodrębniony z taktyki wojsk lotniczych.

Wydarzeniem, które wytyczało kierunki dalszych zmian w wydziale było powstanie w 1962 r. nowego i samodzielnego rodzaju sił zbrojnych, czyli Wojsk Obrony Powietrznej Kraju. Już w 1962 r. podjęto decyzję o prowadzeniu w WWL i OPL trzyletnich studiów dyplomowych dla oficerów pionu OPK. Powołano zespół, pod kierunkiem ppłk. nawig. Jana Uchańskiego do opracowania programów kształcenia i mate-

---

[22] *Rozkaz 070/Szkol. K-7 z dn. 02.08.1961 r w sprawie uwzględnienia nowych założeń i tendencji rozwojowych w organizacji wojska.*

[23] CAW, Sygn. akt 1382/97/236. *Plan tematyczny na rok szkolny 1961/62 Kurs Doskonalenia Oficerów Rozpoznania i Lotniczej Służby Fotograficznej Wojsk Lotniczych i OPL OK.*

riałów szkoleniowych. Od roku akademickiego 1963/64 rozpoczęło się kształcenie pierwszego rocznika oficerów WOPK na studiach dyplomowych, a także na Wyższym Kursie Doskonalenia Oficerów.

Celem studiów dyplomowych Wojsk Obrony Powietrznej Kraju było przygotowanie oficerów z wyższym wykształceniem wojskowym dla potrzeb WOPK o wysokich walorach moralno-politycznych, ukształtowanych cechach charakteru niezbędnych dowódcy i oficerowi sztabu, szerokich horyzontach umysłowych i umiejętnościach samodzielnej pracy nad rozwojem myśli wojskowej, dobrze znających współczesne taktyczne i operacyjne zasady użycia rodzajów wojsk OPK na szczeblu oddziału i związku operacyjno-taktycznego i zdolnych do objęcia kierowniczych stanowisk dowódczych i sztabowych[24]. Absolwent powinien znać zasady zastosowania bojowego, organizacji i prowadzenia działań bojowych przez oddziały rodzajów wojsk OPK i związki operacyjno-taktyczne tych wojsk. W zakresie niezbędnym dla dowódcy i oficera sztabu znać technikę bojową wojsk, jej możliwości, zasady eksploatacji a także sposoby zabezpieczenia działań bojowych.

Realizacja celu studiów była utrudniona przez fakt, że oficerowie z Wojsk OPK reprezentowali wąskie specjalności. W ich skład wchodziły wojska rakietowe, radiotechniczne i lotnictwo myśliwskie, wspomagane przez pododdziały walki radioelektronicznej i łączności. Dużą zasługą zespołu opracowującego programy było to, że uwzględniały specyfikę wojsk i specjalności kandydatów na studia. W programach połączono umiejętnie problematykę użycia poszczególnych wojsk, a treści kształcenia odpowiadały ich specyfice.

W czasie studiów realizowano 37 przedmiotów, pogrupowanych w 7 działów. Program uwzględniał także praktykę poligonową i w jednostkach – 7,9% oraz egzaminy i obronę pracy dyplomowej – 8,53% czasu studiów. W porównaniu do programów realizowanych w okresie fakultetu zwiększono liczbę przedmiotów oraz stworzono większą liczbę działów. Sprawiało to, że program był bardziej przejrzysty, a problematyka wyselekcjonowana. Ogółem na realizację programu dla oficerów lotnictwa przeznaczono 4966 godzin wraz z praktyką lotną, natomiast dla OPK i ZWL 3940 godzin.

---

[24] CAW, Sygn. akt 1382/97/303, *Plan tematyczny I kursu wojsk OPK na rok studiów 1963/64.*

Proporcje poszczególnych metod szkolenia na kursach były zbliżone do studiów dyplomowych.

W oddziale, oprócz studiów zasadniczych (dyplomowych), prowadzono roczne kursy doskonalenia oficerów. Ich programy dostosowane były do specjalności szkolonych oficerów. Obejmowały problematykę działań bojowych oddziałów. Jedynie oficerowie obrony przeciwlotniczej byli zapoznawani z problematyką operacyjną szczebla armii i frontu.

Celem studiów na Wyższym Kursie Dowodzenia Oficerów Wojsk Obrony Powietrznej Kraju było podniesienie kwalifikacji zawodowych oficerów poprzez usystematyzowanie, pogłębienie i rozszerzenie teoretycznych wiadomości i nawyków praktycznych oraz przygotowanie do pracy na stanowiskach dowódczych i sztabowych szczebla: pułk lotnictwa myśliwskiego, pułk rakiet przeciwlotniczych, samodzielny batalion radiotechniczny oraz Korpus Obrony Powietrznej Kraju[25]. Po ukończeniu kursu oficer powinien znać zasady zastosowania bojowego, organizację i prowadzenie działań bojowych przez oddziały wojsk OPK, a także technikę bojową wojsk własnych oraz środków napadu powietrznego npla. W czasie kursu oficerowie byli uczeni jak organizować działania bojowe i dowodzić nimi, jak organizować współdziałanie i szkolenie wojsk.

Kadra, zwłaszcza Katedry OPK przygotowując pierwsze skrypty, ćwiczenia i inne pomoce szkoleniowe robiła to z reguły od podstaw. Opracowano szereg skomplikowanych zagadnień z dziedziny taktyki i sztuki operacyjnej Wojsk OPK. Do najistotniejszych należały zasady współdziałania wojsk OPK na szczeblach taktycznym i operacyjnym, określenie ich możliwości bojowych oraz użycie w specyficznych warunkach działań, a także dowodzenie oddziałami i związkami operacyjno-taktycznymi. Chcąc urealnić ćwiczenia trzeba było uwzględnić specyfikę OPK i udział wszystkich trzech rodzajów wojsk w poszczególnych etapach działań. Metodą prób i błędów wyeliminowano niedociągnięcia i ćwiczenia przebiegały zgodnie z założeniami metodycznymi. Dużo problemów stwarzała także realizacja ćwiczeń na szczeblu operacyjno-taktycznym, czyli przez korpus. Wymagały one stworzenia dużego zespołu pod-

[25] CAW, Sygn. akt 1382/97/304, *Plan tematyczny Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów Wojsk OPK, Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa na rok 1963/64.*

grywającego oddziały taktyczne. Jednak najwięcej trudności organizacyjnych wymagało zorganizowanie i przeprowadzenie ćwiczeń trzyszczeblowych na mapach. Słuchacze występowali w nich jako oficerowie dowództw i sztabu korpusu, pomocniczego PłSD oraz dowództw i sztabów oddziałów WR, WRt i LM. Także i te problemy zostały pomyślnie rozwiązane w toku żmudnej pracy kadry dydaktycznej.

W procesie dydaktycznym kładziono nacisk nie tylko na dokładną znajomość przez słuchaczy sprzętu rakietowego i jego eksploatacji, ale także prognozowano jego rozwój. Szczególny nacisk kładziono przy tym na wykorzystanie własnych urządzeń obezwładniających radioelektroniczne systemy środków napadu powietrznego oraz naziemnych środków OPL przeciwnika. Realizując proces kształcenia zapoznawano słuchaczy ze sprzętem i jego właściwościami. Uzupełnieniem zajęć teoretycznych, realizowanych przez katedrę, były zajęcia praktyczne realizowane w jednostkach Wojsk OPK, Lotnictwa i OPL.

Szybki rozwój techniki bojowej i sztuki wojennej oraz przemiany w systemie szkolenia i organizacji wojsk własnych i sojuszniczych, a także potencjalnego przeciwnika zmuszały kadrę do ciągłego doskonalenia metod i treści studiów. Pracownicy oddziału sumiennie rozwiązywali postawione przed nimi zadania i osiągali dobre rezultaty na polu doskonalenia procesu dydaktycznego i przystosowania go do wymogów ówczesnej rzeczywistości.

Dążąc do ujednolicenia zajęć egzaminacyjno-kontrolnych, takich jak egzaminy, repetycje, kolokwia itp. od roku akademickiego 1964/65 ustalono, że wszystkie zajęcia sprawdzające prowadzone będą w formie pisemnej.

Od 1964 r. wprowadzono w oddziale studia zaoczne dla oficerów OPK i lotnictwa. Były one przeznaczone dla oficerów z wojsk, którzy z różnych powodów nie mogli studiować na studiach dziennych. Należały do nich m. in. limity miejsc na studiach wojskowych, utrudniona możliwość studiowania na uczelniach cywilnych itp. Zaoczne studia wojskowe umożliwiały zdobycie wyższego wykształcenia wojskowego szerszym kręgom oficerów. Ich problematyka była porównywalna z realizowaną na studiach stacjonarnych, jednak nieco zawężona[26]. Rola kadry dydaktycznej sprowadzała się do ukierunkowania słuchaczy i zasygnalizowania najważniejszych problemów.

[26] CAW, Sygn. akt. 1382/97/332, *Rozwinięty program pierwszego kursu zaocznego na rok 1964/65.*

Natomiast główny ciężar w zakresie realizacji programu spoczywał na słuchaczach. Studia te były dość powszechnie krytykowane. Uważano je bowiem za niepełnowartościowe. Pomimo tego realizowano je przez dwadzieścia lat. Ostatni absolwenci ukończyli je w 1983 roku.

Jako proces ciągły traktowano wówczas konieczność systematycznego uaktualnienia programów i celów nauczania. Miały one być odzwierciedleniem bieżących i perspektywicznych potrzeb wojsk. Uwzględniano przy tym poglądy i badania zarówno Wojsk Lotniczych i OPK, jak i badania kadry oddziału.

Przykładem wspólnych dążeń Dowództw Wojsk i kadry oddziału było utworzenie w roku akademickim 1964/65 studiów zintegrowanych dla oficerów lotnictwa i obrony powietrznej[27]. Większość zajęć realizowali oni wspólnie, specjalistyczne oddzielnie.

Celem studiów na trzyletnich studiach Lotnictwa i Obrony Powietrznej Kraju było przygotowanie oficerów do sprawowania i organizowania dowodzenia oddziałami i związkami taktycznymi lotnictwa operacyjnego i wojsk obrony powietrznej kraju oraz do pracy sztabowej na stanowiskach dowodzenia operacyjnego. Ponadto wyrobienie umiejętności samodzielnego myślenia taktycznego i przygotowania słuchaczy do pracy badawczej w dziedzinie teorii wojskowej.

Absolwent po ukończeniu studiów powinien znać zasady zastosowania bojowego, organizację i prowadzenie działań bojowych przez oddziały i związki taktyczne oraz taktyczno-operacyjne lotnictwa operacyjnego i wojsk obrony powietrznej kraju, zasady użycia broni masowego rażenia i innych rodzajów walk, a także zasady zabezpieczenia działań bojowych.

Problematyka trzyletniego kształcenia obejmowała 4008 godzin. Ujęto ją w siedmiu działach i podzielono na 40 przedsięwzięć: 37 przedmiotów, praktykę poligonową i w jednostkach oraz egzaminy i rezerwę czasową. Przedmioty kształcenia obejmowały 3288 godzin. Na praktykę, egzaminy itp. przeznaczono 720 godzin.

Przeprowadzono tylko jeden trzyletni cykl kształcenia zintegrowanego i zaniechano go na rzecz specjalistycznego. W tym samym roku – równolegle ze studiami

---

[27] CAW, Sygn. akt 1382/97/340, *Plan tematyczny pierwszego kursu lotnictwa i obrony powietrznej kraju Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa na rok szkolny 1964/65.*

zintegrowanymi - rozpoczęto także w kształcenie oficerów na studiach dyplomowych z zakresu lotnictwa operacyjnego. Celem studiów z problematyki lotnictwa operacyjnego było przygotowanie oficerów do sprawowania i organizowania dowodzenia oddziałami i związkami taktycznymi lotnictwa operacyjnego[28].

Wśród kończących studia z wyróżnieniem byli także oficerowie kształceni w wydziale. Należeli do nich: w 1961 r .– kpt. dypl. Marian Gasperowicz, w 1962 r. – ppłk dypl. Michał Czeczotko, mjr dypl. Władysław Bogusławski, mjr dypl. Stanisław Nijak, w 1964 r. – kpt. pil. dypl. Tytus Krawczyc (późniejszy dowódca Wojsk Lotniczych), kpt. dypl. Władysław Lenartowicz.

2.2.2. Działalność naukowo-badawcza

Lata 1957-1965 to kolejny ważny okres w rozwoju działalności naukowej pionu lotnictwa. W tym czasie ma miejsce dalsza rozbudowa i modernizacja sił zbrojnych. Zmiany w Wojskach Lotniczych znalazły swoje odbicie w organizacji i składzie pionu lotnictwa w ASG WP. Powołanie Wojsk Obrony Powietrznej Kraju zapoczątkowało w pionie lotnictwa działalność naukową na rzecz tworzenia i rozwoju nowej specjalności w naukach wojskowych – teorii obrony powietrznej nazywanej też, szczególnie w początkowym okresie jej rozwoju teorią Wojsk OPK.

Przedstawione uwarunkowania miały wpływ na działalność naukowo-badawczą. Rozszerzenie zakresu działalności naukowej pionu o nową specjalność naukową – teorię obrony powietrznej, nie spowodowało, ani odejścia ani osłabienia uprawiania teorii lotnictwa. W omawianym okresie, który charakteryzował się dalszym gwałtownym rozwojem środków walki zbrojnej, a szczególnie broni jądrowej i neutronowej, zachodziła potrzeba szerokiego, kompleksowego działania naukowego nad rozwiązaniem szeregu problemów z zakresu teorii lotnictwa. Nie były to już problemy wybierane i analizowane niejako wycinkowo, odpowiednio do potrzeb chwili, ale w wyniku zdobycia doświadczeń w poprzednim okresie działalności pionu lotnictwa były to rozważania kompleksowe, ściśle ze sobą zintegrowane. Zarysował się przy

---

[28] CAW, Sygn. akt 1382/97/328. *Rozwinięty program pierwszego kursu lotnictwa operacyjnego na rok szkolny 1964/65.*

tym wyraźny podział na tematy badawcze o charakterze operacyjnym i taktycznym, a w tych podspecjalnościach - z zakresu użycia lotnictwa, dowodzenia nim i zabezpieczenia jego działań oraz organizacji i szkolenia.

Zespół pracowników pionu lotnictwa zaprezentował w 1957 roku bardzo wartościową pracę dotyczącą lotniczego zabezpieczenia wojsk lądowych w działaniach zaczepnych. Eksponowano w niej zasady użycia lotnictwa w działaniach zaczepnych związku wojsk lądowych przechodzącego do natarcia z rejonów wyjściowych położonych w głębi operacyjnej. Praca ta została wysoko oceniona i wyróżniona przez ministra obrony narodowej.

U schyłku lat pięćdziesiątych i na początku sześćdziesiątych szczególną rangę nadano problemom rozpoznania powietrznego. To właśnie specjaliści z pionu lotnictwa opracowali i zaproponowali między innymi zasady i sposoby prowadzenia taktycznego i operacyjnego rozpoznania powietrznego, w interesie wszystkich rodzajów wojsk frontu uwzględniając ich specyficzne potrzeby. Wiele uwagi poświęcono metodom zbierania, opracowywania i dostarczania danych rozpoznawczych do zainteresowanych dowództw i sztabów.

Działalność naukowo-badawcza w zakresie tworzenia i rozwoju teorii obrony powietrznej, która była nowym i głównym podmiotem działalności badawczej omawianego okresu w pionie lotnictwa, przebiegała nieco inaczej niż przedstawiona wcześniej (w poprzednim rozdziale) teorii lotnictwa.

Za teorię Wojsk OPK jako specjalność nauk wojskowych przyjęto uznawać system wiedzy o tworzeniu, rozwoju i użyciu bojowym tego rodzaju sił zbrojnych, który zawierał w sobie trzy rodzaje wojsk: lotnictwo myśliwskie, wojska rakietowe i wojska radiotechniczne, a w późniejszym czasie ponadto siły rozpoznania radioelektronicznego i walki radioelektronicznej. Za przedmiot badań teorii obrony powietrznej przyjęto uznawać walkę zbrojną prowadzoną w przestrzeni powietrznej i prawidłowości w niej występujące. Zgodnie z tym uznano, że specjalność naukowa - teoria obrony powietrznej obejmuje wiedzę naukową, którą posługują się Wojska OPK w zakresie tworzenia, doskonalenia i rozbudowy systemu obrony powietrznej na podejściach i obszarem państwa oraz wypracowania zasad operacyjnego użycia sił i środków obrony powietrznej w walce z przeciwnikiem w powietrzu. Tę wiedzę naukową miała uprawiać

powołana Katedra Wojsk OPK, jej pracownicy dydaktyczno-naukowi oraz tworzone zaplecze badawcze.

Podstawy tworzonej teorii obrony powietrznej stanowiły istniejące wcześniej zasady i poglądy dotyczące zastosowania bojowego środków obrony przeciwlotniczej oraz taktyka obrony przeciwlotniczej. W toku II wojny światowej w obronie przed atakami z powietrza, obok artylerii przeciwlotniczej stosowano lotnictwo myśliwskie i bardzo rozwiniętą służbę obserwacyjno-meldunkową, w końcowym okresie II wojny światowej wyposażaną w środki radiolokacyjne. Był to już w dużym zakresie system obrony powietrznej. Pojawiają się pierwsze teorie obrony powietrznej, początkowo jako obrony przeciwlotniczej oraz zaczynają być lansowane takie pojęcia, jak operacje lotnicze i operacje przeciwlotnicze, które później stały się pojęciami sztuki operacyjnej obrony powietrznej. Powstawały i rozwijały się zasady przyszłej obrony powietrznej, takie jak zmasowane i scentralizowane użycie lotnictwa myśliwskiego w walce o panowanie w powietrzu, organizacja obrony okrężnej obiektów i rejonów ze wzmocnieniem kierunku głównego uderzenia i inne.

Stymulatorem badania teorii obrony powietrznej przez pracowników naukowo-badawczych katedry stał się dynamiczny rozwój i powszechne wprowadzanie w uzbrojenie sił zbrojnych nowych środków i sprzętu bojowego. Jako pierwsze pojawiają się wszelkiego rodzaju radiolokatory (pierwsze stacje radiolokacyjne w WP wprowadzono w 1952 roku), następnie samoloty odrzutowe o bogatej awionice oraz później rakiety przeciwlotnicze typu „ziemia-powietrze" (lata 1959-1960). Radiolokatory stanowiły podstawę tworzenia systemu rozpoznania radiolokacyjnego przestrzeni powietrznej kraju, zapoczątkowały powstanie wojsk radiotechnicznych OPK. Urządzenia radiolokacyjne wpłynęły bezpośrednio również na możliwości bojowe i zmianę taktyki lotnictwa myśliwskiego i artylerii przeciwlotniczej. Wprowadzenie do uzbrojenia lotnictwa myśliwskich samolotów odrzutowych, ich nowe możliwości zastosowania, również wpływają na dalszy rozwój teorii obrony powietrznej. Wzrastają możliwości bojowe lotnictwa myśliwskiego i zmienia się jego taktyka. Nowe wartości do rozwoju teorii obrony powietrznej wniosło pojawienie się rakiet przeciwlotniczych typu „ziemia-powietrze". Powstał nowy rodzaj wojsk zwany w tym okresie artylerią rakietową. W grudniu 1962 roku zakończono prace nad „Planem Obrony Powietrznej

PRL", w czym aktywnie uczestniczyli pracownicy naukowi wydziału. W powiązaniu z wcześniej utworzonymi korpusami OPL OK, które przekształcono w korpusy OPK, w oparciu o siły, środki i własny system dowodzenia stworzono jednolity system obrony powietrznej kraju.

Powołana w 1963 roku Katedra Wojsk OPK, uprawia takie podspecjalności naukowe, jak: sztukę operacyjną Wojsk OPK, taktykę poszczególnych rodzajów wojsk wchodzących w skład Wojsk OPK, metodykę szkolenia operacyjno-taktycznego Wojsk OPK oraz taktykę artylerii przeciwlotniczej OPK.

Wpływającym w bardzo wysokim stopniu na rozwój teorii obrony powietrznej byli ludzie, którzy tworzyli tę teorię. Z chwilą powołania Katedry Wojsk OPK w jej składzie osobowym znaleźli się pracownicy dydaktyczno-naukowi dotychczas pracujący w innych katedrach pionu lotnictwa oraz specjaliści skierowani z Wojsk OPK. Systematycznie rozwijał się proces dydaktyczny, z roku na rok rosła liczba oficerów z wyższym wykształceniem bardzo dobrze przygotowanych do roli dowódców i oficerów sztabu w Wojskach OPK, ale i jako kandydatów na pracowników dydaktyczno-naukowych zasilających katedrę.

W dorobku naukowym pracowników dydaktyczno-naukowych Katedry Wojsk OPK z zakresu teorii obrony powietrznej w latach 1963-1965, odnotowanych w zbiorach bibliotecznych akademii znalazło się ponad 30 opracowań teoretycznych, głównie skryptów akademickich oraz publikacja kilkunastu artykułów popularno-naukowych. Za pierwsze opracowania w zakresie taktyki obrony powietrznej przyjąć należy takie pozycje, jak: *Przygotowanie i prowadzenie działań bojowych przez plm w systemie OPK* (J. Fijałkowski, 1963), *Podstawy taktyki lotnictwa myśliwskiego* (M. Żebrowski, 1964), *Organizacja i prowadzenie działań bojowych przez batalion radiotechniczny* (E. Grzeszek, 1964), *Organizacja i realizacja współdziałania w wojskach OPK* (J. Smoter, 1964). Pojawiły się pierwsze opracowania z zakresu sztuki operacyjnej obrony powietrznej, a to: *Wojska OPK jako rodzaj sił zbrojnych, Działania wojsk OPK w warunkach wojny ograniczonej* i *Podstawy sztuki operacyjnej wojsk OPK* (J. Uchański, 1965) oraz dowodzenia, np.: *Połączone pomocnicze stanowisko dowodzenia korpusu OPK* (Z. Kukuła, 1965), służby sztabów, np.: *Wybrane dokumenty bojowe sztabu*

korpusu OPK (J. Smoter, 1965) i metodyki szkolenia, np.: *Metodyka opracowania i przeprowadzenia ćwiczenia z wojskami korpusu OPK (S. Pasiewicz, 1965).*

Nowym zadaniem pionu lotnictwa przedstawianego okresu było tworzenie teoretycznych podstaw działalności tyłów lotniczych i obrony powietrznej oraz kształcenie kadr zdolnych do sprawnego organizowania zabezpieczenia tyłowego i kierowania nim. Sytuacja ta spowodowała powołanie Katedry Zaopatrzenia Wojsk Lotniczych (1959 rok), którą zasiliła kadra oddelegowana z dowództwa Wojsk Lotniczych i OPL OK oraz utworzenie nowego kierunku studiów zaopatrzenia Wojsk Lotniczych. Kilka lat później wymieniona katedra została przekształcona w Katedrę Zaopatrzenia Wojsk Lotniczych i OPK.

W początkowym okresie działalności naukowej realizowano opracowania teoretyczne, głównie skrypty akademickie, zabezpieczające proces dydaktyczny. Wnosiły one do taktyki tyłów wiele nowych treści. Również przeważająca ich ilość została praktycznie wdrożona w Wojskach Lotniczych. Z wprowadzeniem w uzbrojenie lotnictwa samolotów odrzutowych zweryfikowano istniejące materiały teoretyczne dotyczące zaopatrzenia materiałowo-technicznego, wiele z nich znowelizowano i dostosowano do nowych wymagań, a w większości opracowano nowe. Za jedno z ważniejszych zadań uznano zabezpieczenie lotniskowe wówczas, gdy stwierdzono, że lotniska polowe są mało przydatne do bazowania na nich samolotów odrzutowych. Pobudziło to pracowników katedry do prac badawczych i opublikowania opracowań teoretycznych dotyczących m.in.: przeznaczenia, zadań i organizacji służby lotniskowej, sieci lotniskowej jako podstawy bazowania lotnictwa, poszukiwania i wyboru terenów pod budowę lotnisk, maskowania lotnisk i urządzeń lotniskowych, budowy, utrzymania i remontu rozbieralnych nawierzchni lotniskowych; organizacji i zasad budowy lotnisk polowych, że wymienimy tu: *Materiałowo-techniczne zabezpieczenie oddziału lotniczego* (M. Podgórski, 1960), *Poszukiwanie i wybór terenów pod budowę lotnisk* (J. Lendor, 1960), *Maskowanie lotnisk i urządzeń lotniskowych* (J. Lendor, 1962), *Dowodzenie oddziałem lotniczo-technicznym* (W. Bedłek, 1965). Niektóre materiały teoretyczne w zakresie teorii tyłów lotniczych były przyjmowane przez dowództwo Wojsk Lotniczych jako dyrektywne, inne posłużyły za podstawę opracowania i wydania instrukcji *„Oddział lotniczo-techniczny”*.

Opublikowano też inne materiały obejmujące problemy zabezpieczenia tyłowego, takie jak zaopatrywanie wojsk drogą powietrzną i ewakuacja materiałowa w ewentualnej wojnie, zabezpieczenie tyłowe jednostek lotnictwa w warunkach szczególnych i w różnych porach roku, organizacja odtwarzania gotowości bojowej samolotów w jednostce lotnictwa z wykorzystaniem metod analizy sieciowej.

Powstanie Wojsk OPK eskaluje działalność naukową już rozbudowanej Katedry Zaopatrzenia Wojsk Lotniczych i OPK w odniesieniu do zabezpieczenia tyłowego powstających wojsk. Jako ważniejsze należy tu wymienić takie rozwiązywane problemy naukowe, jak: dowodzenie tyłami Wojsk OPK, zabezpieczenie materiałowo-techniczne działań bojowych jednostek Wojsk OPK, dowodzenie tyłami jednostek Wojsk OPK, zabezpieczenie tyłowe manewru lotniskowego jednostek lotnictwa myśliwskiego, manewru wojsk rakietowych i radiotechnicznych. Efektem działalności naukowej w zakresie zabezpieczenia tyłowego Wojsk OPK było wydanie również wielu opracowań teoretycznych, jak np.: *Ogólne zasady intendenckiego zabezpieczenia oddziałów i związków wojsk OPK* (W. Bogusławski, 1965), *Materiałowe i lotniskowo-techniczne zabezpieczenie oddziału lotniczego OPK* (A. Michalski, 1965), *Zasady tyłowego zabezpieczenia działań bojowych jednostek artylerii rakietowej wojsk OPK* (A. Michalski, 1965). Wieńczącym efektem działalności naukowej w zakresie teorii tyłów było wydanie pierwszego podręcznika pod tytułem *„Zabezpieczenie tyłowe jednostki lotniczej OPK"*.

Ze względu na bardzo wysoki poziom techniczny uzbrojenia, sprzętu bojowego i wyposażenia, zarówno Wojsk Lotniczych, jak i Wojsk OPK, działalność naukowa pionu lotnictwa nie mogła odbywać się poza techniką. Dlatego w tym czasie rozwijają się specjalności techniczne uprawiane przez Katedrę Techniki Lotniczej, a następnie Katedrę Przedmiotów Specjalnych. Po powstaniu Wojsk OPK i rozpoczęciu kształcenia dowódców i oficerów sztabu w tej specjalności, już w Wydziale Wojsk OPK i Lotnictwa utworzono kolejne katedry zajmujące się techniką, uzbrojeniem i zabezpieczeniem techniczno-specjalnym Wojsk OPK: Katedrę Techniki Rakietowej i Katedrę Radioelektroniki. Teoria zabezpieczenia techniczno-specjalnego lotnictwa i obrony powietrznej rozwijała się nie tylko na podstawie pokrewnych dyscyplin, głównie nauk technicznych (sprzęt lotniczy i jego eksploatacja, radiotechnika i radiolokacja, maszy-

ny matematyczne), ale i na podstawie teorii organizacji i zarządzania (organizacja wojsk, dowodzenie wojskami), fizyki i matematyki (elektroniczna technika obliczeniowa). Należy zaznaczyć, że wpływ na rozwój zagadnień teorii techniczno-specjalnego zabezpieczenia miały teorie lotnictwa i obrony powietrznej, a także teoria tyłów tych rodzajów sił zbrojnych.

Z działalnością naukową, jej osiągnięciami i efektami wychodzono poza wydział, uczestnicząc w naukowych przedsięwzięciach akademickich i poza akademią. Prezentowano w tych przedsięwzięciach, głównie w konferencjach naukowych tematy lotnicze i obrony powietrznej, zabezpieczenia techniczno-specjalnego i tyłowego. Jako przykład można wymienić tu III Konferencję Naukową ASG WP (1957 rok, 10-lecie akademii), na której zespół pracowników pionu lotnictwa zaprezentował wartościowe opracowania dotyczące lotniczego zabezpieczenia wojsk w działaniach zaczepnych. Eksponowano w nich zasady użycia lotnictwa w działaniach zaczepnych związku wojsk lądowych z rejonów wyjściowych położonych w głębi operacyjnej. Praca ta została wysoko oceniona i wyróżniona przez ministra obrony narodowej. Wygłoszono m.in. referat na temat „*Inżynieryjno-lotniskowe zabezpieczenie Armii Lotniczej w operacji zaczepnej Frontu*". Materiał konferencyjne zostały wykorzystane przez dowództwo Wojsk Lotniczych do wydania instrukcji „*Zabezpieczenie lotniskowe Armii Lotniczej*".

Wydział był organizatorem akademickiej V Konferencji Naukowej (luty 1964 rok), która była poświęcona wyłącznie problematyce lotniczej. Rozpatrywano na niej rozwój i perspektywy zastosowania bojowego lotnictwa operacyjnego, zwłaszcza w aspekcie wyposażania wojsk w rakietowe środki uderzeniowe. Koncentrowano się głównie na ocenie możliwości wykonywania przez lotnictwo typowych zadań oraz ich dostosowania do zmieniających się warunków przyszłego pola walki. Wiele kontrowersyjnie postawionych problemów wywołało ożywioną dyskusję, zwłaszcza w odniesieniu do perspektyw rozwoju i użycia lotnictwa myśliwskiego do osłony wojsk, w świetle zarysowujących się wysokich możliwości bojowych naziemnych środków obrony przeciwlotniczej (rakiety przeciwlotnicze). Przeważył, w obradach konferencji, pogląd, że lotnictwo myśliwskie pozostanie nadal jednym z głównych środków obrony powietrznej i przeciwlotniczej.

Zestawienie problematyki oraz liczby opracowanych i wydanych materiałów teoretyczno-dydaktycznych pracowników pionu lotnictwa w omawianym okresie przedstawia tabela 2.

Tabela 2.

Materiały teoretyczno-dydaktyczne i naukowe dotyczące uprawianych specjalności naukowych w pionie lotnictwa akademii, w latach 1957-1965 – zestawienie liczbowe

Lp.	Obszary badawcze	Specjalność			
		Teoria lotnictwa (KTL)	Teoria OP (KWOPK)	Teoria tyłów (KZWL)	Zabezp. tech.-spec. (katedry techniczne)
1	Sztuka operacyjna	33	12	4	
2	Taktyka	30	7	13	
3	Dowodzenie	13	5	2	
4	Inne	7	4	13	38
5	Publikacje	8	5	4	6
Razem		91	33	36	44
Razem za pion lotnictwa		204			

Źródło: Opracowanie własne.

O naukowym rozwoju teorii lotnictwa i obrony powietrznej decydowali ludzie, kadra dydaktyczno-naukowa uprawiająca omawiane specjalności naukowe. Sukcesywny wzrost liczby pracowników naukowych pionu lotnictwa nastąpił po powołaniu Fakultetu Wojsk Lotniczych, zaś obrony powietrznej po powołaniu Wojsk OPK. Kadra uprawiająca teorię lotnictwa i obrony powietrznej oraz tyłów lotnictwa i obrony powietrznej i techniczno-specjalnego zabezpieczenia kształtowała się głównie w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych.

Wymagania ustawy o szkolnictwie wyższym z roku 1958 i o akademiach wojskowych z 1960 roku, stanowiły dla kadry pionu lotnictwa silny bodziec do podjęcia wysiłku w celu podnoszenia kwalifikacji i uzyskiwania uprawnień do prowadzenia pracy naukowej. Głównie dotyczyło to uzyskiwania stopni naukowych i tytułu naukowego. Podkreślić należy, że początki były bardzo skromne. Nowy etap rozwoju kadr naukowych na potrzeby omawianych specjalności nauk wojskowych rozpoczął się w 1960 roku, kiedy powstaje Wydział Wojsk OPK i Lotnictwa. W tym też roku ko-

mendant - dziekan wydziału płk Remigiusz Wójtowicz uzyskuje tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, co zainicjowało naukowy rozwój podległej mu kadry dydaktycznej. Następuje intensyfikacja pracy naukowej i doktoryzacji kadry dydaktyczno-naukowej.

Na przełomie lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych powstają pierwsze prace w ścisłym znaczeniu naukowe oraz promocyjne pracowników pionu lotnictwa. Niektóre z prac naukowych i dysertacji doktorskich opracowywane były pod kierunkiem znakomitych naukowców i w wojskowych uczelniach radzieckich. Jako przykłady opracowań naukowych wymienimy tu: S. Siedlecki i zespół. *Możliwości wykonania zadań przez własne lotnictwo w operacji zaczepnej Frontu.* ASG WP, Warszawa 1965, zaś dysertacji doktorskich: *Dowodzenie lotnictwem wykonującym zadania wsparcia w warunkach współczesnego pola bitwy* (ppłk dypl. pil. Eugeniusz Bejger, 1962), *Nawigatorskie zabezpieczenie działań bojowych Ludowego Lotnictwa Polskiego w latach 1944-1945* (mjr dypl. nawig. Eugeniusz Grysiewicz, 1962),*Rola lotnictwa myśliwskiego we współczesnych działaniach wojennych* (mjr dypl. Jerzy Machura, Monino 1962), *Użycie lotnictwa myśliwskiego w osłonie wojsk i obiektów frontu* (płk dypl. nawig. Jan Uchański, Monino 1963), *Potencjalna skuteczność działań samolotów myśliwsko-szturmowych w zwalczaniu operacyjno-taktycznej broni rakietowej klasy „ziemia-ziemia"* (płk dypl. Janusz Malinowski,1964).

3. DZIAŁALNOŚĆ ASG WP W LATACH 1966-1976

3.1. Sytuacja ogólna i organizacja uczelni

Działalność Akademii Sztabu Generalnego Wojska Polskiego począwszy od roku akademickiego 1966/1967 determinowana była nową ustawą o wyższym szkolnictwie wojskowym. Regulowała ona zasady działania wszystkich uczelni nakładając jednocześnie odpowiednie rygory i zobowiązania. Zgodnie z ustawą powołana została Rada wyższego szkolnictwa wojskowego i nauki. Miała ona być organem doradczym Ministra Obrony Narodowej w sprawach nauki oraz wyższego szkolnictwa wojskowego.

Naturalnie znaczny wpływ na działalność uczelni wywierały także sytuacja społeczno- polityczna w kraju i sytuacja na świecie. Nie ominęły uczelni wydarzenia roku 1968, choć w stosunku do innych instytucji wojskowych przebiegały one stosunkowo łagodnie. Z pewnością negatywny wpływ na intensywność procesu dydaktyczno-wychowawczego oraz działalności naukowej wywarł udział wojsk polskich w interwencji wojsk Układu Warszawskiego w Czechosłowacji. Sądzić można że nie wpłynęły pozytywnie na spokojną działalność uczelni wydarzenia w grudniu 1970 roku na wybrzeżu oraz wydarzenia w 1976 roku. Wszystkie te kwestie wymagają dogłębnych badań a szczególnie precyzyjnych analiz.

W 1968 roku usystematyzowała się struktura uczelni. Oparto ją na dwóch obszarach działań, a w sensie strukturalnym na dwóch pionach: lądowym i lotniczym. Kształcenie w pionie lądowym oparte było na samodzielnych katedrach, podległych zastępcy komendanta akademii do spraw szkolenia. Pion lotniczy stanowił niejako odrębną formułę, funkcjonując jako Oddział Wojsk OPK i Lotnictwa. Oddział ten działał w składzie czterech katedr; Obrony Powietrznej Kraju, Taktyki Lotnictwa Wsparcia, Katedry zaopatrzenia wojsk OPK i Lotnictwa oraz Katedry Przedmiotów Specjalnych. W pionie wojsk lądowych funkcjonowały następujące katedry:

- Sztuki Operacyjnej;
- Taktyki Ogólnej;

- Służby Sztabów;
- Obrony Terytorium Kraju;
- Rozpoznania wojskowego i armii obcych;
- Wojsk Rakietowych i Artylerii;
- Taktyki Tyłów;
- Obrony Przeciwlotniczej;
- Wojsk Inżynieryjnych;
- Wojsk Łączności;
- Wojsk Chemicznych;
- Organizacji i Mobilizacji Wojsk;
- Historii Sztuki wojennej

Ponadto zastępcy komendanta akademii do spraw szkolenia podlegały bezpośrednio:

- Zakład Dydaktyki Wojskowej:
- Zakład Wychowania Fizycznego:
- Lektorat Języków Obcych.

Zastępcy komendanta do spraw naukowych podlegały:

- Instytut Dowodzenia;
- Studium Operacyjno – Strategiczne.

Zastępcy do spraw politycznych podlegała Katedra Nauk Społeczno – Politycznych.[29]

Programy kształcenia w uczelni ulegały w tym czasie pewnym modyfikacjom. Generalnie jednakich konstrukcja odpowiadała koncepcji z 1957 roku. W latach siedemdziesiątych zrezygnowano jednak z zasadniczych przedmiotów działu IV. Chodzi tu głównie o takie przedmioty jak:

- podstawy elektrotechniki i radiotechniki;
- podstawy radiolokacji, telewizji i techniki podczerwieni;
- statystyka.

Główną uwagę w programach kształcenia, szczególnie w dziale taktyczno- operacyjnym, zwracano na ćwiczenia praktyczne. Już w latach sześćdziesiątych ukształtował się system ćwiczeń akademickich, w którym główną rolę przypisywano ćwicze-

[29] *Skupiliśmy się tutaj jedynie na jednostkach organizacyjnych związanych z działalnością naukowo- badawczą oraz dydaktyczno- wychowawczą.*

niom grupowym, dowódczo sztabowym i szkieletowym. Często ćwiczenia organizowano podczas obozów letnich i zimowych. Popularne stawały się ćwiczenia z wykorzystaniem pociągu. Każdy rok akademicki kończył się wieloszczeblowymi ćwiczeniami szkieletowymi, w których brali udział oficerowie wszystkich roczników studiów. W ćwiczeniach tych często brali udział studenci Wojskowej Akademii Politycznej. Dodać należy, że podczas obozów oraz ćwiczeń z wykorzystaniem pociągu planowano poznawanie zabytków i muzeów, spotkania z kombatantami a często z władzami lokalnymi.

Podczas roku akademickiego prowadzono głównie ćwiczenia grupowe dotyczące marszu, natarcia, natarcia w mieście oraz obrony. Program zakładał ćwiczenia nie według problemów lecz według szczebli. Dlatego też na pierwszym roku studiów były one prowadzone na szczeblu pułku, a na drugim roku studiów na szczeblu dywizji. Trzeci rok studiów obejmował ćwiczenia dotyczące operacji obronnych i zaczepnych. Ćwiczenia dowódczo sztabowe prowadzone były w ramach obozów letniego i zimowego oraz z wykorzystaniem pociągu.

Podkreślić należy również przewartościowania w przedmiotach społeczno – politycznych. W latach siedemdziesiątych jako jeden z głównych wprowadzono przedmiot o nazwie „ naukowy komunizm". Z przedmiotu tego obowiązywał egzamin państwowy. W latach osiemdziesiątych zrezygnowano jednak z tego przedmiotu.

Od końca lat sześćdziesiątych zwiększyło się zainteresowanie uczeni dydaktyką. Szczególną uwagę zaczęto zwracać na rozwój środków dydaktycznych. Znaczną rolę w propagowaniu nowoczesnej dydaktyki zaczął odgrywać utworzony zakład dydaktyki. Niezwykle wartościowe w sensie dydaktycznym były działania związane z utworzeniem ośrodków dowodzenia wojsk lądowych i wojsk lotniczych. W latach siedemdziesiątych w ośrodkach tych, wyposażonych w nowoczesne środki dydaktyczne i dobre środki techniczne prowadzono wiele ćwiczeń akademickich. Z dużą częstotliwością nauczyciele zaczęli wykorzystywać rzutniki i magnetofony. Rozpoczęto (w 1975 roku) pierwsze prace nad wykorzystaniem telewizji wewnętrznej w uczelni.

W rozważanym okresie zintensyfikowano także działalność naukową W 1973 roku w uczelni pojawili się pierwsi profesorowie w niej wykształceni. Nominacje otrzymali profesorowie:

- ✓ płk dr hab. Władysław Filar;
- ✓ płk dr hab. Julian Kaczmarek
- ✓ płk dr Emil Jadziak;
- ✓ płk dr Kazimierz Nożko.

W tym czasie rozpoczęto także pierwsze prace nad metodologią nauk wojskowych. Prekursorami w tej dziedzinie byli: J. Kaczmarek; J. Zakrzewski; E. Wiśniewski i W. Jagieło. Rozpoczęto także pierwsze zespołowe prace badawcze nad systemami walki zbrojnej, nad teorią strategii i dowodzenia.

W latach 1974- 1975 rozpoczęto także prace nad rozwojem uczelni i jej rozbudową.

3.2. Funkcjonowanie Oddziału Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i Lotnictwa

Dalsze przeobrażenia związane z reorganizacją struktur WP i jego szkolnictwa spowodowały także znaczące zmiany w strukturach organizacyjnych akademii i w Oddziale WOPK i Lotnictwa. Na bazie Katedry Taktyki WL sformowano Katedrę Taktyki Lotnictwa Wsparcia. Ogółem oddział dysponował wówczas 78 etatami wojskowymi oraz kilkoma etatami pracowników cywilnych i kształcił w roku akademickim 1964/1965 108 słuchaczy na trzech podstawowych kierunkach: WL, OPK i ZWL, co stanowiło 22% kształconych oficerów całej akademii

Od połowy lat 60. rozpoczął się wzrost znaczenia lotnictwa na polu walki. W warunkach polskich rozpoczęto tworzyć jednostki lotnictwa myśliwsko-szturmowego. W tej sytuacji w ASG zaczęto nowe tendencje wprowadzać do programów kształcenia, zaś w wojskach modyfikować dokumenty normatywne, instrukcje i lany. Równocześnie połowa lat 60. upłynęła pod znakiem stabilizacji kierunku obrony powietrznej kraju z jednoczesnym wzrostem znaczenia lotnictwa myśliwskiego. Na szefa Katedry Lotnictwa Wsparcia powołano płk. dr. nawig. Janusza Malinowskiego. Znaczącą rolę w kształtowaniu ówczesnego procesu dydaktycznego wniósł gen. dyw. Józef Kuropieska, który objął obowiązki komendanta ASG WP w 1964 r. Był on inicjatorem i propagatorem nowych aktywniejszych form współdziałania pomiędzy Wydziałem Wojsk Lądowych, a Oddziałem WOPK i Lotnictwa. Szczególnego znaczenia

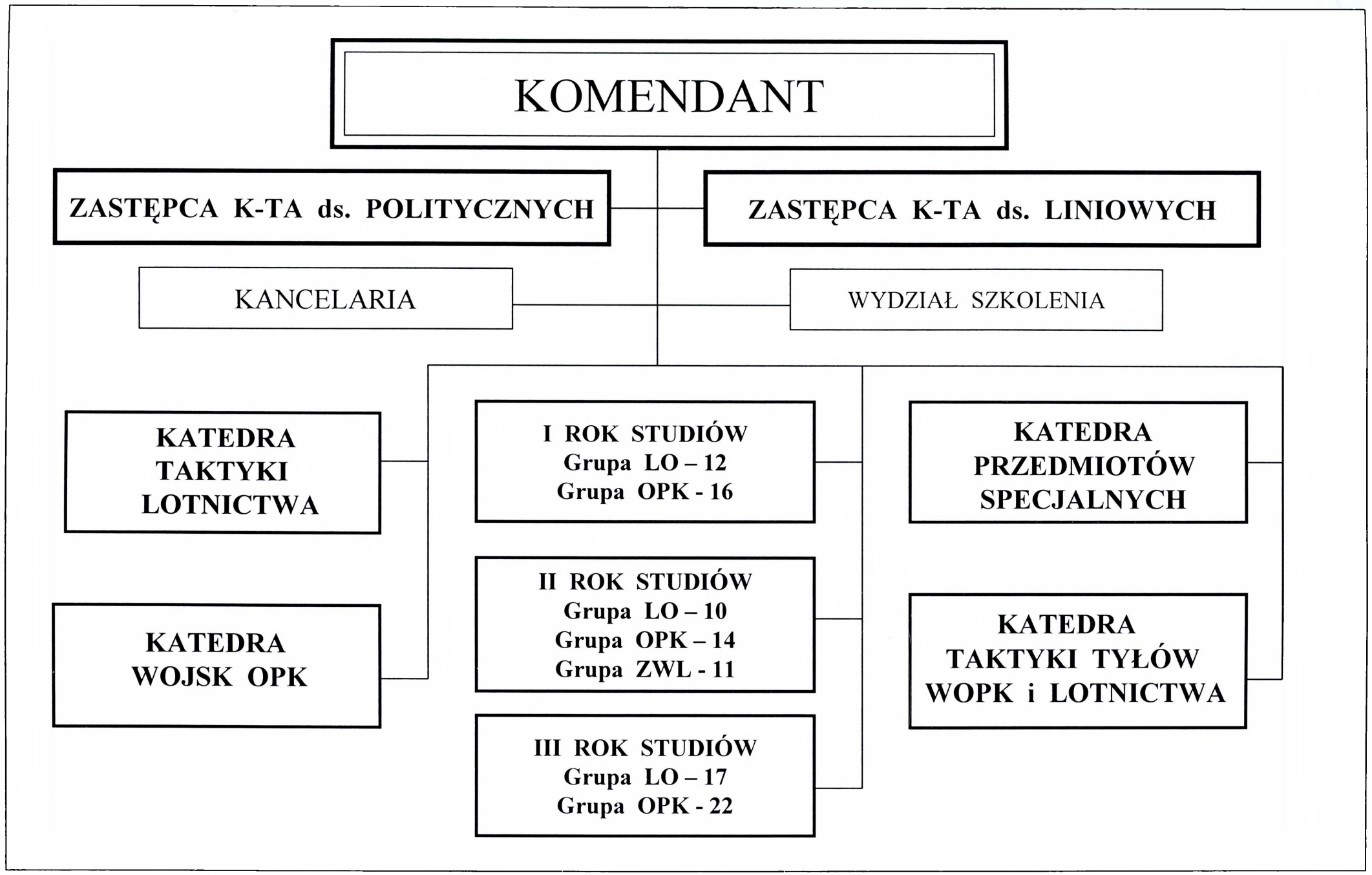
współdziałanie to nabierało podczas prowadzonych ćwiczeń pociągowych, w których słuchacze mogli doskonalić ten ważny element prowadzenia działań bojowych.

W końcu lat 60. nastąpiły zmiany strukturalne w Katedrze Zaopatrzenia WL i OPK. Różna specyfika problematyki tyłowej WL oraz WOPK spowodowała, iż w katedrze zorganizowano dwa odrębne zakłady: Zakład Tyłów Wojsk Lotniczych, którego kierownikiem został płk dypl. Kazimierz Bułka oraz Zakład Tyłów Wojsk Obrony Powietrznej Kraju z kierownikiem płk. dypl. pil. Mieczysławem Podgórskim. Jednocześnie zmieniła się nazwa katedry na: Katedrę Taktyki Tyłów WL i OPK. Szefem katedry został płk dypl. Mieczysław Toruń.

W związku z przeprowadzoną w latach 1966-1967 gruntowną reformą szkolnictwa wojskowego zmieniły się znacznie cele i zadania szkolenia kadry WP. Sytuacja ta spowodowała także zmianę i przewartościowanie programów kształcenia akademii wojskowych.

ASG WP, wychodząc naprzeciw tym tendencjom, znacznie zreorganizowała swoje struktury, przede wszystkim w Oddziale OPK i Lotnictwa. W drugiej połowie lat 60. przystąpiono do opracowania nowych programów kształcenia oraz związanego z tym przedsięwzięciem przeorganizowania struktury organizacyjnej oddziału. W 1968 r. rozformowano następujące katedry: Katedrę Techniki Lotniczej, Katedrę Techniki Rakietowej, Katedrę Radioelektroniki i Katedrę Rozpoznania Powietrznego i SF. W związku z tym zapadła także decyzja o przeniesieniu oddziału z budynku nr 56 do bloku nr 25. Ostatecznie w wyniku przeprowadzonych zmian reorganizacyjnych i dyslokacji, rok akademicki 1968/69 rozpoczęto w nowych strukturach organizacyjnych.

W skład Oddziału WOPK i Lotnictwa wchodziły następujące komórki organizacyjne: Komenda Oddziału (5 osób), Katedra Wojsk OPK (20), Katedra Taktyki Lotnictwa (17), Katedra Taktyki Tyłów WOPK i Lotnictwa (7), Katedra Przedmiotów Specjalnych (9), Wydział Szkolenia (3 osoby). Stan zmienny liczył 102 słuchaczy, z ego na kierunku: WL-39, OPK-52 i ZWL i OPK-11 oficerów.

Rys. 6. Struktura organizacyjna Oddziału Wojsk Obrony Powietrznej Kraju i Lotnictwa w 1968 r. (źródło: opracowanie własne)

Początek lat 70. był okresem wytężonej pracy oddziału nad stworzeniem należytych warunków do pracy kadry i kształcenia słuchaczy. Opracowano szeroki plan poprawy wyglądu zewnętrznego budynku i przylegającego terenu. W lutym 1972 roku nastąpiła zmiana na stanowisku Komendanta Oddziału WOPK i Lotnictwa. W miejsce płk. prof. Remigiusza Wójtowicza przybył z dowództwa Wojsk OPK gen. bryg. pil. Zdzisław Żarski. W 1973 roku obchodzono uroczyście XX rocznicę istnienia Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa. Za całokształt działalności, w roku akademickim 1973/74 oddział uzyskał miano przodującego Oddziału ASG WP na 1974 rok.

Omawiany okres charakteryzował się szeregiem zmian w obsadzie etatowej oddziału, dalszym podnoszeniem kwalifikacji kadry i przejściem na nowy etat. W okresie tym 6 oficerów (J. Uchański, R. Dworak, J. Malinowski, E. Grysiewicz, J. Machura, A. Przeniczny) zostało powołanych na stanowiska docentów. W 1973 roku ze stanowiska zastępcy komendanta oddziału ds. liniowych odchodzi płk dypl. Jan Komorowski, a obejmuje je ppłk dypl. Władysław Bogusławski.

W latach 70-tych pozycja lotnictwa wśród środków walki i rodzajów sił zbrojnych została ustabilizowana i ugruntowana. Do eksploatacji weszły śmigłowce wielozadaniowe, transportowe i bojowe. O ile w latach 60-tych głównym profilem oddziału była problematyka związana z obroną powietrzną kraju, tak lata 70-te nieco odmieniły tę tendencję. Powrócono do eksponowania roli lotnictwa w operacjach frontowych i armijnych.

W omawianym okresie można również zauważyć istotne zmiany strukturalne w Oddziale WOPK i Lotnictwa. O ile po powstaniu Wojsk OPK, tworzone są w oddziale nowe katedry, to w końcu lat 60-tych ubiegłego wieku daje się zauważyć tendencję przeciwną; liczbę katedr zmniejszono do czterech, lecz wzmocniono ich potencjał intelektualny i naukowy. Trzy katedry (Taktyki Lotnictwa, OPK i ZWL) profilowały kierunki kształcenia, zaś czwarta (przedmiotów specjalnych) miała charakter interdyscyplinarny i obejmowała swym oddziaływaniem dydaktycznym wszystkich słuchaczy WL i OPK

3.2.1. Działalność dydaktyczna

Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych jako proces ciągły traktowano konieczność systematycznego uaktualnienia programów i celów nauczania. Odzwierciedlały one bieżące i perspektywiczne potrzeby wojsk. Uwzględniano przy tym poglądy zarówno Wojsk Lotniczych i OPK, jak i kadry oddziału.

Realizowano kształcenie na studiach dyplomowych oraz na kursach doskonalenia oficerów. Duża liczba studiów i kursów wpływała na ponadnormatywne obciążenie wykładowców. Wpływało to negatywnie na szerszą działalność naukowo-badawczą i publicystyczną.

Przy tworzeniu programów i ustalaniu metod nauczania zwracano szczególną uwagę na samodzielne studiowanie oraz potrzebę kształtowania u słuchaczy zdolności poznawczych i umiejętności twórczego myślenia. Zakładano, że absolwent powinien nie tylko posiąść zasób wiedzy teoretycznej w zakresie swojej specjalności, ale również umiejętności organizacyjne, dowódcze, pedagogiczne i zdolność skutecznego oddziaływania na podwładnych. Studia miały go także nauczyć umiejętności logicznego wnioskowania, racjonalnego przewidywania oraz samodzielnego, twórczego rozwiązywania skomplikowanych zagadnień taktyczno-operacyj-nych na przyszłym, atomowym polu walki.

Następowało także przegrupowanie w formach zajęć i ich miejscu w procesie dydaktycznym. Zawężeniu uległy formy teoretyczne. Wprowadzono na ich miejsce zajęcia wymagające zwiększonego nakładu pracy słuchaczy oraz ćwiczenia dowódczo-sztabowe. Niektóre z ćwiczeń prowadzono w terenie wspólnie ze słuchaczami kursów ogólnowojskowych. Miało to duże znaczenie dla zgrywania sztabów wojsk lądowych i lotniczych, wypracowania zasad współdziałania oraz poznawania wzajemnych potrzeb w tym zakresie.

Kadra nie ograniczała się do prowadzenia działalności dydaktycznej tylko w murach uczelni. Wykładowcy prowadzili zajęcia w innych uczelniach oraz sztabach i jednostkach wojsk lotniczych i OPK. Nauczyciele akademiccy coraz częściej uczestniczyli w ćwiczeniach wojsk, pracach zespołów inspekcyjno-kontrolnych i innych przedsięwzięciach.

W zamian za zaangażowanie w działalność wojsk udostępniały one oddziałowi swoją bazę szkoleniową, pomagały realizować zajęcia praktyczne i ćwiczenia, uczestniczyły w opracowaniu materiałów szkoleniowych i rozbudowie bazy dydaktycznej.

W drugiej połowie lat sześćdziesiątych kadra stanęła wobec konieczności innego spojrzenia na system i zakres studiów oraz metody przekazywania wiedzy. Miało to na celu zaspokojenie zapotrzebowania wojsk na kadry dowódczo-sztabowe lepiej niż dotychczas wykształcone. Wojska, zarówno lotnicze jak i OPK ciągle modernizowały się. Faktem i codziennością stawała się automatyzacja procesów dowodzenia oparta na elektronice i informatyce.

Znalazło to odzwierciedlenie w programach kształcenia. Wyeliminowano z nich działy wiedzy i przedmioty, które nie miały związku z nauczaniem akademickim. Na ich miejsce wprowadzono dyscypliny ogólne, które rozwijały oficerów. Zmodernizowane programy dla wszystkich kursów zawierały problematykę obrony powietrznej, zaopatrywania wojsk lotniczych i OPK, obrony terytorialnej kraju, mobilizacji wojsk, cybernetyki w zastosowaniach wojskowych. Ogólnie zapoznawano także słuchaczy z doktrynami wojskowo-politycznymi, międzynarodowym prawem wojennym, historią stosunków międzynarodowych, prawem administracyjnym, państwowym i lotniczym, wyższą matematyką, logiką pragmatyczną, pedagogiką i psychologią wojskową, technologią pracy umysłowej oraz pracą partyjno-polityczną w działaniach bojowych[30].

Starano się dostosować programy do wyzwań współczesności. Oficer dyplomowany, absolwent wyższej uczelni wojskowej powinien być wszechstronnie wykształcony. Zaprzestano tym samym szkolenia specjalistów, z wąskiej problematyki wojskowo-technicznej na rzecz kształcenia bardziej ogólnego z większą liczbą przedmiotów humanistycznych. Początek lat siedemdziesiątych, to przełom w procesie dydaktycznym, to rzeczywiste przejście od szkolenia do kształcenia.

Wprowadzenie do programów szeregu nowych przedmiotów pociągnęło za sobą konieczność zmniejszania liczby godzin przedmiotów specjalnych i technicznych. Likwidowaną problematykę studenci musieli opanowywać w czasie samokształcenia.

---

[30] *Zarządzenie Komendanta Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa nr 153 z dn. 6.03.1971 r. w sprawie opracowania planów tematycznych i planów studiów.*

Z niektórych zagadnień zrezygnowano[31]. Studium taktyczne podzielono na trzy działy: wojska operacyjne, obrona terytorium kraju i przedmioty pomocnicze. Programy wszystkich kierunków były skonstruowane podobnie. Różnice występowały w studium taktycznym, gdzie więcej miejsca poświęcano problemom poszczególnych rodzajów wojsk i służb.

Zmieniono także metody kształcenia. W wyniku kolejnych modyfikacji zmniejszono liczbę metod podających na rzecz aktywizujących słuchaczy. Metody podające dominowały na pierwszym roku studiów. Natomiast w miarę pogłębienia problematyki było ich coraz mniej. Treści i problematyka kształcenia przygotowywały oficerów do działania w każdych warunkach przyszłego hipotetycznego pola walki. Szeroko uwzględniano w nich użycie broni masowego rażenia, poświęcając tej problematyce cały cykl zajęć. Analiza i porównanie ich z programami sprzed pięciu lat wskazują na rozbudowę studium taktyczno–operacyjnego kosztem pozostałych działów i rezerwy czasowej. Zmniejszono też o 2/3 liczbę zajęć z przedmiotów specjalnych i technicznych. Taka przebudowa świadczyła o odchodzeniu od szkolenia technicznego i specjalistycznego na rzecz kształcenia operacyjno-taktycznego. Równocześnie zmuszało to słuchaczy do samodzielnego studiowania niektórych problemów.

Okres początku lat siedemdziesiątych to dążenie do wykształcenia inwencji i samodzielności słuchaczy. Miała się ona przejawiać głównie przy podejmowaniu decyzji. Wymagano, by decyzje studiujących oficerów były śmiałe, ale uzasadnione argumentami z racjonalnej oceny sytuacji taktyczno-operacyjnej. Duży nacisk kładziono na szybkie zbieranie i przetwarzanie informacji o nieprzyjacielu i wojskach własnych. Miały one być podstawą oceny szans na polu bitwy oraz oceny możliwości zastosowania określonych działań bojowych. Wymagano także od słuchaczy opanowania praktycznych umiejętności organizacji i prowadzenia działań bojowych oraz umiejętności dowodzenia na polu walki.

Aby zrealizować powyższe kierunki kształcenia oficerów, znacznie rozszerzono zajęcia w terenie i organizowano więcej ćwiczeń dowódczo-sztabowych z wykorzystaniem transportu kolejowego (tzw. ćwiczeń pociągowych). Prowadzono także obozy szkoleniowe, ćwiczenia na realnych stanowiskach dowodzenia w wojskach oraz ćwi-

[31] CAW, Sygn. akt 1382/97/438, 439, 440, *Plany tematyczne I, II i III Kursu Lotnictwa Operacyjnego.*

czenia o charakterze gier wojennych z wojskami. W tym okresie rozpoczęto także szkolenie specjalistyczne w ośrodkach szkolenia wojsk oraz prowadzono bardzo dużo pokazów taktycznych i uzbrojenia.

Każdy pobyt w terenie wykorzystywano do zapoznania słuchaczy z geograficzno-topograficznymi i taktyczno-operacyjnymi właściwościami rejonu. Oficerowie poznawali także kluczowe dla gospodarki narodowej zakłady pracy, zabytki kultury i pomniki polskości oraz perspektywy rozwoju regionu, w którym przebywali.

Oddział wyszedł z propozycją, by większa liczba ćwiczeń słuchaczy grup lotniczych w terenie była prowadzona wspólnie z grupami kierunków ogólnowojskowych. Przynosiło to korzyści zarówno słuchaczom oddziału, jak i wojsk lądowych. W trakcie ćwiczeń słuchacze kursów ogólnowojskowych nabywali i pogłębiali wiedzę oraz umiejętności efektywnego i właściwego wykorzystania lotnictwa przez dowódcę ogólnowojskowego do wykonania zadań na korzyść wojsk lądowych. Z kolei słuchacze kursów lotniczych doskonalili umiejętności analizowania i przedstawiania możliwości wykorzystania lotnictwa na polu walki (ćwiczebnym i realnym), organizacji współdziałania lotnictwa z wojskami lądowymi i dowodzenia lotnictwem podczas wspierania działań wojsk lądowych. Koncentrowano się na problemach wsparcia i rozpoznania lotniczego, osłony przez lotnictwo wojsk lądowych, przewożenia i wysadzania desantów taktycznych i operacyjnych, a także zaopatrywania wojsk i ich ewakuacji transportem powietrznym.

Do wspólnych ćwiczeń włączano także słuchaczy kursów OPK oraz ZWL i OPK. Słuchacze obrony powietrznej rozpatrywali swoją problematykę w ścisłym powiązaniu z tłem taktyczno-operacyjnym ćwiczenia. Natomiast słuchacze kursów zaopatrzenia analizowali zadania i wypracowywali decyzje z zakresu problemów lotniczo-taktycznego zaopatrzenia lotnictwa frontowego i lotnictwa OPK wykonującego zadania na potrzeby ćwiczących dowódców. Zajmowali się również problematyką rozbudowy, remontu i utrzymania lotnisk, możliwościami organizacji i planowania manewru lotniskowego oraz wszystkimi innymi problemami z zakresu zabezpieczenia działań ćwiczących wojsk.

Chcąc przybliżyć proces dydaktyczny do realiów pola walki, kadra oddziału zorganizowała i przeprowadziła szereg ćwiczeń grupowych i na mapach w uczelni. Prze-

prowadzono także ćwiczenia na mapach i gry wojenne na bojowych stanowiskach dowodzenia wojsk lotniczych i OPK. Umożliwiały one realizację organizacji działań bojowych lotnictwa i dowodzenie nimi w warunkach zbliżonych do przyszłego, przewidywanego pola walki. Słuchacze trzeciego roku studiów, zarówno kierunku wojsk lotniczych, jak i OPK brali kilkakrotnie udział z wojskami w realnych ćwiczeniach lotniczo-taktycznych, które były połączone z wykonywaniem lotów. Oficerowie trzeciego roku studiów, ćwiczący na stanowiskach dowodzenia związków taktycznych lotnictwa operacyjnego i Korpusów Wojsk OPK, mieli sposobność wykorzystania i skonfrontowania z rzeczywistością swoich umiejętności teoretycznych. Doświadczenia nabyte w czasie ćwiczeń oraz obserwacja zachowań słuchaczy przyczyniały się do wzbogacania treści kształcenia. Pozwalały także eliminować z programów problematykę nieprzydatną absolwentom i uaktualnianie jej.

W tym czasie wprowadzono zajęcia z dynamiki dla kursów OPK, które prowadzono w wojskach, na bojowych stanowiskach dowodzenia. Słuchacze ćwiczyli dowodzenie oddziałami i korpusem w warunkach maksymalnie zbliżonych do realnych. Ćwiczenia przyczyniały się do uatrakcyjnienia studiów i miały duże znaczenie w zakresie przygotowania oficerów do praktycznego działania w jednostkach wojskowych.

Inną, pożyteczną dla słuchaczy formą zajęć były pokazy sprzętu i działań wojsk oraz podróże historyczno-polowe. Ich treści dostosowane były do profilu kształcenia. Słuchacze kierunku OPK zapoznali się z praktyczną działalnością bojową i codzienną działalnością jednostek wojsk OPK. W tym celu organizowano wizyty w dywizjonie rakietowym, kompanii radiotechnicznej i pułku lotnictwa myśliwskiego. Słuchacze zapoznawali się także z funkcjonowaniem, uzbrojeniem, użyciem bojowym i dowodzeniem innych rodzajów sił zbrojnych. Prowadzili również ćwiczenie z uwzględnieniem specyfiki regionu, w którym się znajdowali. Podsumowaniem podróży było zapoznanie się z historią regionu, jego zabytkami i związkami z tradycjami oręża polskiego.

W tym okresie nastąpiły również pewne zmiany w prowadzeniu wykładów i seminariów. Zajęcia ilustrowano materiałami poglądowymi, przy pomocy technicznych środków dydaktycznych.

Chcąc podnieść efektywność kształcenia, stworzono na potrzeby nauczania nowoczesną bazę szkoleniową. Ułatwiała ona prowadzenie zajęć dydaktycznych z wykorzystaniem dostępnych, technicznych środków dydaktycznych. Zbudowano wówczas w bl. 25 dwie sale kursowe, dwa gabinety metodyczne, dwanaście sal grupowych, pracownie katedralne oraz gabinet informatyki i służby sztabów. Wszystkie obiekty wyposażono w jednolity system sterowania urządzeniami technicznymi oraz w jednorodny sprzęt techniczny. Gabinety informatyki i służby sztabów były połączone z akademickim ośrodkiem obliczeniowym. Umożliwiało to wykorzystywanie EMC w toku ćwiczeń. Był to pomysł innowacyjny w akademii i cieszył się dużym zainteresowaniem i uznaniem zarówno kadry dydaktycznej, jak i słuchaczy.

Na początku lat siedemdziesiątych rozpoczęto kształcenie oficerów na kursach doskonalenia kadry dowódczej szczebla operacyjno-taktycznego. Były to odrębne, prowadzone równolegle kursy dla oficerów lotnictwa i wojsk OPK.

Celem szkolenia na kursach było pogłębienie wiedzy wojskowej słuchaczy z zakresu sztuki operacyjnej i taktyki oraz doskonalenie ich umiejętności dotyczących organizowania i kierowania działaniami lotnictwa w operacjach armijnych, a także organizowania i kierowania działaniami wojsk OPK. Kursy miały także na celu uaktualnienie i ujednolicenie poglądów oficerów na charakter wykorzystania lotnictwa we współczesnych operacjach armijnych oraz zapoznanie z problematyką operacyjnego użycia wojsk. Oficerowie wojsk OPK mieli uaktualnić i ujednolicić swoją wiedzę i poglądy na charakter współczesnych działań bojowych wojsk oraz zapoznać się z poglądami na użycie innych rodzajów sił zbrojnych i wojsk we współczesnych działaniach wojennych.

Kursy trwały dwa miesiące i były przeznaczone dla oficerów i generałów, absolwentów wyższych studiów wojskowych. Musieli oni legitymować się odpowiednim stażem dowódczym i sztabowym[32]. Cele kursu oficerów lotnictwa zakładały doskonalenie i pogłębienie wiedzy wojskowej oraz umiejętności słuchaczy w zakresie działań lotnictwa w operacji armijnej, a także ujednolicenie i uaktualnienie poglądów na cha-

[32] Patrz: CAW, Sygn. akt 1382/97/444, *Program i Plan Tematyczny Kursu Doskonalenia Kadry Dowódczej Szczebla Operacyjno-Taktycznego Wojsk Lotniczych*, Warszawa 1972.
CAW, Sygn. akt 1382/97/445, *Program i Plan Tematyczny Kursu Doskonalenia Kadry Dowódczej Szczebla Operacyjno-Taktycznego Wojsk Obrony Powietrznej Kraju*, Warszawa 1972.

rakter wykorzystania go we współczesnych działaniach bojowych. Cele te osiągano w wyniku przestudiowania przez uczestników kursu zasad użycia rodzajów sił zbrojnych i rodzajów lotnictwa w działaniach bojowych oraz zasadniczych problemów organizacji i prowadzenia lotniczego wsparcia i osłony wojsk w operacjach armijnych.

Doskonalenie i pogłębianie wiedzy wojskowej realizowano poprzez przedstawienie słuchaczom i przyswojenie przez nich najnowszych i aktualnie obowiązujących poglądów na organizację i prowadzenie współczesnych działań bojowych oraz na zasady użycia w nich rodzajów sił zbrojnych, rodzajów lotnictwa i służb lotniczo-technicznych, przy uwzględnieniu tendencji rozwojowych w tym zakresie.

Pogłębienie praktycznych umiejętności oraz ujednolicenie zasad organizacji i prowadzenia działań bojowych realizowano w toku ćwiczeń operacyjno-taktycznych, obejmujących podstawowe problemy organizacji i prowadzenia działań bojowych przez lotnictwo i wojska lądowe. Przestrzegano, by słuchacze wypracowywali decyzje samodzielnie w oparciu o założenia i sytuację wprowadzającą do ćwiczeń. Część problemów operacyjno-taktycznych, dotyczących głównie planowania i organizacji działań, udostępniano słuchaczom w formie rozwiązań katedralnych celem ich wnikliwej analizy i przestudiowania w czasie pracy samodzielnej oraz szczegółowego omówienia na zajęciach grupowych.

W celu pogłębienia umiejętności przeprowadzano w czasie kursu grę wojenną na szczeblu dywizji lotniczej, łącząc ją z grą wojenną kursu ogólnowojskowego. Słuchacze z wojsk lądowych ćwiczyli za dowództwo i sztab armii, natomiast pionu lotniczego – za sztaby lotnicze (Dywizja Lotnictwa Szturmowo-Rozpoznawczego, Dywizja Lotnictwa Myśliwskiego i pułk śmigłowców bojowych) wspierające armię. Ćwiczenie przeprowadzano z wykorzystaniem środków łączności na ćwiczebnym stanowisku dowodzenia ASG. Doboru oficerów na stanowiska funkcyjne w ćwiczeniu dokonywano w miarę możliwości zgodnie z ich specjalnościami.

Sprawdzenia stopnia przyswojenia materiału programowego dokonano w oparciu o pracę kontrolną z zakresu działań lotnictwa w armijnej operacji zaczepnej, która polegała na samodzielnym (indywidualnym) rozwiązaniu wybranych zagadnień lotniczego wsparcia wojsk armii. Przeszkolenie na kursie powinno zapewnić podniesienie kwalifikacji uczestników oraz stanowiło przesłankę do określenia stopnia opanowania

przez nich programu oraz do ewentualnej oceny ich cech (predyspozycji) dowódczych i umiejętności fachowych.

Cele kursu dla oficerów Wojsk OPK były podobne. Głównym było przygotowanie słuchaczy do dowodzenia Korpusem OPK i pracy w sztabie wojsk. Kursy realizowano do 1983 r., w następnym roku zastąpiono je Kursami Operacyjnymi, a w roku 1986 Operacyjno-Taktycznymi.

W 1973 r. przygotowano w Wydziale Programy Szkolenia Oficerów Lotnictwa, Wojsk OPK i Zaopatrzenia Wojsk na okres wojny[33]. Celem studiów było przygotowanie oficerów do samodzielnej pracy na stanowiskach dowódczych i sztabowych w oddziałach, związkach taktycznych i operacyjno-taktycznych lotnictwa i WOPK o wysokich walorach moralno-politycznych, głębokiej wiedzy taktyczno-operacyjnej i specjalistycznej, ukształtowanych cechach charakteru i szerokich horyzontach myślowych. Planowano, że studia na kursach dyplomowych okresu „W" będą trwały 3 semestry, w sumie 3712 godzin. W programach planowano realizację zajęć w czterech działach problemowych: taktyczno-operacyjnym, społeczno-politycznym, technicznym i ogólnym. Wydzielono także czas na inne przedsięwzięcia dydaktyczne.

Przewidywano, że z chwilą przejścia na wojenny system szkolenia kończą naukę i otrzymują dyplomy ukończenia studiów słuchacze ostatniego roku. Studia słuchaczy przedostatniego roku kontynuowane będą przez 3 miesiące, po czym wydaje się im dyplomy ukończenia studiów, a oficerów skierowuje do jednostek wojskowych. Nauka na pierwszym roku studiów zostaje odpowiednio skrócona tak, aby można było przerobić program przewidziany na pierwszy semestr okresu „W".

W roku akademickim 1976/77 programy kształcenia, w porównaniu do poprzednich, zostały zmodyfikowane[34]. Wprowadzono dla słuchaczy dodatkowo obok praktyki liniowej, praktykę kwatermistrzowską po pierwszym roku, gospodarczą po drugim oraz informacje polityczne na II i III roku studiów. Zmieniono także układ działów i przedmioty w nich realizowane.

---

[33] CAW, Sygn. akt 1382/97/494, 495, 496, *Programy Szkolenia Kursu Wojsk Lotniczych, Wojsk OPK, Zaopatrzenia Wojsk Lotniczych na okres wojny.*

[34] CAW, Sygn. akt 1382/97/541, 542, 543, *Plany tematyczne I, II, III Kursu Lotnictwa Operacyjnego na rok akademicki 1976/77.*

W programach zrezygnowano z działu przedmiotów technicznych i specjalnych na rzecz działu taktycznego. Utworzono działy przedmiotów: taktycznych, społeczno-politycz-nych, zarządzania i kierowania jednostkami oraz ogólnych.

W ramach zabezpieczenia realizacji programów studiów i doskonalenia ich treści kadra naukowo-dydaktyczna opracowała około 220 podręczników, skryptów oraz kilkaset innych materiałów szkoleniowych. Uwzględniały one najnowsze tendencje rozwojowe wojsk lotniczych i OPK. W materiałach omawiano m.in. problematykę organizacji działań armii lotniczej w operacji zaczepnej frontu i dowodzenia lotnictwem w tej operacji, a także problemy walki lotnictwa frontowego ze środkami napadu powietrznego, lotniczym wsparciem armii ogólnowojskowej w operacji obronnej. Dużo uwagi poświęcono taktyce rodzajów lotnictwa (m.in. transportowego, rozpoznawczego, wojsk lądowych), zasadom opracowania dokumentów bojowych, prowadzeniu rozpoznania lotniczego. Także zabezpieczenie działań lotnictwa było dogłębnie analizowane i znalazło odzwierciedlenie w publikowanych materiałach, głównie zasady nawigatorskiego oraz inżynieryjnego zabezpieczenia działań bojowych lotnictwa frontowego, manewrowanie samolotów, wybór racjonalnych środków rażenia, zastosowanie bojowe uzbrojenia samolotów i śmigłowców. Opracowano także szereg materiałów wzbogacających proces kształcenia na kursach Wojsk OPK. Do najcenniejszych należały podstawy taktyki lotnictwa myśliwskiego, podstawy taktyki wojsk radiotechnicznych, metodyka określania możliwości bojowych artylerii rakietowej, organizacja i prowadzenie działań bojowych przez oddziały i związki taktyczne wojsk OPK. Zajmowano się także opracowaniem materiałów o systemie powiadamiania i obiegu informacji w wojskach OPK, organizacji i realizacji współdziałania w wojskach, określaniu i wykorzystaniu wskaźników możliwości bojowych korpusu, podstawach sztuki operacyjnej wojsk, maskowaniu, rozpoznaniu i przeciwdziałaniu radioelektronicznemu. Opracowania te uwzględniały tendencje rozwojowe wojsk, niejednokrotnie wyprzedzały je i przyczyniały się tym samym do uatrakcyjnienia procesu kształcenia. Przy opracowaniu materiałów dokonywano wymiany poglądów i prowadzono konsultacje pomiędzy kadrą oddziału a dowództwami wojsk lotniczych i OPK. Służyły one nie tylko wzbogacaniu procesu dydaktycznego, ale przyczyniały się także do pogłębiania wiedzy kadry wojsk.

W oddziale prowadzono systematyczne oceny działalności dydaktycznej i postępów słuchaczy. Ich celem było nie tylko podsumowanie działalności szkoleniowej, ale w głównej mierze ukierunkowanie kadry naukowo-dydaktycznej i słuchaczy do realizacji kolejnych zadań[35]. Materiał do ocen i podsumowań był wypracowywany w czasie konferencji pedagogicznych, przeprowadzonych w katedrach. W ich toku omawiano wszystkie aspekty dydaktyczno-wychowawcze wynikające z programów i zadań stawianych przez przełożonych. Obok charakterystyki i oceny postawy ideowo-politycznej oraz wiedzy z zakresu nauk społeczno-politycznych, taktyki i przedmiotów specjalistycznych dużo uwagi poświęcano omówieniu cech charakteru poszczególnych oficerów. Omawiano i oceniano aktywność, pracowitość, lojalność, pryncypialność, odwagę intelektualną, odpowiedzialność za podjęte decyzje i swoje poczynania, dokładność i punktualność oraz ambicje w uzyskiwaniu lepszych wyników drogą uczciwej, rzetelnej i wydajnej pracy. Oceniano także ogólną sprawność umysłową oraz umiejętności dowódcy i oficera sztabu. Zaliczano do nich spostrzegawczość i wyobraźnię, umiejętność wnioskowania i przewidywania, operatywność działania i umiejętność oddziaływania na zespoły ludzkie, a także zdolności organizatorskie i umiejętność szybkiego adaptowania się do nowych warunków.

Szczególnie dużo uwagi poświęcano również zagadnieniom kształcenia słuchaczy uzdolnionych. Kładziono nacisk na rozwijanie ich zdolności i predyspozycji w ramach indywidualizacji nauczania. Omawiano także formy pomocy słuchaczom słabszym. Podkreślano, że zarówno cechy charakteru, jak i uzdolnienia intelektualne są właściwie rozwijane w procesie kształcenia wszystkich kursów oddziału.

Występowały wyraźne różnice w poziomie opanowania wiedzy między słuchaczami kursów stacjonarnych i zaocznych. Ci drudzy uzyskiwali znacznie niższe oceny. Różnice wynosiły, co najmniej jedną ocenę. Oficerowie na kursach zaocznych mieli największe trudności na ćwiczeniach taktycznych oraz podczas pisania prac kursowych i dyplomowych. Nie wszyscy mogli godzić pracę w jednostkach z obowiązkami słuchacza. Zdarzały się też często przypadki nieobecności na zajęciach z przyczyn służbowych. Odrobienie w trybie indywidualnym zaległości było bardzo trudne.

---

[35] Arch. AON, nr 37228, *Ocena i wnioski Rad Pedagogicznych Oddziału WOPK i Lotnictwa. Referat Komendanta Oddziału WOPK i Lotnictwa,* Warszawa, 1976.

Przeprowadzone sprawdziany wykazywały, zwłaszcza na pierwszych i drugich kursach, że słuchacze wykazywali lepszy poziom wiedzy teoretycznej niż umiejętności praktycznych w czasie ćwiczeń taktycznych. Dysproporcje te bardziej uwidaczniały się na kursach zaocznych.

W ćwiczeniach ogólnoakademickich (szkieletowych), zwracano uwagę na współdziałanie wojsk lądowych i lotnictwa. Zakładano, że dla zapewnienia sobie wsparcia przez lotnictwo wojska lądowe muszą podejmować działania przeciwko środkom naziemnym OPL nieprzyjaciela. Natomiast lotnictwo miało za zadanie podejmowanie walki ze środkami pancernymi przeciwnika tam, gdzie nie działały jeszcze wojska lądowe. Tak sformułowane cele operacyjne wymagały nie tylko współdziałania, ale wręcz jednolitego dowodzenia obydwoma rodzajami wojsk. Nie zawsze miało to odzwierciedlenie w praktycznym działaniu. Niejednokrotnie stwierdzano w czasie ćwiczeń zbyt luźne powiązanie walki wojsk lądowych z działaniami lotnictwa i Wojsk OPK. Wskazywano zatem na konieczność zwrócenia większej uwagi na zachowanie właściwych proporcji między możliwościami taktyczno-bojowymi wojsk rakietowych i artylerii a możliwościami uderzeniowymi lotnictwa i uzbrojonych śmigłowców. Do uzyskiwania lepszych efektów kształcenia, oprócz dobrze wyposażonej bazy, przyczyniały się także ćwiczenia taktyczne i pokazy prowadzone dla słuchaczy w jednostkach liniowych wojsk lotniczych i OPK. Duże korzyści przynosiły słuchaczom praktyki w jednostkach liniowych po pierwszym i drugim roku studiów. Programy praktyk uwzględniały zakres problematyki, którą słuchacze winni przerobić i opanować w wojskach. Stanowiły uzupełnienie cyklu szkolenia prowadzonego w uczelni. Były także swoistego rodzaju sprawdzianem jego efektywności. Wysokie oceny praktyk potwierdzały słuszność założeń kształcenia. Szczególnie ceniono słuchaczy za opracowanie ćwiczeń dla oddziałów i pododdziałów oraz ich realizację z wojskami.

Szczególnym egzaminem dla II i III kursu lotnictwa operacyjnego oraz ZWL było ćwiczenie przeprowadzone w 1976 r. w jednostkach 3 Brandenburskiej DLSzR z wykorzystaniem polowego systemu dowodzenia i udziałem eskadr lotniczych.

Również cenne były dla słuchaczy II i III kursów OPK ćwiczenia na automatycznych (zautomatyzowanych) stanowiskach dowodzenia w 1 Korpusie. W czasie

tych ćwiczeń zarówno kadra dydaktyczno-naukowa, jak i słuchacze dokonywali wymiany poglądów z oficerami jednostek liniowych na tematy taktyczne i organizacyjne. Pozwalało to na przybliżenie kształcenia do praktycznych realiów wojsk.

W celu ujednolicenia poglądów na metody i treści pracy dowództw i sztabów podczas wypracowania decyzji i planowania działań bojowych, a także w zakresie formy i treści podstawowych dokumentów dużą rolę spełniały wspólne szkolenia kierowniczej kadry wojsk i kadry dydaktyczno-naukowej oddziału.

Jednym z przykładów dobrej współpracy było opracowanie przez oficerów katedry OPK materiałów do ćwiczenia z kierowniczą kadrą wojsk OPK na temat wypracowania decyzji przez dowódcę korpusu OPK. Zarówno materiały, jak i przeprowadzone na nich ćwiczenie przyczyniły się do widocznego uporządkowania i ujednolicenia formy i treści pracy dowódcy i oficerów sztabu korpusu podczas organizacji działań bojowych. Wpływały także w znacznym stopniu na właściwe nauczanie oficerów kursów OPK metody wypracowania decyzji na szczeblu operacyjnym.

Kilkakrotnie pracownicy dydaktyczno-naukowi wyjeżdżali do akademii radzieckich na konsultacje i kursy. Dzięki nim pozyskiwano nowe podręczniki, skrypty i opracowania dydaktyczne.

Wiele nowych treści do procesu szkolenia słuchaczy wnosili oficerowie kadry, którzy brali udział w ćwiczeniach z wojskami i inspekcjach oraz różnego rodzaju szkoleniach specjalistycznych w ramach planów współpracy akademii z wojskami.

Obok niewątpliwych osiągnięć notowano także w pracy dydaktyczno-wychowawczej pewne braki i niedociągnięcia. Mimo wysiłków kadry słuchacze mieli trudności w zwięzłym referowaniu językiem wojskowym i poprawnym wyrażaniu swoich myśli na piśmie. Nie najlepiej przedstawiało się też łączenie teorii z praktyką i rozumowanie kategoriami taktyczno-operacyjnymi. Wielu słuchaczy, zwłaszcza pierwszych roczników przyswajało wiedzę z taktyki pamięciowo i zbyt mechanicznie. W toku ćwiczeń występowało zbyt mało wnioskowania i przewidywania rozwoju sytuacji. W czasie meldowania danych do decyzji, referujący starali się często powielać wiadomości z założeń, bez ich wnikliwej analizy. Meldunki miały często charakter teoretyczny i zawierały wiadomości znane zwykle dowódcy. Nie zawsze też słuchacze dostrzegali znaczenie terenu, czynnika czasu i warunków atmosferycznych.

Aby usprawnić proces dydaktyczny i bardziej dostosować kształcenie do realiów wojsk wprowadzono w 1976 r. do nowych programów po jednym ćwiczeniu na kursie z nowymi (perspektywicznymi) środkami walki i dowodzenia.

W celu wyrabiania nawyków poprawnego formułowania myśli udostępniano słuchaczom gotowe rozwiązania na taśmach magnetofonowych lub tekst pisany. Zwiększano również ilość indywidualnych opracowań, łącznie z pisaniem artykułów do czasopism wojskowych. Wprowadzono też jako zasadę obrony prac kursowych przed zespołami katedralnymi oraz samodzielne przeprowadzanie ćwiczeń i wykładów w ramach metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego. Pozwalało to lepiej przygotować słuchaczy do opracowania i obrony prac dyplomowych.

Objęcie stanowiska Komendanta Oddziału przez gen. bryg. pil. Zdzisława Żarskiego jeszcze bardziej zdynamizowało aktywność twórczą i dydaktyczną kadry. Priorytet działalności nowego komendanta, polegający na zdynamizowaniu podnoszenia kwalifikacji naukowych kadry i utworzeniu akademickiego wydziału, spełniającego wymogi ustawy o szkolnictwie wyższym ziścił się w 1977 r. Oddział Wojsk OPKiL przemieniono w Wydział Wojsk Lotniczych i OPK.

Czternastoletni okres funkcjonowania Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa na stałe zapisał się w historii akademii. Wypracowano mocne podstawy teoretyczne, metodyczne i praktyczne w realizacji procesu kształcenia słuchaczy. Procentowały one w latach następnych.

W okresie tym studia z wyróżnieniem w pionie lotnictwa ukończyli: w 1966 r. – kpt. Mieczysław Chamera, w 1967 r. – ppłk pil. Jerzy Iwonin, w 1969 r. – kpt. pil. Andrzej Salikow, kpt. pil. Roman Harmoza, w 1970 r. - mjr Kazimierz Basiora, kpt. pil. Jan Kania, kpt. pil. Stanisław Bahłaj, w 1971 r. – kpt. Aleksander Musiał, w 1972 r. – por. Stanisław Taborowski, w 1973 r. – kpt Stanisław Wojciechowski, kpt. pil. Jerzy Gotowała (późniejszy dowódca WLOP), w 1974 r. – kpt. Jerzy Kwiatkowski, kpt. Andrzej Stanek, kpt. pil. Roman Szamański, kpt. pil. Edmund Klich, w 1975 r. – mjr pil. Bogusław Wasilewski, kpt. pil. Andrzej Dulęba (późniejszy dowódca WLOP), kpt. Jerzy Kujawa, kpt Czesław Stefański, w 1976 r. – mjr Ryszard Zakrzewski, mjr pil. Piotr Szałaśnik.

3.2.2. Działalność naukowo-badawcza

Gruntowna reforma szkolnictwa wojskowego w latach 1966-1967 miała wpływ na działalność naukowo-badawczą pionu lotnictwa. Reforma, w związku z powołaniem Wyższych Szkół Oficerskich, zmieniła cele i zadania kształcenia oficerów na poszczególnych poziomach, w tym na poziomie akademickim. Stosownie do tego ulega zmianie struktura organizacyjna, zmniejszył się stan osobowy pracowników dydaktyczno-naukowych oraz programy kształcenia, a przez to zakres i treść pracy badawczej pionu lotnictwa. Zmniejszono liczbę katedr z ośmiu do czterech. To spowodowało, że odstąpiono od szerokich badań naukowych związanych z zadaniami i tematyką techniczno-specjalną, ograniczając się do niezbędnych zagadnień wpływających na teorię lotnictwa, obrony powietrznej i tyłów Wojsk Lotniczych i OPK.

W omawianym okresie pozycja lotnictwa wśród rodzajów sił zbrojnych nabrała dużego znaczenia. Uwidocznił się jakościowy wzrost możliwości bojowych lotnictwa przez wprowadzenie do eksploatacji nowych typów samolotów myśliwsko-bombowych i myśliwskich, znacznie lepiej wyposażonych i uzbrojonych. Dla wojsk lądowych korzystnego wymiaru nabrały pojęcia udziału lotnictwa w osłonie ich działań przed uderzeniami przeciwnika z powietrza, bezpośredniego wsparcia lotniczego działań, lotniczego zabezpieczenia operacji lądowych oraz powietrznych i morskich operacji desantowych. Wojska lądowe miały prawo stawiać większe wymagania i oczekiwać znaczących efektów, co do rozpoznania z powietrza działań przeciwnika, niszczenia jego infrastruktury, odwodów i systemu dowodzenia. Liczyć na stosowne zabezpieczenie transportu powietrznego oraz wykonania zadań pomocniczych jak rozpoznania skażeń, wskazywanie celów czy na przykład zadymianie. To były problemy naukowe, jakie wojska lądowe stawiały przed naukowcami pionu lotnictwa.

Jak pokazuje problematyka opracowań naukowych i publicystycznych pracowników Katedry Taktyki Lotnictwa Wsparcia zakres badań naukowych ciągle rozszerzano. Teoria lotnictwa jako specjalność naukowa obejmowała sześć obszarów: użycie lotnictwa w operacji i walce, dowodzenie lotnictwem w skali operacyjnej i taktycznej, zabezpieczenie operacyjne i taktyczne, metodykę szkolenia operacyjnego i taktycznego, organizację związków operacyjnych i taktycznych oraz historię sztuki operacyjnej

i taktyki. W katedrze w zakresie sztuki operacyjnej uprawiane były trzy z nich: użycie lotnictwa w operacji, dowodzenie lotnictwem w skali operacyjnej i metodyka szkolenia operacyjnego. W zakresie taktyki odpowiednio jak w sztuce operacyjnej, również uprawiano trzy obszary: użycie lotnictwa w walce, dowodzenie lotnictwem w skali taktycznej oraz metodykę szkolenia taktycznego. Wymienione były głównymi obszarami działalności naukowo-badawczej pracowników katedry. W tym okresie kształtowały się, były badane i przedstawiane nowe potrzeby i wymagania wojsk lądowych w odniesieniu do działań lotnictwa w wojnach z użyciem konwencjonalnych i jądrowych środków rażenia, na co w opracowaniach naukowych katedry znajdujemy dużo dowodów.

W zakresie sztuki operacyjnej prowadzono działalność naukową i wydawano różne opracowania w tym monografie na tematy dotyczące roli i perspektyw rozwoju lotnictwa oraz, a właściwie przede wszystkim, użycia lotnictwa frontowego do wsparcia wojsk w operacji lądowej i desantowej, organizacji i prowadzenia działań przez związki operacyjne rodzajów lotnictwa, prowadzenia rozpoznania powietrznego, dowodzenia lotnictwem na szczeblu operacyjnym i inne. Za przykłady niech posłużą następujące tytuły: *Rola, zadania i perspektywy rozwoju lotnictwa* (R. Wójtowicz, 1966), *Węzłowe problemy wykorzystania lotnictwa frontowego do zadań wsparcia ogniowego w operacji wojsk frontu* (E. Bejgier, 1966), *Organizacja i prowadzenie działań przez dywizję lotnictwa myśliwskiego* (H. Majcherek, 1968), *Organizacja rozpoznania powietrznego w armii lotniczej* (Z. Grzęda, 1969), *Podstawy rozpoznania powietrznego* (Z. Grzęda, 1969) oraz *Zasady wykorzystania lotnictwa do stosowania broni chemicznej na szczeblu operacyjnym i taktycznym* (J. Sajak, 1969).

W problematyce taktycznej badania naukowe obejmowały między innymi organizację i prowadzenie działań przez oddziały rodzajów lotnictwa oraz określanie możliwości bojowych. Jako przykłady tytułów opracowań wymienimy tu: *Metoda określania możliwości bojowych lotnictwa myśliwskiego* (R. Szturmowicz, 1966), *Organizacja i prowadzenie działań bojowych pułku lotnictwa myśliwsko-szturmowego i działań szturmowych pułku myśliwskiego* (R. Seregiet, 1968), *Podstawy taktyki frontowego lotnictwa bombowego* (M. Poręba, 1969).

Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych pojawiły się śmigłowce wielozadaniowe, bojowe i transportowe. Ta sytuacja zmusiła badaczy teorii lotnictwa do naukowego opracowania problematyki użycia bojowego śmigłowców bojowych (uzbrojonych i przeciwpancernych) na polu walki i zastosowania śmigłowców transportowych i innych na korzyść wojsk lądowych. Działalność teoretyczna poparta została eksperymentami i ćwiczeniami doświadczalnymi przeprowadzonymi w Wojskach Lotniczych i Wojskach Lądowych. Umocnienie się pozycji śmigłowców bojowych na polu walki i zaliczenie ich do nieodzownych środków walki wojsk lądowych szczebli taktycznych i operacyjnych zmuszało do sukcesywnego, naukowego doskonalenia teorii ich działań bojowych. Pracownicy naukowi Katedry Taktyki Lotnictwa Wsparcia we współpracy z naukowcami wojsk lądowych opracowali taktykę szerokiego zastosowania śmigłowców na polu walki i wdrożyli ją do procesu dydaktycznego akademii, a także w szkoleniu i działalności Wojsk Lotniczych i Wojsk Lądowych. W tym zadaniu spośród wielu rozpraw naukowych wysoko ocenione zostało opracowanie zespołowe poświęcone problemowi zastosowania bojowego śmigłowców szturmowych pod tytułem *Wykorzystanie śmigłowców w związkach taktycznych wojsk lądowych*, zrealizowane przez zespół specjalistów lotnictwa i wojsk lądowych pod kierownictwem ppłk. dypl. nawig. Władysława Bartochy. Przedstawiono w nim szereg uzasadnionych propozycji dotyczących użycia śmigłowców uzbrojonych do wsparcia wojsk. Opracowanie uzyskało nagrodę Ministra Obrony Narodowej w 1975 roku. Za inny przykład opracowania poświęconego użyciu śmigłowców bojowych niech posłuży monografia *Organizacja i wykorzystanie eskadry śmigłowców rozpoznawczo-łącznikowych związku taktycznego wojsk lądowych* (J. Sajak, 1971).

Szereg prac naukowo-badawczych w ramach teorii lotnictwa lat siedemdziesiątych wykonanych zostało na zapotrzebowanie instytutów i placówek naukowych. Dotyczyły one głównie wymagań operacyjno-taktycznych w stosunku do nowego sprzętu lotniczego, w świetle potrzeb perspektywicznego pola walki. Niektóre z nich wyróżnione zostały przez Ministra Obrony Narodowej (takie wyróżnienia miały miejsce na przykład w latach 1971 i 1973). Na wyeksponowanie zasługują także wyniki badań między innymi w zakresie: przeprowadzania rozpoznania powietrznego w nocy, wysadzania desantów taktycznych, wykorzystania powietrzno-lądowych zespołów

ogniowo-uderzeniowych, zapewnienia bezpieczeństwa lotów samolotów i śmigłowców w strefach ognia własnych naziemnych środków OPL i inne.

Powołana w pionie lotnictwa akademii Katedra Wojsk OPK, uprawiała teorię obrony powietrznej, a w niej takie podspecjalności naukowe jak: sztukę operacyjną, taktykę poszczególnych rodzajów wojsk wchodzących w skład Wojsk OPK - lotnictwa myśliwskiego, artylerii rakietowej i wojsk radiotechnicznych, metodykę szkolenia operacyjno-taktycznego oraz taktykę artylerii przeciwlotniczej OPK. Katedra zajmowała się prawidłowościami użycia bojowego Wojsk OPK, różnych sił i środków obrony powietrznej na polu walki, w tym: studiowaniem kierunków i tendencji rozwoju ŚNP potencjalnego przeciwnika oraz zasad ich użycia bojowego, opracowaniem podstawowych zasad użycia związków operacyjnych i operacyjno-taktycznych Wojsk OPK, badaniem i studiowaniem zasad organizacji i realizacji współdziałania Wojsk OPK z siłami i środkami OP innych rodzajów sił zbrojnych, prowadzeniem badań i studiów nad wypracowaniem metod dowodzenia wojskami, wypracowaniem odpowiednich form, sposobów i zasad wszechstronnego zabezpieczenia działań bojowych, wypracowaniem metod i form szkolenia dowództw i sztabów oraz wojsk do przyszłych działań bojowych. Jako przykłady wymienimy tu następujące tytuły: *Organizacja i prowadzenie działań bojowych przez pułk lotnictwa myśliwskiego OPK* (J. Fijałkowski, 1966), *Oddział (pododdział) przeciwdziałania radioelektronicznego* (C. Wroński, 1968), *Organizacja, uzbrojenie i zasady bojowego wykorzystania artylerii rakietowej OPK* (T. Kropiowski, 1970) oraz *Zbiór materiałów do określania możliwości bojowych wojsk OPK* opracowany przez zespół pracowników katedry. W trakcie szkolenia, a zwłaszcza wieloszczeblowych ćwiczeń jednolitego systemu OP państw UW, ćwiczeń dowódczo-sztabowych, a także realizacji rakietowych i lotniczych ćwiczeń bojowych (strzelań) na poligonach w ZSRR, w których to przedsięwzięciach pracownicy katedry powszechnie uczestniczyli, wypracowywaną teorię sztuki operacyjnej i taktyki obrony powietrznej sprawdzano w praktyce.

O naukowych efektach w zakresie sztuki operacyjnej obrony powietrznej, jej powstaniu i rozwoju świadczą opracowane przez pracowników naukowych katedry teoretyczne zasady, które znajdowały praktyczną realizację w wojskach, takie jak: kompleksowość wykorzystania środków obrony powietrznej w osłonie obiektów,

określone zasady użycia środków Wojsk OPK w osłonie dużych ośrodków na obszarze kraju, ścisłe współdziałanie pomiędzy siłami i środkami rodzajów Wojsk OPK, zmasowane i scentralizowane wykorzystanie sił i środków Wojsk OPK w walce o panowanie w powietrzu, organizacja obrony okrężnej obiektów i rejonów ze wzmocnieniem kierunku głównego uderzenia, organizacja obrony kierunków operacyjno-taktycznych, organizacja systemu obserwacji powietrznej, powiadamiania oraz dowodzenia, uprzedzanie wojsk i ludności cywilnej o zagrożeniu z powietrza. Zasady te jako treść tez, na których opierają się działania wojsk, a także ich interpretację znajdujemy w licznych opracowaniach naukowych, dydaktycznych oraz publikacjach.

Pionierskim opracowaniem obowiązującym przez wiele lat stał się podręcznik autorstwa płk. doc. dra Jana Uchańskiego pod tytułem *Podstawy sztuki operacyjnej Wojsk OPK* wydany w 1966 roku. Po raz pierwszy podjęto też studium prognostyczne na temat *Perspektywy rozwoju środków napadu i obrony*, które między innymi stanowiło wymagania operacyjno-takyczne przy opracowaniu nowych typów stacji radiolokacyjnych. Praca ta została wyróżniona przez MON.

W latach 1966-1973, w kręgu zainteresowania badających teorię obrony powietrznej znalazły się ogólne zasady obrony powietrznej terytorium kraju, zwalczanie międzykontynentalnych rakiet balistycznych, obrona powietrzna wojsk operacyjnych przegrupowujących się przez obszar kraju, użycie wojsk rakietowych w Wietnamie oraz wnioski z nich dla Zachodniego TDW w Europie, organizacja i zakres działania dowództwa Wojsk OPK. Specjaliści sztuki operacyjnej obrony powietrznej badali i przedstawiali wyniki dociekań, co do organizacji i prowadzenia obrony powietrznej przez Armię OPK, maskowania operacyjnego, perspektyw rozwoju środków napadu i obrony. Problematyka ta uwarunkowana była głównie potrzebami rozbudowywanego systemu obrony powietrznej, wprowadzania nowego sprzętu bojowego w uzbrojenie wojsk, a w konsekwencji tego koniecznością opracowania niezbędnych instrukcji i regulaminów dla wojsk.

W drugiej połowie lat sześćdziesiątych pojawił się przed obroną powietrzną bardzo ważny problem zwalczania samolotów i innych latających aparatów przeciwnika działających na małej i bardzo małej wysokości. Opracowanie teorii walki z celami na małej wysokości przypadło specjalistom, naukowcom akademickim Katedry

Wojsk OPK i Katedry WOPL Wojsk Lądowych. Dociekania naukowe przedstawiono na specjalnie zorganizowanej w grudniu 1968 roku w akademii VII Konferencji Naukowej. Podczas obrad konferencji rozpatrywano i rozstrzygano szereg istotnych spraw operacyjno-taktycznych i taktycznych, a także organizacyjnych zapewniających podjęcie bardziej skutecznej walki ze środkami napadu powietrznego przeciwnika na małych wysokościach. Problemu oczywiście nie rozwiązano do końca, bo i nie można go było rozwiązać. Przejawiał się on przez wiele następnych lat w działalności naukowej wymienionych katedr i praktycznej wojsk. Na podstawie materiałów z konferencji opracowano zalecenia do działań wojsk oraz materiały dydaktyczne do szkolenia w akademii i w wojskach.

Od 1970 roku rozpoczęto uprawiać nową podspecjalność taktykę ogólną Wojsk OPK. W kolejnych latach zaprzestano uprawiania taktyki artylerii przeciwlotniczej OPK, zaś taktyka artylerii rakietowej przyjęła nazwę taktyka wojsk rakietowych OPK.

W Wojskach OPK poza podstawowymi rodzajami wojsk występowały siły, pododdziały, wojsk łączności, przeciwdziałania i rozpoznania radioelektronicznego, tyłowe, inżynieryjne, chemiczne i inne. Były one przeznaczone przede wszystkim do uzupełnienia oraz zabezpieczenia działań bojowych podstawowych rodzajów Wojsk OPK. Te siły i pododdziały, bazując na taktyce swoich odpowiedników z wojsk lądowych, uwzględniały w swych działaniach specyfikę Wojsk OPK. Formalnie tworzyły pewną odmianę taktyki swoich specjalności dostosowaną do statusu Wojsk OPK. Z jednej strony taktyka poszczególnych rodzajów sił, pododdziałów i z drugiej taktyka Wojsk OPK musiały być ze sobą ściśle powiązane, a wojska musiały działać w sposób uzgodniony i jednolity, współdziałając w osiągnięciu podstawowych celów walki. Rozpatrując zadania poszczególnych rodzajów wojsk OPK, łatwo zauważyć wiele elementów wspólnych i ściśle ze sobą powiązanych, co wynika z faktu jednego przeciwnika powietrznego i wspólnego celu działań. Jedynie środki i sposoby wykonania zadań różnią się między sobą. Na bazie ustaleń sztuki operacyjnej obrony powietrznej, dalszym rozwinięciem teorii i zaleceń praktycznych działań dla szczebli taktycznych, zajmowała się uprawiana w katedrze taktyka ogólna Wojsk OPK.

Taktyka ogólna Wojsk OPK spełniała do pewnego stopnia rolę nadrzędną w stosunku do taktyki poszczególnych rodzajów wojsk OPK, nie oznaczało to jednak

ich jej podporządkowaniu. Przeciwnie, taktyka rodzajów wojsk wywierała, obok sztuki operacyjnej, zasadniczy wpływ na kształtowanie się taktyki ogólnej i jej założeń. Wykorzystywała również ogólne ustalenia teorii dowodzenia. Tematyka badań sprowadzała się głównie do opracowań związanych z organizacją i prowadzeniem działań przez pododdziały, oddziały i związki taktyczne rodzajów Wojsk OPK, organizacją i realizacją współdziałania pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych Wojsk OPK, zwalczaniem wspólnym wysiłkiem celów powietrznych na przykład na małych wysokościach.

Na szczególną uwagę z lat 1971-1976 zasługują takie opracowania naukowe, jak podręcznik *Taktyka artylerii rakietowej OPK,* obejmujący całokształt treści taktyki tego rodzaju Wojsk OPK. Był to pierwszy podręcznik z tej podspecjalności, napisany z wielkim znawstwem problematyki wojsk rakietowych i wyjątkowo czytelny. O jego walorach niech świadczy wykorzystywanie w kształceniu w akademii i w jednostkach Wojsk OPK do schyłku lat osiemdziesiątych, mimo wydania kolejnych edycji takich podręczników. Współautorami podręcznika byli Witold Pokruszyński, Tadeusz Kropiowski i Tadeusz Olejnik – pracownicy Katedry Wojsk OPK. Innym równie cennym wydawnictwem, tym razem z zakresu wojsk radiotechnicznych było opracowanie pod tytułem *Brygada radiotechniczna OPK*. Opracowanie tego tematu spowodowane było gwałtownym, ilościowym i jakościowym rozwojem wojsk radiotechnicznych i dokonywanymi zmianami organizacyjnymi tych wojsk.

W etapie badań potrzebnych do niniejszego opracowania, dokonano przeglądu dorobku naukowego pracowników pionu lotnictwa akademii z zakresu teorii lotnictwa, obrony powietrznej i tyłów Wojsk Lotniczych i OPK, a w tym sztuki operacyjnej, taktyki oraz dowodzenia i współdziałania. Bazą analizy była ewidencja zgromadzonych w Bibliotece Głównej akademii opracowań naukowych i dydaktycznych, a także tematyki prac promocyjnych – doktorskich i konferencji naukowych oraz publikacji o charakterze naukowym i popularno-naukowym. Zestawienie problematyki oraz liczby opracowanych i wydanych materiałów teoretyczno-dydaktycznych pracowników pionu lotnictwa w omawianym okresie przedstawia tabela 3.

Tabela 3

Materiały teoretyczno-dydaktyczne i naukowe dotyczące uprawianych specjalności naukowych w pionie lotnictwa akademii, w latach 1966-1976 – zestawienie liczbowe

Lp.	Obszary badawcze	Specjalność			
		Teoria lotnictwa (KTLW)	Teoria OP (KWOPK)	Teoria tyłów (KTTWOPK i L)	Zabezp. techniczne (KPS)
1	Sztuka operacyjna	12	13	3	
2	Taktyka	5	5	4	
3	Dowodzenie	7	9		
4	Inne	4	7	2	18
5	Publicystyka	7	12	4	3
Razem		35	46	13	21
Razem za pion lotnictwa		115			

Źródło: Opracowanie własne.

Liczba opracowań naukowo-badawczych w latach 1966-1976 nie jest imponująca i przystająca do intensywnego rozwoju zarówno Wojsk Lotniczych, jak i Wojsk OPK. Sytuacja taka wynika z faktu finalizacji wielu dysertacji doktorskich pracowników dydaktyczno-naukowych pionu lotnictwa. W tych latach 14 pracowników pionu lotnictwa uzyskało stopień naukowy doktora nauk wojskowych, a jeden płk dr Witold Pokruszyński ponadto stopień naukowy doktora habilitowanego (1976 rok). Energiczna działalność w zakresie podwyższania kwalifikacji naukowych kadry nowego komendanta Oddziału Wojsk OPK i Lotnictwa (od 1972 r.) gen. bryg. pil. Zdzisława Żarskiego zaczyna szybko procentować.

W miarę upływu lat i zdobywania doświadczeń naukowych pracowników pionu lotnictwa uprawiana problematyka, głównie operacyjno-taktyczna, była odpowiednio pogłębiana. Oprócz indywidualnego opracowania określonych zadań i tematów badawczych, coraz częściej podejmowano prace zespołowe, co wyniki czyniło dogłębnymi a treść bogato rozbudowaną. Wyższe wymagania w zakresie przygotowania absolwentów i szkolenia wojsk w zakresie taktyki i sztuki operacyjnej w kontekście rozwoju wojsk, powodują zwiększenie wymagań profesjonalnych pracowników pionu lotnictwa i intensyfikacji prac naukowo-badawczych w uprawianych specjalnościach.

Staje się to możliwe dzięki rozwojowi studiów doktoranckich i przyrostowi liczby samodzielnych pracowników naukowych. Specjalności naukowe uprawiane w pionie lotnictwa rozszerzają się o naukową teorię podejmowania decyzji operacyjno-taktycznych. Wielki wpływ wywarło tu nauczanie informatyki oraz jej praktycznego zastosowania w zautomatyzowanych systemach dowodzenia. Pion lotnictwa został wyposażany w technikę mikrokomputerową.

4. AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP W LATACH 1977–1990

4.1. Determinanty przemian w poszczególnych sferach działalności uczelni

Okres lat 1977- 1990 wyodrębniono głównie ze względu na fakt diametralnej reorganizacji uczelni, która zaczęła funkcjonować w zupełnie nowych, akademickich strukturach. Ten okres działalności przypada na niezwykle istotne dla Polski lata. To czas wielkich protestów społecznych końca lat siedemdziesiątych i dość szybkich zmian w kierowniczych organach państwa. [36] To także czas działania w okresie stanu wojennego, który popularności armii w środowisku cywilnym raczej nie przysparzał. Końcowe lata tego okresu to załamywanie się systemu , w którym funkcjonowało państwo polskie. To zaś miało znaczny wpływ na działania Układu Warszawskiego, którego polska armia stanowiła znaczącą część.

Dla polskich sił zbrojnych oraz Akademii Sztabu Generalnego dość istotne znaczenie miał przyjęty w 1979 roku, w wyniku rokowań międzysojuszniczych *Statut Zjednoczonych Sił Zbrojnych na czas wojny.* W realizacji jego postanowień powołano dwa dowództwa na europejskim teatrze wojny. Dowództwu na zachodnim TDW miał między innymi podlegać front polski. W składzie sztabu tego frontu znalazło przydziały wielu nauczycieli akademickich. Ma to o tyle znaczenie, że z jednej strony oficerowie ci nabywali praktyki w planowaniu działań operacyjnych i działalności sztabowej, z drugiej zaś byli zbyt często – ze względu na intensywność ćwiczeń – odrywani od działalności dydaktycznej i naukowej. W składzie tego frontu kadra uczelni stanowiła także zapasowy sztab armii. Również oficerowie będący w składzie tego sztabu odbywali dość częste ćwiczenia. W systemie tym działało około 70 kadry naukowo – dydaktycznej uczelni.

Kadra uczelni uczestniczyła również w innych ćwiczeniach. Oficerowie nie będący na przydziałach w wymienionych sztabach, uczestniczyli w ćwiczeniach w innych rolach. Bądź to w zespołach autorskich, bądź jako członkowie zespołów omó-

---

[36] *Wspomnieć tu należy przede wszystkim zmiany na stanowisku I sekretarza KC PZPR (E. Gierek, St. Kania, W Jaruzelski0*

wienia lub zespołów badawczych. Trzeba przyznać iż tego typu działania znacznie absorbowały kadrę. Do tego doszły jeszcze inne zadania. Wielu oficerów zostało wyznaczonych jako komisarze w ramach działań profilaktycznych a następnie , w czasie stanu wojennego, porządkowych w różnych regionach kraju oraz w zakładach pracy. Działalność ta jest dzisiaj różnie oceniana.

Znacznej dezorganizacji uległa działalność naukowo – badawcza oraz dydaktyczna podczas stanu wojennego. W początkowym okresie, od chwili jego ogłoszenia, kadrę podzielono na pododdziały jednocześnie ją koszarując. Do tego celu wydzielono część sal wykładowych w jednym z wydzielonych bloków. Większość odnosiła wrażenie, iż nikt nie wie co z tymi oficerami robić. Po jakimś czasie wysyłano grupy oficerów na nocne patrole w osiedlach, w których mieszkała kadra w celu ochrony przed „atakami wrogów i elementów wywrotowych." Do normalności akademickiej powrócono w zasadzie od nowego roku akademickiego 1882/83.[37]

Niezależnie od sytuacji uczelnia starała się spełniać swoje podstawowe funkcje. Od 1977 roku rozpoczyna działanie w ramach nowej organizacji, odpowiadającej strukturom szkoły wyższej. Przede wszystkim utworzono dwa wydziały: Wojsk Lądowych oraz Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej.

Komendantem pierwszego z nich został gen. bryg. dr hab. Czesław Dęga, drugiego gen. bryg. dr hab. Zdzisław Żarski. Powstały także dwa instytuty: Instytut Dydaktyki Wojskowej (dyrektor płk dr hab. Jerzy Zakrzewski) oraz Instytut Badań Strategiczno – Obronnych (dyrektor płk prof. dr hab. Julian Kaczmarek). Ustanowiono także cztery samodzielne katedry: Historii Sztuki Wojennej; Obrony Terytorialnej; Mobilizacji i Organizacji oraz Nauk Społeczno – Politycznych. Oprócz tego funkcjo-

---

[37] *W książce „ Sztab Generalny Wojska Polskiego 1918- 2003 „ ,(red. T. Panecki ,F. Puchała ,J. Szostak) ,wyd. Bellona, Warszawa 2003,s.324. autorzy tak mówią o przygotowaniu stanu wojennego:"* Prace przygotowawcze do ewentualnego wprowadzenia stanu wojennego rozpoczęto najpierw w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych, Sekretariacie Kok i Sztabie Generalnym WP po fali strajków w sierpniu 1980 r. Prowadzone one były wycinkowo także w innych resortach. Pod wpływem rozwoju sytuacji wewnętrznej w kraju i wokół Polski stopniowo zaczęły one nabierać przyspieszenia. Sztab Generalny intensywnie gromadził informacje o reakcji państw ościennych i NATO na sytuację w Polsce. Oprócz napływających informacji o ześrodkowaniu wojsk państw sąsiednich wzdłuż granic naszego kraju i o uzupełnieniu mobilizacyjnym stanów Związków Taktycznych (ZT) rozlokowanych w rejonach przygranicznych z Polską, szczególny niepokój wzbudził w grudniu 1980 roku zamiar zorganizowania przez ND ZSZ sojuszniczego ćwiczenia na Zachodnim Teatrze Działań Wojennych pod kryptonimem *Sojuz-80,* którego plan opracowano w Sztabie Generalnym SZ ZSRR. Rozpoczęła się swoista wojna nerwów trwająca aż do 13 grudnia 1981 r. Nasuwały się uzasadnione obawy, iż pod pozorem ćwiczenia kierownictwo państwowe Związku Radzieckiego (we współdziałaniu z władzami Czechosłowacji i NRD) chce przeprowadzić „ pacyfikację" Polski."

nowały: Zakład Wychowania Fizycznego i Szkolenia Ogniowego; Studium Języków Obcych i podporządkowana zastępcy komendanta ds. naukowych Biblioteka Główna.

W Wydziale Wojsk Lądowych funkcjonowały następujące katedry:

- Sztuki Operacyjnej;
- Taktyki Ogólnej;
- Służby Sztabów;
- Wojsk Rakietowych i Artylerii;
- Rozpoznania Wojskowego i Armii Obcych;
- Łączności;
- Wojsk Inżynieryjnych;
- Obrony Przeciwlotniczej;
- Wojsk Obrony Przeciwchemicznej;
- Tyłów Wojsk Lądowych.

W późniejszym okresie z katedry Tyłów wydzielono Katedrę Techniki i Katedrę Zabezpieczenia materiałowego.

- W Wydziale Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej były następujące katedry:
- Taktyki Lotnictwa;
- Wojsk OPK;
- Tyłów Wojsk Lotniczych i OPK
- Przedmiotów specjalnych.

Taka struktura uczelni przetrwała jedynie z drobnymi zmianami, raczej o charakterze kosmetycznym, aż do przekształcenia ASG WP w Akademię Obrony Narodowej.

Godny odnotowania jest fakt rozpoczęcia kształcenia oficerów innych państw UW na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Pierwszą grupę stanowiło pięciu oficerów radzieckich. Po rocznym kursie językowym przystąpili oni do normalnych studiów w grupie razem z oficerami polskimi. Podkreślić należy, że oficerowie ci otrzymali dobre warunki mieszkaniowe i mogli przebywać w Polsce wraz z rodzinami. W latach osiemdziesiątych w każdym roku akademickim rozpoczynali studia oficerowie z ZSRR, Węgier i Czechosłowacji.

Na zdecydowanie wyższy poziom podniesiono umiejętności nauczycieli akademickich. Instytut Dydaktyki Wojskowej podjął szereg działań mających na celu podniesienie kwalifikacji pedagogicznych nauczycieli akademickich. Każdy z nauczycieli miał obowiązek ukończenia rocznych podyplomowych studiów pedagogicznych. Działania takie podjęto także wobec nauczycieli innych uczelni wojskowych. Coraz większą uwagę zwracano na nowoczesne formy i metody kształcenia. Podjęto w tej dziedzinie współpracę z Uniwersytetem im. A. Mickiewicza w Poznaniu.

Znacznie podniesiono rangę badań naukowych. Podjęto szereg problemów, w których uczestniczyli uczeni z przodujących polskich uniwersytetów. Znaczne sukcesy odnotowano również w promocji kadr naukowych. W omawianym okresie tytuł profesora otrzymali następujący nauczyciele akademiccy:

1. Płk dr hab. Jerzy Zakrzewski (1978);
2. Gen. bryg. dr hab. Czesław Dęga (1979);
3. Płk dr hab. Jerzy Machura (1982);
4. Płk dr hab. Stanisław Piuro (1982);
5. Płk dr hab. Czesław Staciwa (1982);
6. Gen. bryg. Dr hab. Zdzisław Żarski (1982);
7. Płk dr hab. Władysław Jakubisiak (1984);
8. Płk dr hab. Witold Pokruszyński (1984);
9. Płk dr Tadeusz Krzemień (1985);
10. Płk dr hab. Wacław Świątnicki (1985) ;
11. Płk dr hab. Roman Kulczycki (1986);
12. Ppłk dr Piotr Sienkiewicz (1986);
13. Płk dr hab. Henryk Piekarski (1987);
14. Gen. dyw. Władysław Mróz (1987);
15. Płk dr hab. Wiesław Wojtowicz (1987);
16. Płk dr hab. Mieczysław Chamera (1989).

Oprócz wyżej wymienionych w 1990 roku tytuł profesora otrzymali następujący pułkownicy doktorzy habilitowani; Waldemar Brzostek; Stanisław Koziej; Michał Krauze; Wojciech Łepkowski; Zdzisław Mondrzycki; Eugeniusz Nowak; Antoni Wolny i Eugeniusz Zabłocki.

4.2. Działalność Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju

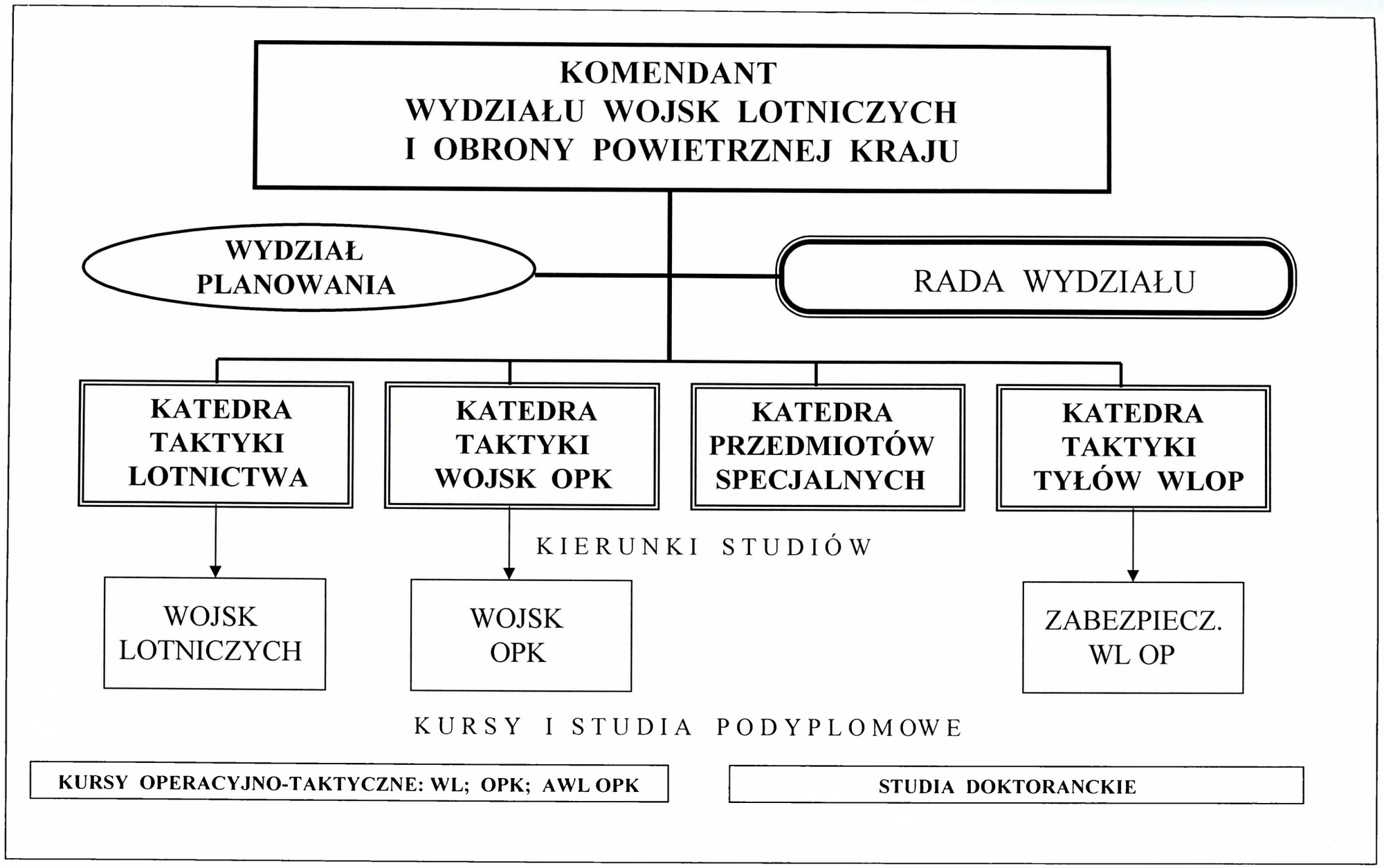
Druga połowa lat 70. była ważnym okresem działalności zarówno ASG WP, jak i Oddziału OPK i Lotnictwa. Uczelnia w 1977 r. kończyła trzydziestoletni okres swojej działalności. W 1977 r. w związku z szeregiem zmian w sferze strukturalnej jak i dydaktycznej oddział przyjął nazwę Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju. W nowej strukturze organizacyjnej kadra wydziału przystąpiła do realizacji zadań zgodnie z zasadami statutowymi

Wydział dysponował nowym systemem zautomatyzowanego dowodzenia, zamontowanym na Szkolnym Stanowisku Dowodzenia. Całością prac związanych z planowaniem, organizacją i funkcjonowaniem Wydziału kierowała Komenda (komendant oraz trzech zastępców: z-ca ds. politycznych, z-ca ds. naukowych i z-ca ds. szkoleniowych), wraz z szefem Wydziału Szkolenia.

Od roku akademickiego 1980/1981 ASG WP rozpoczęła przeszkolenie oficerów armii sojuszniczych (Armii Radzieckiej, Czechosłowackiej Armii Ludowej i Węgierskiej Armii Ludowej). Także Wydział Wojsk Lotniczych i OPK przyjął na studia oficerów zagranicznych, początkowo z ZSRR, a później z CzAL.

Początek lat 80. stał się zarówno dla kraju, jak i społeczeństwa rokiem głębokich przeobrażeń. W grudniu 1981 roku wprowadzono na terytorium całego państwa stan wojenny. Całe siły zbrojne przystąpiły do realizacji tego specyficznego i niepopularnego przedsięwzięcia. W działalności wydziału w tym okresie szczególne miejsce zajmowały systematyczne kontakty z dowództwami Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK, z pokrewnymi wyższymi uczelniami i placówkami naukowymi w kraju i za granicą. Kontakty i współpraca z WL i WOPK, zwłaszcza udział kadry i słuchaczy uczelni w ćwiczeniach, szkoleniach oraz odbywanie praktyk pozwalało łączyć praktykę z teorią i dostosować kształcenie słuchaczy do bieżących i perspektywicznych potrzeb wojsk.

Współpraca z Wyższą Oficerską Szkołą Lotniczą i Wyższą Oficerską Szkołą Radiotechniczną dała duże korzyści zarówno podchorążym z tych uczelni, jak i słuchaczom wydziału, umożliwiała korelację programów kształcenia i merytorycznych treści materiałów dydaktycznych.

Rys. 7. Struktura organizacyjna Wydziału WL i OPK do 1990 r. (źródło: opracowanie własne)

Druga połowa lat 80. charakteryzowała się pewnym okresem stabilizacji w funkcjonowaniu zarówno wydziału, jak i akademii. Nowym komendantem wydziału został w 1984 r. gen. bryg. pil. Andrzej Rybacki. Wydział funkcjonował nadal w składzie czterech katedr. W końcu lat 80. zapadła decyzja o przeniesieniu wydziału z bl. 25 do bl. 22 w miejsce rozformowanego CDO. W tym okresie ramach reorganizacji struktur WP zdecydowano o zakończeniu funkcjonowania ASG i przekształceniu jej w Akademię Obrony Narodowej. To nowe wyzwanie dla wydziału wymagało opracowania nowych programów kształcenia i skorygowania struktury organizacyjnej.

4.2.1. Działalność dydaktyczna

U schyłku lat siedemdziesiątych przed wydziałem stanęły nowe zadania i wyzwania. Ich przyczyną były przesłanki polityczne, kształtujące doktrynę militarną. Założenia doktryny tworzyły poglądy na zasady strategii, sztuki operacyjnej i taktyki. Rolą kadry dydaktycznej było przeniesienie ich do programów kształcenia i wcielenie w procesie dydaktycznym. Efektem tego procesu miał być ideowy i wszechstronnie wykształcony oficer, przygotowany do zajęcia odpowiedzialnych stanowisk w instytucjach, dowództwach, sztabach i jednostkach wojskowych.

W akademii dążono do ujednolicenia systemu kształcenia. W tym celu opracowano i wydano w 1976 r. długofalowy, *Ramowy plan nauczania*[38]. Określono w nim ogólne cele kształcenia i główne treści programowe. Celem studiów realizowanych w wydziale było wykształcenie i przygotowanie absolwentów zdolnych do objęcia samodzielnych stanowisk dowódczych i sztabowych w oddziałach i związkach taktycznych (operacyjno-taktycznych) oraz pomocniczych stanowisk w ogniwach dowodzenia operacyjnego. Plan nie odegrał jednak decydującej roli w tworzeniu programów kształcenia. Perspektywa piętnastu lat nie wytrzymywała konfrontacji z rzeczywistością.

W następnym roku w akademii ukazały się trzy dokumenty normatywne, regulujące proces dydaktyczny. W marcu ramowy program nauczania na lata 1977-1980,

---

[38] CAW, Sygn. akt 1382/97/530, *Ramowy Program Nauczania Akademii Sztabu Generalnego WP na lata 1976-1990,* Warszawa 1976.

natomiast we wrześniu ramowy plan studiów od 1977 r. i ramowy program nauczania od 1977 roku[39].

Od roku 1977 zrezygnowano z kursu przygotowawczego dla kandydatów na studia. W ramowym planie studiów określono dokładne kryteria doboru kandydatów. Warunkiem przystąpienia do egzaminów było ukończenie KDO lub CDO, legitymowanie się gruntownym przygotowaniem specjalistycznym oraz posiadanie określonej klasy kwalifikacyjnej. Egzamin wstępny obejmował: wiedzę społeczno-polityczną, taktykę ogólną i rodzajów wojsk, dane taktyczno-techniczne podstawowego uzbrojenia i sprzętu, znajomość języka rosyjskiego w stopniu podstawowym. Ponadto kandydaci musieli zaliczyć sprawdzian z wychowania fizycznego, strzelania, matematyki, fizyki, chemii (do wyboru) oraz badania psychotechniczne (testy).

Na podstawie ramowych dokumentów tworzono programy kształcenia. Pierwszymi były programy wojsk lotniczych, OPK i zabezpieczenia wojsk lotniczych i OPK[40]. Nowością jest zmiana kierunku zaopatrzenie na zabezpieczenie wojsk. Nowe programy zostały zmodyfikowane zarówno co do podziału na działy, jak i samych treści kształcenia. Kalkulacje czasowe i podział na działy był na wszystkich kierunkach jednakowy. Przedmioty podzielono na działy: taktyczny, społeczno-polityczny, zarządzania i kierowania, ogólny. Wyodrębniono także inne przedsięwzięcia: programowane samokształcenie, egzaminy i rezerwę czasową przeznaczoną m.in. na informacje polityczne i dni adaptacyjne.

W programach nastąpiło rozszerzenie aktywizujących metod nauczania. Wprowadzono więcej ćwiczeń. Słuchacze realizowali tzw. ćwiczenia główne, doskonalące, specjalistyczne oraz inne.

Ćwiczenia główne miały na celu, w oparciu o teorię uzyskaną z wykładów i seminariów oraz w oparciu o konkretną sytuację bojową, nauczyć zasad i norm taktyki lub sztuki operacyjnej, metod planowania, organizacji oraz kierowania działaniami bojowymi na szczeblach taktycznym lub operacyjnym. Składały się one z kilkunastu zajęć obejmujących taktykę ogólną, a także taktykę lotnictwa, OPK oraz ZWL

---

[39] CAW, Sygn. akt 1382/97/572, 556, 557; *Ramowy program Nauczania ASG WP na lata 1977-1980; Ramowy Plan Studiów ASG WP od 1977 roku; Ramowy Program Nauczania ASG WP od 1977 roku*, Warszawa 1977.

[40] CAW, Sygn. akt 1382/97/567, 569, 570, *Plany tematyczne I kursu wojsk lotniczych, OPK i zabezpieczenia wojsk lotniczych i OPK*, Warszawa 1977.

i OPK, przy czym w każdym zajęciu występował jeden lub kilka problemów, z reguły przerabianych w ujęciu systemowym, kompleksowym. Ćwiczenia główne realizowane były w zasadzie w jednolitym ujęciu czasowym i tematycznym na wszystkich profilach studiów, z uwzględnieniem specyfiki wojsk lądowych, OPK i lotnictwa.

Ćwiczenia doskonalące miały na celu pogłębienie wiedzy i doskonalenie umiejętności słuchaczy w wysoce dynamicznych działaniach bojowych, w różnych warunkach terenowych, na różnych kierunkach taktyczno-operacyjnych, w różnych porach roku i dnia. Ćwiczenie doskonalące w wymiarze czasowym było krótsze (ok. 60-70%) od ćwiczenia głównego. Ćwiczenia doskonalące były przerabiane w zasadzie na wszystkich profilach nauczania z uwzględnieniem specyfiki rodzajów sił zbrojnych (wojsk OPK i lotnictwa) na jednym tle taktycznym, w jednakowym wymiarze czasowym z tym, że część zajęć (ok. 1/3 – 1/4) była identyczna na wszystkich profilach nauczania, reszta zaś zajęć obejmowała tematykę taktyczną właściwego rodzaju wojsk lub służb.

Celem ćwiczeń specjalistycznych było dalsze pogłębienie wiedzy i umiejętności specjalistycznych słuchaczy i obejmowały one tematykę taktyczną tylko danego rodzaju sił zbrojnych, wojsk lub służb, np. wojsk lotniczych, wojsk OPK, tyłów itp. Mogły być prowadzone na tle taktycznym wybranego ćwiczenia głównego lub doskonalącego bądź na zupełnie innym, odrębnym tle.

Obok ćwiczeń głównych, doskonalących i specjalistycznych występowały także ćwiczenia kontrolne i egzaminacyjne (epizodyczne, kilkugodzinne). Ponadto na zakończenie każdego roku studiów realizowano jedno ćwiczenie szkieletowe akademickie lub ćwiczenie w wojskach. Ćwiczenia szkieletowe były prowadzone w jednym etapie (III kursy na szczeblu operacyjnym, I i II kursy na szczeblu taktycznym) lub dwuetapowe - III kursy na szczeblu operacyjnym i w drugim etapie I i II kursy na szczeblach taktycznych (pułk-dywizja).

Zmiana w treściach kształcenia, a także wynikające z tego modyfikacje dotyczyły także podyplomowych kursów przeszkolenia oficerów szczebla operacyjnego. Wydłużono czas ich trwania do dwóch miesięcy. Cele szkoleniowe zakładały uzupełnienie i pogłębienie wiedzy wojskowej w zakresie sztuki operacyjnej i taktyki oraz doskonalenie umiejętności w zakresie organizowania i kierowania działaniami bojo-

wymi związków taktycznych (operacyjno-taktycznych) i oddziałów lotnictwa oraz OPK. Realizacji kursów przyświecały założenia organizacyjno-metodyczne określające cele oraz sposoby ich zrealizowania[41].

Na Podyplomowe Kursy Przeszkolenia Oficerów Szczebla Taktyczno-Operacyjnego Wojsk Lotniczych i OPK kierowani byli oficerowie, którzy ukończyli wyższe studia wojskowe i mieli odpowiedni staż służby na stanowiskach dowódczych lub sztabowych w oddziałach i związkach taktycznych lotnictwa i WOPK, albo zajmowali stanowiska dydaktyczno-naukowe w akademiach wojskowych, a więc oficerowie o ugruntowanej wiedzy wojskowej i określonych nawykach i umiejętnościach w pracy sztabowej szczebla taktyczno-operacyjnego. Stosownie do tego, cele kursu zakładały doskonalenie i pogłębienie wiedzy wojskowej oraz umiejętności słuchaczy. Doskonalenie i pogłębianie wiedzy wojskowej realizowano głównie poprzez przedstawienie słuchaczom najnowszych i aktualnie obowiązujących poglądów na organizację i prowadzenie współczesnych działań bojowych oraz na zasady użycia w nich rodzajów sił zbrojnych, w tym głównie wojsk lotniczych i OPK przy uwzględnieniu tendencji rozwojowych w tym zakresie. Wiedzę doskonalono również przez planowe, samodzielne studiowanie materiałów teoretycznych zawartych w dokumentach i publikacjach MON, a także w opracowaniach ASG. Prowadzone ze słuchaczami seminaria miały na celu, na równi z wykazaniem stopnia opanowania wiedzy, umożliwić im wyrażanie własnych poglądów i myśli. Pogłębianie praktycznych umiejętności oraz ujednolicenie zasad organizacji i prowadzenia działań bojowych realizowano w toku ćwiczeń operacyjno-taktycznych; przy tym przestrzegano, aby słuchacze wypracowywali decyzje samodzielnie. Część problemów operacyjno-taktycznych dotyczących głównie planowania i organizacji działań udostępniono słuchaczom w formie rozwiązań katedralnych, celem ich wnikliwej analizy i przestudiowania w czasie pracy samodzielnej oraz szczegółowego omówienia na zajęciach grupowych.

W celu pogłębienia wiedzy operacyjno-taktycznej i sprawdzenia jej w praktycznym działaniu szkolenie kończono grą wojenną, z wykorzystaniem środków łączności, prowadzoną w Szkolnym Ośrodku Dowodzenia wydziału. W czasie gry słucha-

---

[41] CAW, Sygn. akt 1382/97/617, 618, *Programy i Plany Tematyczne Podyplomowych Kursów Przeszkolenia Oficerów Szczebla Operacyjnego Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK*, Warszawa 1980.

cze ćwiczyli na podstawowych stanowiskach dowódczych i sztabowych odpowiednio do specjalności, jakie reprezentowali.

W celu sprawdzenia stopnia przyswojenia materiału programowego przeprowadzano prace kontrolne z zakresu związku taktycznego lotnictwa i korpusu OPK, które polegały na samodzielnym (indywidualnym) rozwiązaniu wybranych zagadnień operacyjno-taktycznych.

W realizacji programów kursów przywiązywano dużą uwagę do pracy samodzielnej słuchaczy, na którą wydzielano 155 godzin pracy planowanej w czasie programowym. Ponadto, przewidziano wykorzystanie czasu pozaprogramowego w granicach dwóch godzin dziennie według uznania słuchaczy. Przeszkolenie na kursach zapewniało podniesienie kwalifikacji uczestników oraz stanowiło przesłankę do oceny ich cech (predyspozycji dowódczych, sztabowych i umiejętności fachowych).

W wyniku kolejnej koncepcji kształcenia Kursy Przeszkolenia zmieniono na Kursy Operacyjno-Taktyczne Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK[42]. Ich celem było pogłębienie wiedzy słuchaczy głównie z zakresu sztuki operacyjnej i taktyki wojsk lotniczych i OPK, doskonalenie umiejętności dowódczych i sztabowych oficerów w organizowaniu i kierowaniu działaniami bojowymi na współczesnym polu bitwy, a także ujednolicenie poglądów słuchaczy na charakter oraz zasady przygotowania i prowadzenia działań bojowych lotnictwa i WOPK.

W trakcie trzymiesięcznych kursów oficerowie szkolili się w zakresie działań operacyjno-taktycznych z problematyki taktyki i sztuki operacyjnej wszystkich rodzajów wojsk lądowych, lotniczych i OPK, zabezpieczenia wojsk i obrony terytorium kraju. Dział ten uzupełniany był przedmiotami społeczno-politycznymi oraz z zakresu organizacji i kierowania.

Dążąc do usprawnienia procesu kształcenia opracowano w wydziale Program Zakresowy dla słuchaczy studiów dyplomowych[43]. Była to swoistego rodzaju metodyka. Zawarte w niej zostały cele szkoleniowe, jakie zamierzano osiągnąć w wyniku realizacji programów kształcenia.

---

[42] CAW, Sygn. akt 1382/92/670, 671, *Programy Kursów Operacyjnych Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK*, Warszawa 1984.

[43] CAW, Sygn. akt 1382/97/675, *Program Zakresowy dla słuchaczy studiów dyplomowych Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK,* Warszawa 1986.

Pod koniec lat osiemdziesiątych dokonano kolejnych modyfikacji w programach studiów dyplomowych. Dział organizacji i kierowania zastąpiono działem administracji wojskowej. Wyodrębniono także przedmioty kierunkowe, które były traktowane priorytetowo podczas kolokwiów i egzaminów. Należały do nich na kierunku lotniczym taktyka i służba sztabów wojsk lotniczych, dla kierunku OPK taktyka i służba sztabów wojsk OPK, a na zabezpieczeniu taktyka wojsk lotniczych i wojsk OPK oraz tyły wojsk lotniczych i OPK.

Wydział kształcił również oficerów – słuchaczy Wydziału Wojsk Lądowych oraz kursów i studiów podyplomowych w dziedzinie taktyki i sztuki operacyjnej wojsk lotniczych i wojsk OPK.

Na podstawie analizy kierunków działalności można określić główne zadania wydziału. Należały do nich: bieżące uaktualnienie i realizacja programów szkolenia; rozbudowa i modernizacja bazy szkoleniowej; wyposażenie Szkolnego Ośrodka Dowodzenia w systemy automatycznego dowodzenia, odpowiadające funkcjonującym na realnych stanowiskach dowodzenia wojsk; podnoszenie kwalifikacji kadry (habilitacja, doktoryzacja, kursy podyplomowe, praktyki w jednostkach).

Katedry taktyczne, zwane profilującymi odpowiadały za realizację właściwych sobie kierunków studiów. Natomiast Katedra Przedmiotów Specjalnych była katedrą zabezpieczającą. Realizowała na wszystkich kierunkach studiów dyscypliny specjalistyczno-techniczne. Należały do nich m.in. nawigacja, bombardowanie, strzelanie powietrzne, technika lotnicza i rakietowa. W katedrach tworzono nieetatowe zakłady, z reguły po dwa w każdej. W celu usprawnienia realizacji niektórych przedsięwzięć dydaktycznych powoływano także zespoły celowe, takie jak metodyki szkolenia taktycznego, informatyki, nowoczesnych technik nauczania[44].

Słuchacze zorganizowani byli w kursy i grupy szkoleniowe. Realizowano trzy kursy zasadnicze: Wojsk Lotniczych, Wojsk OPK oraz Zabezpieczenia Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK. Prowadzono także dwa kursy podyplomowe: Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK.

---

[44] *Rozkaz nr 11 Komendanta Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK z dn. 16.X.1981 r. w sprawie powołania zespołów celowych.*

Proces kształcenia realizowano od szczegółu do ogółu. Na pierwszym roku studiów w wydziale treści kształcenia działu taktyczno-operacyjnego obejmowały problematykę specjalistyczną, niezbędną do rozpoczęcia studiów taktyczno-operacyjnych. Słuchacze realizowali także cykl zajęć teoretycznych oraz ćwiczeń z zakresu treści i metod pracy dowódcy i sztabu oddziału lotniczego lub oddziałów wojsk OPK oraz organizacji zabezpieczenia tyłowego działań. Z taktyki ogólnej słuchacze pierwszego roku przerabiali cykl zajęć teoretycznych oraz ćwiczeń z natarcia i obrony pułku.

Na drugim roku studiów kurs lotniczy realizował problematykę organizacji i prowadzenia działań przez pułki lotnictwa myśliwsko-bombowego, śmigłowców bojowych, lotnictwa myśliwskiego i lotnictwa rozpoznawczego. Rozpoczynały się też zajęcia z metod oraz treści pracy dowódcy i sztabu dywizji lotniczej. Na kursie Wojsk OPK przerabiano problematykę brygady rakietowej OPK, pułku lotnictwa myśliwskiego OPK oraz batalionów radiotechnicznego, rozpoznania radioelektronicznego i zakłóceń radioelektronicznych. Kurs zabezpieczenia realizował problematykę związaną z zabezpieczeniem tyłowym działań bojowych oddziałów wojsk lotniczych i OPK. Z taktyki ogólnej wszystkie kursy przerabiały dywizję w natarciu i obronie.

Na trzecim roku studiów kurs lotniczy realizował działania bojowe dywizji lotnictwa myśliwsko-bombowego i myśliwskiego oraz działania lotnictwa w operacjach armijnych, a także zapoznawczo działania lotnictwa w operacji zaczepnej frontu. Kurs wojsk OPK przerabiał problematykę korpusu OPK, a kurs ZWL zabezpieczenie tyłowe działań dywizji lotniczych i korpusu OPK. W ramach stuki operacyjnej wojsk lądowych słuchacze byli zapoznawani z operacją zaczepną i obronną armii.

Działalność dydaktyczna prowadzona była pod kątem doskonalenia treści i metod kształcenia i dostosowania ich do wymogów współcześnie obowiązującej teorii i praktyki wojskowej. Wydział sposobił słuchaczy studiów dyplomowych do dowodzenia i pracy sztabowej, głównie na szczeblu taktycznym. W procesie dydaktycznym konsekwentnie stosowano zasadę ścisłego związku teorii z praktyką oraz wzbogacanie treści nauczania aktualnymi osiągnięciami szkoleniowymi wojsk. Uwzględniano przy tym wprowadzanie do wojsk „super techniki", czyli nowoczesnego sprzętu bojowego. Wykorzystywano też w tym celu praktyki liniowe i szkolenia specjalistyczne. Przyczyniały się one do opanowania przez słuchaczy zagadnień szkolenia i dowodzenia

w okresie pokoju oraz zarządzania gospodarką wojska. W szerokim zakresie uwzględniano także wnioski i doświadczenia z ćwiczeń prowadzonych przez wojska. Wpływały one na właściwą realizację ćwiczeń w wydziale. W tym czasie wprowadzano do programów kształcenia wydziałowe gry wojenne. Były to z reguły jednostronne, wieloszczeblowe ćwiczenia dowódczo-sztabowe. Ich celem było pogłębienie przez słuchaczy doktryny obronnej, dyrektyw MON oraz prowadzenia wspólnych działań w systemie OP przez Wojska Obrony Powietrznej Kraju, Wojska Lotnicze Frontu oraz Wojska Obrony Przeciwlotniczej. Słuchacze doskonalili także umiejętności w zakresie organizowania współdziałania poszczególnych rodzajów wojsk oraz organizowania pracy dowództw i sztabów w czasie planowania działań bojowych, a także dowodzenia wojskami w czasie działań bojowych. Ich tematyka obejmowała najczęściej udział ćwiczących oddziałów i związków w operacji przeciwpowietrznej i powietrznej. Mimo drobnych niedociągnięć w czasie realizacji, ćwiczenia dowódczo-sztabowe spełniały swoje zadanie. Cele szkoleniowe osiągano.

Ćwiczenia dowódczo – sztabowe poprzedzane były ćwiczeniami grupowymi realizowanymi w ramach cyklów problemowych. Słuchacze poznawali specyfikę działania bojowego pododdziałów i oddziałów poszczególnych rodzajów wojsk, nabywali umiejętności planowania ich działań i dowodzenia nimi. Procentowało to później w czasie ćwiczeń dowódczo-sztabowych.

W działalności metodycznej wysiłek wydziału skierowany był głównie na: doskonalenie pracy nauczycieli akademickich ze słuchaczami w godzinach lekcyjnych i pozalekcyjnych; konsultacje indywidualne i zbiorowe przed ważniejszymi tematami zajęć i ćwiczeń; podniesienie na wyższy poziom materiałów szkoleniowych zarówno pod względem merytorycznym, jak i metodycznym; egzekwowanie jednolitych zasad sprawdzania umiejętności słuchaczy podczas kolokwiów, egzaminów i innych form zajęć; dokonywanie analiz działalności metodycznej, głównie podczas konferencji pedagogicznych i upowszechnianie najbardziej efektywnych form i metod kształcenia wśród nauczycieli akademickich.

Wydział dysponował stosowną do swych potrzeb bazą szkoleniową. Nowoczesne, wręcz nowatorskie na owe czasy sale wykładowe były rozmieszczone w bloku 25 i Szkolnym Ośrodku Dowodzenia. Baza była systematycznie rozbudowywania i mo-

dernizowana. W szerokim zakresie wykorzystywano także techniczną bazę ośrodków szkolenia WL i WOPK. Zajęcia pokazowe przeprowadzano na rozwiniętym sprzęcie wojsk radiotechnicznych, rakietowych, lotnictwa myśliwskiego, stanowiskach dowodzenia WOPK i WL. Na realnych SD prowadzono także wiele ćwiczeń dowódczo-sztabowych.

W celu właściwej realizacji procesu dydaktycznego i jego wzbogacania wydział współpracował głównie z wojskami, a także Wyższą Oficerską Szkołą Lotniczą, Wyższą Oficerską Szkołą Radiotechniczną, Wojskową Akademią Techniczną, Instytutem Technicznym Wojsk Lotniczych i Wojskowym Instytutem Medycyny Lotniczej. Rozwijano i doskonalono także współpracę z ośrodkami zagranicznymi. Współpraca polegała głównie na wymianie doświadczeń z teorii taktyki i sztuki operacyjnej Wojsk Lotniczych i OPK oraz jej praktycznego wykorzystania.

W wydziale opracowano, zmodyfikowano i zweryfikowano szereg materiałów dydaktycznych, które w pełni zabezpieczały obudowę zajęć dydaktycznych. Zajęcia wzbogacono także poprzez wykorzystanie pomocy audiowizualnych, fonicznych, foliogramów i filmów szkoleniowych.

W celu urealnienia ćwiczeń dużo wysiłku włożono w unowocześnienie SOD, instalując system DUNAJEC 21. Wprowadzenie do procesu dydaktycznego zautomatyzowanych systemów dowodzenia pozwoliło uzyskać wyższą jakość nauczania oraz jego nowoczesność. Umożliwiało doskonalenie umiejętności pracy na stanowiskach dowodzenia oraz „przybliżało" słuchaczy do funkcjonowania na rozwiniętych stanowiskach dowodzenia szczebla taktycznego i taktyczno-operacyjnego.

Treści kształcenia zdeterminowane były ówczesnymi założeniami doktrynalnymi. W teorii i praktyce ćwiczebnej przerabiano udział sił WL i WOPK w operacji powietrznej prowadzonej w celu wywalczenia panowania w powietrzu oraz w tzw. operacji przeciwpowietrznej. Słuchacze kierunku OPK ćwiczyli osłonę przegrupowania wojsk na front zewnętrzny, osłonę konwoju morskiego, przelotu powietrznego desantu operacyjnego, desantu morskiego w rejonach załadowania i przejścia morzem, odparcia pierwszych zmasowanych uderzeń ŚNP czy też zachowania żywotności i odtworzenia zdolności bojowej do dalszych działań po uderzeniach jądrowych i konwencjonalnych.

Słuchacze kierunku lotniczego przerabiali problematykę: udziału oddziałów i związków taktycznych lotnictwa w operacji powietrznej i przeciwpowietrznej; wsparcia wojsk lądowych w operacji armijnej i w działaniach ZT wojsk pancernych i zmechanizowanych; działań LM w systemie OPL frontu; użycia lotnictwa w operacji desantowej i w powietrzno-morskiej operacji desantowej; działań lotnictwa na rzecz operacyjnych grup manewrowych armii i frontu; udział lotnictwa w grupowych uderzeniach jądrowych i jego działań w porażeniu ogniowym nieprzyjaciela.

Słuchacze ZWL i OPK zajmowali się zabezpieczeniem tyłowym oddziałów i związków lotnictwa i OPK w wykazanych wyżej różnych rodzajach ich użycia, w tym szczególnie w ciągłym zabezpieczeniu ich działań na froncie zewnętrznym (tzw. lotnictwo operacyjne) oraz na terytorium kraju (oddziały WOPK).

Programy kształcenia ewoluowały wraz z pojawiającymi się nowymi trendami w sztuce operacyjnej. Stosownie do tych zmian wzbogacano kształcenie w zakresie użycia lotnictwa i WOPK: w konwencjonalnej fazie wojny (chociaż wiele ćwiczeń dowódczo-sztabowych obejmowało również udział wojsk w pierwszym uderzeniu jądrowym i odtworzenie zdolności do dalszych działań), zabezpieczeniu działań operacyjnych grup manewrowych, porażeniu ogniowym, operacjach obronnych, grupach rozpoznawczo-uderzeniowych, w nowym systemie dowodzenia, w warunkach natarcia radioelektronicznego czy też prowadzenia działań w początkowym okresie wojny na terenie kraju.

Kadra wydziału, oprócz pogłębiania wiedzy teoretycznej, doskonaliła również swoje umiejętności będąc na przydziałach mobilizacyjnych w wojskach, w czasie stażów, praktyk, a także podczas ćwiczeń w ramach rezerwowego dowództwa wojsk lotniczych armii, które funkcjonowało w ramach utworzonego przez akademię rezerwowego dowództwa armii.

Rezultaty działalności dydaktycznej przynosiły wymierne efekty. Świadczyły o tym wysokie w sumie oceny słuchaczy oraz przeprowadzone kontrole i wyniki konferencji pedagogicznych.

Trzydziestosiedmioletni okres kształcenia kadr początkowo tylko dla lotnictwa, później przez krótki czas także dla wojsk OPL, a następnie dla lotnictwa i wojsk OPK odzwierciedla poglądy na tworzenie się, użycie bojowe i funkcjonowanie oddziałów

i związków taktycznych Wojsk Lotniczych i OPK. Ukazuje także ewolucję procesu kształcenia oficerów. Dzięki wspólnym działaniom wojsk i wydziału wykształcono ponad 1000 oficerów dyplomowanych (1070) oraz przeszkolono na kursach ponad 600[45]. Wśród wypromowanych oficerów 62 ukończyło studia z wyróżnieniem. Należą do nich: w 1977 r. kpt. pil. Ryszard Olszewski (późniejszy dowódca WLOP), mjr Roman Macoch, mjr pil. Bolesław Sobania, kpt. pil. Marian Dul, w 1978 r. - –mjr Władysław Kulma, mjr Wojciech Michalak, kpt. Waldemar Dzięgielewski, w 1979 r. – kpt. Lech konopna (zastępca szefa Sztabu Generalnego), w 1980 r. – kpt. Mieczysław Karczmarek, por. Stanisław Dłubak, w 1982 r. – kpt. Andrzej Wyciślik, w 1983 r. – kpt. Marek Masztalerz, ppłk Henryk Kaźmierowski, w 1984 r. – mjr Władysław Grzegorek, w 1985 r. – kpt. Krzysztof Kozłowski, w 1986 r. – kpt. Jerzy Tolala, kpt, Stanisław Kohden, mjr Eugeniusz Sitek, w 1987 r. – mjr Aleksander Mieszafkin (ZSRR), mjr Krzysztof Koliński, kpt. Janusz Koralik, mjr Władysław Bury (CSRS), w 1988 r. – kmdr. ppor. Roman Morawiec, kpt. Jan Urbaniak, mjr Andrej Chochłow (ZSRR), mjr Tadeusz Węsierski, kpt. Stanisław Felner, kpt. Piotr Luśnia, mjr Jan Marczewski, w 1989 r. – ppłk Georgij Klikuszyn (ZSRR), w 1990 r. – kpt dypl. Andrzej Stokowiec.

Wiele wysiłku włożono w tworzenie nowych programów kształcenia. Praktycznie każdy nowy rocznik rozpoczynał kształcenie na zmodyfikowanych programach.

Treści kształcenia były dostosowane do aktualnej sytuacji społeczno-politycznej i militarnej. Odzwierciedlały także ewolucję poglądów na użycie lotnictwa w różnych rodzajach działań bojowych. W celu obudowy programów opracowano około 600 podręczników i skryptów, a także kilka tysięcy innych opracowań. Poświęcenie i trud kadry procentują do dzisiaj. Wśród wypromowanych oficerów jest 32 generałów i 10 profesorów.

Wielu z nich zajmowało i zajmuje wysokie stanowiska w Instytucjach Centralnych, Sztabie Generalnym WP oraz polskich siłach powietrznych wykorzystując w praktycznej działalności wiedzę i doświadczenia nabyte w czasie studiów w Akademii Sztabu Generalnego WP.

---

[45] Wydział LiOP: *Księga ewidencji ocen słuchaczy ASG za l. 1953-1990.*

4.2.2. Działalność naukowo-badawcza

W omawianym okresie rozwoju działalności naukowo-badawczej pionu lotnictwa uwidocznił się wzrost jakościowy i ilościowy lotnictwa bojowego. Z wprowadzaniem śmigłowców kształtowały się nowe potrzeby i wymagania wojsk lądowych wobec lotnictwa. Rosnąca rola lotnictwa stworzyła warunki do rozbudowy pionu lotnictwa w akademii. Nastąpił okres wyraźnego rozwoju w zakresie prowadzenia badań naukowych, podnoszenia kwalifikacji przez pracowników dydaktyczno-naukowych oraz uzupełniania składu osobowego pionu lotnictwa przez nowych adeptów pracy dydaktycznej i naukowej. Znaczącym tego okresu przedsięwzięciem w wydziale było wdrożenie do procesu dydaktycznego i naukowego informatyki. Jej praktyczne zastosowanie przenosiło się na modelowanie działań bojowych i dowodzenia z wykorzystaniem zautomatyzowanych środków i systemów dowodzenia oraz modelowanie zabezpieczenia bojowego i tyłowego działań lotnictwa i obrony powietrznej. W omawianym okresie treść problematyki naukowo-badawczej, jej opracowań i wydawnictw dydaktycznych, poprzez informatykę i komputeryzację, stała się o wiele bogatsza.

Okres lat 1977-1990 to w rozwoju teorii lotnictwa okres już mocno ustabilizowany i ugruntowany. O ile lata sześćdziesiąte i pierwsza połowa lat siedemdziesiątych preferowały głównie problematykę obrony powietrznej, tak druga połowa lat siedemdziesiątych odmieniły tę tendencję. Powrócono do głównej i dominującej roli lotnictwo. Duża liczba pracowników dydaktyczno-naukowych lotnictwa, a także ścisła współpraca z dowództwem oraz ze związkami operacyjnymi i taktycznymi Wojsk Lotniczych stanowiły sprzyjające warunki i umożliwiały rozwijanie sztuki operacyjnej i taktyki zarówno lotnictwa frontowego, jak i lotnictwa wojsk lądowych. Teoria lotnictwa określona została jako całokształt wiedzy o przygotowaniu lotnictwa do działań oraz o prowadzeniu działań w skali strategicznej, operacyjnej i taktycznej, zaś za przedmiot teorii lotnictwa uznano zasady racjonalnego wykorzystania lotnictwa w operacji strategicznej na TDW, w operacjach i w walce oraz czynniki determinujące efektywność jego użycia. Polskie siły zbrojne dysponowały tylko lotnictwem frontowym i lotnictwem OPK, stąd Katedra Taktyki Lotnictwa specjalizowała się w uprawianiu teorii sztuki operacyjnej i taktyki tylko lotnictwa frontowego (zwanym też

Wojskami Lotniczymi, Wojskami Lotniczymi Frontu). Teorie pozostałych rodzajów lotnictwa (lotnictwa dalekiego zasięgu i transportowego) były rozpatrywane w zakresie ograniczonym, głównie pod kątem współdziałania z lotnictwem frontowym. Lotnictwem OPK zajmowała się w wydziale Katedra OPK.

Tworzenie i uprawianie teorii lotnictwa wymagało wielu rozstrzygnięć. Trzeba było ustalić do końca podstawy metodologiczne tej specjalności naukowej, zdefiniować i przyjąć jednoznacznie możliwą interpretację podstawowych pojęć i przedmiot badań poszczególnych podspecjalności, ustalić ich liczbę i obszary badawcze. Przynależność zakresowa wielu działów uprawianej specjalności budziła duże wątpliwości, a zdania na jej temat były podzielone. Istniały na przykład kontrowersje co do tego, jakie treści eksponować przy definiowaniu pojęcia teoria lotnictwa - czy budowę, konstrukcję i właściwości uzbrojenia i sprzętu bojowego, czy też właściwości prowadzonych działań i ich wykonawców. Czy takie teorie, jak zabezpieczenia tyłowego i techniczno-specjalnego lotnictwa włączyć w zakres teorii lotnictwa, czy też mają istnieć niejako autonomicznie, partycypując jedynie w jej rozwoju. Jakie związki i zależności łączą taktykę i sztukę operacyjną Wojsk Lotniczych z taktyką i sztuką operacyjną Wojsk Lądowych (ogólną) itd. Niemniej jednak, biorąc za podstawę historię kształtowania Wojsk Lotniczych, ze względu na rolę, jaką spełniają w działaniach bojowych, sprecyzowano ostatecznie pojęcie teoria lotnictwa, sztuka operacyjna i taktyka tego rodzaju sił zbrojnych, ich przedmiot, zakres (obszary) badawczy oraz podstawowe problemy badawcze. Działalność naukowo-badawcza, rozwój teorii lotnictwa, doprowadzona została w Wydziale Wojsk Lotniczych i OPK, a w nim przez pracowników naukowych Katedry Taktyki Lotnictwa do takiego poziomu, że spełniła ona warunki przesądzające o zakwalifikowaniu w poczet nauk wojskowych.

W przedziale problemowym dotyczącym operacyjnego użycia lotnictwa w badaniom poddawano takie problemy, jak: zadania, możliwości operacyjne, sposoby działań, zabezpieczenie operacyjne oraz współdziałanie operacyjne pomiędzy siłami lotnictwa i innymi rodzajami sił zbrojnych (wojsk). W zakresie dowodzenia lotnictwem w skali operacyjnej zajmowano się miedzy innymi zasadami operacyjnego dowodzenia siłami lotnictwa, funkcjami i strukturą systemu dowodzenia, funkcjami elementów dowodzenia (podziałem kompetencji), zadaniami oraz powiązaniem funkcjo-

nalnym i współdziałaniem punktów dowodzenia. Jako przykładowe tytuły opracowań powyższej problematyki niech posłużą: *Organizacja i prowadzenie operacji powietrznej na TDW* (Z. Żarski, J. Uchański, 1982), *Działanie lotnictwa w operacjach armii* (J. Machura, W, Michalak, Z. Kielan, 1986), *Działania bojowe wojsk lotniczych w operacjach frontu* (J. Machura, 1990), *Dowodzenie lotnictwem. Zasady, formy i metody dowodzenia lotnictwem* (J. Machura, A. Janicki, Z. Kielan, 1985). Badania w obszarze metodyki szkolenia operacyjnego prowadzono w ograniczonym zakresie. Zajmowano się metodami i formami szkolenia teoretycznego sztabów lotnictwa, łącząc problematykę teorii i praktyki zasad przygotowania i prowadzenia operacji przez wyższy sztab lotnictwa i poszczególne jego komórki.

Tematyką badań w obszarze taktyki lotnictwa były zasady użycia związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów w walce, obiekty działań, możliwości taktyczne (bojowe), sposoby wykonywania zadań taktycznych oraz współdziałanie taktyczne sił lotnictwa. Każdy z tych tematów był rozpatrywany w aspekcie działań poszczególnych rodzajów lotnictwa (myśliwskiego, myśliwsko-bombowego, rozpoznawczego, transportowego, wojsk lądowych i marynarki wojennej), a w perspektywie widziano także lotnictwo bezpilotowe. Przykłady opracowań to: *Podstawy taktyki lotnictwa* (J. Łowkiewicz i zespół, 1984), *Taktyka lotnictwa marynarki wojennej* (J. Lachiewicz, M. Kamiński, 1985), *Taktyka lotnictwa transportowego* (R. Rajmański, A. Janicki, 1987). W tym obszarze wydano w latach 1982-1989 bogaty zbór opracowań pod ogólnym tytułem *Taktyka lotnictwa*, którego poszczególne części odnosiły się do oddziałów i związków rodzajów lotnictwa: *rozpoznawczego, myśliwskiego, transportowego, myśliwsko-bombowego, szturmowo-rozpoznawczego i bombowo-rozpoznawczego*. W opracowaniu było zaangażowanych wielu pracowników naukowych (W. Bartocha, L. Jabłoński, A. Janicki, K. Jóźwiak, J. Juchimiuk, J. Legut, W. Michalak, M. Paszkowski, T. Pawlak, R. Rajmański, R. Szamański, Z. Żarnecki), a kierownictwo naukowe sprawował płk prof. dr hab. Jerzy Machura.

Badaniami w obszarze dowodzenia lotnictwem w skali taktycznej poddawano zasady dowodzenia taktycznego, struktury punktów dowodzenia, funkcje i zadania punktów dowodzenia, ich współdziałanie, sposoby dowodzenia załogami z ziemi i w powietrzu. Tu również poza indywidualnymi monografiami, jak: *Dowodzenie lot-*

nictwem. Zasady, formy i metody dowodzenia lotnictwem (J. Machura, A. Janicki, Z. Kielan, 1985), powstało na przestrzeni lat 1982-1986 bogate opracowanie pod ogólnym tytułem *Dowodzenie lotnictwem,* składające się z wielu części i zawierające *Układy, wzory i przykłady dokumentów bojowych* oddziałów i związków poszczególnych rodzajów lotnictwa. Było również wielu autorów, a kierownictwo naukowe sprawował jak poprzednio płk J. Machura. W obszarze metodyka szkolenia taktycznego lotnictwa zajmowano się metodami i formami szkolenia teoretycznego i praktycznego, głównie poprzez ćwiczenia dowódczo-sztabowe lotnictwa.

W latach 1977-1990 szeroko podejmowano zadania z teorii obrony powietrznej, realizując łącznie ponad 30 prac naukowo-badawczych. W zakresie sztuki operacyjnej realizowano badania dotyczące miedzy innymi roli i zadań Wojsk OPK w przyszłej wojnie, odpierania pierwszego zmasowanego nalotu przeciwnika powietrznego, metodologii ustalania jakościowego stosunku sił Wojsk OPK i ŚNP przeciwnika do celów planowania operacyjno-taktycznego operacji i działań. Jako przykładowe opracowania na podejmowane tematy wymienimy tu: *Sztuką operacyjna wojsk obrony powietrznej kraju* (W. Pokruszyński, 1982), *Korpus obrony powietrznej kraju* (Z. Kukuła, 1984), *Ocena efektywności działań bojowych wojsk w systemie OPK* (S. Antczak, E. Zabłocki, 1988), *Organizacja działań bojowych w korpusie OPK* (E. Zabłocki, 1989).

W ramach taktyki obrony powietrznej prowadzono badania obejmujące między innymi problemy wiążące się z użyciem w obronie powietrznej rodzajów wojsk OPK, współdziałaniem sił i środków OPK, szczególnie współdziałaniem LM z naziemnymi środkami obrony powietrznej, podziałem kompetencji poszczególnych szczebli dowodzenia, wielowarstwowością pola radiolokacyjnego i obniżaniem jego dolnej granicy oraz sposobami i kierunkami zwiększania żywotności OPK. Przykładowe opracowania to między innymi: podręcznik *Taktyka lotnictwa myśliwskiego OPK* (E. Zabłocki, 1989) obejmujący szczebel eskadra – pułk LM OPK oraz *Regulaminu walki lotnictwa myśliwskiego OPK, Podstawy taktyki wojsk radiotechnicznych OPK* (A. Adamczyk, 1982), *Pułk zakłóceń radioelektronicznych Wojsk OPK* (Z. Dubrawski, 1984), *Walka powietrzna w trudnych warunkach atmosferycznych w dzień i w nocy* (B. Paleń, 1985), *Ocena nieprzyjaciela powietrznego na szczeblu taktycznym Wojsk OPK* (S. Antczak, S. Miodek, E. Zabłocki, 1986). W obszarze taktyki wojsk radiotechnicznych OPK

opracowano miary kryterium efektywności pola radiolokacyjnego, co zostało wykorzystane przez zleceniodawcę, jakim był WAT, do oceny pola radiolokacyjnego i jego doskonalenia nad obszarem Polski. Z zakresu taktyka ogólna Wojsk OPK opracowano podręcznik *Taktyka ogólna Wojsk OPK* (M. Żebrowski, 1982) oraz monografię na temat *Zasady organizacji i prowadzenia rozpoznania w Wojskach OPK* (Z. Groszek, A. Adamczyk, 1985). Podjęcie problematyki rozpoznania wynikało ze zmian w systemie dowodzenia oraz konieczności określenia i uporządkowania zadań rozpoznania dla oddziałów i związków taktycznych rodzajów Wojsk OPK.

W drugiej połowie lat siedemdziesiątych następuje zmiana systemu dowodzenia w Wojskach OPK. Utworzono na szczeblu operacyjno-taktycznym stanowiska dowodzenia korpusu OPK, a na szczeblu taktycznym połączone stanowiska dowodzenia (PłSD) w miejsce pomocniczych połączonych stanowisk dowodzenia korpusu OPK. Pracownicy Katedry OPK bardzo aktywnie włączyli się w naukowe opracowanie zasad dowodzenia na tych szczeblach, uporządkowania i ujednolicenie form i treści procesu dowodzenia.

Zastosowanie przez lotnictwo USA w pokonywaniu systemu OP Wietnamu małych wysokości, postawiło ten problem przed naukowcami pionu lotnictwa jako priorytetowe. Wynikało to również z zapotrzebowania dowództwa Wojsk OPK na opracowania materiałów do przygotowania sił i środków wojsk radiotechnicznych do prowadzenia rozpoznania sytuacji powietrznej, a lotnictwa myśliwskiego i wojsk rakietowych do walki z celami działającymi na małych i bardzo małych wysokościach. W AON, przy pełnym zaangażowaniu naukowców pionu lotnictwa przeprowadzono VII Konferencję Naukową, której tematem było „*Zwalczanie samolotów na małych wysokościach*". Odzwierciedlenie wyników badań związanych z zadaniem znajdujemy m.in. w opracowaniach: *Problemy wykrywania i śledzenia obiektów (celów) powietrznych na małych wysokościach przez wojska radiotechniczne w warunkach PRL* (E. Grzeszek, 1979), *Zastosowanie metod badań operacyjnych do oceny pola radiolokacyjnego dla wykrywania obiektów powietrznych* (S. Antczak, 1979), *Organizacja wykrywania i śledzenia rakiet skrzydlatych na małych wysokościach* (A. Adamczyk, 1985), *Przeciwlotnicze zestawy rakietowe S-125 NEWA w walce z celami na małych wysokościach* (S. Miodek, 1983), *Zastosowanie samolotów myśliwskich w walkach*

powietrznych na małych wysokościach (M. Żebrowski, 1985). Wykorzystanie teoretycznych opracowań pracowników naukowych nie ograniczało się jedynie do przekazywania ich treści w procesie kształcenia słuchaczy w akademii. W ramach współpracy z wojskami, oficerowie wygłaszali wykłady, referaty i informacje uczestnicząc w licznych szkoleniach dowódców i oficerów sztabu w związkach i oddziałach Wojsk OPK oraz w organizowaniu i prowadzeniu ćwiczeń w wojskach. Na podstawie omawianych opracowań w Wojskach Lotniczych i OPK wydano podręczniki, instrukcje i regulaminy, na przykład *Sztuka operacyjna wojsk OPK, Taktyka wojsk rakietowych OPK, Taktyka wojsk radiotechnicznych OPK*, *Regulaminu walki lotnictwa myśliwskiego OPK.*

W rozwiązywaniu zadań i tematów badawczych teorii taktyki rodzajów wojsk OPK wykorzystywano osiągnięcia pokrewnych specjalności naukowych. I tak, taktyka lotnictwa myśliwskiego OPK uogólniała i wykorzystywała teorię i osiągnięcia aerodynamiki, mechaniki lotu, konstrukcji zespołów napędowych samolotów, uzbrojenia lotniczego, strzelania powietrznego, nawigacji lotniczej, meteorologii. W taktyce wojsk rakietowych OPK korzystano z teoretycznych rozwiązań określających możliwości ogniowe poszczególnych typów zestawów rakietowych i rakiet przeciwlotniczych, a także z teorii strzelania przeciwlotniczymi rakietami kierowanymi, naprowadzania rakiet oraz kierowania ogniem. W taktyce wojsk radiotechnicznych OPK wykorzystywano osiągnięcia radiotechniki, radiolokacji, informatyki, budowy i eksploatacji zautomatyzowanych systemów dowodzenia. W taktyce każdego rodzaju wojsk korzystano z ogólnie przyjętej metodologii organizacji i prowadzenia działań bojowych dla szczebli taktycznych oraz ze wspólnego podłoża, bazy, ugruntowanych zasad i metod rozwiązywania problemów sztuki operacyjnej Wojsk OPK.

Rozwiązując zadania, zarówno teoria lotnictwa jak i obrony powietrznej korzystały z dorobku nauk ścisłych, przede wszystkim z matematyki, a to ze względu na dążenie do formalizacji aparatu pojęciowego i badawczego, by na tej drodze doprowadzić do „matematycznego" uściślenia procesów zachodzących w działaniach bojowych. Stosowanie modelowania matematycznego w procesie organizacji działań bojowych pozwalało podejmować optymalne decyzje oparte na możliwie niepodważalnych przesłankach i precyzyjnej bazie dowodowej. Szereg wymagających rozwiązania

zagadnień pozostało w sferze rozważań teoretycznych, ponieważ prowadzone ćwiczenia nie spełniały warunków do ich pełnej weryfikacji. Dlatego odwoływano się do matematycznych modeli działań bojowych uwzględniających sytuację zbliżoną do realnej, a ich weryfikację oparto na stosowanej coraz powszechniej symulacji komputerowej. Badania i ich wyniki przedstawiono na przykład w tematach o kryptonimie: MODEL - *Podstawy modelowania działań bojowych lotnictwa oraz wojsk w systemie obrony powietrznej* i *Komputerowy model symulacyjny działań bojowych lotnictwa i wojsk w systemie obrony powietrznej* (R. Kulczyki, 1985) oraz IKAR - *Komputerowy model symulacyjny działań bojowych lotnictwa myśliwsko-bombowego* (J. Machura, R. Szamański, S. Rękas, 1986). Określania skuteczności działań bojowych, w tym osłonę wojsk operacyjnych z zastosowaniem modelowania komputerowego przedstawiono w temacie o kryptonimie ZENIT – *Komputerowy symulacyjny model walki w systemie obrony powietrznej* (projekty z lat 1983-1987, autorstwa m.in. E. Zabłocki, S. Antczak, A. Adamczyk, Z, Groszek i Z. Dubrawski). Komputerowe modelowanie działań umożliwiło badaczom wychodzenie w daleką przyszłość i prognozowanie przyszłych operacji i działań. Rozpatrywano nawet zagadnienia militaryzacji kosmosu i przeciwdziałanie środkom kosmicznym przeciwnika– temat KOSMOS: *Militaryzacja kosmosu oraz przeciwdziałanie wojsk lądowych, wojsk lotniczych i wojsk OPK środkom kosmicznym przeciwnika* (W. Pokruszyński, A. Adamczyk, Z. Groszek, J. Motyl, 1988).

W latach osiemdziesiątych do czołówki zadań badawczych i opracowań naukowych dochodzą teoretyczne zagadnienia prognostyczne, które posłużyły zleceniodawcy, jakim był Sztab Generalny WP do opracowania prognozy rozwoju sił zbrojnych, w tym Wojsk Lotniczych i Wojsk OPK, a naukowcom do ustalenia prognozy rozwoju teorii nauk wojskowych. W tym celu na szczeblu akademii powołano specjalny zespół pod naukowym kierownictwem prorektora, w skład którego z wydziału wchodzili pracownicy naukowi katedr. Zespół pracował nad określeniem stanu aktualnego i prognozy rozwoju teorii rodzajów sił zbrojnych PRL. Na szczególną uwagę zasługują tematy o kryptonimie PROGNOZA, m.in. *Stan i prognoza rozwoju sztuki operacyjnej i taktyki lotnictwa w latach 1985-2010*, *Rozwój teorii Wojsk OPK jako dyscypliny naukowej* i *Metodologia prognozowania rozwoju nauk wojskowych*.

Ogólnie dorobek liczbowy wydawnictw naukowych i dydaktycznych jest duży, przedstawia to tabela 4. Bogate są również dokonania publicystyczne o charakterze naukowym i popularno-naukowym, a także liczba prac promocyjnych, rozpraw habilitacyjnych i doktorskich.

Tabela 4

Materiały naukowe i dydaktyczne dotyczące uprawianych specjalności naukowych w pionie lotnictwa akademii, w latach 1977-1990 – zestawienie liczbowe

Lp.	Obszary badawcze	Specjalność			
		Teoria lotnictwa (KTWL)	Teoria OP (KWOPK)	Teoria tyłów (KTTWL i OPK)	Zabezp. tech.-spec. (KPS)
1	Sztuka operacyjna	17	14	7	
2	Taktyka	18	11	12	
3	Dowodzenie	10	6	3	
4	Inne	9	8	16	25
5	Publicystyka	67	39	36	8
Razem		121	78	74	33
Razem za pion lotnictwa		306			

Źródło: Opracowanie własne.

Jakościowy wzrost kadr naukowych w Wydziale Wojsk Lotniczych i OPK nastąpił w drugiej połowie lat siedemdziesiątych, to jest od czasu, kiedy baza dydaktyczna była już wystarczająco bogata do zabezpieczenia dydaktyki, zaplecze badawcze dyscyplin naukowych rozbudowane, a pracownicy dydaktyczno-naukowi mogli poświęcić się szerszej działalności w zakresie rozwiązywania problemów naukowych i osiągania stopni i tytułu naukowego.

W omawianym okresie coraz częściej podejmowane były indywidualne badania naukowe z różnych dziedzin lotnictwa i obrony powietrznej. Zazwyczaj były one inicjowane przez potrzeby wojsk, jednak w zamiarze miały stać się dysertacjami doktorskimi. Podnosiło to teoretyczną i użytkową wartość dysertacji oraz sprzyjało rozwiązywaniu problemów wojsk, a jednocześnie miały duży wpływ na rozwój teorii wojsk lotniczych, obrony powietrznej oraz tyłów tych rodzajów sił zbrojnych.

Znaczącymi osiągnięciami w rozwoju kadry naukowej wydziału stało się uzyskanie stopnia naukowego doktora habilitowanego przez kolejnych pracowników: płk. pil. dr. Zygmunta Kukułę i płk. dr. Józefa Smotera (1978 rok) oraz płk. dr. Jerzego Machurę (1980 rok). W 1981 roku pierwszych sześciu pracowników naukowych: Jana Uchańskiego, Romana Dworaka, Janusza Malinowskiego, Eugeniusza Grysiewicza, Jerzego Machurę i Antoniego Pszenicznego powołano na stanowiska docentów, zaś w 1982 roku nadano tytuł profesora ówczesnemu Komendantowi Wydziału WL i OPK gen. bryg. pil. dr. Zdzisławowi Żarskiemu i Szefowi Katedry Taktyki Wojsk Lotniczych płk. dr. hab. Jerzemu Machurze. Tytuł profesora w 1984 roku uzyskał Szef Katedry Wojsk OPK płk dr hab. Witold Pokruszyński, a w 1989 roku Szef Katedry Taktyki Tyłów WL i OPK płk dr hab. Mieczysław Chamera.

Ukoronowaniem osiągnięć naukowych i dydaktycznych Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK ASG WP było spełnienie warunków do powołania Rady Wydziału i uzyskanie uprawnień do nadawania stopnia naukowego doktora. Uprawnienia takie wydział otrzymał w maju 1982 roku. Pierwszymi doktorantami, którzy bronili rozprawy doktorskie przed Radą Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK byli: L. Kowalczyk (spoza akademii), M. Blim i S. Miodek (pracownicy wydziału). Do czasu przekształcenia Akademii Sztabu Generalnego WP w Akademię Obrony Narodowej (21.05.1990 r.), Rada Wydziału Wojsk Lotniczych i OPK wypromowała 62 doktorów nauk wojskowych, z tego 25 to pracownicy dydaktyczno-naukowi wydziału, pozostali zaś to oficerowie z jednostek WL i WOPK (21), wyższych szkół oficerskich - Wyższej Oficerskiej Szkoły Radiotechnicznej (7) i Wyższej Oficerskiej Szkoły Lotniczej (6), oraz innych instytucji.

Na zakończenie istnienia Akademii Sztabu Generalnego WP Wydział Wojsk Lotniczych i OPK stał się uznaną i liczącą się komórką naukowo-dydaktyczną akademii. W różnym czasie omawianego okresu w wydziale pracowało siedmiu profesorów (Zdzisław Żarski – do 1984, Jerzy Machura, Witold Pokruszyński, Wacław Świątnicki, Roman Kulczyki, Mieczysław Chamera, Eugeniusz Zabłocki), siedmiu doktorów habilitowanych (Zygmunt Kukuła, Józef Smoter, Jan Lachiewicz, Zygmunt Grzęda, Stefan Antczak, Wojciech Michalak, Romuald Mańkowski), a ponad 30 procent stanowili pracownicy ze stopniem naukowym doktora. Ponad 50 procent kadry wydziału

– oficerów dyplomowanych, magistrów – miało wszczęte przewody doktorskie, a wielu doktorów pracowało nad rozprawami habilitacyjnymi.

4.3. Kierownicza kadra uczelni

Istotnym problemem w formowaniu Akademii Sztabu Generalnego było ukompletowanie zespołów wykładowców. Już we wrześniu rozkazem personalnym (Pers. Nr 1027 z dnia 30 września 1947 r.) ustalono zasadnicza obsadę nauczycieli. Konieczne wydaje się wspomnienie, iż w zasadzie można wyróżnić trzy grupy oficerów wykładowców. Pierwszą stanowili oficerowie wywodzący się z tzw. lewicowego (wschodniego) nurtu oficerów polskich. Grupę drugą stanowili (co szczególnie godne podkreślenia) oficerowie wywodzący się jeszcze z armii przedwrześniowej. Wspomnę tu tak znane nazwiska, jak: dyrektora naukowego zastępcę komendanta ds. naukowych gen. bryg. Jerzego Kirchmajera i pomocnika szefa Wydziału Studiów płk. Jana Rzepeckiego, czy też wykładowcę broni pancernej płk. Franciszka Skibińskiego.

Trzecią grupę kadry nauczycielskiej stanowili oficerowie radzieccy – będący w Polsce lub też specjalnie „ściągnięci". Użyłem tu słowa „ściągnięci", albowiem obsada wykładowców w znacznej części była konsekwencją listu ministra obrony narodowej marszałka Michała Żymierskiego do ministra obrony Związku Radzieckiego marszałka Bułganina, w którym zwrócił się o pomoc w obsadzie stanowisk. W wyniku tego, pracę w uczelni , rozpoczęli między innymi, generałowie Pierewiencew i Ozierow oraz pułkownicy Szyszkin i Fadiejew.

Na pierwszego komendanta uczelni wyznaczono gen. dyw. Bolesława Zarako-Zarakowskiego, który pełnił obowiązki od 8 października 1947 r. do 5 lutego 1948 r. Po objęciu funkcji przez gen. dyw. Zygmunta Berlinga w 1948 roku utworzono katedry, które obsadzono następującymi oficerami:

- Katedra Taktyki Ogólnej i Służby Sztabów – płk Wasyl SZARYJ,
- Katedra Artyleryjska – płk Edward BAGIEŃSKI,
- Katedra Inżynieryjno-Saperska – płk Wieczysław SOWINSKI,
- Katedra Broni Pancernej – płk Franciszek SKIBIŃSKI,
- Katedra Taktyki Tyłów – ppłk Felicjan WIŚNIEWSKI,

- Katedra Nauk Społeczno-politycznych – mjr Adam UZIEMBŁO,
- Katedra Łączności – płk Mikołaj JANISZEWSKI,
- Katedra Historii Wojennej – płk Adam KORTA,
- zespół wykładowców lotnictwa – płk Józef JUNGRAF,
- kierownik kursu przedmiotów ogólnokształcących – ppłk Edward WOYZBUN.

W pierwszym okrasie kadra wykładowców zmieniała się dość często. Do 1952 roku średnio rocznie zmieniało się około 60-70% nauczycieli.

W latach 1953-1954 funkcję komendanta uczelni sprawował gen. bryg. Grzegorz Łażko. W tym czasie (1953 r.) zmieniono strukturę uczelni. Utworzono 6 fakultetów, którymi kierowali:

- operacyjnym – płk Michał RUDAWSKI,
- ogólnowojskowym – gen. bryg. Ignacy PROSTIAKOW,
- rozpoznawczym – płk Dymitr ŚNICERENKO,
- artylerii – płk Mikołaj NOWOGRODZKI,
- wojsk pancernych i zmechanizowanych – Konstanty SZEWCZENKO,
- wojsk lotniczych – płk Henryk BARCHASZ.

Płynność kadr na tych stanowiskach była dość *znaczna,* co związało się między innymi z odchodzeniem z LWP oficerów radzieckich. Między innymi do końca 1954 roku, obok wymienionych, fakultetami kierowali:

- ogólnowojskowym – płk Dymitr SZARÓWKA, płk Dymitr BORUCH, gen. bryg. Jan ŚLIWIŃSKI;
- rozpoznawczym – płk Tadeusz JEDYNAK;
- artylerii – ppłk Czesław DĘGA;
- wojsk pancernych i zmechanizowanych – płk Andrzej SUPRUN;
- wojsk lotniczych – ppłk Remigiusz WOJTOWICZ.

W kolejnych latach obsada kadr kierowniczych nadal nie była stabilna, choć fluktuacja ich systematycznie się zmniejszała. Kierownicze funkcje pełnili między innymi: mjr Włodzimierz BRUS, płk Jakub BROCH (w latach 70. i 80. zastępca komendanta ds. naukowych), Zdzisław STĄPOR (kierownik Katedry Historii Sztuki Wojennej) i wielu innych.

Znaczny postęp w uczelni zanotowano w okresie pełnienia funkcji komendanta przez gen. bryg. Mieczysława BIENIA. Zanotowano wówczas znaczny postęp w dziedzinie rozwoju kadr naukowych.

Ranga uczelni zaczęła zdecydowanie wzrastać w latach 1964-1968, gdy komendantem uczelni był gen. dyw. Józef KUROPIESKA. Niewątpliwie związane to było z wielkim autorytetem Generała, jego charyzmą i niekonwencjonalnym podejściem do procesu dydaktycznego i naukowego. Szczególnym autorytetem, w tym okresie cieszyli się kierownicy katedr: Taktyki Ogólnej – Aleksander CIERPICKI, OTK – Andrzej MADEJSKI, Taktyki Wojsk Rakietowych i Artylerii – Józef STACHOWSKI, Historii Sztuki Wojennej – Stanisław OKĘCKI, Obrony Powietrznej – Jan UCHMAŃSKI i inni.

W latach 1962-1968 rozpoczął się proces rozwoju kadr naukowych uczelni. Rada Naukowa przeprowadziła ogółem 89 rozpatrzonych pozytywnie przewodów doktorskich. Doktoraty uzyskało wówczas wielu oficerów, którzy w latach 70. i 80. pełnili kierownicze funkcje w ASG WP. Między innymi stopień doktora nauk wojskowych otrzymali pułkownicy: Emil JADZIAK (1962 r.), Julian KACZMAREK (1962 r.), Jerzy ZAKRZEWSKI (1962 r.), Kazimierz NOŻKO (1962 r.), Henryk PIEKARSKI (1962 r.), Władysław FILAR (1963 r.), Bogusław BIDZIŃSKI (1963 r.), Aleksander CIERPICKI (1963 r.), Antoni KARPIŃSKI (1965 r.), Aleksander LAUDAŃSKI (1965 r.)Tadeusz MACHURA (1966 r.), Tadeusz PIURO (1966 r.). Proces ten kontynuowany był z powodzeniem w kolejnych latach. Umożliwiła to zarówno stabilizacja kadry akademickiej oraz właściwe podejście kolejnych komendantów uczelni: gen. dyw. Adama CZAPLEWSKIEGO (1968-1973) oraz gen. dyw. Bolesława CHOCHY. Szczególnie autorytet gen. Chochy wywarł znaczny wpływ na rozwój uczelni. W tym właśnie okresie dokonano (1977 r) reorganizacji uczelni. Uzyskała ona pełny profil akademicki. Utworzono wydziały i instytuty, co umożliwiło dalszą promocję kadr, a przede wszystkim rozwój poznaczy i metodologiczny nauk wojskowych. Podejście takie kontynuowane było przez kolejnych komendantów uczelni: gen. broni Józefa KAMIŃSKIEGO oraz gen. dyw. prof. dr. Hab. Władysława MROZA.

Utworzenie wydziałów i instytutów wpłynęło na rozwój nauki. Ich *znaczna* samodzielność pozwoliła na realizację wielu doniosłych programów badawczych. Za-

częła się rozwijać współpraca z cywilnymi uczelniami oraz instytucjami naukowymi. Znaczny autorytet w środowisku akademickim uzyskali komendanci wydziałów: Wojsk Lądowych – gen. bryg. prof. dr hab. Czesław DĘGA oraz Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej – gen. bryg. prof. dr hab. Zdzisław ŻARSKI, kolejnymi komendantami wydziałów (lata 80.) byli: gen. bryg. Janusz GUMULIŃSKI i gen. bryg. Ryszard KUBICZEK w Wydziale Wojsk Lądowych oraz gen. bryg. Andrzej RBACKI w Wydziale Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej.

Znaczny autorytet mieli również zastępcy komendanta Instytutu Badań Strategiczno-Obronnych (Instytutem kierował komendant ASG) płk prof. dr hab. Julian KACZMAREK oraz płk prof. dr hab. Władysław FILAR. Niekwestionowanym autorytetem w dziedzinie dydaktyki był również komendant Instytutu Dydaktyki Wojskowej płk prof. dr hab. Jerzy ZAKRZEWSKI.

Druga połowa lat 70. oraz ostatnia dekada funkcjonowania ASG WP cechowały się znacznymi postępami zarówno w dziedzinie nauki, jak również dydaktyki. Niewątpliwie *znaczn*y wpływ mieli na to nauczyciele akademiccy zajmujący kierownicze stanowiska. Z wielu wyróżniających się w pracy organizacyjnej, dydaktycznej i publicystycznej wymienić należy Kazimierza NOŻKĘ (kierownik Katedry Sztuki Operacyjnej) oraz między innymi płk. prof.: T. KRZEMIENIA, W. JAKUBISIAKA, J. MACHURĘ, W. ŚWIĄTNICKIEGO, R. KULCZYCKIEGO, P. SIENKIEWICZA, E. JADZIAKA, Cz. STACIWĘ, H. PIEKARSKIEGO, W. ŁEPKOWSKIEGO, L. MUCHĘ.

Do końca lat 80. wielu młodszych pracowników naukowo-dydaktycznych realizowało habilitację, a wielu zaś miało wszczęte procedury o nadanie tytułu naukowego. Byli to nauczyciele akademiccy, którzy po przekształceniu się ASG WP w Akademię Obrony Narodowej pełnili różne funkcje kierownicze.

Do grupy Tyc naukowców można zaliczyć: płk. płk. M. Laszczyka, E. Zabłockiego, S. Antczaka, J. Wojnarowskiego, J. Marczaka, S. Kozieja, M. Krauzego, J. Mądrzyckiego, W. Brzostka, E. Nowaka, R. Mańkowskiego, H. Hermanna, Cz. Flanka, B. Zdrodowskiego, J. Pawłowskiego, A. Tomaszewskiego, Z. Ścibiorka, B. Szulca, L. Ciborowskiego, M. Huzarskiego, Cz. Jareckiego, S. Śladowskiego, J. Zielińskiego.

Reasumując, można stwierdzić, że do czasu rozwiązania ASG WP uczelnia należycie przygotowała kadry naukowo-dydaktyczne, które i w sensie jakościowym, i ilościowym stanowiły podstawę funkcjonowania uczelni wyższej, jaką była Akademia Sztabu Generalnego Wojska Polskiego.

5. POWSTANIE I POCZĄTKI DZIAŁANIA AKADEMMII OBRONY NARODOWEJ (1990 – 1996)

5.1. Sytuacja i czynniki determinujące powstanie uczelni

Powstanie Akademii Obrony Narodowej z pewnością było znaczącym wydarzeniem w rozpoczętym okresie transformacji społeczno – ekonomicznej państwa i diametralnych przemian w siłach zbrojnych. Rok 1989 to przede wszystkim obrady okrągłego stołu i czerwcowe wybory niespodziewanie wygrane przez obóz Solidarności. We wrześniu powstaje rząd pod przewodnictwem Tadeusza Mazowieckiego. Naturalnie, konsekwencje międzynarodowe są w takiej sytuacji oczywiste. 8 października 1989 r. w Rzymie odbywają się obrady Zgromadzenia Parlamentarnego NATO. Po raz pierwszy w historii biorą w nich udział przedstawiciele Układu Warszawskiego. Przedstawicielami tymi są posłowie sejmu polskiego Krzysztof Komornicki oraz Jan Maria Rokita. Kilka miesięcy później 21 marca 1990 roku pierwszą wizytę w Kwaterze Głównej NATO złożył Minister spraw zagranicznych Polski Krzysztof Skubiszewski. Można to uznać jako nawiązanie właściwych stosunków dyplomatycznych z NATO, choć oficjalnie jeszcze ich nie było. Nastąpiło to jednak w sierpniu tego roku.

W marcu 1990 roku dochodzi do znaczącego w siłach zbrojnych wydarzenia. Stanowiska wiceministrów W resorcie Obrony Narodowej obejmują Bronisław Komorowski i Janusz Onyszkiewicz. Już w 1991 roku sprawa NATO staje się coraz głośniejsza aczkolwiek nie padają konkretne propozycje. 21 lutego 1991 roku Premier Jan Olszewski w sejmowym wystąpieniu głosi „ *Jako członek Północnoatlantyckiej Rady Współpracy Polska będzie zacieśniać więź z Sojuszem Północnoatlantyckim. W obecnej bowiem sytuacji uważamy ten sojusz za filar bezpieczeństwa europejskiego, a obecność wojsk USA w Europie – za czynnik stabilizacji. Dlatego Rząd będzie dążył do wszechstronnego rozwoju powiązań z NATO, jakie umożliwia nasz udział w Północnoatlantyckiej Radzie Współpracy. Będzie to polityka sprzyjająca polepszeniu naszego bezpieczeństwa.* ”[46]

---

[46] Cyt. Za J. Onyszkiewicz „ Janusz Onyszkiewicz ze szczytów do NATO. Z Ministrem Obrony Narodowej rozmawiają Witold Bereś i Krzysztof Burnetko”, wyd. Bellona, Warszawa 1999, s.95.

W dniach 7 – 8 października 1992 roku premier Hanna Suchocka oraz minister obrony Janusz Onyszkiewicz przeprowadzili pierwsze rozmowy (w Brukseli) poruszając między innymi kwestie członkowstwa Polski w NATO. Dążność Polski do wstąpienia do NATO potwierdza także minister Skubiszewski w marcu 1993 roku w czasie rozmowy z sekretarzem Generalnym Manfredem Woernerem. 2 lutego 1994 roku Premier W. Pawlak podpisuje w kwaterze głównej NATO dokument o przystąpieniu Polski do **Partnerstwa do Pokoju**.

Istotne w tym okresie było także wyprowadzenie wojsk radzieckich z terytorium Polski. Po różnych zabiegach, w maju 1992 roku Prezydent Lech Wałęsa ustala w Moskwie wraz z Prezydentem Jelcynem umowę o wycofaniu wojsk rosyjskich z terytorium Polski. Pierwsze jednostki zaczęły opuszczać Polskę już pod koniec 1992 roku. Do końca 1993 roku wszystkie wojska rosyjskie opuściły Polskę. Na zgromadzeniu Północnoatlantyckim w Budapeszcie w maju 1995 roku państwa NATO opowiadają się za przyjęciem do sojuszu w 1998 roku pięciu państw: Polski, Czech, Węgier, Słowacji i Słowenii.

W takich warunkach międzynarodowych rozpoczęła i prowadziła działalność Akademia Obrony Narodowej. Już w połowie 1989 roku Komendant ASG WP prowadził pierwsze konsultacje w sprawie utworzenia AON. Powstawały pierwsze zarysy organizacji uczelni. Pod koniec roku i na początku 1990 odbyły się pierwsze spotkania z przedstawicielami Wojskowej Akademii Politycznej. Brali w nich udział między innymi płk prof. dr K. Nożko, Płk prof. dr hab. Julian Kaczmarek i doc. dr hab. B. Szulc ze strony ASG WP i płk prof. dr hab. M. Magoń ze strony WAP. Jednocześnie różne zespoły pracowały nad nową strukturą uczelni. 21 maja 1990 roku po akceptacji koncepcji uczelni przez różne gremia wojskowe i państwowe Rada Ministrów zdecydowała o powołaniu Akademii Obrony Narodowej.

Na pierwszego Komendanta Akademii Obrony Narodowej Wyznaczono generała dywizji prof. dra Tadeusza Jemioło, pełniącego – przed przybyciem do uczelni – obowiązki zastępcy szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Jego zastępcą do spraw dydaktycznych został płk prof. dr Kazimierz Nożko a do spraw naukowych płk prof. dr hab. Julian Kaczmarek, którego zastąpił płk prof. dr hab. Michał Krauze.

W nieco późniejszym czasie na stanowisko zastępcy komendanta do spraw liniowych przybył gen. bryg. Edward Redwanz.

Uczelnia rozpoczęła działalność w strukturze obejmującej, w sensie dydaktyczno – naukowym, osiem jednostek organizacyjnych.

- Wydział Strategiczno – Obronny;
- Wydział Wojsk Lądowych;
- Wydział Wojsk Lotniczych I obrony Powietrznej;
- Wydział Nauk Humanistycznych;[47]
- Instytut Dydaktyki Wojskowej;
- Centrum Informatyki;
- Zakład Wychowania Fizycznego i Szkolenia Fizycznego;
- Studium Języków Obcych.[48]

Funkcje kierownicze w poszczególnych jednostkach organizacyjnych, z wyjątkiem Wydziału Strategiczno – Obronnego, objęli doświadczeni, choć często młodzi, nauczyciele akademiccy, specjaliści w dziedzinach typowych dla tych jednostek. Obowiązki Komendanta Wydziału Strategiczno – Obronnego, do czasu przybycia na to stanowisko, gen. bryg. Bolesława Balcerowicza, pełnił płk prof. dr hab. Wojciech Łepkowski.[49] Na Komendanta Wydziału Wojsk Lądowych wyznaczono płka prof. dra hab. Stanisława Kozieja. Komendantem Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej został płk prof. dr hab. Eugeniusz Zabłocki, a Wydziału Nauk Humanistycznych kmdr prof. dr hab. Waldemar Magoń. Komendantem Instytutu Dydaktyki Wojskowej został płk doc. Dr hab. Bogdan Szulc, a szefem Centrum Informatyki płk prof. dr hab. Piotr Sienkiewicz.

---

[47] *Wydział ten powstał z różnych struktur Wojskowej Akademii Politycznej im. Feliksa Dzierżyńskiego i w swej strukturze utrzymał sześć katedr. Trzy z tych katedr zostały objęte przez naukowców z instytucji cywilnych. Katedra Filozofii i socjologii przez doktora Krzysztofa Kicińskiego (Uniwersytet Warszawski), Katedra Pedagogiki i Psychologii przez prof. dra hab. Tadeusza Pilcha oraz Katedra Prawa i Stosunków Międzynarodowych przez dra hab. Jerzego Menkesa (Polski Instytut Spraw Międzynarodowych). W 1994 roku Wydział ten przemianowano na Instytut Nauk Humanistycznych.*

[48] Wymieniono tu tylko jednostki o charakterze naukowo – dydaktycznym. Jednostki typu administracyjnego wymagają dokładnej weryfikacji ze względu na różne nazewnictwo stosowane w różnych materiałach źródłowych.

[49] *Powszechnie znany jest wielki wkład pomysłów i pracy prof. Łepkowskiego w pracach planistycznych i przygotowaniu całości działań wydziału do jego sprawnego funkcjonowania.*

Także na kierowników pozostałych komórek organizacyjnych wyznaczono nowe osoby. Szefem Studium Języków Obcych został płk dypl. Waldemar Siwiec a Zakładu Wychowania Fizycznego i Szkolenia Ogniowego płk mgr Władysław Krawczak.

Już w pierwszym okresie funkcjonowania uczelnia rozpoczęła intensywną działalność dydaktyczną i naukową.[50] Wiele pracy włożono w nawiązanie współpracy z polskimi uczelniami cywilnymi oraz zagranicznymi uczelniami wojskowymi. Wiele ciekawych inicjatyw podejmowano w tej dziedzinie w Wydziale Strategiczno – Obronnym, Wydziale Nauk Humanistycznych oraz Instytucie Dydaktyki Wojskowej. Już w 1989 roku przygotowano i zorganizowano wspólnie z Uniwersytetem Warszawskim ogólnopolską konferencję naukową, której efektem była wspólnie wydana książka.[51] W latach 1991 – 1993 zorganizowano kilka konferencji i sympozjów, w których uczestniczyło wielu wybitnych uczonych polskich między innymi prof. prof.: J. Szczepański; W. P. Zaczyński, W. Okoń, S. Wołoszyn, T. Lewowicki, K. Denek, J. Gnitecki, ks. prof. Z. Morawiec, J. Bańka, K.Sozański, ks. St. Wielgus, ks. prof. W. Chrostowski, ks. prof. H. Skorowski, J. Półturzycki, A. Koć – Seniuch, E. A. Wesołowska, R. Schultz, H. Kwiatkowska i wielu innych. Podjęto również wiele działań zmierzających do konsolidacji warszawskiego środowiska naukowego. Z inicjatywy Instytutu Dydaktyki Wojskowej i Wydziału Wojsk Lądowych zorganizowano w akademii spotkanie seminaryjne kierownictw (rektorów, prorektorów) uczelni oraz poszczególnych wydziałów uczelni warszawskich. Spotkaniu przewodniczył gen. dyw. prof. dr inż. Tadeusz Jemioło.

W lutym 1993 roku na terenie uczelni Instytut Dydaktyki wspólnie z Polskim Towarzystwem Pedagogicznym zorganizował I Zjazd Pedagogiczny. Wzięło w nim udział ponad 1200 pedagogów polskich, w tym ponad 250 profesorów i doktorów habilitowanych wszystkich polskich uniwersytetów i uczelni pedagogicznych. Zjazd rozpoczął zastępca komendanta gen. bryg. Edward Redwanz witając gości i zapoznając z uczelnią, jej strukturą i zadaniami.

---

[50] Działalność naukowa omówiona zostanie szerzej w rozdziale 7.

[51] B. Szulc, J. Zakrzewski, w.p. Zaczyński(red.), Treści kształcenia w szkole wyższej, wyd. AON i UW, Warszawa 1990.

Działania takie wpłynęły na fakt, że Akademia Obrony Narodowej stała się uczelnią znaną w polskim środowisku naukowym.

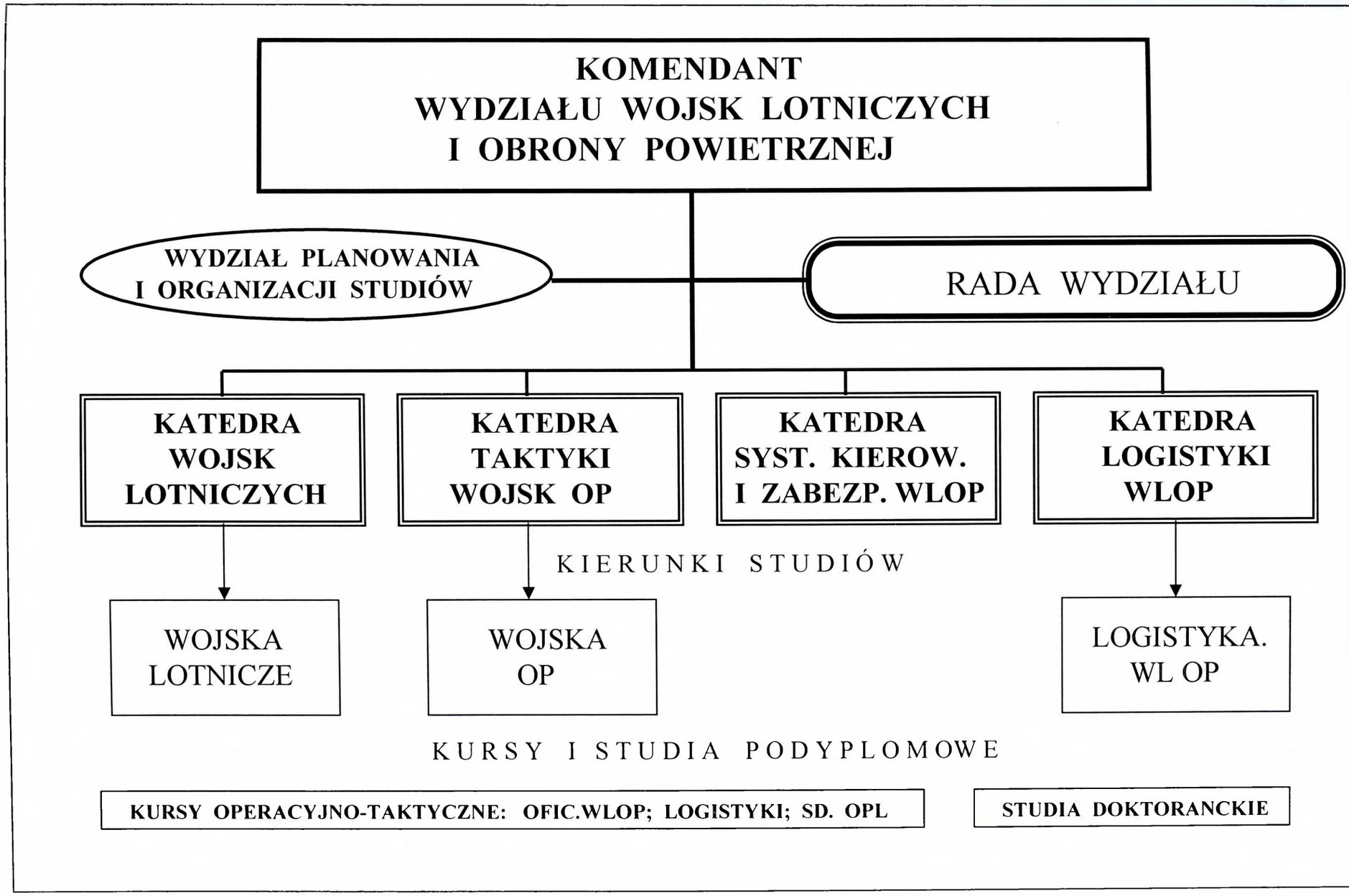
W nowej sytuacji zwiększono intensywność przygotowania kadr nauczycielskich i naukowych. Prowadzone przez Instytut Dydaktyki Wojskowej , a po jego rozwiązaniu przez Instytut Nauk Humanistycznych (od 1995 roku), Zaoczne Podyplomowe Studium Pedagogiki Wojskowej zaczęto realizować wspólnie z kadrą naukowo-dydaktyczną Wydziału Pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego oraz Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Godzi się podkreślić, że od 1992 roku wydziały: Strategiczno – Obronny i Wojsk Lądowych uzyskały uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk wojskowych. Pozostałe wydziały uzyskały uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora.

Niezwykle intensywnie przebiegał proces kształcenia oficerów. Już od 1993 roku zaczęto przygotowywać nowe ćwiczenia oraz przejście na znaki i procedury NATO. Wymagało to wielkiego wysiłku nauczycieli, którzy jednocześnie podjęli trud nauki języka angielskiego. Cały okres działalności dydaktycznej w latach 1990- 1995 wymaga jednak dokładnej analizy materiałów źródłowych. Część kwestii zostanie podniesiona w rozdziale 6.1.

5.2. Organizacja i funkcjonowanie Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w pierwszym okresie Akademii Obrony Narodowej

Na bazie nowych uwarunkowań podjęto w MON prace nad zmodernizowaniem najważniejszej uczelni wojskowej o charakterze akademickim. Już 21 maja 1990 r. rozporządzeniem Rady Ministrów została powołana do życia Akademia Obrony Narodowej (AON). W nowej strukturze AON funkcjonował Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, na komendanta, którego został powołany - płk prof. dr hab. Jerzy Machura, a na jego zastępcę płk prof. dr hab. Wacław Świątnicki.

Zachodzące, radykalne zmiany w SZ RP spowodowały, iż w połowie 1990 r. WL zostały połączone z pokrewnym rodzajem sił zbrojnych, jakim były WOPK, tworząc nowy rodzaj sił zbrojnych pod nazwą Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej (WLOP).

Rys. 8. Struktura organizacyjna Wydziału WLOP w 1991 r. (źródło: opracowanie własne)

W tej sytuacji zmiany zapoczątkowane we WLOP przełożyły się na strukturę pionu lotniczego w AON. Od tej pory nadano mu nazwę Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Reorganizacja objęła także wszystkie katedry, w których dostosowano struktury do ówczesnych potrzeb z jednoczesną zmianą nazw. Dotychczasowa Katedra Przedmiotów Specjalnych przyjęła nazwę Katedry Systemów Kierowania i Zabezpieczenia WLOP, natomiast Katedra Taktyki Tyłów WL i OPK przyjęła nazwę Katedry Logistyki WLOP, Katedrze Taktyki Wojsk Lotniczych nadano nazwę Katedry Wojsk Lotniczych, na jej kierownika został wyznaczony - płk dr hab. Wojciech Michalak. W Katedrze Taktyki Wojsk OP obowiązki kierownika objął płk prof. dr hab. Eugeniusz Zabłocki. Dalsze zmiany w wydziale przeprowadzono w 1991 r. Zrestrukturyzowanej Katedrze Systemów Kierowania i Zabezpieczenia WLOP został podporządkowany Szkolny Ośrodek Dowodzenia.

Od października 1991 r. została włączona do struktur Wydziału WLOP Katedra Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Wydziału Wojsk Lądowych, co wynikało z celowości integracji całej problematyki defensywnych działań powietrznych. Nowoprzybyli oficerowie Katedry Wojsk OPL weszli w skład Katedry Wojsk Obrony Powietrznej, tworząc zakład Wojsk OPL. Kierowanie katedrą powierzono płk. dr. hab. inż. Bogdanowi Zdrodowskiemu, który objął obowiązki po odejściu płk. Zabłockiego na stanowisko komendanta Wydziału

W tych warunkach głównym zadaniem wydziału była weryfikacja dotychczasowych teorii i doktrynalnych koncepcji użycia byłych WL i WOPK, zarysowanie wizji działań WLOP, a zwłaszcza opracowanie nowych poglądów – zarówno dla wojsk, jak i dla potrzeb dydaktycznych.

Wydział WLOP rozpoczął bliższą współpracę z zagranicą na podstawie podpisanej w dniu 4 grudnia 1993 r. we Wrocławiu dwustronnej umowy przez ministrów obrony Polski i Niemiec, na mocy której oba państwa zobowiązały się do wymiany studentów.

Z analizy programu PdP oraz innych dokumentów i publikacji (głównie prasowych) wynikło jednoznacznie, że jednym z głównych i najtrudniejszych problemów integracji będzie uzyskanie szeroko rozumianej interoperacyjności sił powietrznych RP i NATO. Na podstawie powyższych przesłanek przyjęto w wydziale ramowy pro-

gram osiągania „interope-racyjności dydaktycznej" z analogicznymi uczelniami wojskowymi państw NATO. W programie wyeksponowano trzy główne kierunki działania, będące jednocześnie etapami jego realizacji: przygotowanie merytoryczne i metodyczne kadry dydaktyczno-naukowej; opracowanie i pozyskanie niezbędnych materiałów dydaktycznych; weryfikacja i wprowadzenie ewolucyjnych zmian do programów kształcenia.

Na początku zakres tej współpracy był rozległy, a formy zróżnicowane. Współpraca polegała głównie na wymianie delegacji z uczelniami wojskowymi Stanów Zjednoczonych, Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji i innych państw europejskich. Celem tych kontaktów było przede wszystkim nawiązanie odpowiedniego klimatu zaufania oraz wzajemnego poznania.

Rok 1994 zaowocował kolejnymi doświadczeniami w zakresie doskonalenia struktur organizacyjno-kadrowych wydziału Wśród zmian kadrowych należy wymienić objęcie stanowiska Szefa Katedry Logistyki WLOP przez płk. dr. hab. Romualda Mańkowskiego. Z dniem 1 lipca 1994 r. przybył do Katedry Systemów Kierowania i Zabezpieczenia WLOP – płk dypl. Wiesław Styczyński, który objął stanowisko kierownika SOD, zaś do Wydziału Szkolenia przybył kpt. Marian Ruchlicki na stanowisko st. oficera.

Na przełomie września i października delegacja wydziału pod przewodnictwem płk. dr. hab. inż. Bogdana Zdrodowskiego złożyła wizytę w Akademii Obrony Czechosłowacji. Przy obopólnym porozumieniu podjęto szczególnie ścisłą współpracę z przedstawicielami sił powietrznych Wielkiej Brytanii i RFN. W okresie lat 1994-95 zorganizowano stałe nieetatowe zespoły robocze oraz opracowano wspólny program działania.

W połowie lat dziewięćdziesiątych zaznaczyła się wyraźna tendencja do zmniejszania etatowego wydziału, mimo iż przybywało zadań w związku z pracą w ramach PdP. Zmiany kadrowe nie ominęły także i Komendy Wydziału. 15 lutego 1996 r. pożegnano płk. prof. dr. hab. Józefa Jurę i zastępcę komendanta ds. naukowo-dydaktycznych płk. pil. prof. dr. hab. Wacława Świątnickiego. Na stanowisko zastępcy komendanta wydziału został wyznaczony płk dr hab. Wojciech Michalak, dotychcza-

sowy kierownik Katedry Wojsk Lotniczych. Kierowanie katedrą objął płk pil. dr Roman Szymański.

5.2.1. Działalność dydaktyczna

Pracownicy wydziału podjęli się wypracowania nowych założeń kształcenia dostosowanych do wprowadzanej doktryny obronnej. Nazwa wydziału oraz jego struktura organizacyjna miały istotny związek i były ściśle powiązane z nowym rodzajem sił zbrojnych, czyli utworzonymi 1 lipca 1990 r. Wojskami Lotniczymi i Obrony Powietrznej (polskimi siłami powietrznymi). W ich skład weszły: lotnictwo, wojska rakietowe, radiotechniczne i przeciwdziałania radioelektronicznego, siły i środki zabezpieczenia bojowego, technicznego i tyłowego, a także infrastruktura, co miało zapewnić wykonanie dwóch głównych zadań: obronę obszaru kraju przed rozpoznaniem i uderzeniami z powietrza oraz wsparcie lotnicze wojsk lądowych i marynarki wojennej w operacjach obronnych, prowadzonych na obszarze kraju[52]. Cała działalność w powietrzu i z powietrza leżała w gestii nowego rodzaju sił zbrojnych[53].

Powyższe czynniki ukierunkowały działalność dydaktyczną wydziału. Jej celem było kształcenie kadr w zakresie nauk wojskowych, zwłaszcza taktyki i sztuki operacyjnej sił powietrznych[54]. Zmiany koncepcji kształcenia były przemyślane i perspektywiczne. Określono wyraźnie ogólną misję i wizję kształcenia, a także główne jego cele. Proces ten można podzielić na umowne etapy: samodzielności politycznej i militarnej Polski, przygotowania do integracji i członkostwa w NATO[55].

Podział był zdominowany: wymaganiami współczesności – rozwojem sił powietrznych i koniecznością ciągłej weryfikacji ich teorii, zmianami dydaktycznymi w sferze polityczno-militarnej oraz koniecznością doskonalenia form i metod kształ-

---

[52] J. Machura, *Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej w systemie obronnym RP*, PWLiOP nr 3/1991, s. 3-8.
[53] *Doktryna Obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 1990.
[54] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Statut Akademii Obrony Narodowej*, Warszawa 1990.
[55] W. Michalak, *Rola Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w opracowaniu teorii użycia sił powietrznych i kształceniu kadr*, Zeszyty Naukowe AON, Numer specjalny 2 (39)A 2000, s. 115-129.

cenia[56]. Powyższym zadaniom podporządkowano działalność wydziału. Kształcenie według nowych zasad rozpoczęło się 1 października 1990 roku[57].

Przyjęto, że oficerowie będą studiowali na dwuletnich studiach dyplomowych w grupach specjalistycznych: wojsk lotniczych, wojsk obrony powietrznej oraz zabezpieczenia wojsk lotniczych i obrony powietrznej. Ponadto miały być realizowane studia doktoranckie (dzienne, zaoczne i eksternistyczne), a także krótkoterminowe kursy operacyjno-taktyczne dla oficerów Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej.

Studia dyplomowe na poszczególnych kierunkach były zintegrowane i odbywały się według jednolitych programów. Na kierunku wojsk lotniczych kształcili się oficerowie ze wszystkich rodzajów lotnictwa. Na kierunku wojsk obrony powietrznej oficerowie wszystkich rodzajów wojsk obrony powietrznej. Natomiast na kierunku tyłów oficerowie szeroko rozumianej logistyki Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej.

Głównym celem kształcenia było przygotowanie wysoko kwalifikowanych kadr do pełnienia funkcji dowódczych i sztabowych w jednostkach lotniczych i obrony powietrznej Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, Marynarki Wojennej i Ministerstwa Spraw Wewnętrznych[58].

Każdy rok dwuletnich studiów dyplomowych podzielono na dwa semestry. Między pierwszym a drugim rokiem kształcenia słuchacze uczestniczyli w polowej podróży studyjnej, prowadzonej zamiast dotychczasowych praktyk liniowych. Oficerowie – piloci realizowali zamiast podróży praktyki lotnicze, loty na samolotach (śmigłowcach) w ramach treningu ciągłego.

Przyjęcie nowych założeń kształcenia nie rozwiązywało definitywnie problemu treści nauczania. W poprzednim okresie założenia doktrynalne były inne. Pomimo skomplikowanych uwarunkowań dokonano korekty założeń programów i treści kształcenia. Przystąpiono do skracania czasu studiów. Ostatni absolwenci trzyletnich studiów rozpoczęli je w roku akademickim 1988/89, a kończyli w roku 1990/91. Następni, rozpoczynający studia w roku akademickim 1989/90, kończyli je po dwu i półletnim okresie kształcenia (5 semestrów) w roku akademickim 1991/92 (luty). Na pod-

---

[56] Tamże, s. 115.

[57] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Regulaminu Studiów w Akademii Obrony Narodowej (tymczasowy), Plan studiów dyplomowych w Akademii Obrony Narodowej na rok akademicki 1990 - 1991,* Warszawa 1990.

[58] A. Rybacki, *Kształcenie kadr dowódczo-sztabowych lotnictwa i obrony przeciwlotniczej w Akademii Obrony Narodowej*, PWLiOP 9/1990, s. 3-4.

stawie decyzji politycznych słuchacze z ZSRR, po rozwiązaniu UW, nie kontynuowali studiów w AON i zostali odesłani do nowopowstających krajów /Rosji, Estonii, Łotwy i Ukrainy/.

Korekty programowe wprowadzone w roku akademickim 1990/91 obejmowały zmianę nazw działów tematycznych. Dział taktyczny został blokiem przedmiotów taktyczno-operacyjnych, społeczno-polityczny blokiem przedmiotów społecznych, natomiast administracji wojskowej blokiem przedmiotów administracyjno-organizacyjnych[59]. Przedmioty z działu ogólnego włączono do bloku drugiego i trzeciego.

Kolejnym krokiem na drodze skracania okresu studiów była modyfikacja programu nauczania dla słuchaczy rozpoczynających studia w roku akademickim 1989/1990. Zaliczono im ten rok jako pierwszy semestr i opracowano program na trzy następne[60].

W zmodyfikowanym programie wprowadzono nowe kierunki studiów: Wojska Lotnicze, Obronę Powietrzną oraz Zabezpieczenie Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Były one dostosowane do struktury Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Zmieniono także nazwy działów. Zrezygnowano z niektórych przedmiotów, wprowadzając nowe, odpowiadające ówczesnej rzeczywistości. Wprowadzono także, we wszystkich programach oprócz godzin samokształcenia programowego, godziny na samokształcenie pozaprogramowe.

Słuchacze już w trakcie drugiego roku studiów zapoznawali się z problematyką operacyjną. Był to wyraźny krok na drodze skracania czasu studiów. Nastąpiła całkowita zmiana w bloku przedmiotów społecznych, odejście od przedmiotów mających na celu upolitycznienie oficerów, na rzecz problematyki dającej ogólny pogląd na przeobrażenia w Europie oraz rolę i miejsce dowódcy na współczesnym polu walki.

W zmodyfikowanym programie zaplanowano więcej zajęć seminaryjnych i konwersatoryjnych, których realizacja wymagała od słuchaczy głębszej wiedzy teoretycznej, podręcznikowej.

---

[59] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Plany tematyczne I, II i III roku studiów Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej Kraju od roku akademickiego 1990 - 1991*, Warszawa 1990.

[60] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program nauczania II, III i IV semestru Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w latach 1990-1992*, Warszawa 1990.

Program dla dwu i półletnich studiów przeszedł jeszcze jedną modyfikację. Ostatni semestr realizowano na podstawie nowego programu[61]. Wprowadzono do niego, zamiast tyłów, logistykę WLOP.

W trakcie tego semestru słuchacze zajmowali się problematyką działań bojowych korpusu lotniczego i korpusu obrony powietrznej. Główna formą realizacji zajęć były, oprócz wykładów wprowadzających, ćwiczenia grupowe i dowódczo-sztabowe. Główny wysiłek w tym semestrze położony był na doskonalenie umiejętności praktycznego zastosowania nabytej w trakcie dotychczasowych studiów wiedzy. Studia kończyły się egzaminem dyplomowym połączonym z obroną opracowanej przez słuchacza pracy dyplomowej.

Odzwierciedleniem sytuacji w wojskach było utrzymywanie w wydziale podziału na trzy kierunki studiów. Podkreślał on odrębność poszczególnych wojsk i nie sprzyjał ich pełnej integracji. W tworzonym programie dwuletnich studiów dyplomowych należało uwzględnić powyższe rozbieżności i nauczyć oficerów działania na jednakowych procedurach, w jednolitym systemie dowodzenia i współdziałania. Trudnym zadaniem dla twórców programu było ujęcie niezbędnej problematyki w okrojonym czasie. W związku z tym z niektórych zagadnień zrezygnowano, niektóre okrojono, wprowadzając nowe, przystosowane do aktualnych potrzeb[62]. Ograniczono liczbę zajęć z techniki, zrezygnowano z przedmiotów politycznych, a na miejsce pracy sztabów wprowadzono dowodzenie wojskami.

Program dla drugiego roku studiów został opracowany w 1991 roku. Był to celowy i rozważny krok. Nie było, bowiem sensu zestawiać w poprzednim roku programu na dwa lata, a następnie go modyfikować[63].

Przed rozpoczęciem zajęć teoretycznych w trzecim semestrze słuchacze realizowali podróż studyjną (piloci praktykę lotną), z których zobowiązani byli opracować sprawozdania. Każdy semestr kończyły ćwiczenia sprawdzające oraz sesje egzaminacyjne poświęcone przyjęciu kolokwiów i egzaminów z przedmiotów kierunkowych.

---

[61] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program nauczania (przejściowy) IV semestru Wydziału Wojsk Lotniczych i OP w roku akademickim 1991 - 1992*, Warszawa 1991.

[62] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program nauczania I roku studiów Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 1990 - 1991*, Warszawa 1990.

[63] Archiwum Biblioteki Głównej AON, Program nauczania II roku studiów Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 1991 - 1992, Warszawa 1991.

W programach na studia dwuletnie stanowczo za mało miejsca przeznaczono na języki obce (160 godzin). Studia te nie były poprzedzone półrocznym kursem językowym. Znaczenie języków dostrzeżono w późniejszy okresie. Dla słuchaczy rozpoczynających studia w roku akademickim 1991/1992 przeznaczono na nie 280 godzin. Odbyło się to kosztem działu taktyczno-operacyjnego. Od roku 1991/1992 wprowadzono półroczne kursy języków obcych. Główny nacisk położony został na naukę języków zachodnich. Znaczna część słuchaczy w dalszym ciągu preferowała język rosyjski.

Aby przygotować należycie absolwenta stosowano różne formy i metody przekazywania oraz egzekwowania wiedzy. Najważniejszą rolę w procesie dydaktycznym wydziału odgrywały ćwiczenia grupowe i dowódczo-sztabowe. W wyniku korekt liczba ćwiczeń zmniejszona została jednak o połowę. Dzieliły się one na: wprowadzające, grupowe z elementami dowódczo-sztabowymi[64], dowódczo-sztabowe, wydziałowe ćwiczenia dowódczo-sztabowe, akademickie ćwiczenia dowódczo-sztabowe (szkieletowe), w terenie z ośrodkami łączności[65]. Inny podział wyszczególnia ćwiczenia metodyczne, sprawdzające oraz główne, które były realizowane poprzez powyższe formy. Prowadzono je z myślą o utrwalaniu poznanych zasad teoretycznych, kształtowaniu umiejętności i nawyków z zakresu przygotowania działań bojowych wojsk, ich wszechstronnego zabezpieczenia i dowodzenia nimi, zarówno na szczeblu taktycznym, jak i operacyjnym. Były one formą zajęć, która pozwalała doskonalić zarówno wiedzę teoretyczną, jak i nawyki praktyczne, czyli umiejętności dokonywania obliczeń niezbędnych w działaniach bojowych, doskonalenia poznanych wcześniej czynności.

Stosunkowo dużo miejsce w trakcie studiów przeznaczano na przekazywanie wiedzy teoretycznej, natomiast stanowczo za mało na metody stymulujące myślenie.

Poprzez stosowanie takich metod i form nauczania kształcono oficera - specjalistę w wąskiej specjalności, który nie rozwijał w pełni swoich możliwości intelektualnych. Wpływało na to także zbyt duże obciążenie oficerów ćwiczeniami (z całym cyklem przygotowawczym do ich realizacji) oraz różnego rodzaju zaliczeniami, które tylko na krótki czas mobilizowały do pracy z książką.

---

[64] R. Mańkowski, *Ćwiczenia grupowe z elementami dowódczo-sztabowymi efektywną forma szkolenia operacyjno-taktycznego*, PWLiOP nr 4/1991, s. 24-28.
[65] R. Mańkowski, *Ćwiczenia dowódczo-sztabowe*, PWLiOP nr 7-8/1991 s. 17-19.

W pierwszym roku funkcjonowania wydziału nie prowadzono kształcenia na kursach doskonalących oficerów. Wynikało to z braku wypracowanej koncepcji kształcenia i treści przekazywanych słuchaczom. Dotychczas obowiązujące programy nie przystawały do nowych czasów, nowe testowano na studiach dyplomowych.

Pierwszy kurs operacyjno-taktyczny zrealizowano jesienią 1991 roku[66]. Był przeznaczony dla oficerów: pionu dowódczo-sztabowego, przewidzianych na stanowiska w związkach taktycznych; pionów taktycznych, operacyjnych i rozpoznawczych korpusów i dowództwa WLOP oraz dyżurnych służb operacyjnych stanowisk dowodzenia wojsk lotniczych i obrony powietrznej.

Celem kursu było pogłębienie wiedzy oficerów z zakresu taktyki i sztuki operacyjnej, doskonalenie umiejętności dowódczych i sztabowych w zakresie dowodzenia wojskami na współczesnym polu walki oraz w zakresie organizowania i pełnienia dyżurów bojowych, a także ujednolicenie poglądów oficerów na charakter i planowanie współczesnej walki i operacji oraz rolę, jaką pełni w nich nowy rodzaj wojsk – WLOP.

Główny nacisk położono na przekazanie oficerom bardzo dużej porcji wiedzy teoretycznej. Uczestnicy kursu byli pierwszymi szkolonymi oficerami z zintegrowanych wojsk. Ułożenie programu pozwalało na konfrontację dotychczasowych doświadczeń z poglądami oficerów innych wojsk i środowiska zajmującego się teoretycznymi problemami użycia WLOP. W treściach kształcenia słuchaczy uwzględniano założenia doktryny obronnej. Tła taktyczne i operacyjne zawierały, w niezbędnym zakresie, kierunki zagrożeń oraz możliwy charakter konfliktów.

Kadra dydaktyczna wykorzystywała w szerokim zakresie bazę dydaktyczną do prowadzenia zajęć. Dużą wagę przywiązywano do techniki komputerowej, którą wykorzystywano do określania możliwości bojowych oraz opracowywania dokumentów bojowych. Baza dydaktyczna była ciągle modernizowana, zwłaszcza w zakresie zastosowania informatyki w procesie dydaktycznym. Stanowiły ją: Szkolne Stanowisko Dowodzenia, gabinety metodyczne, pracownie komputerowe i sale grupowe. Ponadto zajęcia prowadzono na stanowisku dowodzenia 1 KOP.

---

[66] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu operacyjno-taktycznego Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej*, Warszawa 1991.

Słuchacze wykorzystywali bazę i materiały dydaktyczne w szerokim zakresie. Jednak ich przygotowanie do zajęć, zwłaszcza praktycznych budziło zastrzeżenia. W wielu przypadkach stwierdzono schematyczne rozwiązywanie problemów oraz brak zwięzłego referowania. W procesie kształcenia dużo uwagi poświęcano słuchaczom wyróżniającym się oraz najsłabszym w nauce. Na czas studiów każdy słuchacz miał wyznaczonego spośród kadry dydaktycznej opiekuna. Powszechnie stosowaną formą kontaktów z wykładowcami były konsultacje.

Wyniki kształcenia omawiano na forum rad pedagogicznych, powoływanych rozkazem komendanta wydziału[67], dla każdego kierunku studiów. Rady oceniały postępy poszczególnych słuchaczy, wypracowywały koncepcje pomocy najsłabszym oraz indywidualny tok doskonalenia dla najlepszych. Praktycznie rady funkcjonowały tylko w omawianym okresie, gdyż od 1992 r. zaniechano tej formy oceny postępów słuchaczy.

Po okresie dualizmu treściowego w programach nauczania, wynikającego z nie do końca jasnej sytuacji militarnej, stworzono programy uwzględniające narodowe interesy Polski i jej sił zbrojnych. Przyjęto dokumenty nakreślające model kształcenia[68] oraz jego realizację[69].

Wprowadzono zmiany w realizacji studiów. Wszyscy zakwalifikowani na studia oficerowie uczęszczali na półroczny kurs języków obcych. Wprowadzono nowy kierunek kształcenia – Logistykę WLOP. Zrezygnowano z niektórych przedmiotów, wprowadzając na ich miejsce inne, odpowiadające bardziej ogólnemu nauczaniu. Przedmioty ujęto w ramy działów taktyczno-operacyjnego, humanistycznego i ogólnego. W wyniku tych innowacji kształcenie stało się mniej utechnicznione. Zrezygnowano także z powielania treści kształcenia realizowanych w szkołach oficerskich.

Głównym celem kształcenia na studiach dyplomowych było poznanie i zgłębienie wiedzy z dziedziny sztuki wojennej, głównie w odniesieniu do WLOP oraz zapewnienie wszechstronnego rozwoju cech osobowo-zawodowych oficerów, niezbęd-

---

[67] Kancelaria Wydziału LiOP, *Rozkaz nr 3 komendanta Wydziału Wojsk Lotniczych i OP z dnia 20.02.1991r. w sprawie powołania rad pedagogicznych.*

[68] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Plan studiów dyplomowych w Akademii Obrony Narodowej na rok akademicki 1992 - 1993*, Warszawa 1992.

[69] Archiwum Biblioteki Głównej AON, Plan studiów dyplomowych w Akademii Obrony Narodowej na rok akademicki 1992 - 1993, Warszawa 1992.

nych w pełnieniu funkcji dowódczych i sztabowych oraz dydaktycznych i naukowych w wyższym szkolnictwie wojskowym. Na tej podstawie stworzono nowy program kształcenia[70].

Każdy semestr kończyła sesja semestralna, przeznaczona na egzaminy i kolokwia z przedmiotów kierunkowych. Na każdym kierunku studiów w pierwszym roku kształcenia występowały po dwa przedmioty kierunkowe.

Program na drugi rok studiów był opracowany w oparciu o nowe wytyczne[71]. Rozszerzono listę przedmiotów kierunkowych, dołączając do sztuki operacyjnej, taktyki i logistyki historię sztuki wojennej i język obcy.

Przed rozpoczęciem zajęć teoretycznych piloci realizowali praktyki lotne, pozostali studenci podróż studyjną. Po zakończeniu tych przedsięwzięć wszyscy odbywali szkolenie specjalistyczne w jednostkach wojskowych. W trakcie drugiego roku studiów uczono studentów opracowywania ćwiczeń dla ZT WLOP.

Myślą przewodnią podczas tworzenia programu było zwiększenie zakresu wiedzy przekazywanego przyszłej kadrze dowódczej i sztabowej i przygotowanie do twórczego rozwiązywania nowych, nieznanych dotychczas problemów, w powiązaniu ze sprawnym wykonywaniem działań bieżących na zajmowanych stanowiskach służbowych. Wymagało to ciągłego doskonalenia treści i metod kształcenia. W związku z powyższym rozszerzono podstawy teoretyczne dotyczące głównie sztuki operacyjnej oraz dowodzenia. W ten sposób zwiększono zakres wspólnej bazy programowej dla wszystkich kierunków studiów i uczyniono kolejny krok w kierunku ich zintegrowania. Wprowadzono także większą liczbę seminariów i konwersatoriów kosztem ćwiczeń grupowych. Zmniejszono liczbę godzin przeznaczoną na realizacje ćwiczeń grupowych i dowódczo-sztabowych. Nie zmieniła się natomiast ich liczba na poszczególnych kierunkach studiów. W dalszym ciągu przerabiano około 20 ćwiczeń.

Realizowano także kursy przeszkolenia oficerów WLOP. Treści kształcenia uwzględniały i podkreślały narodowy charakter działań wojsk. Ich celem było pogłębienie wiedzy oficerów z zakresu taktyki i sztuki operacyjnej, doskonalenie umiejęt-

---

[70] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program studiów dyplomowych pierwszego i drugiego semestru Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 1992 – 1993*, Warszawa 1992.

[71] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Plan studiów dyplomowych w Akademii Obrony Narodowej*, Warszawa 1993.

ności dowódczych i sztabowych studentów, a także ujednolicenie poglądów oficerów na charakter oraz zasady przygotowania i prowadzenia walki i operacji. Kursy spełniały swoje zadania. Oficerowie z wojsk, w większości absolwenci ASG, byli dobrze przygotowani do obejmowania wyższych stanowisk w nowej sytuacji militarnej[72]. W 1994 r. uruchomiono, po kilkuletniej przerwie, podyplomowy kurs logistyki WLOP[73]. Jego celem było przygotowanie oficerów do pracy na kierowniczych stanowiskach w pionach logistyki dowództw i sztabów WLOP od szczebla związku taktycznego wzwyż. Oficerów zapoznawano z istotą systemu obronnego i strategii wojennej oraz zasadami funkcjonowania gospodarki narodowej, pracującej na potrzeby wojska. Na tym tle oficerowie zapoznawali się z działaniami operacyjnymi wojsk i rolą służb logistycznych podczas działań bojowych KOP i KL. Cechą charakterystyczną kursu było skierowanie jego oferty programowej do oficerów z wykształceniem drugiego stopnia, a szczególnie absolwentów WAT. Takie rozwiązanie miało na celu przekazanie podstaw wiedzy taktyczno-operacyjnej, niezbędnej do realizacji podstawowych zadań.

Opracowano także koncepcję kształcenia oficerów na okres wojny[74]. Zakładała ona, że w wydziale prowadzone będą sześciomiesięczne studia dyplomowe na kierunkach specjalistycznych oraz kursy przeszkolenia, szczebla operacyjnego oficerów. Głównym ich celem miało być przygotowanie oficerów do pełnienia funkcji dowódczych i sztabowych w oddziałach i związkach taktycznych. Słuchacze winni opanować wiedzę i umiejętności z zakresu planowania, organizowania i prowadzenia działań bojowych ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności praktycznych. Programy były podzielone na dwa działy: operacyjno-taktyczny (90%) i humanistyczny[75]. Studia kończyły się ćwiczeniami dowódczo-sztabowymi w formie wydziałowej gry wojennej oraz egzaminem.

---

[72] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu przeszkolenia oficerów Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej*, Warszawa 1993.

[73] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program podyplomowego kursu logistyki Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 1994 - 1995*, Warszawa 1994.

[74] Kancelaria Wydziału LiOP, *Zarządzenie Zastępcy Komendanta Akademii Obrony Narodowej do spraw dydaktycznych nr pf 1 z dn. 12 stycznia 1994r. w sprawie opracowania programów kształcenia na okres wojny.*

[75] Kancelaria Wydziału LiOP, *Program studiów dyplomowych Wydziału Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w okresie wojny*, Warszawa 1994.

Program dla kursu przeszkolenia szczebla operacyjnego miał być realizowany w ciągu trzech miesięcy[76]. Oficerowie mieli przerobić w ciągu 489 godzin programowych zajęć lekcyjnych 20 przedmiotów. Główny nacisk w treściach kształcenia położono na działania operacyjne wojsk lotniczych i obrony powietrznej w operacjach wojsk lądowych.

Charakterystyczną cechą tego okresu było odejście w treściach kształcenia od wskazywania konkretnego przeciwnika. Oficerów przygotowywano do prowadzenia działań bojowych poprzez rozwiązywanie hipotetycznych konfliktów oraz w każdych warunkach i z każdym potencjalnym przeciwnikiem własnymi siłami i środkami. Nie wskazywano też potencjalnych sojuszników. Zrezygnowano także z użycia broni jądrowej w działaniach bojowych lotnictwa. Kładziono nacisk na sposoby ochrony przed bronią masowego rażenia. Takie były założenia doktryny obronnej, która koncentrowała się na narodowym systemie obrony. Ciągle doskonalono przy tym poglądy na użycie wojsk lotniczych i obrony powietrznej. Zakładano, że siły powietrzne są głównym komponentem obrony. Od uzyskania przewagi w powietrzu zależny będzie sukces na lądzie[77]. Siłom powietrznym powierzono bowiem dwa główne zadania: walkę o przewagę w powietrzu i wsparcie lotnicze wojsk lądowych.

Użycie pojęcia „siły powietrzne" w odniesieniu do WLOP podkreślało integrację i spójność działań rodzajów wojsk wchodzących w ich skład. W wyniku splotu różnych okoliczności ta nazwa nie weszła wówczas na stałe do programów kształcenia. W dalszym ciągu obowiązywał sztuczny podział na trzy kierunki kształcenia. Pomimo wielu wspólnych treści kształcenia utrzymywał się on jeszcze przez kilka lat.

Wysiłek kadry zaprocentował stworzeniem teorii narodowych działań militarnych w wymiarze powietrznym. Zmieniono założenia kształcenia, zintegrowano treści dla trzech kierunków studiów dyplomowych oraz na kursach przeszkolenia oficerów. Miało to także odzwierciedlenie w wynikach kształcenia i innych osiągnięciach wydziału.

Kandydaci na studia musieli się wykazać wiedzą z wielu dziedzin. Zdawali egzaminy pisemne i ustne z taktyki wojsk lotniczych i obrony powietrznej, logistyki,

---

[76] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu przeszkolenia szczebla operacyjnego oficerów Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej na czas wojny*, Warszawa 1994.

[77] E. Zabłocki, *Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej w systemie obronnym państwa*, PWLiOP 2/1993,

historii Polski, historii sztuki wojennej oraz języka obcego. Musieli także pozytywnie zaliczyć sprawdzian z wychowania fizycznego.

W okresie tym kładziono duży nacisk na aktywizację studentów. Zapewniano im wszechstronny dostęp do materiałów dydaktycznych, ale też zwiększono wymagania. Poprzez odpowiednie metody kształcenia uczono studentów racjonalnego i umiejętnego łączenia teorii z praktyką. Nauczyciele wpajali studentom, że szeroka wiedza teoretyczna, nie tylko taktyczna i operacyjna, jest potrzebna i służy rozwiązaniom praktycznym. Z kolei w trakcie zajęć praktycznych wykładowcy wymagali pogłębienia i ozszerzenia wiedzy teoretycznej. Między wykładowcami a studentami zawiązał się układ partnerski, przy czym nie zmniejszyły się wymagania kadry w stosunku do słuchaczy. Wzrosła rola kierowników taktycznych grup szkoleniowych. Na nich ciążyło zadanie kształtowania umiejętności pisarskich i wygłaszania referatów przez studentów. Postępy w zakresie umiejętności pisarskich nie były zadowalające. Przepisywano często fragmenty skryptów i podręczników nie wnosząc swoich przemyśleń.

Te warunki utrudniały realizację zadań dydaktycznych, ale jednocześnie umożliwiały kadrze tworzenie materiałów dydaktycznych na dużą skalę. W tym zakresie dominowały materiały z podstaw teoretycznych (w tym podręczników) taktyki, sztuki operacyjnej, dowodzenia, systemów kierowania i uzbrojenia oraz logistyki. Na tej podstawie aktualizowano materiały do ćwiczeń oraz doskonalono metody ich przeprowadzania.

Uczyniono także wiele na rzecz dalszej rozbudowy i modernizacji bazy szkoleniowej. Zwiększono liczbę komputerów. Informatyka była w szerokim zakresie stosowana w procesie dydaktycznym. Technikę obliczeniowa wykorzystywana była do obliczania możliwości bojowych sprzętu i opracowywania dokumentów bojowych.

Pracownicy dydaktyczni doskonalili także swoje umiejętności w ramach zajęć szkolenia uzupełniającego. Problematyka w nim poruszana była podporządkowana kształceniu studentów. Analizowano poglądy dotyczące oceny zagrożeń Polski, strategii obrony kraju, nowych aspektów przygotowania i użycia lotnictwa w operacjach obronnych prowadzonych na terytorium kraju, aktualnych problemów zintegrowanej obrony powietrznej, wsparcia logistycznego WLOP. Zapoznawano się także z aktualnymi problemami funkcjonowania wojsk, ich szkolenia i dowodzenia nimi.

W tym okresie zaczęto wprowadzać innowacje dydaktyczne. W Katedrze Wojsk Lotniczych przyjęto zasadę, że każdy cykl tematyczny kończył się zajęciami konwersatoryjnymi realizowanymi w jednostkach lotniczych. Przedsięwzięcie to sprawdziło się i na trwałe weszło do programów kształcenia.

Podróże studyjne odbywali studenci nie będący pilotami. Piloci odbywali w tym czasie praktyki lotne. Po zakończeniu tych przedsięwzięć, początkowo wszystkie grupy, a później tylko obrony powietrznej, realizowały szkolenie specjalistyczne w jednostkach wojskowych rodzajów wojsk. Grupy wojsk lotniczych i logistyki uczyły się, w salach lekcyjnych, opracowywania ćwiczeń metodycznych. W następnych latach wszystkie grupy realizowały, zamiast szkolenia specjalistycznego, zajęcia z metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego.

W roku akademickim 1994/1995 studia w wydziale rozpoczął oficer Niemieckich Sił Powietrznych mjr pil. Christoph Benedikt Scheffel. Dzięki temu nawiązano współpracę z Wydziałem Sił Powietrznych Akademii Dowodzenia Bundeswehry. W grudniu 1995 r. delegacja wydziału, pod kierunkiem szefa Katedry Wojsk Lotniczych płk. Wojciecha Michalaka, złożyła wizytę w Hamburgu. Zapoczątkowało to owocną wymianę poglądów i współpracę pomiędzy dwoma instytucjami.

Próby poszukiwania nowej teorii użycia sił powietrznych nie wpłynęły początkowo zdecydowanie na treści kształcenia. W 1994 r. został opracowany nowy program kształcenia[78]. Zmieniono nazewnictwo przedmiotów. Wyodrębniono z dowodzenia informatykę oraz organizację i zarządzanie, jako wstęp do studiowania problematyki dowodzenia. Po raz pierwszy kurs językowy został uwzględniony w ogólnym rozliczeniu czasu studiów. Taki zapis znalazł się tylko w programie na rok akademicki 1994/1995.

Problematykę użycia sił powietrznych studiowano zgodnie z założeniami narodowymi. Myślą przewodnią doboru treści kształcenia było stworzenie systemu wiedzy taktyczno-operacyjnej, logicznie sprzężonego z wiedza ogólną, polityczno-militarną i historyczną. Miało to stanowić podstawę doskonalenia umiejętności dowódczych i sztabowych, umożliwiających działanie w różnorodnych warunkach walki i codzien-

[78] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program studiów dyplomowych w Wydziale Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 1994 - 1995*, Warszawa 1994.

nej służby. Opanowanie tej wiedzy wymagało od studentów samodzielności w jej zgłębianiu, twórczego podejścia, wspólnej, partnerskiej pracy nauczycieli akademickich i studentów opartej na indywidualizacji kształcenia.

Do programu włączono nowe przedsięwzięcia realizowane w ramach czasu dyspozycyjnego. Były to wyjazdy studyjne do Wojskowego Instytutu Medycyny Lotniczej, Instytutu Technicznego Wojsk Lotniczych, Państwowych Zakładów Lotniczych na Okęciu i w Świdniku. Zajęcia, będące uzupełnieniem podróży studyjnej, pozwalały studentom zapoznać się z dorobkiem placówek naukowo-badawczych i zakładów przemysłowych. Od 1995 r. przedsięwzięcia te weszły na stałe do programu kształcenia i były realizowane w ramach programowych zajęć lekcyjnych.

Rok 1995 przyniósł kolejne modyfikacje programów kształcenia. W uczelni opracowano nowe dokumenty normujące główne założenia procesu dydaktycznego i programów kształcenia[79] oraz określające zasady realizacji kształcenia i jego oceniania[80], a także nowy statut, który określał kompetencje i zadania poszczególnych osób funkcyjnych i komórek organizacyjnych Akademii[81]. Plan studiów zakładał wprowadzenie do programów kształcenia nowe nazewnictwo przedmiotów oraz zalecał eksponowanie nowych treści. Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej zostały zastąpione w nazewnictwie przedmiotów siłami powietrznymi. Artylerię i inżynierię wojskową zastąpiono wsparciem ogniowym i zabezpieczenia inżynieryjnym. Utworzono także nowy przedmiot – strategia bezpieczeństwa państwa. Zmniejszono liczbę godzin na podróż studyjną i opracowanie prac dyplomowych, zwiększono z metodyki szkolenia operacyjno-taktycznego.

Na podstawie planu studiów opracowano programy studiów dyplomowych dla kierunku dowódczo- sztabowego wojsk lotniczych[82], wojsk obrony powietrznej[83] i logistyki sił powietrznych[84].

---

[79] Biblioteka Główna AON, *Ramowy plan studiów w Akademii Obrony Narodowej*, Warszawa 1995.
[80] Biblioteka Główna AON, *Regulamin studiów w Akademii Obrony Narodowej*, Warszawa 1995.
[81] Biblioteka Główna AON, *Regulamin studiów w Akademii Obrony Narodowej*, Warszawa 1995.
[82] Biblioteka Główna AON, *Program studiów dyplomowych, Kierunek dowódczo-sztabowy wojsk lotniczych*, Warszawa 1995.
[83] Biblioteka Główna AON, *Program studiów dyplomowych, Kierunek dowódczo-sztabowy wojsk obrony powietrznej*, Warszawa 1995.
[84] Biblioteka Główna AON, *Program studiów dyplomowych, Kierunek logistyki Sił Powietrznych*, Warszawa 1995.

Przed rozpoczęciem zajęć trzeciego semestru piloci realizowali praktyki lotne w swoich macierzystych jednostkach. W tym samym czasie pozostali studenci uczestniczyli w podróży studyjnej. Jej głównym celem było zapoznanie oficerów ze specyfiką funkcjonowania poszczególnych rodzajów wojsk. Studenci w trakcie podróży gromadzili materiały do prac dyplomowych. Każdy uczestnik podróży sporządzał z jej przebiegu sprawozdanie w formie artykułu.

Każdy semestr kończyła sesja semestralna przeznaczona na egzaminy i kolokwia z przedmiotów kierunkowych. Były to, na kierunkach wojsk lotniczych i wojsk obrony powietrznej: dowodzenie, sztuka operacyjna SP, taktyka SP i historia sztuki wojennej. Na kierunku logistyki przedmiotami kierunkowymi były: dowodzenie, logistyka SP i historia sztuki wojennej. W drugim semestrze studenci opracowywali pracę roczną w formie opracowania teoretycznego, a w czwartym semestrze pracę dyplomową w formie opracowania teoretycznego lub ćwiczenia. Na podstawie porozumienia z Dowództwem WLOP i Redakcją Przeglądu Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej najlepsze prace roczne były kierowane w formie artykułu na konkurs Przeglądu Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej.

Studia kończyły się egzaminem dyplomowym, w trakcie którego studenci bronili prace dyplomowe i prezentowali wiedzę zdobytą w czasie dwuletnich studiów.

Pomimo rezygnacji w programach z ćwiczeń wprowadzających, w dalszym ciągu ćwiczenia obejmowały znaczną część czasu przeznaczonego na dział operacyjno-taktyczny. Nie nastąpiły także zmiany ilościowe w tym zakresie. Studenci kierunku WL realizowali 23 ćwiczenia, OP 18, a logistyki 22.

Realizowano także dwa kursy przeszkolenia operacyjnego: kurs wojsk lotniczych i obrony powietrznej[85] oraz oficerów pionu logistycznego[86]. Cele kształcenia, podział czasu, jak i treści kształcenia nie odbiegały od poprzednio realizowanych.

Omawiane wcześniej programy dla studiów dyplomowych nie zostały zrealizowane.

---

[85] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu przeszkolenia operacyjnego Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 1995 - 1996*, Warszawa 1995.

[86] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu przeszkolenia operacyjnego oficerów pionu logistycznego Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 1995 - 1996*, Warszawa 1995.

W okresie tym studia z wyróżnieniem ukończyli: w 1991 r. – mjr Telesfor Markiewicz, w 1992 r. – kpt. Wojciech Świder, w 1993 r. – kpt. Roman Szustek, w 1995 r. – kpt. Mirosław Marciniak.

5.2.2. Działalność naukowo-badawcza

Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej (Wydział WLOP) Akademii Obrony Narodowej od powołania do życia podjął, w kontekście zmieniającej się i nowej sytuacji polityczno-militarnej, rozwiązywanie problemów merytorycznych sił powietrznych. Główne z nich dotyczyły opracowania założeń nowej doktryny obrony powietrznej państwa oraz budowy systemu obrony powietrznej i użycia w nim sił lotnictwa i obrony powietrznej. Nie znajdowały szerszego poparcia pomysły budowy naszego bezpieczeństwa powietrznego opartego na neutralności państwa. Wynikało to z analiz geopolitycznego położenia Polski, prognozy rozwoju sytuacji politycznej i militarnej, a także z oceny naszych możliwości ekonomicznych. W tym świetle nie ulegało wątpliwości, że bezpieczeństwo kraju powinniśmy budować w oparciu o sojusz z innymi państwami, z państwami Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych. W obszarze naukowym podniesiona została ranga i rola wydziału w tworzeniu i rozwijaniu teorii współczesnych sił powietrznych – zarówno dla sił zbrojnych RP, systemu obronnego państwa, jak i systemu sojuszniczego.

W okresie lat dziewięćdziesiątych zakres oraz treść badań naukowych, szczególnie ich priorytety i metody realizacji, podlegały ciągłym przemianom, które w większości miały charakter ewolucyjny, ale w znacznej części także radykalny. Były głównie uwarunkowane zmianami doktrynalnymi w sferze polityczno-militarnej, wymaganiami współczesności – rozwojem sił powietrznych i koniecznością weryfikacji teorii ich użycia oraz doskonalenia form i metod kształcenia.

W nowych uwarunkowaniach polityczno-militarnych, w teorii lotnictwa i obrony powietrznej musiał być dokonany swoisty remanent. Polegał on na określeniu, wskazaniu i wyeksponowaniu tych zdobyczy myśli teoretycznej okresu poprzedniej formacji społeczno-eko-nomicznej, które nadal są aktualne, mają charakter uniwersalny i ponadczasowy, a więc mogą dalej być źródłem inspiracji badawczej i rozwiązań praktycznych. Pozostałą teorię, już nie- aktualną, należało przekazać historii. Weryfi-

kacja stanu posiadania w dziedzinie teorii lotnictwa i obrony powietrznej, szczególnie u progu przystąpienia Polski do struktur północnoatlantyckich, z całą bezwzględnością wskazała obszary badawcze, swoiste białe plamy na mapie myśli i praktyki. W związku z tym przed wydziałem pojawiły się nowe wyzwania wynikające z potrzeby wypełnienia luk w istniejącej teorii sztuki wojennej polskiego lotnictwa i obrony powietrznej treścią odpowiadającą nowym uwarunkowaniom ich funkcjonowania po 1990 roku.

Jeżeli weźmiemy pod uwagę rangę, zakres oraz w pełni twórczy i nowatorski charakter przedstawionych wyzwań naukowych, to oczywistym staje się, że sprostanie im nie mogło być ani łatwe, ani proste. Podejmujący je nowopowołany wydział mógł je wypełniać tylko dzięki temu, że dysponował znaczącym potencjałem naukowym i materialnym oraz kadrą, która potrafiła wytworzyć klimat sprzyjający rzetelnej i efektywnej pracy twórczej.

Okres samodzielności polityczno-militarnej Polski czasowo był krótki. Układ Warszawski rozwiązuje się w 1991 roku, ale już wcześniej, w lipcu 1990 roku na szczycie w Londynie w sytuacji, kiedy w wyniku „jesieni ludów" tworzyły się zręby systemu demokratycznego w krajach środkowoeuropejskich, w tak zwanej „Deklaracji Londyńskiej" zaproponowano państwom Europy Środkowej i Wschodniej podjęcie wszechstronnej współpracy. W 1993 roku, na naradzie ministrów obrony państw NATO w Les Aspin, szef Pentagonu zaproponował program pod hasłem „Partnerstwo dla pokoju" (PdP), przewidujący nawiązanie dwustronnych umów o współpracy wojskowej z państwami Europy Środkowowschodniej. Na początku 1994 roku, na szczycie NATO w Brukseli wyjaśniono, co pod tym hasłem się kryje, a Polska wstępnie te założenia przyjęła i przystąpiła do PdP. Rozpoczęło się przygotowanie Polski do integracji z NATO.

Okres samodzielności polityczno-militarnej Polski charakteryzował się brakiem jasnych założeń doktrynalnych w sferze politycznej i militarnej. Polska nie była już członkiem Układu Warszawskiego, ale nie sprecyzowano jeszcze, w sposób jednoznaczny, kierunku integracji z NATO jako podstawy przemian w siłach zbrojnych RP. Pojawiły się niezbyt precyzyjnie sformułowane i nie do końca oficjalne koncepcje „samodzielności" i „samowystarczalności" obronnej Polski. Powstałe zaś w tym czasie Wojska Lotnicze i OP (WLOP) nie posiadały pogłębionej teorii, gdyż ta z okresu

Układu Warszawskiego była już nieaktualna, zaś nowa – stosowna do samodzielności polityczno-militarnej państwa – jeszcze nie była rozwinięta.

W tych warunkach głównym zadaniem wydziału było wypracowanie, poprzez dyskusję, badania i publikacje naukowe, kierunków i sposobów reformowania powietrznego systemu obronnego oraz restrukturyzacji sił powietrznych państwa, a w późniejszym okresie dostosowania istniejących i tworzenia nowych rozwiązań warunkujących w miarę szybką i skuteczną integrację WLOP ze strukturami NATO. Na bazie wyników badań teoretycznych należało sprecyzować merytoryczne i metodologiczne podstawy umożliwiające wypełnienie nową treścią programów studiów.

Tym problemom poświęcono większość opracowań naukowych w latach 1991-1993. Efektem badań były głównie publikacje o charakterze studyjnym, tworzące teoretyczne podstawy użycia WLOP w nowych uwarunkowaniach. Znaczna część zleconych szczególnie przez MON, SG WP oraz dowództwo WLOP zadań i programów badawczych dotyczyła doktrynalnych koncepcji systemu obronnego państwa. Badano i rozwijano teorię użycie sił lotnictwa i obrony powietrznej (OP) w nowych uwarunkowaniach, dowodzenia nimi oraz teorię zabezpieczenia logistycznego tych sił. W tym okresie zinterpretowano i wprowadzano do stosowania pojęcie „siły powietrzne" (SP), z jednej strony jako rodzaj sił zbrojnych oraz z drugiej jako ogół sił i środków (lotnictwa i OP) prowadzących działania w przestrzeni powietrznej. Ułatwiło to rozszerzenie podstaw teoretycznych oraz integrację często rozproszonych i nie zawsze spójnych koncepcji użycia tych sił w jednolitym systemie obronnym państwa oraz z przyszłym systemem sojuszniczym.

Treść i charakter opracowań naukowych tego okresu charakteryzują następujące przykłady [87]: w zakresie sztuki wojennej: *Koncepcja użycia WLOP w operacjach obronnych na terenie kraju* (W. Michalak, 1991, ekspertyza dla SG WP); *Właściwości użycia lotnictwa w systemie obronnym RP* (W. Michalak, 1992, ekspertyza dla SG WP); *Zintegrowany system OP* (E. Zabłocki, 1991-93, opracowanie dla MON); *Struktury Sił Zbrojnych RP* (E. Zabłocki, 1992, opracowanie dla MON); *Rozwój strukturalny sił powietrznych* (W. Świątnicki, 1993); w zakresie dowodzenia: *Organizacja dowodzenia WLOP – koncepcja* (W. Michalak, 1992, opracowanie dla SG WP); *Dowo-*

[87] Wybrano z: *Plan prac naukowo-badawczych na lata dziewięćdziesiąte,* AON 1991, 1992 i 1993.

dzenie wojskami w systemie OP (K. Koliński, 1992); *Rozpoznanie w systemie OP* (Z. Groszek, 1992); oraz w zakresie logistyki: *Miejsce logistyki w systemie działań WLOP* (M. Chamera, 1992); *Logistyka działań bojowych korpusu OP* (M. Mastalerz, 1992); *System logistyczny lotnictwa wojsk lądowych* (R. Mańkowski, 1993).

Z przedstawionej tematyki opracowań naukowych wyraźnie wynika, że badania skupiano na własnych siłach powietrznych i na ich użyciu w obszarze kraju. Nie podkreślano integracji Polski z Sojuszem Północnoatlantyckim, choć skłonności do tego w niektórych materiałach, zwłaszcza wydanych w 1993 roku i w latach następnych, daje się zauważyć.

Na podstawie monografii, rozpraw i studiów naukowych opracowano podręczniki i skrypty będące rozwinięciem teorii sił powietrznych na poziomie operacyjnym i taktycznym oraz specjalistycznym, dotyczące rodzajów sił lotnictwa i obrony powietrznej, rozpoznania, walki radioelektronicznej i logistyki. Część opracowań naukowych i naukowo-dydaktycznych zostało przekazane do dowództwa WLOP i stały się one w tym czasie podstawą wypracowywania koncepcji użycia Polskich Sił Powietrznych.

Niezbędnym jest zaznaczyć, że w podejmowanych pracach badawczych oprócz dociekań własnych wydział korzystał z doświadczeń uczelni wojskowych i cywilnych państw Europy Zachodniej i Stanów Zjednoczonych. Wymieniane były doświadczenia z pracownikami naukowymi ośrodków, zwłaszcza opracowujących założenia polityczno-strategiczne i operacyjno-taktyczne w Europie i na świecie oraz z oficerami dowództw i sztabów NATO. Przypomnijmy, że tylko w okresie od stycznia do sierpnia 1992 roku akademię odwiedziło prawie 30 delegacji w liczbie ponad 170 osób, o wyjątkowo dużych możliwościach opiniotwórczych. Byli m.in. Naczelny Dowódca Sił NATO w Europie, Naczelny Dowódca Sił Morskich na Atlantyku, a także Minister Obrony RFN, Generalny Inspektor Bundeswehry, Komendant Akademii Dowodzenia w Hamburgu, Komendanci Akademii Wojskowych Holandii i Danii, Komendant Akademii SP USA i Uniwersytetu Obrony w Waszyngtonie. Akademia gościła delegacje uczelni wojskowych nawet takich krajów jak Korea Południowa, Pakistan i Taj-

landia [88]. Wygłoszono wiele wykładów, które kadra i studenci wydziału mieli możliwość wysłuchania i zadawania pytań wybitnym politykom, dowódcom i naukowcom. Wiele z tych delegacji bezpośrednio wizytowało wydział i spotykało się z jego pracownikami udzielając informacji.

Znaczna część prac naukowych, dotycząca założeń doktrynalnych i koncepcji systemu obronnego w warunkach samodzielności polityczno-militarnej Polski, niewątpliwie straciła aktualność z chwilą jednoznacznie określonego kierunku integracji z Sojuszem Północnoatlantyckim. Z satysfakcją należy natomiast odnotować fakt, że zdecydowana większość opracowań z zakresu teoretycznych podstaw użycia SP i ich rodzajów wojsk przetrwała próbę czasu. W dalszym ciągu stanowią one istotny element bazy dydaktycznej.

Trudno jednoznacznie określić cezurę czasową rozpoczęcia przygotowań wydziału do integracji z NATO. Można przyjąć, że najważniejszym impulsem było jasne określenie stanowiska Polski w kwestii programu PdP i przystąpienie do tego programu (początek 1994 roku).

W okresie przygotowania Polski do integracji z NATO za priorytetowy cel i przedsięwzięcie uznano osiąganie interoperacyjności Wojska Polskiego i sił NATO, co w praktyce oznaczało wprowadzanie wspólnych procedur, norm i standardów, wspólne ćwiczenia, a w odniesieniu do polskich SP integrację systemów obrony powietrznej oraz tworzenie zintegrowanego cywilno-wojskowego systemu kontroli przestrzeni powietrznej. Z analizy programu PdP oraz innych dokumentów i publikacji (głównie prasowych) wynikało jednoznacznie, że jednym z głównych i najtrudniejszych problemów integracji będzie uzyskanie szeroko rozumianej interoperacyjności SP RP i NATO. Nie ulegało także wątpliwości, że będzie to proces trudny i długotrwały, a w procesie tym na wydziale spoczywa jedno z ważniejszych zadań, to znaczy opracowanie teorii problemu oraz przygotowanie kadr dowódczych do funkcjonowania w nowych uwarunkowaniach.

Na podstawie powyższych przesłanek przyjęto w wydziale ramowy program osiągania „interoperacyjności naukowej i dydaktycznej" we współpracy z analogicz-

---

[88] Zaczerpnięto z: *Podsumowanie roku akademickiego 1991-1992 oraz zadania na rok akademicki 1992-1993*, AON 1992.

nymi uczelniami wojskowymi państw NATO. W programie tym wyeksponowano trzy główne kierunki działania, będące jednocześnie etapami jego realizacji: przygotowanie merytoryczne i metodyczne kadry naukowo-dydaktycznej, opracowanie i pozyskanie materiałów naukowych, normatywnych i dydaktycznych oraz weryfikacja i zmiany programu studiów. W praktyce etapy te w znacznej części były realizowane równolegle.

W przygotowaniu kadry naukowo-dydaktycznej najważniejsze znaczenie miały bezpośrednie kontakty z partnerami wybranych państw NATO, szczególnie w sytuacji, kiedy dostęp do materiałów źródłowych był znikomy. Zakres tych kontaktów był rozległy, a formy zróżnicowane. W początkowym okresie główna forma współpracy polegała na wymianie delegacji z uczelniami wojskowymi Republiki Federalnej Niemiec, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii, a także Francji, Holandii i Danii. Podtrzymano i rozszerzono ponadto tradycyjną więź z uczelniami wojskowymi Czech i Słowacji.

Z perspektywy czasu można ocenić, że zasadniczym efektem pierwszych tego typu kontaktów było wzajemne poznanie się i zbudowanie klimatu zaufania. Tak rozległe kontakty miały niewątpliwie swoje zalety. Szybko jednak przyjęto założenie, że dla osiągnięcia wymiernych efektów konieczny jest wybór partnerów strategicznych oraz opracowanie i konsekwentna realizacja programu współpracy z nimi – pod względem merytorycznym i organizacyjnym. Przy obopólnym porozumieniu, podjęto ścisłą współpracę z przedstawicielami SP Republiki Federalnej Niemiec i Wielkiej Brytanii. W latach 1994-1995 zorganizowano wspólne grupy robocze oraz opracowano programy tej współpracy.

Program oraz cele i zadania grupy współpracującej z Niemcami, głównie z oficerami Luftwaffe z Akademii Dowodzenia w Hamburgu oraz ze sztabów i stanowisk dowodzenia SP NATO dotyczyły głównie zakresu dydaktyki. Chodziło o weryfikację i modyfikację bazy dydaktycznej i programu studiów w takim kierunku, aby był on porównywalny z programami kształcenia oficerów SP w wyższych uczelniach wojskowych państw NATO. Celami szczegółowymi stało się przygotowanie teoretyczne i metodyczne kadry dydaktycznej, opracowanie materiałów teoretycznych i metodyczno – dydaktycznych oraz w perspektywie zmiana programu studiów. Zespół wykony-

wał równolegle bardzo trudne zadanie dydaktyczne, na którego treść składały się opracowanie ćwiczenia dowódczo-sztabowego zgodnie z metodyką i procedurami dowodzenia stosowanymi w SP NATO, przeprowadzenie tego ćwiczenia oraz zaproponowanie niezbędnych zmian w programie i organizacji studiów na wydziale, które w przyszłości miały zaowocować dalszymi wspólnymi ćwiczeniami dowódczo-sztabowymi, wymianą nauczycieli i studentów.

Efektem współpracy były pierwsze istotne zmiany programu studiów. W 1995 roku wprowadzono cykl wykładów i seminariów oraz epizody ćwiczeń według procedur NATO, a następnie dwutygodniowe ćwiczenie dowódczo-sztabowe.

Głównym zaś obszarem zainteresowania na kierunku Wielka Brytania były problemy teoretyczne. Chodziło o poznanie współczesnych teorii SP i doktryny powietrznej NATO, a w szczególności zagadnień projektowania i funkcjonowania nowoczesnych systemów OP. Poza wzajemnymi wizytami w sztabach i na stanowiskach dowodzenia, zorganizowano kilka wspólnych seminariów oraz opublikowano materiały teoretyczne. Zgodnie z przyjętymi założeniami, efekty tej współpracy miały znaczenie głównie w dwóch obszarach działalności wydziału. Po pierwsze, pozyskiwano wiedzę i informacje, częściowo także materiały źródłowe, pozwalające rozwijać własne prace studyjne w zakresie teorii SP. Drugim efektem, równie ważnym, był znaczący postęp w merytorycznym przygotowaniu kadry do podejmowania nowych wyzwań naukowych i dydaktycznych, w nowych uwarunkowaniach.

Pierwszą część okresu przygotowania do integracji z NATO (lata 1994-1995) charakteryzuje wzmożony wysiłek pracowników naukowych wydziału w zakresie badań naukowych oraz liczne prace teoretyczne, w których dominowały kierunki integracji z SP NATO i współczesne teorie SP. Były to badania zmierzające głównie do zbudowania nowoczesnej teoretycznej bazy naukowej. Znaczna część opracowań teoretycznych, wykonywana na zlecenie lub we współpracy z MON, dowództwem WLOP oraz innymi instytucjami, miała charakter prognoz, koncepcji i ekspertyz związanych z przygotowaniami sił zbrojnych RP, a w nich SP do integracji z NATO. Prace badawcze obejmowały takie obszary zadaniowo-tematyczne, jak: współczesne teorie wojny powietrznej, kierunki rozwoju współczesnych SP, doktryna powietrzna NATO, zintegrowany system OP NATO, SP w koalicyjnym systemie obronnym, dowodzenie

SP w koalicyjnym systemie obronnym, wspomaganie dowodzenia wojskami SP, kampanie i połączone operacje powietrzne, logistyka SP i lotnictwa wojsk lądowych, kierowanie działalnością logistyczną SP.

Charakterystyczne dla tego okresu było metodologiczne i merytoryczne przewartościowanie prac naukowych oraz priorytetów badań – od przeważających często elementów pragmatyzmu i faktografii do formułowania prawidłowości i podstaw teoretycznych. Zasadniczą trudność w badaniach naukowych stanowił ograniczony dostęp do materiałów źródłowych, szczególnie dokumentów NATO o charakterze normatywnym. Tym niemniej dorobek naukowy tego okresu był powszechnie wykorzystywany w WLOP, do formułowania sposobów osiągania kompatybilności i interoperacyjności polskich SP z NATO, głównie w zakresie dowodzenia i połączonych (koalicyjnych) operacji powietrznych. Wyniki badań wykorzystano do opracowania podręczników i skryptów akademickich dostosowanych do nowych treści kształcenia, głównie z punktu widzenia nowoczesnych teorii i doktryn użycia SP. Do najbardziej charakterystycznych tematów prac badawczych, podręczników i skryptów, wydanych w tym okresie, można zaliczyć: *Lotnictwo w walce i operacji* (W. Michalak, 1994), *Strategia sił powietrznych* (E. Zabłoci, 1995), *Strategiczne aspekty SP. Operacje SP* (E. Zabłoci, W. Michalak, W. Świątnicki, 1995), *Współczesne aspekty walki o przewagę w powietrzu* (W. Michalak, 1995), *Teoria obrony powietrznej* (B. Zdrodowski, 1995), *Lotnictwo w systemie obronnym RP* (W. Michalak,1995), *Dowodzenie siłami powietrznymi* (W. Świątnicki, 1995), *Współdziałanie wojsk w systemie OP* (A. Bobkowski, 1995), *Logistyka WLOP w świetle współczesnych zasad sztuki operacyjnej* (R. Mańkowski, 1994), *Kierowanie logistyką sił powietrznych* (R. Mańkowski, 1995). Wysiłek wydawniczy wydziału za omawiany okres przedstawiono w tabeli 5[89].

W omawianym okresie udoskonalono tryb angażowania pracowników naukowo-dydaktycznych i planowania działalności badawczej w wydziale, a jednym z jej założeń było w miarę równomierne angażowanie w badaniach wszystkich pracowników, co wobec szerokiego zakresu merytorycznego i liczby projektów badawczych stało się konieczne.

---

[89] Sporządzono na podstawie: *Plan prac naukowo-badawczych na lata dziewięćdziesiąte.* AON 1990,1991,1992, 1993, 1994 i 1995

Tabela 5

Publikacje naukowe i naukowo-dydaktyczne uprawianej teorii sił powietrznych (lotnictwa i obrony powietrznej) w pionie lotnictwa akademii, w latach 1990-1995 – zestawienie liczbowe

Rok / Zakres	1990	1991	1992	1993	1994	1995	Razem
Sztuka wojenna SP	3	5	6	14	12	44	84
Dowodzenie SP	2	3	5	7	9	7	33
Logistyka SP	1	2	6	5	5	4	23
Inne opracowania	2		1	10	14	12	39
OGÓŁEM	8	10	18	36	40	67	179

Źródło: Opracowanie własne

Począwszy od 1993 roku prawie każdy pracownik naukowo-dydaktyczny wydziału uczestniczył w pracach jednego-dwóch zespołów badawczych. Wypadało średnio półtora opracowania naukowego na jednego pracownika wydziału rocznie. Miało to również decydujące znaczenie dla rozwoju i podnoszenia kwalifikacji kadry naukowej, szczególnie młodych doświadczeniem naukowym nauczycieli.

6. AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ W LATACH 1996-2005

6.1. Zasadnicze elementy działalności uczelni w latach 1996–2005

Lata 1996 – 2005 są dla polskich sił zbrojnych latami diametralnych przeobrażeń. Przede wszystkim następuje znaczne zmniejszenie liczby armii co oprócz pozytywnego wpływu na urealnienie stanu i struktur powoduje wielką frustrację kadry a często także niezadowolenie. Powstają także kolejne koncepcje reform wyższego szkolnictwa wojskowego. Obrady Rady Wyższego Szkolnictwa Wojskowego i Nauki są z jednej strony bardzo twórcze z drugiej odzwierciedlają koniunkturalizm różnych ośrodków, który często w radykalnej postaci nie ma żadnych racjonalnych uzasadnień. Postępując e reformy mają jednak, przynajmniej w tym okresie stosunkowo nikły wpływ na działalność uczelni. Po likwidacji Instytutu Dydaktyki Wojskowej oraz przemianowaniu Wydziału Nauk Humanistycznych w instytut w 1994 roku, w strukturze naukowo- dydaktycznej uczelni następowały jedynie kosmetyczne zmiany.

Działalność uczelni w tym okresie przebiegała jednak pod wpływem ważkich zmian w systemie międzynarodowym. W pierwszej fazie omawianego okresu , w całych siłach zbrojnych trwały zmiany mające na celu przygotowanie do wejścia do struktur NATO. Trwające działania dostosowawcze wymagały wielkiego wysiłku wszystkich oficerów armii. W przedsięwzięciach dostosowawczych znaczny udział w wojskach lądowych mieli oficerowie Wydziału Wojsk Lądowych. Nie zmniejszył się ten wysiłek po wejściu do NATO. Cały ciąg systemu dostosowawczego przebiegał w błyskawicznie zmieniającej się sytuacji międzynarodowej.

17 i 18 stycznia 1996 roku Prezydent RP Aleksander Kwaśniewski składa wizytę w siedzibie NATO w Brukseli i apeluje o rozpoczęcie rozmów akcesyjnych. Już 29 stycznia NATO zaprasza państwa partnerskie do indywidualnych konsultacji akcesyjnych. W konsekwencji tego na posiedzeniu Rządu RP w dniu 20 lutego 1996 roku zostaje zaprezentowany 5-letni plan dostosowania SZ do wymogów NATO. Indywidualny dokument akcesyjny Polska prezentuje 4 kwietnia. Stanowi on podstawę do dwustronnego dialogu o warunkach członkostwa . 3 i 4 maja NATO organizuje dzień

polski w Mons pod Brukselą. Od lipca rozpoczynają się konkretne działania akcesyjne.

25 lipca Senat USA uchwala ustawę „ O ułatwieniu rozszerzenia Sojuszu Północnoatlantyckiego." W rezultacie przemawiając w Detroit (22.10.1996) Prezydent Clinton oświadcza, że pierwsi nowi członkowie powinni być przyjęci do sojuszu najpóźniej w 1999 roku, podczas obchodów 50 – lecia powstania NATO. 6 stycznia 1997 roku Komitet Obrony Kraju powołuje zespół specjalistów do bieżącej koordynacji działań mających na celu wstąpienie do sojuszu , a już 21 lutego premier Cimoszewicz, podczas wizyty w kwaterze głównej NATO, oświadcza, że Polska spełnia już wszelkie kryteria, aby stać się pełnym członkiem sojuszu. 12 czerwca prezydent Clinton oświadcza, iż w pierwszej kolejności powinny być przyjęte Polska, Węgry i Czechy. W wyniku tych zdarzeń 16 września rozpoczęto oficjalne rozmowy Polska – NATO w Brukseli, już 23 października nastąpiło zakończenie oficjalnych rozmów akcesyjnych. Dalszy proces można w największym skrócie opisać następującymi faktami:

- 28.11.1997 – rządy państw NATO zatwierdzają protokół o przystąpieniu Polski, Czech i Węgier do sojuszu;
- 16.12. 197 – podpisanie protokołów przez szefów dyplomacji 16 państw NATO;
- Parlament Danii, jako pierwszy spośród państw sojuszu ratyfikuje protokóły akcesyjne;
- 03.03.1998 – protokoły akcesyjne aprobuje Komisja Spraw Zagranicznych Senatu USA, a 30 kwietnia ratyfikuje je Senat;
- 15.07.1998 – otwarcie biura przedstawicielstwa wojskowego Polski (MILREP) przy Komitecie Wojskowym NATO w Brukseli. Szefem biura zostaje absolwent ASG WP gen Henryk Tacik (w biurze rozpoczęło pracę 15 oficerów polskich);
- 24. 11. 1998 – udział w posiedzeniu Komitetu Wojskowego NATO szefa Sztabu Generalnego WP gen. broni Henryka Szumskiego;

- 29.01 1999 – List Sekretarza Generalnego NATO do Ministra Spraw Zagranicznych Polski, w którym jest oficjalne Zaproszenie do przystąpienia Polski do sojuszu;
- 17.02.1999 – Ustawa Sejmu RP upoważniająca prezydenta do ratyfikacji Traktatu Waszynktońskiego;
- **12.03.1999 – oficjalne przyjęcie Polski, Czech i Węgier do NATO.**

W uzupełnieniu powyższych zdarzeń wskazać można, że wojsko polskie już od 1993 roku zaczęło brać udział w ćwiczeniach sojuszniczych, które w większości organizowano w ramach partnerstwa dla pokoju. Było ich dość dużo:

- w 1993 roku – 1;
- w 1994 roku – 4;
- w 1995 roku – 5;
- w 1996 roku – 6;
- w 1997 roku – 2;
- w 1998 roku – 4.

W tych ważnych przedsięwzięciach szczególną rolę spełniali absolwenci uczelni. W wielu przedsięwzięciach uczestniczyli również oficerowie nauczyciele akademiccy.

W tym okresie zaczął się także zwiększać zakres oddziaływań uczelni. W październiku 1996 roku po raz pierwszy rozpoczęto przy Wydziale Strategiczno – Obronnym studia w ramach Podyplomowych Zaocznych Studiów Obronności Państwa. Na studium tym zaczęto kształcić kadry cywilne w zakresie obronności. W tym roku akademickim Instytut Ekonomiki Obrony rozpoczął komercyjne studia zaoczne licencjackie i magisterskie dla młodzieży cywilnej. Inicjatywy te dały początek przekształceniom w uczelni , inicjując zwrot ku kształceniu osób cywilnych w odpowiednich kierunkach studiów.

W omawianym okresie rozpoczęto szeroką współpracę z międzynarodowym, uczelnianym środowiskiem wojskowym. Oprócz regularnych wizyt we wszystkich

państwach NATO organizowano wykłady gościnne i wspólne konferencje. Niezwykle owocna była współpraca z niemieckimi instytucjami wojskowymi, z którymi między innymi organizowano wspólne ćwiczenia na terenie akademii. Szczególnie dobrze współpraca ta układała się z Akademią Dowodzenia Bundeshwery w Hamburgu. Wielce owocnie przebiegała współpraca z oficerami łącznikowymi Francji i Niemiec. Płk Peer Shwan , oficer Bundeswehry, jako pierwszy obcokrajowiec obronił doktorat w Wydziale Wojsk Lądowych.

W nowej rzeczywistości zwiększyła się liczba studentów zagranicznych. Jeszcze w roku akademickim 1990 - 1991 studiowało 8 oficerów rosyjskich, 5 oficerów węgierskich oraz 4 z Czechosłowacji. Niestety, władze rosyjskie, po wyraźnej zmianie opcji politycznej przez Polskę, wycofali swoich oficerów z AON. Udział w różnych formach kształcenia rozpoczęli jednak oficerowie innych państw. W sumie w latach 1991 – 2005 uczelnię ukończyło; 8 Rosjan; 16 oficerów z Czechosłowacji; 6 z Czech; 2 ze Słowacji; 14 z Węgier; 4 z USA; 5 z Francji; 5 z Niemiec (oraz 1 doktorat); 1 z Danii; 2 z Litwy; 2 z Republiki Korei oraz 5 oficerów Chińskiej Republiki Ludowej.

W miarę stabilne było kształcenie oficerów na studiach dyplomowych. Po znacznym spadku kształcących się oficerów w roku 1993, liczba absolwentów do 2000 roku była dość stabilna i wynosiła od 94 do 135. Po roku 2000 jednak zaczęła się wahać mając tendencję zmniejszającą. Tendencję taką zauważyć także można w studiach doktoranckich. O ile w roku akademickim 1991 - 1992 było 164 uczestników tych studiów, to już w roku 1995 – 1996 tylko 107, a w roku 1999 – 2000 tylko 97.[90] Trzeba tu jeszcze dodać , że na studiach tych była stosunkowo niska sprawność i zwykle nie przekraczała 25%. Z analiz wynikało, że przyczyna tkwi w tym, iż na studia te zgłaszało się wielu oficerów jedynie po to, aby nie być zwolnionymi z służby. Po 2000 roku sytuacja się ustabilizowała i rocznie na studia przyjmowano 30 – 45 oficerów.

Zmiany w systemie edukacyjnym państwa wpłynęły na rozwinięcie rynku edukacyjnego. Było to, jak można sądzić jedną dwóch przyczyn odpływu kadr naukowej z uczelni. Druga wiązała się z odejściem z uczelni pracowników naukowych byłej

---

[90] *Por. M. Krauze, Rola Akademii Obrony Narodowej w kształtowaniu myśli obronnej RP, [w:] Zeszyty Naukowe AON, nr 2 (39)A, Warszawa 2000.*

Wojskowej Akademii Politycznej. Najwięcej pracowników odeszło w latach: 1991 – 23; 1996 – 13 oraz 1988 – 15. Nie wpłynęło to zasadniczo na stan liczbowy kadry ze względu na systematyczne kształcenie i awanse naukowe młodej kadry naukowo – dydaktycznej. Liczba samodzielnych pracowników naukowych uczelni od 1991 do 2005 roku mieściła się w przedziale 55 w roku 1999 do 66 w 2005 roku. Wystarczało to do utrzymania uprawnień przez wszystkie rady. Jedynie Instytut nauk Humanistycznych utracił uprawnienia do nadawania stopnia doktora.

Istotną zmianą w organizacji uczelni było włączenie w jej struktury Wojskowego Instytutu Historycznego od 1 kwietnia 1997 roku. Instytut ten stanowił cenioną przez historyków w całym kraju jednostkę naukowo dydaktyczną. Miał uprawnienia do nadawania stopnia naukowego doktora habilitowanego i uprawnienia do prowadzenia studiów magisterskich w dziedzinie historii. Kierował nim jeden z najbardziej znanych historyków polskich prof. dr hab. Andrzej Ajnenkiel. W składzie instytutu było 8 profesorów, 5 doktorów habilitowanych i 10 doktorów. Zwiększyło to znacznie potencjał naukowy uczelni.

Na zmiany w zarządzaniu uczelni miała również wpływ reorganizacja służb zabezpieczających. Pod koniec 1993 roku z trzech służb czyli Kwatermistrzostwa, Oddziału Technicznego oraz Wojskowej Administracji Koszar utworzono Logistykę, którą od początku (formalnie od stycznia 1994 roku) kierował dotychczasowy kwatermistrz płk dypl. Jan Szymczyk. Logistyka od tego czasu składa się z oddziału technicznego oraz trzech wydziałów: zakwaterowania i utrzymania nieruchomości, materiałowego i planowania. Od 1999 roku funkcjonuje też odtworzona służba zdrowia, którą rozwiązano w czasie reorganizacji służby zdrowia w siłach zbrojnych.

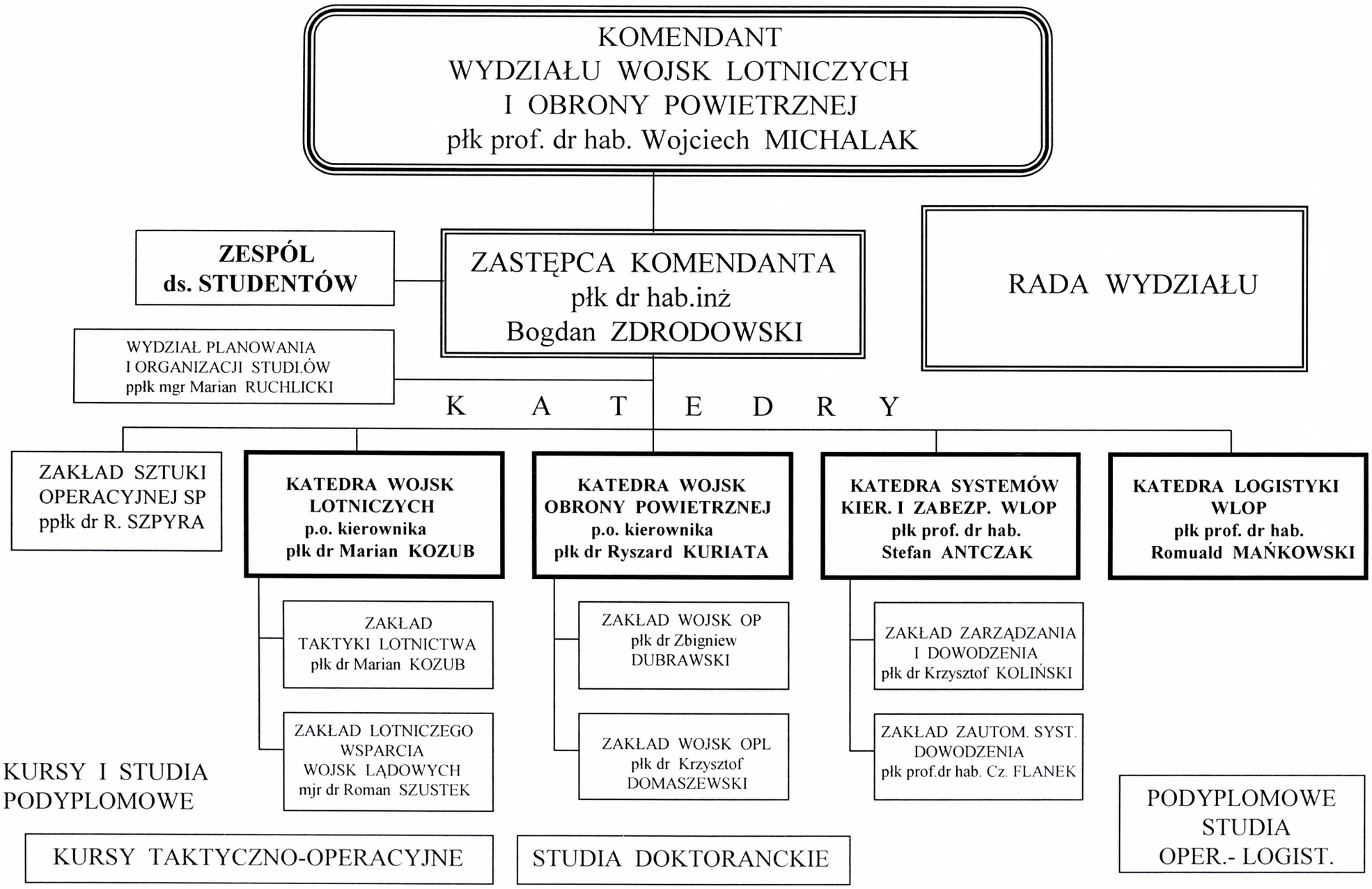
Generalnie rzecz ujmując do 2005 roku uczelnia przekształciła się z wyższej uczelni wojskowej w państwową uczelnię wyższą, w której oficerowie stanowią jedynie małą część studiujących. Godzi się też podkreślić, że ustawa *Prawo o szkolnictwie wyższym* z 2005 roku jednoznacznie określa charakter i zakres działania Akademii Obrony Narodowej.

6.2. Funkcjonowanie Wydziału WLOP w latach 1996-2005

Wydział WLOP, rozpoczynając praktyczną współpracę z uczelniami zachodnimi, dość szybko wdrożył do swojej działalności praktyczne elementy szkolenia operacyjno-taktycznego. Zorganizowanie w wydziale w 1996 r. pierwszych ćwiczeń dowódczo-sztabowych opartych na procedurach i filozofii NATO, wspartych doradztwem fachowym kadry niemieckiej – stało się działalnością pionierską i nowatorską w tej dziedzinie na szczeblu całej akademii, a w zasadzie całych WLOP.

W 1997 r. wydziale dokonano kilku zmian kadrowych, ubyli do rezerwy oficerowie: płk pil. dr Stefan Suchora – adiunkt w KWL; płk dr inż. Marek Mastalerz – adiunkt w KLog WLOP. Jednocześnie wydział zasilili doświadczeni oficerowie z wojsk: ppłk dypl. Marin Kozub i ppłk dypl. Andrzej Glen. W styczniu 1998 r. kierownikiem KWL został płk pil. dr Stanisław Zajas, zwolnione przez niego stanowisko kierownika Zakładu Sztuki Operacyjnej Lotnictwa objął ppłk dypl. Andrzej Janicki. W czerwcu kierownikiem Zakładu Taktyki Lotnictwa WL został mjr nawig. dypl. Roman Szustek. Jednak w tym roku ubyło z wydziału kolejnych czterech oficerów, w styczniu odszedł do rezerwy kierownik KWL płk pil. dr Roman Szymański, w kwietniu płk dypl. Ryszard Paszkiet, który przekazał Wydział Szkolenia mjr. mgr. Marianowi Ruchlickiemu.

Na komendanta wydziału wyznaczono płk dr. hab. Wojciecha Michalaka, a na zastępcę płk dr. hab. inż. Bogdana Zdrodowskiego, który przekazał obowiązki szefa Katedry OP płk. dr. Ryszardowi Kuriacie. Najważniejszą zmianą organizacyjno-dydaktyczną było wprowadzenie od roku akademickiego 1998/1999 – jednego, zintegrowanego kierunku studiów: dowódczo-sztabowego sił powietrznych. W początkowym okresie realizacji programu PdP wydział spełniał wiodącą rolę wobec dowództw i sztabów WLOP – jako główne źródło informacji o siłach powietrznych sojuszu oraz podstawowe centrum edukacyjne. Liczebność kadry w tym okresie utrzymywała się w zasadzie na poziomie około 40 osób z tendencją do zmniejszenia. Jednocześnie malała liczba pracowników personelu zabezpieczającego proces dydaktyczny.

Rys. 9. Struktura organizacyjna Wydziału WLOP w 2000 r (źródło: opracowanie własne).

Polska została przyjęta do NATO 12 marca 1999 r.- w 50. rocznicę powstania Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego – na specjalnym szczycie państw sojuszu w Waszyngtonie. Wraz z wstąpieniem Polski do NATO znacząco zacieśniły się więzy współpracy wydziału z zachodnimi uczelniami. Doświadczenia wyniesione z pierwszych spotkań roboczych, organizowanych na przemian w Polsce i w krajach NATO określiły nowe ramy przyszłych zmian w tworzeniu modyfikowanych programów kształcenia. W międzyczasie zastanawiano się także nad dostosowaniem struktur wewnętrznych wydziału do realizacji przyszłych zadań.

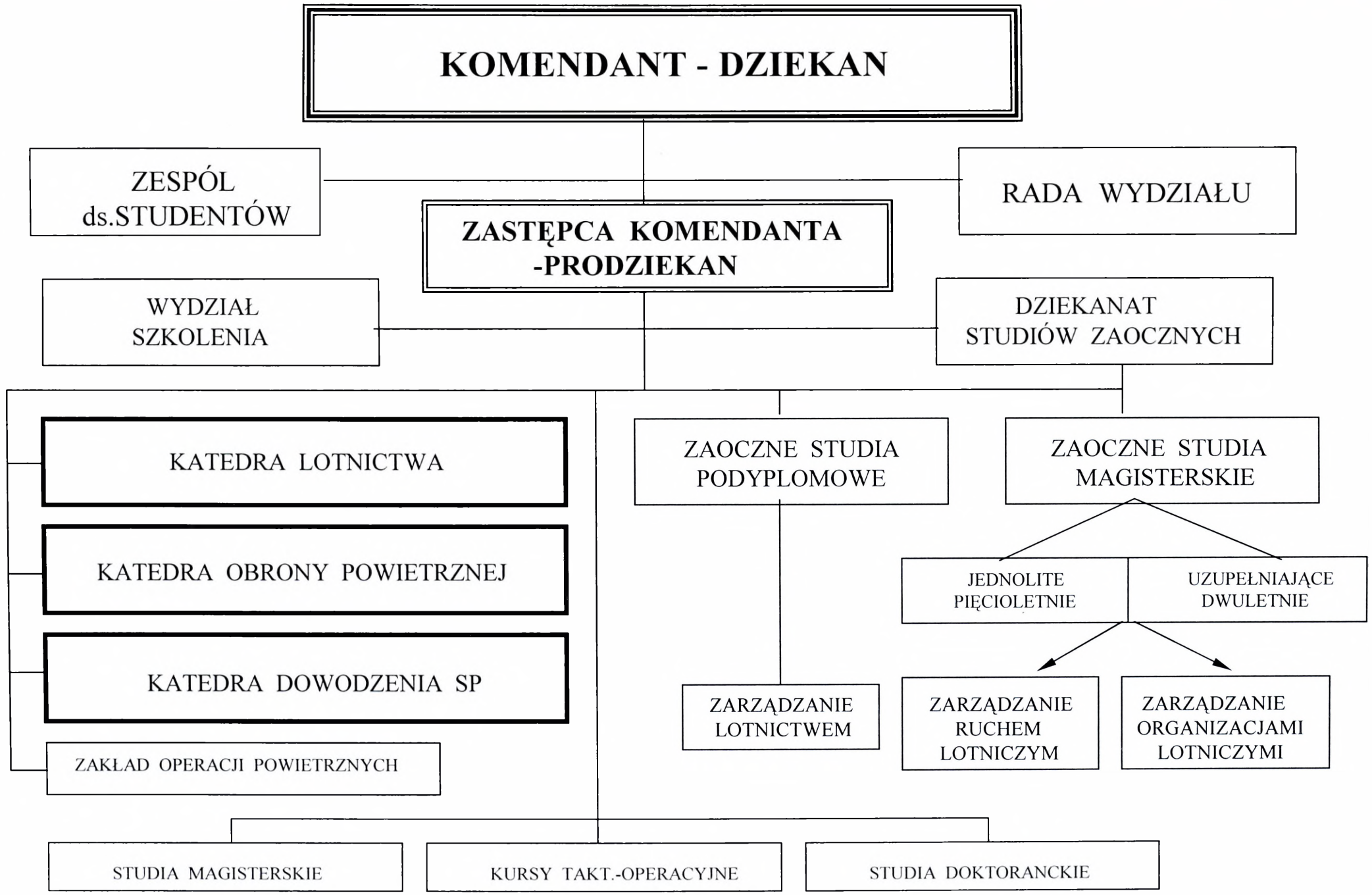
Merytoryczne i organizacyjne przemiany wprowadzone w sposób ewolucyjny spowodowały, że opracowany nowy program studiów na rok akademicki 1999/2000 był porównywalny z programami pokrewnych uczelni wojskowych państw NATO. Spektakularnym efektem informatyzacji było uruchomienie wydziałowej strony w Internecie w marcu 2000 r. (www.wwlop.wp.mil.pl).

W 2000 r. MON wydaje decyzję, że absolwenci wydziału mają uzyskiwać tytuł zawodowy magistra lotnictwa. Rozpoczęto więc prace nad programem studiów magisterskich na kierunku „Lotnictwo". Równolegle z inicjatywy Komendanta Wydziału – płk. prof. dr. hab. Wojciecha Michalaka przedstawiono na Radzie Wydziału, a następnie na posiedzeniu Senatu AON koncepcję uruchomienia w wydziale otwartych dla chętnych, jednolitych i uzupełniających zaocznych studiów magisterskich na kierunku „Lotnictwo" w dwóch specjalnościach: zarządzanie ruchem lotniczym oraz zarządzanie organizacjami lotniczymi. Przewidywano także uruchomienie od lutego 2002 r. podyplomowego studium zarządzania lotnictwem. Nowe inicjatywy i koncepcje kształcenia w Wydziale WLOP spowodowały konieczność dokonania pewnych zmian w strukturze wewnętrznej, mającej na celu dostosowanie do nowych rozwiązań. Oprócz zmian strukturalnych dokonano także kilku zmian w obsadzie kadrowej, wynikały one i z przepisów kadrowych, jak i z przewartościowań etatowych. W grudniu 1999r. płk pil. dr hab. Stanisław Zajas, kierownik Katedry Wojsk Lotniczych przeszedł do służby w Dowództwie Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej. Na stanowisko p.o. kierownika KWL został wyznaczony płk nawig. dr Marian Kozub. Zgodnie z opracowanym projektem restrukturyzacji AON i dostosowania jej struktur do nowych uwarunkowań, z dniem 1 lipca 2001 r. dokonano niezbędnych zmian w struktu-

rze wydziału. Sformowano dziekanat studiów zaocznych, który zajął się rekrutacją kandydatów na studia zaoczne. Zreorganizowano poszczególne katedry z uwzględnieniem planowanego ubycia Katedry Logistyki WLOP, którą przekazano do Wydziału Strategiczno-Obronnego. Pozostałe katedry po przeorganizowaniu swoich struktur, bardziej dopasowanych do wynikłych zadań przyjęły nowe nazwy: dotychczasowa Katedra Wojsk Lotniczych otrzymała nazwę Katedry Lotnictwa, Katedra Wojsk Obrony Powietrznej stała się Katedrą Obrony Powietrznej, natomiast Katedra Systemów Kierowania i Zabezpieczenia WLOP otrzymała nazwę Katedry Dowodzenia Siłami Powietrznymi. Utworzono ponadto etatowy Zakład Operacji Powietrznych. Końcowym akcentem przeprowadzonych zmian było wprowadzenie nowej nazwy wydziału. Od 1 lipca przyjęto nazwę: Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Wynikała ona z integracji cywilnej i wojskowej społeczności lotniczej, zapoczątkowanej właśnie wspólną edukacją w wydziale.

Uroczysta inauguracja pierwszego roku nowych studiów zaocznych na kierunku „Lotnictwo" miała miejsce dnia 6 października 2001 r. w sali kinowej Klubu AON. Inauguracji dokonał Komendant-Dziekan Wydziału WLOP w obecności Rektora AON, wielu dostojnych gości i delegacji reprezentujących różne środowiska lotnicze. Był to bardzo ważny i doniosły moment w funkcjonowaniu wydziału, który otwierał nowy okres rozwoju w niemal 50. letniej jego historii.

Wprowadzenie nowej pragmatyki i przepisów o zawodowej służbie wojskowej spowodowało, iż warunki zakończenia służby wojskowej spełniła kolejna grupa wykładowców wydziału. W połowie 2001 r. do zwolnienia zostali zakwalifikowana grupa 10 oficerów kadry wydziału. Obowiązki kierownika Katedry Lotnictwa objął w grudniu 2001 r. płk. pil. dr hab. Janusz Karpowicz – dotychczasowy pracownik naukowo-dydaktyczny WSOSP z Dęblina. W marcu 2002 r. na stanowisko kierownika Katedry Dowodzenia SP został wyznaczony płk dr hab. Ryszard Kuriata. Zaś ppłk. dr. Ryszarda Szpyrę zatwierdzono na kierownika Zakładu Operacji Powietrznych. Natomiast obowiązki kierownika Katedry OP objął po zakończeniu przewodu habilitacyjnego – ppłk nawig. dr hab. Piotr Makowski.

Rys. 10. Struktura organizacyjna Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej od 1.07. 2001 r. (źródło: opracowanie własne)

Wszystkie wymienione zmiany restrukturyzacyjne i związane z uruchomieniem studiów zaocznych spowodowały, iż ukształtowała się nieco zmieniona struktura organizacyjna wydziału przy znacznie zmniejszonym składzie kadry dydaktyczno-naukowej. W połowie 2002 r. Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej funkcjonował w składzie trzech katedr i etatowego Zakładu Operacji Powietrznych. W wydziale było zatrudnionych ogółem 31 osób kadry zawodowej, w tym 26 na etatach dydaktycznych oraz 5 na administracyjnych. Kadrę wspierało 18 pracowników cywilnych, w tym 6 zatrudnionych na etatach dydaktycznych.

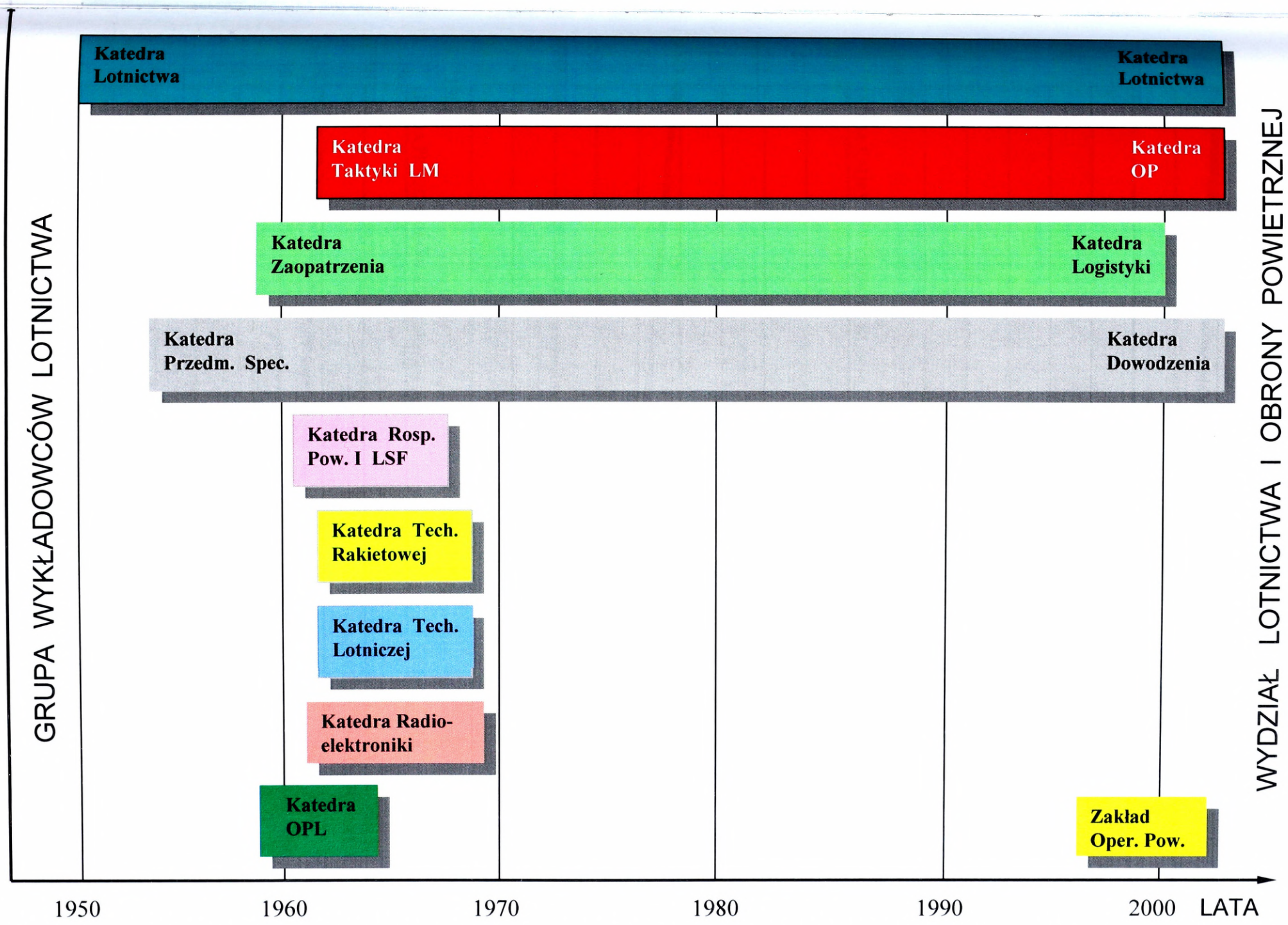
Wraz z nastaniem 2003 r. wydział wszedł w rok jubileuszu, z kolejną zmianą. W lutym 2003 r. zakończył służbę wojskową komendant-dziekan płk prof. dr hab. Wojciech Michalak, który pozostał w wydziale jako cywilny nauczyciel akademicki. Od 5 lutego 2003 r. obowiązki Komendanta-dziekana Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej przyjął płk pil. dr hab. Stanisław Zajas Z każdym rokiem powiększał się stan studentów na studiach zaocznych, a ze wzrostem liczby studiujących zwiększają się także obowiązki kadry dydaktycznej i personelu pomocniczego, zwłaszcza dziekanatu studiów zaocznych.

W skład wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej w 2003 r. wchodziły następujące komórki organizacyjne: komenda, Katedra Lotnictwa, Katedra Obrony Powietrznej, Katedra Dowodzenia Siłami Powietrznymi, Zakład Operacji Powietrznych, Wydział Szkolenia, Dziekanat Studiów Zaocznych. Ciałem doradczym i opiniującym Komendanta-Dziekana jest Rada Wydziału. Ponadto w wydziale funkcjonuje nieetatowy zespół ds. studentów, który pomaga nieetatowemu dowódcy kursów rozwiązywać problemy studentów-oficerów na studiach stacjonarnych. W katedrach powołane są nieetatowe zespoły celowe.

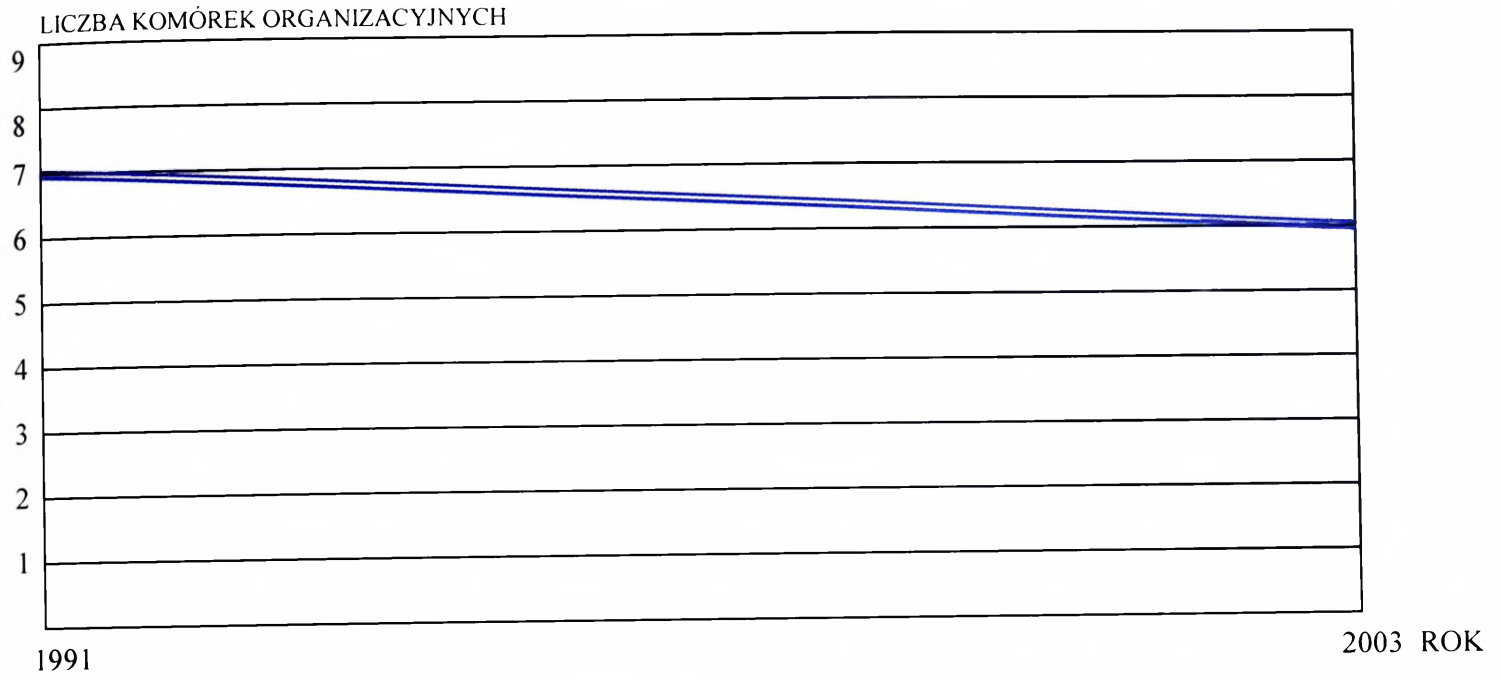
W wydziale zatrudnionych było 49 pracowników, z czego 45 w działalności budżetowej i 4 pozabudżetowej. Wśród nich 31 żołnierzy zawodowych i 18 pracowników cywilnych. Na etatach dydaktycznych zatrudnionych było 32 pracowników, na administracyjno-technicznych 13 i na gospodarczych 4.

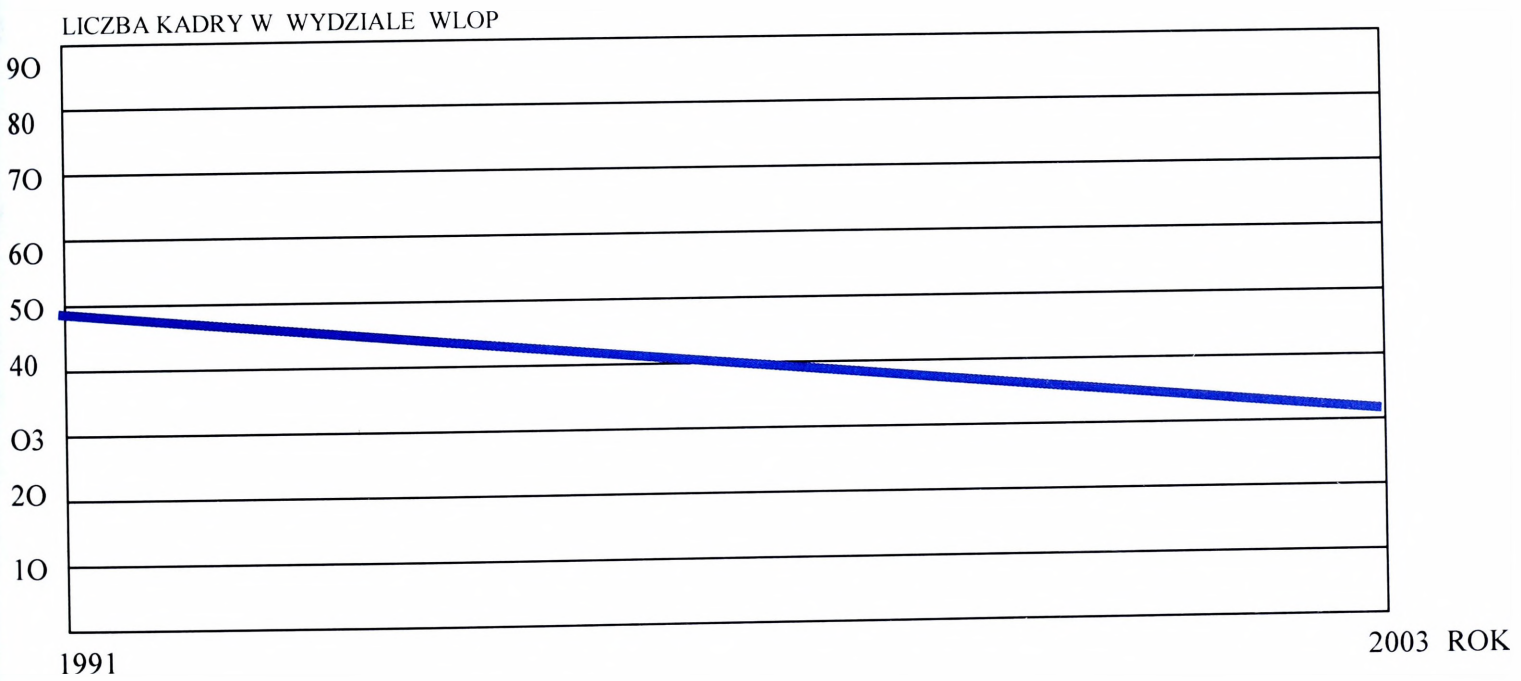
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	
LICZBA ABSOLWENTÓW	Brak	168	544	376	355		
MIEJSCE DYSLOKACJI	WARSZAWA Ul. Opaczewska 2	Rembertów Blok 22	Rembertów Blok 56	Rembertów Blok 25	Rembertów Blok 22		
LICZBA ETATÓW	2	3	6-26	26	86 – 70	70 – 63 – 58	55 – 51	47- 35	
KOMENDANT WYDZIAŁU	Płk dypl. obs. Józef Jungraw	Ppłk nawig. Z. Sokołowski	Płk dypl. Henryk Barchasz	Płk prof. nawig. Remigiusz WÓJTOWICZ	Gen. bryg. pil.prof.dr Zdzisław Żarski	Gen. bryg. pil.dr Andrzej Rybacki	Płk prof. dr hab. Jerzy Machura	Płk prof. dr hab. Eugeniusz Zabłocki	Płk prof. dr hab. Wojciech Michalak	Płk pil. dr hab. Stanisław Zajas
NAZWA WYDZIAŁU	GRUPA WYKŁADOWCÓW LOTNICTWA	KATEDRA LOTNICTWA	FAKULTE LOTNICTWA	WYDZIAŁ WL i OPL OK	ODDZIAŁ OBRONY POWIETRZNEJ KRAJU I LOTNICTWA	WYDZIAŁ WOJSK LOTNICZYCH I OPK	WYDZIAŁ WOJSK LOTNICZYCH I OP	WYDZIAŁ LOTNICTWA I OF	
1947	1950	1960	1970	1980	1990	2000	ROK		

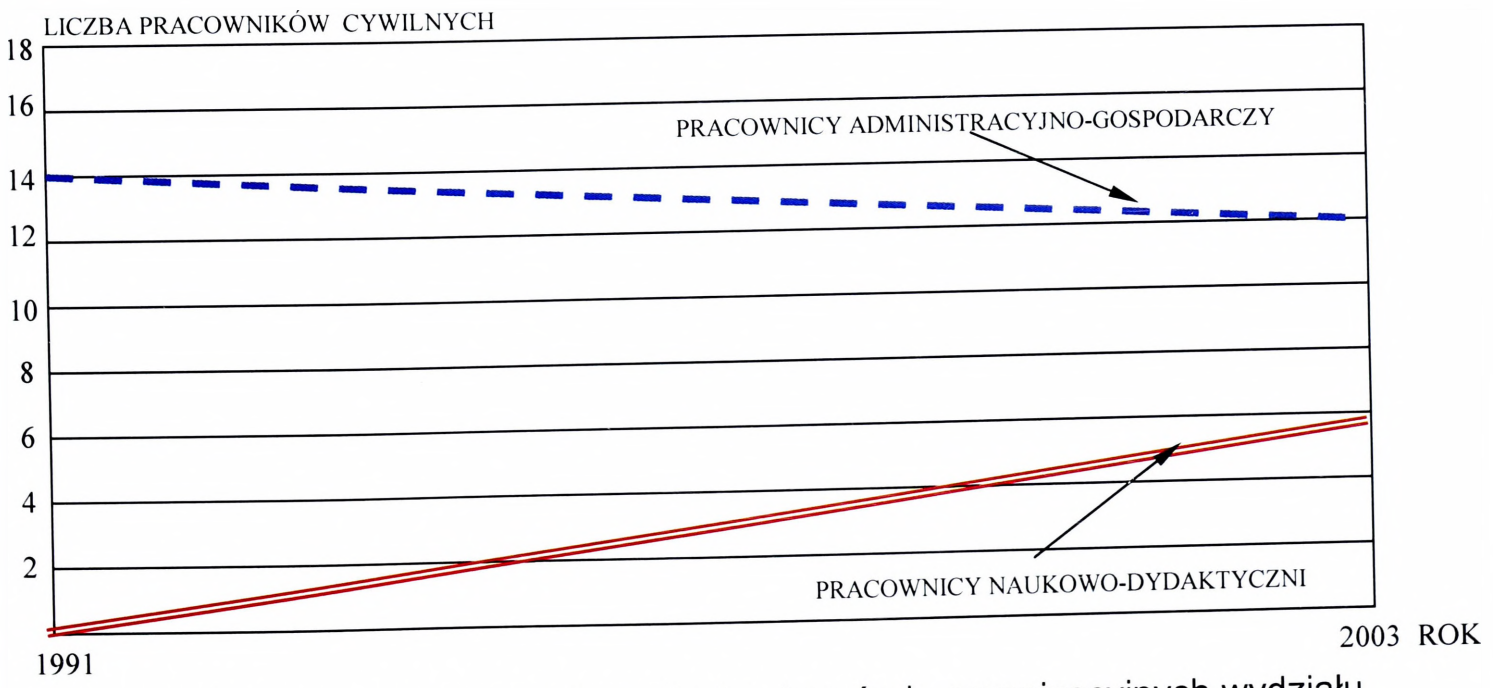
Rys. 11. Czasokresy funkcjonowania, nazwy, liczby etatów i absolwentów oraz komendantów Wydziału na przestrzeni 50. letniego okresu działalności. (źródło: opracowanie własne)

Rys. 12. Funkcjonowanie katedr kierunkowych i specjalistycznych w strukturach Wydziału w okresie lat 1950-2005
(źródło: opracowanie własne).

Rys. 13. Wykresy charakteryzujące liczbę komórek organizacyjnych wydziału WLOP (A), zatrudnionej kadry (B), oraz pracownikow cywilnych (C) w latach 1991-2003.

Skład kadry dydaktycznej tworzy 26 żołnierzy zawodowych i 6 pracowników cywilnych. Jest wśród nich 4 profesorów (pracownicy cywilni), 9 doktorów habilitowanych (7 wojskowych i 2 pracowników cywilnych), 15 doktorów (wszyscy żołnierze zawodowi) oraz 4 oficerów dyplomowanych. Sto procent kadry ukończyło, studia podyplomowe w kraju (co najmniej jedne), a dwóch dodatkowo zagraniczne. Przeważająca część (25 – przeszło 78%) zna język angielski, ponadto 6 (ponad 18%) zna dodatkowo inny język obcy.

Obchodzona uroczyście jesienią 2003 r. – 50. rocznica funkcjonowania wydziału w strukturach ASG WP i AON była doskonałą okazją do przedstawienia jego rozwoju i bogatego dorobku. Pół wieku działalności przyniosło znaczący wkład całej społeczności wydziału w proces kształcenia kadr lotnictwa i obrony powietrznej.

6.2.1. Działalność dydaktyczna

Rok akademicki 1995/1996 był przełomowym dla procesu dydaktycznego. Po wizycie delegacji wydziału w Akademii Dowodzenia Bundeswehry nawiązano ścisłą współpracę pomiędzy wydziałami Sił Powietrznych obydwu uczelni, co przełożyło się na realizację procesu dydaktycznego. Kształcenie z problematyki NATO weszło na stałe do programów. Wprowadzono niezbędną studentom problematykę z zakresu użycia sił powietrznych, dowodzenia nimi oraz zasad prowadzenia ćwiczeń. Wiadomości te stanowiły podstawę realizowanego po raz pierwszy w akademii i polskich siłach powietrznych, według procedur NATO, ćwiczenia dowódczo-sztabowego.

Poprzedzały je trzydniowe zajęcia seminaryjne, w których oprócz oficerów wydziału uczestniczyli przedstawiciele IC MON, WLOP, Wojsk Aeromobilnych i innych komórek akademii, przekazano Polakom podstawowe wiadomości o siłach powietrznych NATO. Do programów wprowadzono dodatkowe zajęcia utrwalające i rozszerzające nabyte wiadomości. Zrezygnowano z niektórych zajęć poświęconych narodowym aspektom użycia sił powietrznych. W celu skoordynowania ćwiczących zespołów i nauczenia studentów obycia z procedurami NATO wprowadzono do kształcenia dwudniowe ćwiczenie epizodyczne.

W dniach 17-21 czerwca 1996 r. kadra i studenci wydziału „przeszli chrzest" w dziedzinie realizacji ćwiczeń dowódczo-sztabowych według procedur NATO. W ćwiczeniu na temat „Połączone operacje powietrzne" brali udział studenci pierwszego i drugiego roku studiów oraz obserwatorzy z polskich sił powietrznych. W roli rozjemców – konsultantów występowali oficerowie Luftwaffe. Studenci na ogół dobrze radzili sobie z procedurami NATO i nie mieli kompleksów przed oficerami niemieckimi.

W celu lepszego przygotowania studentów pierwszego roku kierunków wojsk lotniczych i obrony powietrznej do udziału w ćwiczeniu szkieletowym, wprowadzono dwunastogodzinne zajęcia panelowe, w formie ćwiczeń seminaryjnych, dotyczące efektywności OP oraz jej pokonywania. Zajęcia prowadzono łącznie z grupami obydwu kierunków. Studenci z grupy wojsk lotniczych mieli za zadanie wypracować rozwiązania wykazujące słabości obrony powietrznej oraz metody jej pokonania. Natomiast grupy obrony powietrznej musieli tak zorganizować OP, by lotnictwo nie mogło jej pokonać. Zajęcia wyrabiały u ćwiczących zmysł taktyczny oraz uczyły „chytrości" na polu walki, a także, jakie podjąć działania, by być lepszym od „przeciwnika" i wypracować lepsze rozwiązanie sytuacji taktycznej.

Innowacją na drugim roku studiów było włączenie studentów grupy lotniczej do ćwiczenia dowódczo-sztabowego tzw. komputerowego, poświęconego działaniom operacyjnym korpusu zmechanizowanego. Grupa obrony powietrznej wzięła w nim udział dwa lata później, czyli w roku akademickim 1998/1999.

Nowym rozwiązaniem w procesie dydaktycznym było włączenie studentów do prowadzenia zajęć seminaryjnych, które wskazywano w katedrach. Wytypowani studenci musieli, po dokładnym instruktażu, przygotować wprowadzenia do zajęć, a następnie omówić z kolegami jedno lub dwa zagadnienia. Studenci przejawiali należytą inicjatywę i dobrze wywiązywali się z powierzonych im zadań, dzięki czemu taka forma weszła na stałe do procesu dydaktycznego.

Rok akademicki 1996/97 był także przełomowym dla kształcenia podyplomowego i kursowego. W styczniu, oficerowie logistyki WLOP rozpoczęli kształcenie na

siedmiomiesięcznym studium podyplomowym[91]. Od października 1996 r. swoją wiedzę pogłębiali oficerowie Wojsk Obrony Przeciwlotniczej Wojsk Lądowych[92]. Kurs był realizowany równolegle z kursem oficerów WLOP. Z kolei od stycznia zajęcia rozpoczęli słuchacze kursu oficerów stanowisk dowodzenia WLOP[93].

Celem kształcenia na podyplomowym studium operacyjno-logistycznym było przygotowanie oficerów do pracy na kierowniczych stanowiskach w pionach logistyki WLOP, sztabów związków taktycznych i operacyjnych. Na studia przyjmowano oficerów z wykształceniem drugiego stopnia, głównie WAT. W ramach 696 godzin realizowano 29 przedmiotów. W kolejnych latach rozszerzono problematykę kształcenia. Zajęcia teoretyczne wzbogacono ćwiczeniami grupowymi i dowódczo-sztabowymi. Wyjeżdżając do składnic i baz logistycznych oficerowie poznawali ich praktyczne funkcjonowanie i mogli na bieżąco pogłębiać swoją wiedzę teoretyczną. W czasie studiów przewidziano czas na opracowanie pracy studyjnej, egzaminy przedmiotowe i egzamin studyjny.

Słuchaczy włączono do wydziałowego ćwiczenia dowódczo-sztabowego, gdzie ćwiczyli jako sztab logistyki[94]. Prawidłowo rozwiązywali problemy logistycznego zabezpieczenia działań bojowych sił powietrznych według procedur NATO.

Celem kształcenia na kursie oficerów OPL było pogłębienie wiedzy z zakresu sztuki operacyjnej wojsk lądowych oraz wojsk lotniczych i obrony powietrznej, a szczególnie taktyki wojsk obrony przeciwlotniczej. Na kurs zakwalifikowano oficerów pionu dowódczo-sztabowego przewidzianych do objęcia stanowisk dowódców SD szczebla operacyjnego, szefów wydziałów szefostw OPL okręgów wojskowych i szczebla centralnego, a także starszych specjalistów w tych wydziałach. Problematykę kształcenia realizowano w ramach 12 przedmiotów, według procedur narodowych. Uczestnicząc w 30-stugodzinnych zajęciach podróży studyjnej, poświęconej roli i za-

---

[91] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program podyplomowego studium operacyjno-logistycznego oficerów Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku 1997*, Warszawa 1996.

[92] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu przeszkolenia operacyjnego Wojsk Obrony Przeciwlotniczej od roku akademickiego 1996 - 1997*, Warszawa 1996.

[93] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu przeszkolenia operacyjnego oficerów stanowisk dowodzenia Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 1996 - 1997*, Warszawa 1996.

[94] M. Fornal, *Ćwiczenie dowódczo-sztabowe szczebla (I) CAOC z udziałem sztabu logistyki*, PWLiOP 4/1998, s. 33-39.

daniom wojsk OP i OPL w systemie obrony RP, porównali swoje doświadczenia i teorię z praktyką funkcjonowania systemu obrony powietrznej. Zajęcia kończyło ćwiczenie dowódczo-sztabowe poświęcone działaniom bojowym wojsk OPL w operacji obronnej korpusu zmechanizowanego oraz kolokwium z obrony przeciwlotniczej.

Celem kursu oficerów stanowisk dowodzenia było pogłębienie wiedzy z zakresu taktyki i sztuki operacyjnej, a także doskonalenie umiejętności dowódczych i sztabowych w dowodzeniu wojskami na współczesnym polu walki oraz ujednolicenie poglądów na charakter i zasady przygotowania i prowadzenia współczesnej walki i operacji. Uczestnikami kursu byli oficerowie pionu dowódczo-sztabowego, przewidziani na stanowiska oficerów operacyjnych w związkach taktycznych, korpusach i dowództwie sił powietrznych oraz dyżurnych operacyjnych stanowisk dowodzenia korpusów i centralnego stanowiska dowodzenia sił powietrznych. W ciągu 310 godzin programowych zajęć lekcyjnych przerabiano 14 przedmiotów według procedur narodowych. Zajęcia kończyły się podróżą studyjną, ćwiczeniem dowódczo-sztabowym na temat działań bojowych KOP i KL w operacji obronnej oraz kolokwium z wybranych problemów dowodzenia i sztuki operacyjnej sił powietrznych.

Głównym priorytetem kształcenia w wydziale, w roku akademickim 1996/97, było pogłębienie wiedzy o użyciu i dowodzeniu siłami powietrznymi NATO. Na tym tle rozpatrywano problemy funkcjonowania rodzimych sił powietrznych. Priorytety te odnosiły się zarówno do kadry dydaktycznej, jak i studentów. Zakładane cele osiągnięto przy wydatnej pomocy oficerów z Hamburga. W marcu 1997 r. po raz kolejny gościli oni w wydziale, przybliżając oficerom polskich SP zasady użycia sił powietrznych NATO, planowania operacji powietrznych na szczeblu strategicznym i operacyjnym, problemy dowodzenia siłami powietrznymi na szczeblu rejonu (ICAOC), funkcjonowania połączonego stanowiska dowodzenia (ICAOC) podczas ćwiczeń i działań wojennych. Służyli także pomocą w przygotowaniu, po raz drugi, wydziałowego ćwiczenia dowódczo-sztabowego według procedur NATO.

Głównym celem jednostronnego, jednoszczeblowego wydziałowego ćwiczenia dowódczo-sztabowego na temat „Połączona operacja powietrzna" była zmiana mentalności studentów przy podejmowaniu decyzji, ponoszenia za nie odpowiedzialności, a przede wszystkim – na uczynieniu kolejnego kroku w przygotowaniu do pracy oraz

współdziałania ze zintegrowanym systemem dowodzenia NATO[95]. W latach 1996-1997 w ćwiczeniu brała udział tylko kadra dydaktyczna Wydziału SP ADB. Od 1998 r. rozszerzono delegację niemiecką o studentów i utworzono międzynarodowe zespoły, z czego jeden opracowywał wszystkie dokumenty w języku angielskim.

Zmiany, wprowadzone doraźnie, usankcjonowano w programach kształcenia na rok akademicki 1997/1998, opracowując aneksy[96]. Wydano także zmodyfikowane programy studium logistycznego[97] oraz kursów oficerów WLOP[98] i SDWLOP[99].

W programach studiów dyplomowych połączono umiejętnie treści narodowe i sojusznicze. Wprowadzono ćwiczenia seminaryjne, czyli metodę łączącą treści seminarium i ćwiczenia. Zajęciom realizowanym w terenie nadano miano ćwiczeń specjalistycznych bądź praktycznych. Do programów studiów podyplomowych i kursów taktyczno-operacyjnych włączono treści kształcenia z problematyki NATO.

Po uzyskaniu materiałów standaryzacyjnych NATO założono bibliotekę, w której gromadzono wszystkie nabytki odnoszące się do SP NATO. Dokumenty te stały się podstawą do opracowania materiałów dydaktycznych zabezpieczających kształcenie. W początkowym okresie były to tłumaczenia uzyskanych materiałów. W miarę rozwijania współpracy i zdobywania wiedzy opracowania stawały się dojrzalsze, wnosiły własne przemyślenia i wnioski. Zastosowano zasadę przydatności wydawanych materiałów do zabezpieczenia procesu dydaktycznego.

Zmieniono formułę prowadzenia podróży studyjnej i zajęć realizowanych w jednostkach wojskowych. Odstąpiono od pokazów na rzecz seminariów i konwersatoriów. Organizowanie, metodyczne przygotowanie i prowadzenie zajęć powierzono studentom. Materiały z zajęć opracowywano w formie sprawozdań. Najlepsze zaliczano studentom pierwszego roku jako prace roczne. Rozszerzono formy kształcenia o charakterze ogólnym. Główny wysiłek skoncentrowano na rozszerzeniu i pogłębie-

---

[95] M. Kozub, *Kolejny krok do NATO. Analiza ćwiczenia przeprowadzonego w Wydziale WLOP AON według standardów obowiązujących w Siłach Powietrznych NATO*, PWLiOP 9/1997, s.27-34.

[96] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Aneks do programu studiów dyplomowych kierunek dowódczo-sztabowych wojsk lotniczych,* Warszawa 1997.

[97] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program podyplomowego studium operacyjno-logistycznego oficerów logistyki WLOP od roku 1998*, Warszawa 1997.

[98] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu taktyczno-operacyjnego Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 1997 - 1998*, Warszawa 1997.

[99] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu przeszkolenia operacyjnego oficerów stanowisk dowodzenia Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 1997 - 1998*, Warszawa 1997.

niu podstaw teorii dowodzenia. Wydano podręcznik oraz sprecyzowano wymagania dotyczące wiedzy studentów z zakresu teorii zarządzania, będącej wprowadzeniem do problematyki dowodzenia. Uogólniono także problematykę innych przedmiotów. Był to wstęp do kolejnego etapu – kształcenia zintegrowanego.

Przygotowanie oficerów do pełnienia różnorodnych funkcji wymuszało dostosowanie modelu i treści kształcenia do nowych potrzeb, co nastąpiło w roku akademickim 1998/1999. Po czterdziestu pięciu latach kształcenia na różnych kierunkach wprowadzono jeden, dowódzczo-sztabowy sił powietrznych[100].

Celem studiów było opanowanie wiedzy ze sztuki wojennej, działań operacyjnych i taktycznych, zarządzania, dowodzenia i logistyki sił powietrznych oraz lotnictwa wojsk lądowych. W czasie studiów należało zapewnić wszechstronny rozwój cech osobowo-zawo-dowych oficerów, niezbędnych w spełnianiu funkcji dowódczych i sztabowych w oddziałach i związkach taktycznych sił powietrznych RP oraz w międzynarodowych sztabach szczebla taktycznego sił powietrznych NATO.

Pierwszy program studiów zintegrowanych realizowano według eksperymentalnej koncepcji siedmiogodzinnych zajęć przez trzy dni w tygodniu (wtorek, środa i czwartek) i sześciogodzinnych w poniedziałek i piątek. Taki układ tygodnia szkoleniowego pozwalał na rozszerzenie programu kształcenia o około 250 godzin, ale był dużym obciążeniem dla studentów. Eksperyment był realizowany tylko przez dwa lata i objął studentów pierwszego ciągu studiów.

Na realizacje przedsięwzięć programu przeznaczono 3252 godziny. Zajęcia poprzedzał półroczny kurs języków obcych. Główny nacisk położono na język angielski. Wygospodarowanie większej liczby godzin programowych zajęć lekcyjnych pozwoliło na wprowadzenie nowego przedmiotu – operacji pokojowych. Rozszerzony został zakres dowodzenia, taktyki, logistyki i szkolenia operacyjno-taktycznego sił powietrznych. Połączono systemy kierowania z systemami uzbrojenia, tworząc systemy kierowania i uzbrojenia. Wprowadzono zmiany mające na celu podniesienie rangi i rozszerzenie problematyki dowodzenia. Poprzedzono ją blokiem teoretycznym z zakresu

---

[100] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program studiów dyplomowych kierunek dowódczo-sztabowy sił powietrznych*, Warszawa 1998.

zarządzania i teorii przywództwa, zakończono zagadnieniami zarządzania przestrzenią powietrzną. Problematykę NATO ujęto w szerszym niż dotychczas zakresie.

W drugim semestrze opracowywano prace roczne, a w czwartym dyplomowe. Semestry kończyły się tygodniowymi sesjami semestralnymi, w trakcie których studenci zdawali kolokwia i egzaminy z przedmiotów kierunkowych, a zakończeniem studiów był egzamin dyplomowy. Przedmiotami kierunkowymi były: sztuka operacyjna, taktyka i dowodzenie SP, a także historia sztuki wojennej.

Zadbano także o podniesienie rangi seminariów, konwersatoriów i ćwiczeń seminaryjnych. Nastąpiło przewartościowanie form i metod kształcenia. Zmniejszono liczbę wykładów wprowadzając na ich miejsce metody aktywizujące.

W roku akademickim 1998/1999 wypromowano ostatnich absolwentów objętych kształceniem w grupach wojsk lotniczych i obrony powietrznej. Dążąc do ujednolicenia treści stworzono dla ostatniego roku studiów nowe programy[101]. W ramach programowych zajęć lekcyjnych realizowano 25 przedmiotów w trzech działach: operacyjno-taktycznym, humanistycznym i ogólnym. Realizowano także podyplomowe studia operacyjno-logistyczne[102] i trzy kursy taktyczno-operacyjne: oficerów WLOP, logistyki WLOP[103] i stanowisk dowodzenia[104].

Celem kursu taktyczno-operacyjnego oficerów logistyki było przygotowanie oficerów do pracy na stanowiskach logistycznych w oddziałach, związkach taktycznych oraz dowództwach korpusów i WLOP. Główny wysiłek skierowano na przekazanie zasad funkcjonowania logistyki narodowej i sojuszniczej. Uczestników kursu oficerów SD zapoznawano z podstawami bezpieczeństwa i systemu obrony państwa, organizacją NATO, systemem dowodzenia SP, doktryną powietrzną Sojuszu i prowadzeniem operacji powietrznych.

Rok akademicki 1999/2000 przyniósł kolejne zmiany w kształceniu. Polska została pełnoprawnym członkiem NATO. Wprowadzono nową problematykę, co podyk-

---

101 Archiwum Biblioteki AON, *Program studiów dyplomowych kierunek dowódczo-sztabowy wojsk lotniczych na rok akademicki 1998 – 1999; Program studiów dyplomowych na kierunek dowódczo-sztabowy wojsk obrony powietrznej na rok akademicki 1998 - 1999*, Warszawa 1998.

102 Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program podyplomowych studiów operacyjno-logistycznych oficerów logistyki Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od 1999 roku,* Warszawa 1998.

103 Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu taktyczno-operacyjnego oficerów logistyki WLOP od roku akademickiego 1998 - 1999*, Warszawa 1998.

104 Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu taktyczno-operacyjnego oficerów stanowisk dowodzenia Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej w roku akademickim 1998 - 1999*, Warszawa 1998.

towane było przyjęciem nowej koncepcji strategicznej Sojuszu i wyznaczeniem nowych zadań dla sił powietrznych. Zrezygnowano z 33 godzinnego tygodnia kształcenia, wprowadzono obok obowiązkowego (podstawowego) języka angielskiego dodatkowy język obcy. Zrezygnowano też z samokształcenia programowego[105]. Zmniejszenie o 271 godzin programowych zajęć lekcyjnych i zaplanowanie dodatkowych przedsięwzięć pociągnęło za sobą zmniejszenie liczby godzin na poszczególne przedmioty. Zmiany nastąpiły głównie kosztem działu operacyjno-taktycznego. Wprowadzenie dodatkowego języka obcego rozbudowało dział humanistyczny. Treści kształcenia nie zmieniły się. Naukę języków obcych prowadzono przez trzy semestry na podbudowie półrocznego kursu językowego.

Wypracowano nową koncepcję praktyk lotnych. W porozumieniu z dowódcą WLOP ustalono, że wszyscy studenci wezmą udział w podróży studyjnej, piloci natomiast odbędą praktyki lotne w ciągu drugiego i trzeciego semestru. Było to podyktowane troską o przybliżenie im funkcjonowania jednostek nielotniczych. Wiązało się także z faktem nadużywania przez pilotów dobrodziejstw poprzedniego rozwiązania. Wielu z nich przedłużało praktyki lotne, co odbijało się na procesie dydaktycznym.

Nastąpiły także zmiany w przygotowywaniu i realizacji ćwiczenia wydziałowego. Zrezygnowano z zajęć przygotowawczych. Ich problematykę włączono do dowodzenia i taktyki sił powietrznych. W trakcie zajęć z dowodzenia studenci opracowywali podstawowe dokumenty dowodzenia CAOC i planowali działania bojowe. Następnie doskonalili swoje umiejętności podczas ćwiczenia audytoryjnego, które przygotowywało ich do udziału w ćwiczeniu wydziałowym, a następnie akademickich.

Nowością w procesie kształcenia była obsługa medialna przedsięwzięć szkoleniowych. W czasie ćwiczenia wydziałowego przeprowadzono konferencje prasowe. Jedną z udziałem przedstawicieli prasy wojskowej, drugą wewnętrzną. Dowódcy musieli w trakcie konferencji uzasadnić swoje decyzje. Uczyło to argumentowania oraz kontaktów z mediami. Do kształcenia wprowadzono także problematykę współpracy cywilno-wojskowej i współdziałania wojsk z formacjami pozamilitarnymi.

---

[105] Biblioteka Główna AON, *Program studiów dyplomowych kierunek dowódczo-sztabowy od roku akademickiego 1999 - 2000*, Warszawa 1999.

Zakres problematyki NATO nieznacznie się zmniejszył. Przyczyną tego było ogólne zmniejszenie liczby godzin kształcenia. Jednak zakres treściowy był bogatszy. Studenci poznawali więcej informacji z problematyki koalicyjnej. Odrzucono wiadomości zbędne i nieodpowiadające założeniom procesu dydaktycznego. Pozostawiono treści spełniające kryterium uniwersalności i zapewniające pełen wgląd w problematykę funkcjonowania sił powietrznych sojuszu.

Program uzyskał miano przejściowego i stał się pomostem pomiędzy studiami dyplomowymi i magisterskimi. Zmieniono w nim proporcje pomiędzy formami i metodami kształcenia. Zmniejszono liczbę wykładów na rzecz metod aktywizujących. Zwiększono liczbę seminariów, konwersatoriów i zajęć grupowych. Studenci we własnym zakresie zgłębiali wiedzę oraz wyciągali konstruktywne wnioski.

Realizowano także kształcenie kursowe: podyplomowe studia operacyjno-logistycz-ne[106] oraz kursy taktyczno-operacyjne oficerów logistyki[107], oficerów WLOP i stanowisk dowodzenia.

Na studiach podyplomowych zmieniono formułę podróży studyjnej. Zrezygnowano z trzech wyjazdów na rzecz jednego, tygodniowego. Najgłębsze zmiany wprowadzono na kursie oficerów logistyki. Część procedur narodowych z zakresu funkcjonowania logistyki zastąpiono sojuszniczymi. Odnosiły się one głównie do funkcjonowania sztabów logistyki NATO.

Generalnym założeniem programu dla grup zintegrowanych było przedstawienie i wypracowanie założeń oraz określenie roli i miejsca polskich sił powietrznych w NATO. Program był porównywalny z programami uczelni zachodnich, a jego realizację zabezpieczała odpowiednia obudowa dydaktyczna. Znajomość przez wszystkich studentów języka angielskiego umożliwiała wykorzystanie literatury anglojęzycznej i łatwiejsze zrozumienie zagadnień użycia sił powietrznych.

Program wprowadził do procesu dydaktycznego nowe elementy. W sferze merytorycznej i metodycznej realizowany był od ogółu do szczegółu. W sferze funkcjonalnej następowało stopniowanie trudności. Bloki tematyczne rozpoczynały wykłady.

---

[106] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program podyplomowych studiów operacyjno-logistycznych od roku akademickiego 19992000*, Warszawa 1999.

[107] Archiwum Biblioteki Głównej AON, *Program kursu taktyczno-operacyjnego oficerów logistyki Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 1999 - 2000*, Warszawa 1999.

Następnie realizowano seminaria, konwersatoria, pokazy, ćwiczenia audytoryjne i epizodyczne. Uwieńczeniem kształcenia były ćwiczenia dowódczo-sztabowe.

Zmiany w treściach kształcenia spowodowały, że studenci i absolwenci zostali wyposażeni w niezbędną wiedzę. Posiedli umiejętności z zakresu dowodzenia siłami powietrznymi wydzielonymi do NATO. Potrafili z dużą swobodą zagadnienia teoretyczne wykorzystać w ćwiczeniu wydziałowym i akademickich. Rozumieli i potrafili zastosować w praktyce procedury decyzyjne, „filozofię" pracy grupowej międzynarodowego sztabu sił powietrznych oraz zasady użycia jednostek lotnictwa i obrony powietrznej na współczesnym polu walki.

Eksperyment kształcenia zintegrowanego okazał się trafnym przedsięwzięciem. Studiowanie dawało studentom wiedzę ogólną, pogłębioną podczas zajęć specjalistycznych w czterech obszarach: działań ofensywnych, defensywnych, logistyki oraz lotnictwa wojsk lądowych. Narodowe siły powietrzne przedstawiano jako koalicyjny składnik sił powietrznych sojuszu.

Utrzymano koncepcję prowadzenia seminariów i konwersatoriów w jednostkach wojskowych przez studentów. Odchodzono od pokazów na rzecz zajęć seminaryjno-konwer-satoryjnych. Eliminowanie dualizmu merytorycznego wpływało pozytywnie na aktywność studentów i wyniki przez nich uzyskiwane, gdyż mogli koncentrować się na jednolitych treściach kształcenia. Mankamentem w zakresie zintegrowania kształcenia z systemem NATO był brak oryginalnych dokumentów Sojuszu.

Uwieńczeniem tego okresu było wypracowanie założeń metodologicznych i metodycznych do nowej koncepcji kształcenia zakładającej, że absolwenci będą kończyli studia jako magistrowie. W 2000 r. opracowano program magisterskich studiów uzupełniających na kierunku lotnictwo. Tym samym rok akademicki 2000/2001 stał się kolejnym przełomowym etapem dla wydziału, który pociągnął za sobą zmiany strukturalne, etatowe i systemowe.

Myślą przewodnią studiów magisterskich była potrzeba kształcenia kadr dla sił powietrznych zgodnie z wymogami współczesności. Wymagało to między innymi dążenia do zapewnienia oficerom wykształcenia drugiego stopnia i tytułów zawodowych w pełni porównywalnych z uzyskiwanymi na uczelniach cywilnych. Celem kształcenia na uzupełniających studiach magisterskich na kierunku *Lotnictwo*, jest wszechstronne

przygotowanie kadr dowódczych i sztabowych, zdolnych efektywnie kierować organizacjami wojskowymi, podejmować różnorodne działania realizowane przez pododdziały i oddziały sił powietrznych w różnych działaniach[108]. Kształcenie realizowano w ciągu pięciu semestrów. Do programu włączono bowiem tzw. kurs zerowy, czyli nauczanie języków obcych.

Nastąpiły różnice w porównaniu z programem przejściowym, ostatnim dla studiów dyplomowych. Do programowych zajęć lekcyjnych włączono podróż studyjną oraz przedsięwzięcia studyjne, czyli wizyty w ośrodkach badawczych i zakładach pracy. Wydzielono dodatkowy czas dyspozycyjny, określając go mianem rektorskiego. Takie ustawienie programu miało na celu „rozluźnienie'' czasu studiów. Programowe zajęcia lekcyjne podzielono na trzy działy: przedmioty ogólne, podstawowe i kierunkowe. W programie znalazły się nowe przedmioty: etyka zawodowa i przedmioty fakultatywne. Część problematyki realizowano pod inną nazwą. Sztuka operacyjna wojsk lądowych i taktyka ogólna występują jako działania operacyjna i taktyczne wojsk lądowych. Doktryny powietrzne to również rozszerzona problematyka sztuki operacyjnej sił powietrznych. Z taktyki sił powietrznych wyodrębniono taktykę wojsk lotniczych i obrony powietrznej, co było podyktowane względami praktycznymi. Wiadomo, która katedra odpowiada za realizację przedmiotu i jego rozliczenie. Systemy kierowania i uzbrojenia zastąpiono systemami wspomagania sił powietrznych. Z dowodzenia wyodrębniono problematykę organizacji i zarządzania oraz ćwiczenia dowódczo-sztabowe, które stały się ćwiczebną praktyką dowodzenia. Przedsięwzięcia w wojskach i instytucjach są realizowane jako praktyka funkcjonowania sił powietrznych. W programie zmniejszono liczbę ćwiczeń do 12. Zmieniły się także proporcje w formach i metodach kształcenia.

Każdy semestr kończyła sesja egzaminacyjna, studia egzamin magisterski połączony z obroną opracowanej przez studenta pracy magisterskiej. Absolwenci otrzymują tytuł magistra lotnictwa. Dotychczasowy termin „oficer dyplomowany" został zarezerwowany dla absolwentów podyplomowych studiów operacyjno-strategicznych.

---

[108] *Program magisterskich studiów uzupełniających kierunek Lotnictwo od roku akademickiego 2000* - 2001, Warszawa 2000.

W roku akademickim 2000/2001 przeprowadzono ostatni kurs taktyczno-operacyjny i podyplomowe studia operacyjno-logistyczne dla oficerów pionu logistyki. Dla studiów podyplomowych stworzono nowy program[109]. Uwzględniając udział oficerów w ćwiczeniu wydziałowym wprowadzono do niego operacje pokojowe i obsługę multimedialną przedsięwzięć szkoleniowych. Chcąc, by prace studyjne były lepiej przygotowane dodano seminaria studyjne, w trakcie których wypracowywano ich formułę. Innowacyjność programu polegała także na wprowadzeniu czterdziestogodzinnego bloku z problematyki menagerskiej. W czasie tych zajęć oficerów przygotowywano do funkcjonowania w warunkach gospodarki wolnorynkowej.

Kursy oficerów OPL[110], SD[111] i WLOP[112] przeprowadzono w następnym roku akademickim. Treści kształcenia nie odbiegały od omawianych poprzednio. Na uwagę zasługuje dostosowanie programu dla oficerów SD do zmian zachodzących w siłach powietrznych. Oficerów zapoznawano z przeznaczeniem Centrum Operacji Powietrznych, przebiegiem kontroli taktycznej, czyli Tacevalem, oraz współpracą cywilno-wojskową, czyli CIMIC. Także programy podróży studyjnych na obydwu kursach zastały zmodyfikowane.

Kurs operacyjno-taktyczny oficerów WLOP realizowano według nowego programu kształcenia[113]. Wprowadzono do niego nowe przedmioty: public relations, współpracę cywilno-wojskową (CIMIC) i działania połączone. Celem kształcenia na kursie było przygotowanie oficerów do pracy na stanowiskach operacyjnych w dowództwach ZT i ZOT oraz DWLOP.

Okres ten obejmuje także zakończenie kształcenia na studiach dyplomowych, realizowanych według programu z 1999 roku.

Wydział wystąpił z inicjatywą wsparcia procesu dostosowywania się do nowych warunków prawnych, gospodarczych i militarnych spowodowanych wejściem do Unii Europejskiej poprzez kształcenie wojskowych i cywilnych kadr lotniczych,

---

[109] *Program podyplomowych studiów operacyjno-logistycznych oficerów logistyki Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 2000 - 2001*, Warszawa 2000

[110] *Program kursu taktyczno-operacyjnego oficerów Wojsk Obrony Przeciwlotniczej od roku akademickiego 1998 - 1999*, Warszawa 1999.

[111] *Program kursu taktyczno-operacyjnego oficerów stanowisk dowodzenia Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej*, Warszawa 2000.

[112] *Program kursu taktyczno-operacyjnego oficerów Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej*, Warszawa 2000.

[113] *Program kursu taktyczno-operacyjnego oficerów Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej od roku akademickiego 2001 - 2002*, Warszawa 2001.

pracowników instytucji i organizacji zarządzających oraz usługowych przedsiębiorstw lotniczych.

Mając przyzwolenie na realizację studiów magisterskich na kierunku lotnictwo[114] wystąpiono do Senatu Akademii z prośbą o rozszerzenie oferty edukacyjnej. Decyzja była pozytywna, uruchomiono studia zaoczne na kierunku *Lotnictwo*:

- - jednolite pięcioletnie studia w specjalności zarządzanie organizacjami lotniczymi;
- - jednolite pięcioletnie studia w specjalności zarządzanie ruchem lotniczym;
- - uzupełniające dwuletnie studia w specjalności zarządzanie organizacjami lotniczymi;
- - uzupełniające dwuletnie studia w specjalności zarządzanie ruchem lotniczym;
- - podyplomowe studium zarządzania lotnictwem.

Celem kształcenia na studiach magisterskich w specjalności zarządzanie organizacjami lotniczymi jest przygotowanie absolwentów posiadających gruntowną i wszechstronną wiedzę w zakresie teorii zarządzania organizacjami lotniczymi oraz umiejętności jej twórczego, praktycznego stosowania[115].

Kształcenie na studiach o specjalności zarządzanie ruchem lotniczym ma na celu przygotowanie absolwentów posiadających gruntowną i wszechstronną wiedzę w zakresie teorii zarządzania ruchem lotniczym oraz umiejętności jej twórczego, praktycznego stosowania[116].

Celem kształcenia na podyplomowym studium zarządzania lotnictwem jest propagowanie racjonalnych i innowacyjnych postaw wobec problemów bezpieczeństwa i obronności państwa, a także rozwinięcie i pogłębienie wiedzy o komercyjnym i militarnym wykorzystaniu zasobów powietrznych państwa oraz ruchu lotniczym. Kształtowanie umiejętności rozwiązywania problemów zarządzania ruchem lotniczym

---

[114] *Uchwała Senatu Akademii Obrony Narodowej nr 2 z dnia 28 marca 2001r. W sprawie uruchomienia zaocznych studiów magisterskich i podyplomowych na kierunku lotnictwo.*

[115] *Program zaocznych jednolitych studiów magisterskich na kierunku lotnictwo w specjalności zarządzanie organizacjami lotniczymi od roku akademickiego 2001 – 2002; Program zaocznych uzupełniających studiów magisterskich na kierunku lotnictwo w specjalności zarządzanie organizacjami lotniczymi od roku akademickiego 2001 - 2002,* Warszawa 2001.

[116] *Program zaocznych jednolitych studiów magisterskich na kierunku lotnictwo w specjalności zarządzanie ruchem lotniczym od roku akademickiego 2001 – 2002; Program zaocznych uzupełniających studiów magisterskich na kierunku lotnictwo w specjalności zarządzanie ruchem lotniczym od roku akademickiego 2001-2002,* Warszawa 2001.

oraz cywilnymi i wojskowymi organizacjami lotniczymi[117]. Studia trwają dwa semestry i obejmują 270 godzin zajęć programowych, podczas których realizowane są zajęcia z 7 przedmiotów w dwóch grupach: podstawowe i kierunkowe. Studenci opracowują pracę studyjną, której bronią podczas egzaminu końcowego.

Studia jednolite trwają dziesięć semestrów. Program obejmuje 3266 godzin. Po zdaniu egzaminu magisterskiego i obronie pracy kwalifikacyjnej student uzyskuje tytuł zawodowy magistra. Studia uzupełniające drugiego stopnia trwają cztery semestry. Program obejmuje 1322 godziny. Absolwenci, po zdaniu egzaminu magisterskiego i obronie pracy kwalifikacyjnej, uzyskują tytuł zawodowy magistra.

Przedmioty podzielono na grupy: ogólnych, podstawowych, kierunkowych i specjalistycznych. W pierwszych trzech grupach studenci obydwu specjalności realizują te same przedmioty, w tej sami liczbie godzin. Grupa przedmiotów specjalistycznych została zróżnicowana.

Kształcenie na jednolitych studiach jest ukierunkowane na środowisko cywilne. Treści wojskowe zajmują w programach kształcenia tylko około 7%. Jest to niezbędne minimum wiedzy dla przyszłych managerów lotnictwa. W przyszłości będą oni musieli współpracować z przedstawicielami i komórkami lotnictwa wojskowego. Treści wojskowe naświetlają ogólne zasady funkcjonowania sił zbrojnych, kierowania nimi oraz zasady funkcjonowania lotnictwa sił powietrznych w społeczności lotniczej.

Studia uzupełniające są przeznaczone dla absolwentów wyższych szkół wojskowych oraz uczelni cywilnych, którzy posiadają, co najmniej dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia (inżynierskich lub licencjackich). Studia kończą się egzaminem magisterskim i obroną pracy kwalifikacyjnej. Absolwent po pomyślnie zdanym egzaminie i obronie pracy otrzymuje tytuł magistra lotnictwa.

Rok akademicki 2000/2001 zapoczątkował nowe podejście do systemu kształcenia kadr dla sił powietrznych. Utworzenie studiów magisterskich, programy do ich realizacji oraz założone treści kształcenia przyczyniły się do tego, że absolwenci zdobędą wykształcenie w pełni odpowiadające cywilnemu. Uzyskany przez nich tytuł magistra będzie więc honorowany w środowisku cywilnym.

---

[117] *Program zaocznego podyplomowego studium zarządzania lotnictwem od roku akademickiego 2001 - 2002,* Warszawa 2002.

Problemem, być może decydującym o losach wydziału jest ciągłe zmniejszanie się liczby oficerów kwalifikowanych na studia. Ograniczenia restrukturyzacyjne w wojskach oraz decyzja o nadawaniu absolwentom szkół oficerskich tytułu magistra[118] mogą pośrednio wpłynąć na zmniejszenie stanu osobowego wydziału. Struktury łatwo zlikwidować, trudniej się je odbudowuje. Wprowadzona od 01. 07. 2004 r. Ustawa o służbie wojskowej[119] przeobraża system przygotowania kadr, oparty na doskonaleniu kursowym[120], co także spowoduje przeobrażenia w strukturach i sposobie przygotowania kadr.

W wydziale zainaugurowano kształcenie kursowe organizując, na zapotrzebowanie WLOP - w grudniu 2003 r., kurs dowódców baz lotniczych, który ukończyło 11 oficerów.

W okresie tym studia z wyróżnieniem ukończyli: w 1996 r. – mjr Mariusz Fornal, w 1997 r. – kpt. pil. Stefan Rutkowski, w 1999 r. – kpt. pil. Dariusz Kostrzewa, w 2000 r. – kpt. pil. Zbigniew Zawada, kpt. pil. Bartłomiej Gazdowski, kpt. pil. Piotr Krawczyk, w 2001 r. – kpt pil. Jacek Łazarczyk, w 2002 r. kpt. Robert Kucharski, w 2003 r. – kpt. pil. Robert Weissgerber, w 2004 r. – kpt. Tadeusz Zieliński.

Piętnastoletni okres funkcjonowania w AON wykazał, że wydział potrafił przystosować się do przemian zachodzących w kraju, a tym samym i w siłach powietrznych. Oficerowie stworzyli teoretyczne podstawy użycia sił powietrznych w okresie tzw. samodzielności polityczno-militarnej. Tworzyli także fundamenty integracji Sił Powietrznych Polski i NATO. Osiągnięto interoperacyjność dydaktyczną z zachodnimi uczelniami wojskowymi. Programy kształcenia były ciągle modyfikowane. Wprowadzano do nich coraz więcej problematyki NATO. Kształcenie kadr dla lotnictwa cywilnego było trafnym posunięciem. Wydział, będąc uznanym ośrodkiem kształtowania myśli teoretycznej z zakresu użycia sił powietrznych staje się klamrą spinającą środowisko lotnicze w Polsce. Być może zaowocuje to w przyszłości wypracowaniem jednolitych, spójnych dla lotnictwa cywilnego i wojskowego zasad funkcjonowania w przestrzeni powietrznej.

---

[118] *Decyzja nr 105/MON z dnia 22 kwietnia 2002 r. w sprawie reorganizacji szkolnictwa wojskowego.*
[119] *Ustawa z dnia 11września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych.*
[120] *Decyzja nr 276/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 września 2004 r. w sprawie Systemu doskonalenia zawodowego kadry w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.*

Tworząc podstawy teoretyczne użycia SP i modyfikując programy kształcenia opracowano szereg materiałów dydaktycznych do zabezpieczenia procesu kształcenia. Kadra wydziału opracowała i wydała około 250 podręczników, skryptów oraz innych materiałów dydaktycznych. W celu zabezpieczenia procesu kształcenia opracowano także ponad 150 ćwiczeń od sprowadzających, przez grupowe do dowódczo-sztabowych. W okresie piętnastu lat studia ukończyło 330 absolwentów.

Utworzenie odpowiedniej bazy, kształcenie sprawdzonych kadr, tworzenie nowoczesnych programów i ich obudowy stało się możliwe dzięki zaangażowaniu wszystkich pracowników, którzy byli odpowiednio stymulowani przez kolejnych komendantów i ich zastępców. Wzajemne zaufanie, współpraca i wspólny wysiłek przyniosły oczekiwane efekty, które znalazły swoje odzwierciedlenie w wynikach kształcenia, opiniach o absolwentach i ich działalności w dowództwach, sztabach, stanowiskach dowodzenia i jednostkach SP w kraju, jak i zagranicą.

6.2.2. Działalność naukowo-badawcza

W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych minionego wieku i pierwszych latach nowego wieku, działalność badawcza Wydziału Wojsk Lotniczych i OP, a od lipca 2001 roku Wydziału Lotnictwa i OP, koncentrowała się na sztuce wojennej SP – strategii i działaniach operacyjnych SP oraz taktyce lotnictwa i sił OP. W nowych uwarunkowaniach polityczno-militarnych przewartościowaniu uległy ewentualne zagrożenia, a system OP musiał być gruntownie przebudowany. Należało udzielić odpowiedzi na wiele ważnych pytań, przede wszystkim o znaczeniu ustawowo-legislacyjnym, prawnym, kompetencyjnym, strukturalnym i funkcjonalnym. Odpowiedzi nie były proste i jednoznaczne. Musiały być poparte badaniami, uwzględniającymi konteksty nie tylko wewnętrzne (państwowe), ale także międzynarodowe (sojusznicze). Wśród szczególnie ważnych problemów naukowych, które stały się hasłami – zadaniami badawczymi, a jednocześnie przedmiotem badań, należy wymienić: system bezpieczeństwa RP, strategia SP RP, narodowe i sojusznicze aspekty kształtu i użycia SP, operacyjne użycie lotnictwa i sił OP, system dowodzenia SP, system OP i kierunki jego rozwoju w aspekcie zmieniającej się sytuacji zewnętrznej, przygotowa-

nie i prowadzenie OP w działaniach wojennych i pozawojennych, system informatycznego wspomagania kierowania OP, zarządzanie przestrzenią powietrzną w czasie kryzysu i wojny oraz szeroko pojęta logistyka SP.

Z punktu widzenia powstałych w omawianym okresie rozwoju akademii, a w niej pionu lotnictwa uwarunkowań, można umownie wyróżnić dwa etapy: pierwszy to druga część okresu przygotowania Polski do integracji z NATO, lata1996-1999 i drugi to okres członkostwa Polski w NATO, od 12 marca 1999 roku, trwający po dzień dzisiejszy.

W październiku 1996 roku prezydent USA Bill Clinton po raz pierwszy ogłasza rok 1999 jako rok przyjęcia do NATO pierwszych nowych członków z Europu Środkowowschodniej. W lipcu 1997 roku na szczycie NATO w Madrycie pierwsza grupa kandydatów, w tym Polska, otrzymała zaproszenie do negocjacji akcesyjnych i zostaje włączona do procesu planowania obronnego sojuszu. Zadaniami priorytetowymi w tzw. „celach sił zbrojnych", a odnoszących się do polskich SP były między innymi:
- na pierwszy dzień członkostwa – zrealizowanie podstawowego etapu włączenia polskiej obrony powietrznej do zintegrowanego systemu OP NATO, a w ramach przyspieszonego wejścia do NATO – zdolność prowadzenia nadzoru powietrznego przez polskie siły OP oraz osiągnięcie zdolności do przyjęcia na polskim terytorium sił wzmocnienia sojuszu w wypadku kryzysu. Chodziło o możliwość zapewnienia przez Polskę wsparcia państwa-gospodarza na rzecz sił wzmocnienia sojuszu [121]. 12 marca 1999 roku Polska zostaje przyjęta do NATO. Uzyskanie członkostwa w NATO automatycznie nie zakończyło okresu integrowania się systemu obronnego, w tym polskich SP i jej OP z systemem sojuszniczym. Ten, może długi wywód ma pokazać jak sukcesywnie zmieniała się sytuacja, jak narastały obowiązki, nowe powinności, zadania i problemy, w tym naukowe, które wymagały podjęcia i rozwiązania przez m.in. przez wydział, dla potrzeb własnych i jako zlecanych przez MON, SG WP i Dowództwo WLOP.

Zasadniczą formą przygotowania pracowników naukowych wydziału do rozwijania działalności badawczej był stały cykl wykładów i seminariów z udziałem oficerów niemieckich i angielskich. W zajęciach koncentrowano się na doktrynie SP

[121] R. Mroziewicz, *Długofalowy proces*, PZ nr 7(110) luty 1999.

NATO, zasadach, systemach i procedurach dowodzenia i logistyki w SP NATO, a także metodyce szkolenia operacyjno-taktycznego. Należy podkreślić, że ewolucyjne, ale i dynamiczne zmiany w działalności naukowej wynikały nie tylko z potrzeb integracji z NATO, lecz w równym stopniu z konieczności nadążania za rozwojem teorii SP. Wykorzystywano w tym celu wiedzę i programy Uniwersytetu Sił Powietrznych USA, Akademii Dowodzenia Bundeswehry oraz innych uczelni. Pojawiły się nowe tematy badawcze, które w poprzednich latach nie występowały, a to np. teoria przywództwa, misje pokojowe, zarządzanie przestrzenią powietrzną, problematyka wojen i doktryn powietrznych.

Okres przygotowania do integracji z NATO charakteryzuje dalszy wzmożony wysiłek naukowo-badawczy. Problemom współczesnej teorii SP i kierunkom integracji z SP NATO poświęcono większość sympozjów i konferencji naukowych organizowanych przez wydział w latach 1996-1999. Ważne znaczenie dla przygotowania pracowników naukowych wydziału miały wizyty zagraniczne w uczelniach wojskowych państw NATO. W tym okresie pracownicy wydziału uczestniczyli w ponad czterdziestu różnego typu krótkotrwałych przedsięwzięciach naukowych za granicą. Były to głównie konferencje i sympozja naukowe, wizyty w uczelniach i sztabach wojskowych, ale także i uczestnictwo w ćwiczeniach dowódczo-sztabowych.

Wysiłek badawczy i popularyzatorski wydziału okresu integracji z NATO dotyczył ewolucji i dalszego rozwoju teorii i doktryny użycia SP RP, ich integracji i dostosowania do SP NATO, rozwoju teorii OP i użycia w niej rodzajów wojsk SP, zarządzania przestrzenią powietrzną, teorii dowodzenia i procedur dowodzenia SP według poglądów NATO, teorii działań logistycznych SP i kierowania logistyką w SP. Badania miały niejednokrotnie charakter dogłębny i prowadzone były przez zespoły, a niektóre z zadań realizowano w postaci etapów przez parę lat. Część opracowań realizowano na zapotrzebowanie zewnętrzne. Tematy badawcze, jakie podejmowano w pracach naukowych wydziału w omawianym okresie obrazują poniższe przykłady: z teorii sztuki wojennej SP: *Dostosowanie OP RP do standardów NATO* (B. Zdrodowski, 1995-1996), *Siły powietrzne w systemie obronnym państwa* (E. Zabłocki, 1996), *Siły powietrzne NATO* (E. Zabłocki, 1997), *Zarządzanie przestrzenią powietrzną w czasie kryzysu i wojny* (E. Zabłocki + zespół, opracowanie dla MON, 1997-1999), *Model*

walki SP (B. Zdrodowski + zespół, program badawczy KBN, 1996-1998), *Operacyjne użycie lotnictwa* (S. Zajas, 1999), *Polskie SP w NATO* (W. Michalak, opracowanie dla MON, 1999), z teorii dowodzenia SP: *Dowodzenie SP według procedur NATO* i *Dowodzenie przez cele SP RP* (E. Zabłocki, W. Michalak, W. Świątnicki, 1996), *Wspomaganie dowodzenia wojskami SP* (B. Zdrodowski, 1996-1997), *Dowodzenie SP* (W. Michalak, dla SG WP i WLOP, 1998-1998), *Dowodzenie lotnictwem SP* (S. Zajas, 1998-1999), z teorii logistyki SP: *Logistyka SP. Podstawy teorii działań logistycznych w SP* (R. Mańkowski + zespół, 1996), *Kierowanie zabezpieczeniem logistycznym SP według procedur NATO* (W. Drążczyk, 1997); Logistyka SP. Cz. I, II i III (R. Mańkowski, J. Filar, M. Fornal, 1996-1997). Liczbowo wysiłek publicystyczny wydziału w zakresie opracowań naukowych okresu integracji z NATO obrazuje tabela 6 [122].

W początkowym okresie integracji z NATO wydział spełniał szczególną rolę wobec dowództwa i sztabów jednostek WLOP. Był głównym źródłem informacji o siłach powietrznych sojuszu oraz swoistym centrum edukacyjnym. Dowódcy i oficerowie sztabu z WLOP uczestniczyli w organizowanych przez wydział wykładach, seminariach i ćwiczeniach dowódczo-sztabowych, prowadzonych zgodnie z procedurami dowodzenia i metodyką szkolenia SP NATO oraz w licznych sympozjach naukowych poświęconych sztuce wojennej, dowodzeniu i logistyce polskich SP.

Tabela 6

Publikacje naukowe i naukowo-dydaktyczne pionu lotnictwa akademii, w latach 1996-1999 – zestawienie liczbowe

Rok / Zakres	1996	1997	1998	1999	Razem
Sztuka wojenna SP	26	23	15	23	87
Dowodzenie SP	12	11	7	16	46
Logistyka SP	8	9	5	5	27
Inne opracowania dotyczące SP	11	14	14	12	51
Publikacje naukowe i popularno-naukowe	37	34	30	35	136
OGÓŁEM	94	91	71	91	347

Źródło: Opracowanie własne

[122] Wybrano z: *Plan prac naukowo-badawczych na lata dziewięćdziesiąte. AON 1994, 1995 oraz Plan zadaniowo-finansowy działalności naukowej. AON 1996, 1997, 1998, 1999*

Można przyjąć, że w momencie przystąpienia Polski do NATO wydział miał pełne rozeznanie i był przygotowany do uprawiania teorii użycia lotnictwa i sił OP obowiązującej i lansowanej w NATO. Znane były i wdrożone procedury dowodzenia i zasady logistyki sojuszu. Program studiów był porównywalny z programami podobnych uczelni państw NATO, co zapewniało dalszą szeroką międzynarodową współpracę naukową.

Przystąpienie Polski do NATO stanowiło dla wydziału wielkie wyzwanie. Chodziło o to, aby sprostać wysokim wymaganiom stawianym państwu członkowskiemu, tak by w razie potrzeby polskie SP były w stanie współdziałać z SP innych państw sojuszu. Wymagania te przekładały się na normy, procedury, standardy wynikające z teorii i praktyki SP NATO, które Polska na siebie przyjęła, a które należało poznać i wdrożyć w wydziale zarówno w pracach badawczych jak i w dydaktyce. Do tego doszła jeszcze potrzeba określenia miejsca i roli wydziału w układzie sojuszniczym tak, aby wnosić koncepcyjny wkład w funkcjonowanie całej organizacji w zakresie lotnictwa i obrony powietrznej.

Ambicje wydziału nie kończyły się na spełnieniu minimalnych wymogów czy podstawowych kryteriów. Wydział podejmował wyzwania i zobowiązania w pogłębianiu integracji i dostosowaniu potencjału polskich SP do standardów NATO, do osiągania interoperacyjności zapewniającej skuteczne funkcjonowanie w strukturach wielonarodowych. Podejmowano takie działania badawcze jak modernizacja polskich SP i polskiej OP, zwiększenie możliwości lotnictwa (samolot wielozadaniowy), zwiększanie możliwości rozpoznania radioelektronicznego, wprowadzenie zintegrowanego z NATO cywilno-wojskowego systemu zarządzania przestrzenią powietrzną, przystosowanie infrastruktury do przyjęcia powietrznego wsparcia sił sojuszniczych i inne, aby umożliwić nie tylko skuteczne włączenie w zintegrowany system współpracy militarnej, ale zapewnić polskim SP odpowiednią do ich potencjału i kreatywności pozycję w NATO.

Data wstąpienia Polski do NATO była dla wydziału momentem symbolicznym i uroczystym. Nie spowodowała jednak rewolucyjnych zmian w zasadniczych kierunkach działalności naukowej. W dalszym ciągu najważniejszym zadaniem pozostało rozwijanie nowoczesnej teorii sił powietrznych oraz badania zmierzające do pełnej

integracji z NATO. Istotnym udogodnieniem stał się rosnący systematycznie, chociaż ciągle niewystarczający, dostęp do materiałów źródłowych, szczególnie oryginalnych dokumentów standaryzacyjnych NATO.

W opracowaniach naukowych wydziału uwypukla się, że polskie SP powinny wnieść do NATO między innymi zdolność realizacji wszelkich zadań pokojowych i wojennych przez wydzielone siły lotnictwa i OP, nowoczesną infrastrukturę na obszarze kraju, która umożliwi przyjęcie wzmocnienia sojuszniczych SP, interoperacyjne organa dowodzenia mogące sprawować dowodzenie jednostkami SP NATO, zarówno podczas realizacji zadań wynikających z misji pokojowych i humanitarnych, jak i wojennych. Toczone były dyskusje nad kształtem sojuszu i koniecznością opracowania nowej polskiej doktryny obronnej, w tym doktryny polskich SP.

Aby sprostać celom przystąpienia Polski do NATO oraz wzajemnym oczekiwaniom Polski i sojuszu, co do wkładu we wspólną obronę, w opracowaniach naukowych i publikacjach popularno-naukowych wskazywano, że polskie SP powinny posiadać silną i manewrową OP opierającą się na mobilnych siłach rakietowych i systemach rozpoznania przestrzeni powietrznej, że lotnictwo taktyczne powinno być zdolne zarówno do uderzeń strategicznych, jak też do walki o przewagę w powietrzu oraz wsparcia wojsk lądowych i marynarki wojennej, a ponad to do wykonywania samodzielnych zadań w ramach połączonych operacji powietrznych, zaś sieć lotniskowa i jej infrastruktura powinny zabezpieczać pokojowe szkolenie lotnicze i gotowość przyęcia wzmocnienia wydzielonego przez Sojusz w przypadku kryzysu lub wojny. Na podstawie analizy potencjału polskich SP i porównania ich możliwości bojowych z możliwościami SP innych państw NATO wskazywano, że sytuacja jest dla nas niekorzystna. Że głębokie różnice techniczne uniemożliwiają działania interoperacyjne podczas realizacji wielu wspólnych zadań z SP innych państw. *Wyposażenie polskiego lotnictwa wojskowego w nowoczesne samoloty i śmigłowce oraz zbudowanie nowoczesnego systemu OP jest wymogiem naszego bezpieczeństwa, a zarazem podstawowym testem wiarygodności wobec sojuszników. Nasze siły zbrojne nie mają zwyciężać w wojnach starego typu, lecz sprostać nowym wyzwaniom* – wypowiedź Komendanta

– Dziekana Wydziału płk. prof. dra hab. Wojciecha Michalaka z czerwca 2000 roku jest tu tego pełnym dowodem [123].

Dla pełniejszego zobrazowania przedstawionych wyżej charakteru i tematyki opracowań naukowych niech posłużą następujące przykłady tematów prac naukowych: [124] z teorii sztuki wojennej SP: *Doktryna Sił Powietrznych. Próba zarysu* (W. Michalak 1999-2002), *Zarządzanie przestrzenią powietrzną w czasie kryzysu i wojny* (E. Zabłocki + zespół, opracowanie dla MON, 1999), *Polskie Siły Powietrzne w NATO* (W. Michalak, opracowanie dla MON, 1999-2000), *Doktryna użycia SP RP w warunkach innych niż wojna* (B. Zdrodowski,1999), *Lotnictwo SZ RP w operacjach połączonych NATO* (S. Zajas, 1999), *Integracja OP RP z NATO* (B. Zdrodowski,1999-2001), *Sposób wdrożenia niezbędnych zmian w doktrynie OP RP na drodze integracji z NATO* (B. Zdrodowski, 2001-2002); z dowodzenia SP: *Dowodzenie SP RP w okresie integracji z NATO* (S. Antczak + zespół, 1999-2000), *Gry decyzyjne w teorii i praktyce dowodzenia* (J. Kozioł, 2000), *Informacje w obronie powietrznej* (Z. Maślak, 2001), *Informacja w dowodzeniu siłami powietrznymi* (S. Antczak, 2002); z logistyki SP: *Logistyka SP w warunkach osiągania integracji z NATO* (R. Mańkowski, 1999), *Kierowanie zabezpieczeniem logistycznym w działaniach sojuszniczych* (W. Drążczyk, 2000), Zasady logistyki SP RP w działaniach wielonarodowych sił NATO (R. Mańkowski, 2001); *Logistyka SP RP (W. Drążczyk, 2001);* inne opracowania dotyczące SP: *Szkolenie operacyjno-taktyczne SP NATO* (M. Marciniak, 2002), *Zarządzanie zasobami ludzkimi w SP* (S. Sirko, 2001), *Współpraca cywilno-wojskowa w SP RP* (M. Cieślarczyk, 2002).

W omawianym okresie działalności pionu lotnictwa w akademii wykonano ponad 200 opracowań naukowych w zakresie sztuki wojennej SP. Liczbę tę należy powiększyć o prawie 110 opracowań dotyczących dowodzenia SP i prawie 60 dotyczących logistyki SP, a które, choć mieszczą się w problematyce sztuki wojennej, tu zostały celowo wyodrębnione, aby podkreślić rolę i znaczenie dowodzenia i zabezpieczenia logistycznego SP, szczególnie w nowym układzie koalicyjnym.

---

[123] W. Michalak, *Powietrzna tarcza,* PZ nr 27(182), czerwiec 2000.
[124] Wybrano z: *Plan zadaniowo-finansowy działalności naukowej. AON 1999, 2000, 2001.*

Twórczy wysiłek publicystyczny pracowników wydziału w zakresie opracowań naukowych w okresie dotychczasowej przynależności do NATO obrazuje tabela 7[125].

Tabela 7.

Publikacje naukowe i naukowo-dydaktyczne pionu lotnictwa w latach 2000-2004 – zestawienie liczbowe

Rok Zakres	2000	2001	2002	2003	2004	Razem
Sztuka wojenna SP	35	30	13	14	23	115
Dowodzenie SP	22	16	8	7	9	62
Logistyka SP	11	10	3	2	2	28
Inne opracowania dotyczące SP	9	8	6	5	3	31
Publikacje naukowe i popularno-naukowe	34	82	48	24	36	224
OGÓŁEM	111	146	78	52	73	460

Źródło: Opracowanie własne

Ponadto, opracowano ponad 80 prac o innej, bardzo zróżnicowanej tematyce dotyczącej SP. Łącznie stanowi to prawie 450 monografii, rozpraw, studiów operacyjnych i taktycznych oraz innych opracowań naukowych należących do obszaru badawczego teoria sił powietrznych. Niektóre z nich, np.: *Polskie Siły Powietrzne w NATO, Doktryna Sił Powietrznych RP, Dominacja w przestrzeni powietrznej, Zarys użycia lotnictwa wojskowego, Dowodzenie siłami powietrznymi, Zarządzanie przestrzenią powietrzną w czasie kryzysu i wojny, Logistyka Sił Powietrznych RP*, miały znaczenie nie tylko dla wydziału czy akademii, ale wychodziły poza uczelnię, stawały się resortowymi. Inne służyły doskonaleniu systemu kształcenia w wydziale oraz rozwiązywaniu problemów zawodowych i społeczno-wychowawczych nurtujących środowisko wojskowe np.: *Ćwiczenia w procesie kształcenia studentów w Wydziale WLOP, Zarządzanie zasobami ludzkimi w SP, Współpraca cywilno-wojskowa w SP RP*. Pracownicy naukowi wydziału angażowani byli również w akademickich opraco-

[125] Sporządzono na podstawie: *Plan zadaniowo-finansowy działalności naukowej. AON 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 oraz Ocena parametryczna Wydziału Lotnictwa i OP za okres 2000-2004 rok*

waniach naukowych (pozawydziałowych). Wśród tych ostatnich na uwagę zasługują m.in. opracowania poświęcone ćwiczeniom taktycznym i operacyjnym w procesie szkolenia wojsk, systemowi doskonalenia zawodowego kadr dowódczo-sztabowych SZ RP oraz modelu działalności społeczno-wychowawczej w SZ.

Wydział, oprócz uprawiania teorii sztuki wojennej i dowodzenia SP był także liczącą się jednostką myśli ekonomicznej, uwzględniającej zwłaszcza jej aspekty logistyczne dotyczące SP. W tym zakresie powstawały prace badawcze o dużym znaczeniu wojskowym, szczególnie dla SP, ale także bardzo ważnych z punktu widzenia ogólnej myśli ekonomicznej. Spośród prawie 60 prac badawczych z tego zakresu wystarczy wymienić chociażby takie, jak: *Logistyka SP, Kierowanie działalnością logistyczną SP, Komputerowe wspomaganie logistycznych procesów decyzyjnych w SP RP, Dostosowanie transportu logistycznego SP RP do ustaleń i potrzeb NATO,* czy *Baza lotnicza w procesach logistycznych lotnictwa*, które potwierdzają postawioną tezę.

O wartościach prowadzonych badań naukowych przez wydział świadczą prace zewnętrzne, wykonywane na zlecenie różnych instytucji. Najwięcej tego rodzaju prac zrealizowano w latach 1996-1999, a ich zleceniodawcą były MON, SG WP i Dowództwo WLOP (SP). Problematyka wynikała głównie z potrzeb SZ i wojsk oraz integracji z NATO. Zajmowano się węzłowymi problemami i zagadnieniami dotyczącymi systemu OP w nowych uwarunkowaniach polityczno-militarnych, koncepcji operacji powietrznych, systemu kierowania obroną powietrzną, a także całego pakietu zadań wynikających z integracji Polski, jej SZ, a w tym SP ze strukturami NATO. W niektórych latach realizowano jednocześnie po kilka tematów.

Innym przejawem wysokiej renomy naukowej wydziału jest zlecanie jego pracownikom naukowym prac-projektów badawczych, tzw. „grantów", przez Komitet Badań Naukowych. Pracownicy naukowi wydziału prowadzili projekty własne, promotorskie i zamawiane, niejednokrotnie po kilka jednocześnie. Zrealizowano kilkanaście różnych projektów badawczych, aktualnie kontynuowane są dwa projekty celowe o tematyce przydatnej SP.

W badaniach naukowych na najbliższe lata zarysowano dwa główne obszary tematyczne. Pierwszy prowadzony we współpracy z dowództwem SP z zakresu nor-

malizacji w celu wypracowania norm obronnych dla polskich SP zgodnych ze standardami NATO. Drugi dotyczy pogłębiania i rozwijania teorii SP, w szczególności teorii wojen i doktryn powietrznych, zarządzania i dowodzenia zasobami powietrznymi, użycia sił powietrznych w operacjach innych niż wojna.

Myśl wojskowa materializuje się w postaci różnego rodzaju publikacji – prac naukowych, wydawnictw książkowych, artykułów naukowych i popularnonaukowych, a także ekspertyz, recenzji i innych. Największe znaczenie przypisuje się opracowaniom naukowym i wydawnictwom książkowym. W opracowaniach naukowych wydział ma duże osiągnięcia i to zarówno w zakresie liczby opracowań, jak i ich treści merytorycznej. Podobnie w zakresie publikacji - artykułach naukowych, popularnonaukowych i popularnych oraz wszelkiego rodzaju recenzji opracowań naukowych i promocyjnych. Trochę mniej korzystnie wydział prezentuje się w zakresie wydawnictw książkowych, niestety nie posiada tu wielkich osiągnięć. Reasumując, naszym zdaniem można postawić tezę, że dorobek wydziału w kreowaniu i krzewieniu myśli wojskowej jest znaczący. Uważamy, że przedstawionym opracowaniem tezę tę wystarczająco uzasadniliśmy.

Liczącym się forum upowszechniania teorii SP były wszelkiego rodzaju publikacje w naukowych, popularno-naukowych i popularnych wydawnictwach, periodykach i czasopismach, zarówno wojskowych jak i cywilnych, krajowych i zagranicznych. Tu prezentowano najnowsze osiągnięcia badawcze. Dla wydziału szczególnymi tytułami są Zeszyty Naukowe AON, Przegląd Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej, poprzednio Biuletyn a obecnie Zeszyty Naukowe WSOSP, Myśl Wojskowa oraz Wojskowy Przegląd Techniczny i Logistyczny.

Po 1996 roku, w związku z zasadniczą zmianą sytuacji geopolitycznej Polski i wynikającą z niej potrzebą dostosowania systemu OP do nowych wyzwań wynikających z integracji i następnie przynależności do NATO, wymienione wydawnictwa odgrywały istotną rolę w kształtowaniu nowej koncepcji bezpieczeństwa powietrznego państwa oraz określenia w nim miejsca i roli SP jako całości oraz rodzajów wojsk w szczególności. Łamy wydawnictw stanowiły dogodną płaszczyznę wymiany poglądów w kwestii dostosowania naszych rodzimych koncepcji OP, rozwiązań organizacyjnych i edukacyjnych, do warunków istniejących w NATO. Niejednokrotnie, szcze-

gólnie w początkowym okresie poznawania NATO jako sojuszu obronnego, wydawnictwa te były pierwszymi jaskółkami, przynoszącymi wiadomości o zasadach użycia, taktyce i działaniach operacyjnych SP i stosowanych procedurach w NATO. To przecież pracownicy naukowi wydziału jako pierwsi znaleźli się w uczelniach, dowództwach, sztabach i jednostkach wojskowych państw należących do NATO. To oni jako pierwsi pozyskiwali informacje, na które czekali służący w polskich SP. To oni pozyskane wiadomości materializowali w kształceniu studentów oraz, właśnie poprzez publikacje, rozpowszechniali je wśród oficerów dowództw i sztabów w terenie. Wymienione wydawnictwa docierające do dowództw i sztabów SP, ich związków taktycznych i oddziałów, informowały o najnowszych rozwiązaniach i tendencjach pojawiających się w organizacji i prowadzeniu walki, w dowodzeniu i szkoleniu, przyczyniając się tym samym do unowocześniania i usprawniania tych dziedzin działalności wojskowej. Publikacje spełniały i spełniają istotną rolę w rozwoju naukowym i promowaniu osiągnięć badawczych propagatorów nauk wojskowych, a dla kolejnych generacji adeptów tych nauk są często miejscem pisarskiego debiutu oraz doskonalenia sprawności warsztatowej i publicystycznej. Dlatego wydział tak dużą rolę przypisuje publikacjom. Liczbę publikacji pracowników wydziału w wybranych czasopismach, w latach 1996-2004 obrazuje tabela 8 [126]:

Liczba publikacji pracowników wydziału kształtowała się średnio rocznie na poziomie pięćdziesięciu. Rok 2000 i 2001 ze względu na liczbę opublikowanych artykułów można uznać za przełomowe, opublikowano ich odpowiednio ponad 70 i ponad 80. Jeżeli chodzi o problematykę, to najwięcej publikacji dotyczyło zagadnień sztuki operacyjnej i taktyki (łącznie około 70 artykułów), dowodzenia i zarządzania (około 20), szeroko rozumianej logistyki SP (ponad 50). Bardzo dużą wagę przywiązywano do podejmowania i popularyzowania zagadnień związanych z integracją polskich SP i polskiej OP z SP i OP NATO (około 40 publikacji).

Ważną płaszczyzną popularyzacji wyników badań prowadzonych w Wydziale oraz wymiany poglądów z zakresu teorii SP stanowiły konferencje oraz sympozja i seminaria naukowe. Miały one różnorodny wymiar i zasięg – od katedralnych i wy-

[126] Opracowano na podstawie: *Ocena parametryczna Wydziału Wojsk Lotniczych i OP AON za lata 1995-1996; 1997-2000 i Ocena parametryczna Wydziału Lotnictwa i OP AON za lata 2001-2004.*

działowych po akademickie i ogólnokrajowe, a nawet ponad krajowe (na przykład wspólne z Akademią Dowodzenia Bundeswehry). Średnio rocznie prowadzono 6-7 tych przedsięwzięć. Jak wynika z tematyki podejmowano problemy ważkie zarówno dla polskich SP, jak i dla systemu obronnego w ogóle. Często uczestniczyli w nich przedstawiciele dowództwa SP, ich jednostek oraz Sztabu Generalnego WP. W niektórych uczestniczyli przedstawiciele wojskowych akademii Niemiec, Słowacji i Czech. Na szczególną uwagę zasługują sympozja, na których podejmowano problemy interoperacyjności, zasad użycia lotnictwa i sił OP oraz dowodzenia nimi. Dyskusje dotyczące tych kwestii służyły doskonaleniu sztuki wojennej polskich SP, opracowań naukowych podejmowanych przez pracowników wydziału i treści kształcenia w wydziale. Niektóre z nich służyły pomocą w opracowaniu prac promocyjnych, doktorskich i habilitacyjnych, nauczycieli akademickich wydziału.

Tabela 8.

Publikacje pracowników wydziału w latach 1996-2004 – zestawienie liczbowe

Rok / Wydawnictwo	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Razem
Zeszyty Naukowe AON	7	1	6	11	8	9	22	3	6	73
Przegląd Wojsk Lotniczych i OP	27	20	18	20	17	26	12	4	14	158
Biuletyn/Zeszyty Naukowe WSOSP	2		1	1	3	2	1			10
Myśl Wojskowa		1	3	2	4	3	6	4	6	29
Wojskowy Przegl. Techn. i Log.	3	5	2		3	1				14
Nowa Technika Wojskowa		13	11	7	14	17				62
Lotnictwo Wojskowe			6	10	15	17	3	1	3	55
Przegląd Wojsk Lądowych			1		5	5		8	4	23
Inne		8	1		4	2	4	4	3	26
OGÓŁEM	39	48	49	51	73	82	48	24	36	450

Źródło: Opracowanie własne

Uwaga: w wydawnictwach „inne" mieszczą się: Przegląd Konstrukcji Lotniczych, Biuletyn ITWL, Biuletyn WAT, Zeszyty WITU, Logistyka a Jakość, Biuletyn CSR i Podlaskie Zeszyty Pedagogiczne oraz Sbornik – wydawnictwo AW Brno.

Materiały z konferencji i sympozjów naukowych zawierające referaty i przedstawiające tematykę dyskusji prezentowane były w Zeszytach Naukowych AON oraz specjalnych wydawnictwach akademickich lub wydziałowych. Stanowią one bogactwo treści, która znajduje zastosowanie w opracowaniach naukowych i dydaktycznych, pracach promocyjnych, a także wykorzystywana jest w dydaktyce np. do zajęć seminaryjnych.

Podkreślić należy, że kształtowanie i rozwijanie myśli naukowej jest możliwe tylko w jednostce organizacyjnej, która dysponuje odpowiednią liczbą samodzielnych pracowników naukowych – profesorów i doktorów habilitowanych oraz realizuje poprawną politykę w zakresie rozwoju kadr naukowych. Wydział zasadniczo nie może pozyskiwać odpowiednich naukowców z zewnątrz z powodu braku takowych, a tylko kształcić i promować kadry naukowe we własnym zakresie. Potencjał naukowy wydziału w omawianym okresie przedstawia zestawienie w tabeli 9.

Tabela 9.

Liczba samodzielnych pracowników naukowych zatrudnionych w wydziale w latach 1996-2005

Tytuł/ stopień naukowy	Rok									
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
profesor	4	3	3	3	4	4	4	4	4	3
dr habilitowany	4	5	5	5	4	4	7	8	6	7
Razem	8	8	8	8	8	8	11	12	10	10

Źródło: Opracowanie własne

Na przestrzeni lat następowała fluktuacja potencjału naukowego w wydziale. Liczba samodzielnych pracowników naukowych ma olbrzymi wpływ na status naukowy i dydaktyczny wydziału. Jako zjawisko naturalne należy uznać odchodzenie z powodu osiągnięcia wieku emerytalnego lub też ze względu na stan zdrowia. Ale odchodzili również pracownicy do innych instytucji wojskowych lub poza wojsko rezygnując z dalszej służby wojskowej, na własną prośbę, na przykład przy wystąpieniu dużego zapotrzebowania na kadry z tytułem naukowym w sektorze szkolnictwa niepublicznego. Przyrost kadr naukowych, osiągany w wyniku ich kształcenia nie zawsze

równoważy tzw. ubytki naturalne i odpływ do instytucji zewnętrznych. Pojawiły się nawet zagrożenia utrzymania uprawnień przez Radę Wydziału do nadawania stopnia naukowego doktora. Największe zagrożenia wystąpiły w latach 1997-2000. Dzięki różnym zabiegom organizacyjnym oraz zatrudnianiu na stanowiska profesorów zwyczajnych i nadzwyczajnych byłych żołnierzy zawodowych - emerytów wojskowych pracujących uprzednio w wydziale, a także w wyniku zintensyfikowania podwyższania kwalifikacji naukowych przez pracowników wydziału, proces ten udało się zatrzymać i zachować status naukowy. Diametralną poprawę tej sytuacji obserwujemy od 2002 roku. Należy tu podkreślić, że sytuacja, o której mowa może się znowu pojawić, zwłaszcza, gdy służbę wojskową kończyć będą naukowcy odchodzący ze względu na tzw. obligatoryjny (fakultatywny) wiek oraz w wyniku tzw. etatyzacji i zmian strukturalnych w akademii.

Charakterystyczną cechą struktury kadry dydaktyczno-naukowej jest jej nasycenie nauczycielami akademickimi ze stopniem naukowym doktora. Pracownicy Wydziału uzyskują stopień doktora przede wszystkim w trybie indywidualnym, nie przerywając wykonywania obowiązków nauczyciela akademickiego. Na przestrzeni ostatnich lat liczba pracujących oficerów w Wydziale, z stopniem naukowym doktora, wynosiła: w 1999 r. –20, w 2000 r. -25, w 2001 r. –24, w 2002 r. – 16, w 2003 r. – 15, w 2004 r. – 16. Na dzień 30.04.2005 r. w wydziale pracowało 16 doktorów nauk wojskowych. Na stanowiskach asystentów i starszych wykładowców pracowało 7 oficerów, z tego 2 miało wszczęty przewód doktorski.

W latach 1996-2005 (do 30.04.2005 r.) wydział wypromował 96 doktorów, nadając stopień naukowy doktora, w dyscyplinie (dziedzinie) nauki wojskowe, w różnych specjalnościach[127]. Średnio rocznie promowano prawie 11 doktorów, a średni czas trwania przewodu doktorskiego wynosił dwa lata i pięć miesięcy.

Dla wydziału kształcenie i promowanie kadr naukowych nie zamykało się tylko do własnych potrzeb. Wydział przygotowywał również kadry naukowe na potrzeby SZ

---

[127] *Rada Wydziału WL i OP AON od roku 1996 nadawała stopnie naukowe doktora w specjalnościach: sztuka operacyjna, taktyka, dowodzenie, zabezpieczenie bojowe i logistyczne, dydaktyka wojskowa. Regulamin Rady Wydziału z dnia 17.12.1996. Od roku 1999 w specjalnościach: sztuka operacyjna, taktyka, dowodzenie, logistyka, szkolenie operacyjno-taktyczne. Regulamin Rady Wydziału z 23.11.1999. W dniu 17.10.2000 roku, uchwałą Rady Wydziału specjalność dowodzenie zastąpiono specjalnością zarządzanie i dowodzenie. Od 18.11.2003 roku w specjalnościach: bezpieczeństwo powietrzne, lotnictwo, obrona powietrzna i siły powietrzne. Regulamin Rady Wydziału uchwalony 18.11.2003 r.*

RP, a głównie SP, w tym dla szkół i ośrodków szkolenia. Wśród wypromowanych w tym okresie doktorów było: 30 z pośród pracowników AON, przede wszystkim nauczycieli akademickich wydziału (19) i doktorantów studiów doktoranckich w akademii przydzielonych do wydziału (11), 27 z dowództwa i jednostek SP, 28 ze szkolnictwa, w tym WAT (5), szkoły lotniczej (19) i byłej szkoły radiotechnicznej (4) oraz 11 z innych instytucji wojskowych i cywilnych, w tym MON i SG WP.

Tematyka rozpraw doktorskich pokrywała się głównie z zainteresowaniami (profesją) i potrzebami, a nawet możliwościami badawczymi doktorantów. Z zasady, rozprawy doktorskie były integralną częścią działalności naukowo-badawczej i zawodowej osoby ubiegającej się o stopień naukowy doktora, a tematyka rozpraw doktorskich, obok tematów zawierających aspekty poznawcze, obejmowała tematy mające walory praktycznej przydatności.

Na dzień 30.04.2005 r. wydział prowadzi 31 kandydatów do uzyskania stopnia naukowego doktora (mających wszczęty przewód doktorski), z tego 26 opracowuje rozprawy doktorskie w trybie indywidualnym, a 5 jest uczestnikami zaocznych studiów doktoranckich w akademii.

W omawianym okresie czterech pracowników wydziału uzyskało stopień doktora habilitowanego nauk wojskowych: ppłk nawig. dr hab. inż. Piotr Makowski, płk dr hab. inż. Ryszard Kuriata, płk dr hab. inż. Ryszard Szpyra i płk dr hab. inż. Andrzej Glen. Doceniając znaczenie podnoszenia kwalifikacji naukowych przez nauczycieli raz w miesiącu prowadzone są w wydziale seminaria habilitacyjne z udziałem doświadczonych samodzielnych pracowników naukowych wydziału oraz zapraszanych z innych uczelni.

Wykaz pracowników, którzy pracując w pionie lotnictwa uzyskali stopień naukowy doktora habilitowanego i tytuł naukowy profesora obrazuje tabela 10

Tabela 10

Oficerowie pionu lotnictwa posiadający tytuł naukowy i stopień naukowy doktora habilitowanego

Lp.	Nazwisko i imię	Rok uzyskania	
		stopnia naukowego doktora habilitowanego	tytułu naukowego profesora zwyczajnego
1.	Pokruszyński Witold	1976	1984
2.	Kukuła Zygmunt	1978	
3.	Smoter Józef	1978	
4.	Kulczyki Roman	1979	1986
5.	Machura Jerzy	1980	1982
6.	Żarski Zdzisław		1982
7.	Chamera Mieczysław	1981	1989
8.	Świątnicki Wacław	1982	1985
9.	Lachiewicz Jan	1982	
10.	Grzęda Zdzisław	1983	
11.	Antczak Stefan	1986	1992
12.	Zabłocki Eugeniusz	1986	1990
13.	Michalak Wojciech	1989	1999
14.	Mańkowski Romuald	1990	1997
15.	Groszek Zbigniew	1995	
16.	Zajas Stanisław	1998	
17.	Makowski Piotr	2001	
18.	Karpowicz Janusz	2001	
19.	Kuriata Ryszard	2001	
20.	Drążczyk Wojciech	2002	
21.	Szpyra Ryszard	2002	
22.	Glen Andrzej	2003	

7. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA AKADEMII OBRONY NARODOWEJ W LATACH 1990-2005

Akademia Obrony Narodowej zgodnie z zadaniami edukacyjnymi i naukowymi określonymi w Statucie[128], spełniała w siłach zbrojnych RP funkcję podstawowej jednostki badawczej w zakresie opracowań rozwiązań teoretycznych i modelowych. Odnoszą się one do założeń doktrynalnych i regulaminowych w kontekście potrzeb sił zbrojnych, koncepcji systemu obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz prognozowania ewentualnych zagrożeń systemu bezpieczeństwa.

Obszary badań naukowych realizowanych w wydziałach, instytutach i centrach kształcenia wynikają z treści *Instrukcji o kierowaniu pracami naukowo-badawczymi i studyjnymi w resorcie obrony narodowej*[129]. Należą do nich:

1. Polityka obronna i bezpieczeństwo państwa.
2. Międzynarodowa polityka bezpieczeństwa z uwzględnieniem NATO, UE i ONZ.
3. Współpraca cywilno-wojskowa.
4. Funkcjonowanie systemu obronnego państwa w różnych stanach gotowości obronnej.
5. Ekonomika bezpieczeństwa i obrony.
6. Obrona cywilna.
7. Integracja w ramach międzynarodowych struktur bezpieczeństwa.
8. Historia wojen i wojskowości.
9. Operacje militarne i niemilitarne oraz operacje pokojowe.
10. Doktryny rodzajów sił zbrojnych.
11. Obrona terytorialna.
12. Przygotowanie dowództw i sztabów do prowadzenia operacji wojskowych.
13. Zabezpieczenie logistyczne wojsk.
14. Zasady użycia jednostek SZ RP w sytuacjach nadzwyczajnych.

---

[128] Zob. *Statut Akademii Obrony Narodowej*, wyd. AON, Warszawa 2004, s. 5-7, 11-12, 17, 21-25, 28-30.
[129] Dziennik Urzędowy MON nr 8 z dn. 29.06.2001, poz. 79.

Prace mające szczególne znaczenie w działalności naukowej AON[130] mieszczą się w wyżej przedstawionych obszarach badań. Wykaz kierowników prac naukowo-badawczych, realizowanych w minionym 15-leciu, Czytelnik znajdzie w tabeli 1. Uwidoczniony jest tam czas ich realizacji.

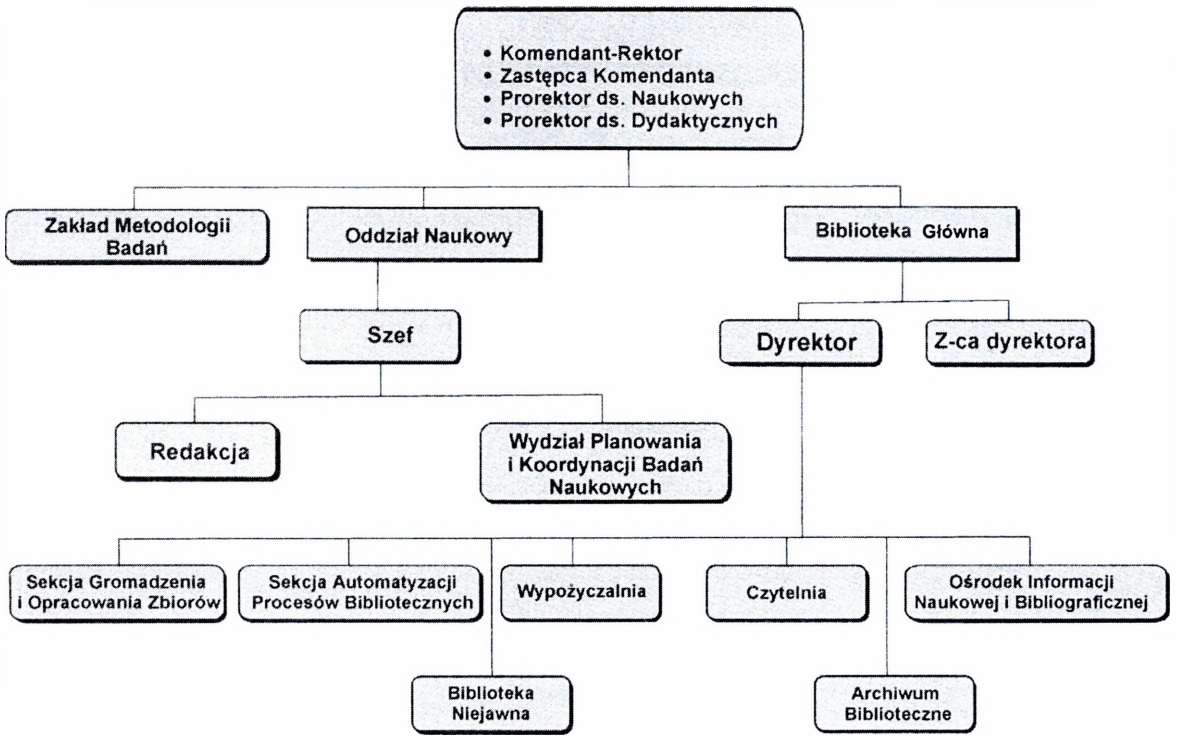
Istotną rolę w omawianej działalności, odegrało podnoszenie kwalifikacji naukowych nauczycieli akademickich w postaci obronionych rozpraw habilitacyjnych i doktorskich. Wykaz najbardziej wartościowych z nich, przedstawiono w tabeli 2.

Często inspiracją do dalszych badań, jednocześnie pogłębiania ich treści, były konferencje i sympozja naukowe, w których uczestniczyli pracownicy dydaktyczno-naukowi AON oraz innych uczelni wojskowych i cywilnych, przedstawiciele: Ministerstwa Obrony Narodowej, Sztabu Generalnego WP, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Ministerstwa Nauki i Informatyzacji oraz Paktu Północnoatlantyckiego. W konferencjach naukowych uczestniczyli także oficerowie jednostek wojskowych, którzy jako praktycy wymieniali poglądy z nauczycielami akademickimi. Tematyka omawianych konferencji i sympozjów naukowych w sposób chronologiczny przedstawiona jest w wykazie nr 1.

Działalność naukowo-badawcza kierowana jest przez komendanta-rektora AON. Bezpośrednio wspiera go w tym zakresie prorektor ds. naukowych. Organem organizującym tę pracę jest Oddział Naukowy. Całość struktury funkcjonalnej jednostek AON organizujących i wspierających działalność naukowo-badawczą przedstawia się następująco:

---

[130] Tytuły tych prac Czytelnik znajdzie w *Planach zadaniowo-finansowych działalności naukowej* wydanych w AON w latach 1990-2005. Znaczna część informacji w tym zakresie mieści się także w pracy zespołu autorów: M. Krauze, A. Kazaniecki, E. Pomykała, A. Laszczkowski, *Działalność naukowa AON w latach 1990-2002*, wyd. AON 2003, s. 62-331. Są tam przedstawione teksty komentujące działalność naukową w poszczególnych latach, od momentu powstania AON do 2002 roku. Znalazły się one, po częściowej modyfikacji, w niniejszej publikacji. Kolejne opisy działalności naukowej w AON, oparto na dalej przedstawionych źródłach.

W 1990 roku zakończono realizację zadań określonych w planie prac naukowo-badawczych Akademii Sztabu Generalnego na lata 1986-1990". Jednocześnie, stosownie do zadań powstałej Akademii Obrony Narodowej, zaplanowano działalność naukowo-badawczą na kolejne lata[131]. W zmieniających się wówczas warunkach politycznych, społecznych, ekonomicznych oraz militarnych, pracownicy uczelni rozpoczynali lub kontynuowali prace badawcze poświęcone systemowi obronnemu państwa i zasadniczym kierunkom rozwoju sił zbrojnych. Badano potencjał obrony państwa w aspekcie założeń polityczno-militarnych oraz prowadzone w tym czasie w Wojsku Polskim procesy restrukturyzacyjne.

Godna poparcia i upowszechnienia była działalność realizowana w ramach tzw. usług obcych. Akademia podjęła się odpłatnego opracowania dwóch tematów – na zlecenie Centralnego Urzędu Planowania i Wojskowego Instytutu Techniki Inżynieryjnej. Znaczne osiągnięcia miało Centrum Informatyki w dziedzinie zastosowań użytkowych komputerowej mapy terenu. Niektóre rozwiązania wykorzystały takie instytucje, jak: Krajowy Ośrodek Analizy Skażeń, Poczta Polska, Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej. Wymierne korzyści, które były wynikiem rynkowego podejścia naszych informatyków do działalności naukowo-badawczej, finansowo wzbogaci-

[131] Zadania AON w roku akademickim 1991-1992. Wystąpienie komendanta AON w dniu 24 IX 1991, wyd. AON, Warszawa 1991, s. 19

ły Akademię Obrony Narodowej i umożliwiły zakupienie – za kwotę blisko 250 mln złotych – unikalnego sprzętu komputerowego, kserokopiarki i sprzętu VIDEO.[132]

Z uwagi na potrzeby obronne rozwiązywano szczegółowe problemy badawcze związane z modelowaniem symulacji walki zbrojnej oraz zasady wykorzystywania sił i środków na potrzeby obrony oraz osłony terytorium kraju. Odzwierciedla to tematyka badawcza ujęta w *Planie prac naukowo-badawczych na lata dziewięćdziesiąte (wyd. AON 1991).*[133]

Efektami rozwiązań badawczych były przede wszystkim opracowania koncepcyjne z zakresu: systemu obronnego RP oraz prognozy (krótko i długoterminowe) zagrożeń systemu bezpieczeństwa; prowadzenia działań obronnych w sposób manewrowy w odniesieniu do perspektywicznych struktur i możliwości bojowych sił zbrojnych; struktury funkcjonalnej i systemu dowodzenia WLiOP; analizy zagrożeń, procesów rozbrojeniowych i systemów bezpieczeństwa; metodologii oceny efektywności obronnej współczesnych środków walki; modelu symulacji walki zbrojnej (przy użyciu techniki komputerowej) na potrzeby obronne państwa, potrzeby badawcze i prognostyczne; metod oceny skuteczności PRS na szczeblu taktycznym z wykorzystaniem techniki komputerowej oraz zasad i sposobów organizacji remontu sprzętu pancerno-samochodowego w działaniach bojowych.

Opracowano także wnioski i uogólnienia z przebiegu wojny w Zatoce Perskiej, mając na uwadze rozwój teorii i praktyki sztuki wojennej.

W 1991 roku problematyka badawcza dotyczyła głównie tematów związanych z prognozowaniem rozwoju sytuacji militarnej w Europie pod kątem bezpieczeństwa RP. Ponadto rozwiązywano także problemy związane z doskonaleniem systemu obronnego RP, strategii i sztuki operacyjnej w systemie obronnym; koncepcji użycia sił zbrojnych w działaniach obronnych na terytorium kraju; zmianami organizacyjnymi w siłach zbrojnych; zastosowaniem techniki komputerowej w dowodzeniu wojskami; założeniami obrony cywilnej i regionalnej RP oraz koncepcją jej działania

---

[132] Tamże, s. 21.

[133] Tego typu plany były realizowane do 1991 roku. Następnie powstały: *Plan zadaniowo-finansowy działalności naukowej (2000-2003)*, wyd. AON 2000 oraz po korekcie wyd. AON 2001; *Plan zadaniowo-finansowy działalności naukowej (2001-2004)*, wyd. AON 2002; po kolejnej korekcie powstał *Plan zadaniowo-finansowy działalności naukowej (2003-2005*), wyd. AON 2003.

w okresie pokoju i wojny; kierunkami doskonalenia wychowania w siłach zbrojnych; systemach wykrywania skażeń na terytorium kraju.[134]

Wysiłek badawczy pracowników uczelni został praktyczne wykorzystany, m.in. na potrzeby Kancelarii Prezydenta RP, Biura Bezpieczeństwa Narodowego, Sejmowej Komisji Obrony i Bezpieczeństwa Narodowego, Ministerstwa Obrony Narodowej, Sztabu Generalnego WP, okręgów wojskowych i rodzajach sił zbrojnych, Instytutu Lotnictwa w Warszawie oraz Fabryki Śmigłowców w Świdniku. Opracowano prognozę rozwoju sytuacji militarnej w Europie oraz koncepcję systemu obrony RP; koncepcję wpływu narodowej doktryny wojennej na praktyczne użycie sił zbrojnych; krótko i długoterminowe prognozy zagrożeń systemu bezpieczeństwa RP – w tym głównie zagrożenia militarnego; koncepcje „Strategicznego programu rządowego zaspokojenia zapotrzebowania na sprzęt bojowy lotnictwa wojskowego i OP"; potrzeby sprzętu polskiego lotnictwa wojskowego i obrony powietrznej w latach 1991-2015.

Ogółem w 1991 roku w AON opublikowano 150 prac jawnych dotyczących wymienionej tematyki badawczej.

Problematyka badawcza w 1992 roku skupiała się na poszukiwaniu rozwiązań dotyczących: prognozy rozwoju sytuacji militarnej w Europie w najbliższych latach w aspekcie bezpieczeństwa RP; koncepcji strategicznego użycia sił zbrojnych w działaniach obronnych na terytorium kraju; kierunków doskonalenia systemu obronnego RP. W odpowiedzi na oczekiwania rodzajów wojsk w Wydziale Wojsk Lądowych oraz Wydziale Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej rozpatrywano zagadnienia dotyczące koncepcji użycia sił zbrojnych w działaniach obronnych na terytorium kraju. W analizowanym okresie uwzględniono także problematykę dotyczącą doskonalenia wychowania w siłach zbrojnych.

Przedsięwzięcia naukowe podejmowane w 1993 r. – podobnie jak w latach poprzednich – miały na celu tworzenie, pogłębianie i upowszechnianie wiedzy wojskowej służącej umacnianiu obronności państwa. W obrębie badań podstawowych problematyka badań dotyczyła: obronności państwa i doktryn wojennych, strategii wojennej, sztuki operacyjnej, taktyki rodzajów sił zbrojnych, dowodzenia wojskami, zabezpieczenia bojowego i logistycznego, organizacji, mobilizacji, obrony regionalnej i cy-

[134] *Działalność naukowa w latach 1990-2000* „J10 – AON", wyd. AON, Warszawa 2001, s. 70-73.

wilnej, użycia uzbrojenia i sprzętu technicznego, historii sztuki wojennej i myśli wojskowej, geografii wojennej i topografii wojskowej, ekonomiki obrony oraz dydaktyki wojskowej.[135]

W 1993 roku z uwagi na zachodzące zmiany sytuacji polityczno-militarnej w Europie, dotychczasowe ustalenia doktrynalne straciły na aktualności. Stąd, jako pilne traktowano zadania i tematy badawcze związane z prognozą sytuacji militarnej w Europie oraz analizą systemu bezpieczeństwa RP. Problemy badawcze realizowano pod kątem nowych założeń prowadzenia działań bojowych na obszarze kraju. Były to problemy interdyscyplinarne, które znalazły swoje rozwiązania w postaci opracowań: „Strategia i sztuka operacyjna w systemie obronnym państwa", „Działania operacyjne i taktyczne wojsk lądowych", „Wojska lotnicze i obrony powietrznej w systemie obronnym kraju" oraz „Modele symulacyjne działań obronnych".

Uwzględniając ówczesną, złożoną sytuację gospodarczo-ekonomiczną kraju i jej wpływ na potencjał sił zbrojnych, przygotowano opracowanie pt. „Analiza i prognozowanie gospodarczo-obronne".

W 1993 r. szeroko podejmowano zagadnienia bezpieczeństwa ekologicznego Polski. W opracowaniach przedstawiono typologię zagrożeń środowiskowych, ich charakterystykę i właściwości, ustalono kryteria pomiarowe oraz skonstruowano model podsystemu bezpieczeństwa kraju.

Ważne miejsce zajmowała także problematyka doskonalenia wychowania w siłach zbrojnych, filozofia bezpieczeństwa oraz najnowsze dzieje polskiej historii wojskowości.

Na uwagę zasługuje fakt, że w omawianym okresie akademia była miejscem spotkań naukowych mających związek z obronnością państwa. Spotkania te odbywały się z udziałem przedstawicieli rządu, parlamentu i szkolnictwa wyższego. Ogółem wzięło w nich udział 510 osób, 104 wygłosiły referaty a 53 przewodniczyły sesjom. Akademia zorganizowała 23 konferencje krajowe i 3 międzynarodowe.[136]

W 1994 roku w Akademii Obrony Narodowej rozwiązywano problemy naukowe dotyczące przede wszystkim: bezpieczeństwa państwa, kierunków doskonalenia

---

[135] Tamże, s. 74-78.
[136] Tamże, s. 78-83.

obronności w aspekcie przewidywanych zagrożeń i ewentualnego użycia sił zbrojnych. Ważniejsze zadania badawcze odnosiły się do tematyki z zakresu: bezpieczeństwa militarnego RP; działań operacyjnych i taktycznych wojsk lądowych, miejsca wojsk lotniczych i obrony powietrznej w systemie obronnym państwa; systemów komputerowych we wspomaganiu decyzji, modelowania symulacyjnego działań obronnych; prognozowania i planowania gospodarczo-obronnego oraz geografii wojennej Rzeczypospolitej Polskiej i krajów ościennych. W omawianym okresie ukazało się około 300 publikacji naukowych (w tym oryginalnych 45, monograficznych 62, przeglądowych 185). Były one wykorzystywane przez Departament Systemu Obronnego i Departament Stosunków Społecznych Ministerstwa Obrony Narodowej, a także w zarządach Sztabu Generalnego WP: operacyjno-strategicznym, szkolenia operacyjno-strategicznego i walki radioelektronicznej.[137]

W 1995 roku tematyka najważniejszych badań dotyczyła: prognozy polityczno-militarnej w świecie i wynikających stąd zagrożeń dla Polski; założeń strategicznych obrony; metod oceny sił zbrojnych czasu pokoju i wojny oraz sektora pozamilitarnego; teoretycznych założeń oraz koncepcji przygotowania i prowadzenia wojny obronnej przez Polskę w XXI w. Podjęto także badania w zakresie oceny stanu teorii sztuki wojennej oraz ustalenia wyznaczników spójności polskiej teorii z wymogami NATO. Kontynuowano prace na tematy dotyczące: prognozowania kierunków rozwoju systemu obronnego; modeli gospodarki obronnej państwa i logistyki wojskowej; systemu informatycznego wspomagania procesów kierowania obronnością RP, metod oceny efektywności systemów łączności na potrzeby obronności kraju.

Efektem dociekań badawczych było opublikowanie ogółem 80 prac, w tym 23 oryginalnych, 15 monograficznych i ponad 40 przeglądowych. Natomiast w recenzowanych czasopismach i wydawnictwach o zasięgu światowym zamieszczono 16 opracowań.

W konferencjach krajowych udział wzięło blisko 300 pracowników uczelni. Wygłosili oni ponad 50 referatów, w 11 przypadkach przewodniczyli obradom.

---

[137] Tamże, s. 84-88.

W konferencjach międzynarodowych reprezentowani byli przez ponad trzydziestu nauczycieli akademickich.[138]

Tematy badawcze realizowane w 1996 roku związane były z: reformą sił zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, doktryną obronną państwa oraz bliską perspektywą włączenia Wojska Polskiego do Paktu Północnoatlantyckiego.

Ważną problematykę badawczą stanowiły także zagadnienia odnoszące się do: teorii sztuki wojennej; teorii i praktyki sztuki operacyjnej oraz taktyki rodzajów sił zbrojnych i wojsk; modelowego systemu edukacji obronnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz zarządzania przestrzenią powietrzną.

Przykładem pozytywnego działania był zespół płk. dr. hab. Adama Tomaszewskiego, który jako pierwszy z tzw. grantów otrzymywał środki na badanie problemu pt. „Komputerowe odwzorowanie ruchu wojsk w operacji w walce".[139]

W analizowanym okresie opublikowano ok. 490 prac badawczych (ok. 300 prac oryginalnych, 70 monograficznych i ok. 120 przeglądowych).

Liczba publikacji w recenzowanych czasopismach i wydawnictwach o zasięgu światowym wyniosła 35.

Trzeba odnotować, że w tym roku szczególne znaczenie miały prace resortowe – ze względu na wartości doktrynalne oraz ważność dla doskonalenia systemu obronnego Polski.

Aktywność naukowa pracowników uczelni wyrażała się także w udziale w konferencjach. Uczestniczyło w nich 540 osób, w tym 160 wystąpiło z referatami a 40 przewodniczyło sesjom. W konferencjach międzynarodowych wzięło udział 55 osób, wygłoszono na nich ponad 40 referatów. Akademia była organizatorem jedenastu konferencji naukowych o zasięgu krajowym.

Nowa sytuacja polityczno-militarna w Europie i włączenie Rzeczypospolitej Polskiej do NATO bezpośrednio rzutowały na dobór problematyki badawczej w 1997 roku. Zadania badawcze prowadzone w ramach działalności statutowej i badań własnych uczelni uwzględniały zagadnienia transformacji ustrojowej. Dotyczyły one m. in.: prognozy kierunku rozwoju systemu obronnego w aspekcie dynamicznie zmienia-

---

[138] Tamże, s. 88-92.

[139] Podsumowanie roku akademickiego 1995-1996 i zadania na rok 1996-1997. Wystąpienie komendanta AON w dniu 16 IX 1996 r., wyd. AON 1996, s. 15.

jącego się otoczenia; teoretycznych założeń oraz koncepcji przygotowania i prowadzenia ewentualnej wojny obronnej przez Polskę po 2000 roku; projektu ekspertowego systemu informatycznego wspomagania analizy decyzyjnej w sytuacjach konfliktowych; koncepcji zarządzania przestrzenią podczas kryzysu i wojny zgodnie z potrzebami obronnymi RP i wymaganiami integracji z NATO; identyfikacji roli i zadań wojsk lądowych w systemie obronnym w kraju pod kątem nowych uwarunkowań.

W dalszym ciągu prowadzono badania dotyczące systemu informacyjnego wspomagania procesów kierowania obronnością RP oraz jednolitej koncepcji rachunkowości ilościowo-wartościującej majątku wojska i określenia stopnia jego ekonomicznego zużycia.

W dziedzinie nauk humanistycznych prowadzono badania nad polską i powszechną historią wojskową oraz dziejami techniki wojskowej.[140]

W 1997 roku efektem działalności badawczej było opublikowanie 300 opracowań oryginalnych, 45 monograficznych i ponad 80 przeglądowych. W czasopismach recenzowanych o zasięgu światowym opublikowano 18 artykułów.

W konferencjach krajowych uczestniczyło ok. 300 osób, a międzynarodowych 17. Akademia zorganizowała 12 konferencji – w tym jedną międzynarodową.

Należy odnotować, że zgodnie z decyzją ministra obrony narodowej Wojskowy Instytut Historyczny z dniem 1 kwietnia 1997 roku został włączony w struktury AON. Wcześniej Instytut ten spełniał w siłach Zbrojnych RP funkcję jednostki naukowo-badawczej oraz koordynatora badań historyczno-wojskowych. W realizacji głównych zadań WIH współpracował z uczelniami i instytucjami naukowymi w kraju i za granicą.[141]

Problematyka badawcza w 1998 roku w dziedzinie nauk wojskowych była ściśle związana z istotą polskiej doktryny obronnej, restrukturyzacją sił zbrojnych RP oraz adaptacją do struktur Paktu Północnoatlantyckiego. Badania dotyczyły zatem: strategii obronnej RP; strategii wojskowej; strategii gospodarki obronnej Polski; teorii dowodzenia (kierowania, przywództwa) i automatyzacji dowodzenia; teorii walki i konfliktów zbrojnych; funkcjonowania wojsk lądowych w działaniach bojowych

---

[140] *Działalnośc naukowa w latach 1990-2000* „J10 – AON", wyd. cyt., s. 93-101
[141] Tamże, s. 101-112.

i misjach pokojowych; zabezpieczenia logistycznego na szczeblu operacyjnym i taktycznym; użycia sił powietrznych w systemie obronnym; rozwoju systemów uzbrojenia i kierowania siłami powietrznymi; integracji sił lądowych i powietrznych RP z NATO; modelowania działań bojowych; komputerowego obliczania potencjałów ekonomiczno-militarnych państw oraz numerycznego odwzorowania przestrzeni powietrznej.

W dziedzinie nauk humanistycznych badania naukowe dotyczyły: miejsca i roli nauk humanistycznych w edukacji obronnej; roli humanistyki wojskowej w przygotowaniu kadr dowódczo-sztabowych i pracowników administracji państwowej; wpływu zmian społecznych na rozwój i funkcjonowanie armii; przemian w naukach pedagogicznych i ich wpływu na dydaktykę szkoły wyższej.

Problematyka badawcza Wojskowego Instytutu Historycznego obejmowała dzieje wojen i wojskowości polskiej oraz techniki wojskowej. Prowadzono prace nad atlasem historyczno-wojskowym; monografią AK; losami jeńców polskich w Związku Sowieckim; agresją sowiecką na Polskę 17 września 1939 r.; polsko-francuskimi stosunkami wojskowymi w okresie dwudziestolecia międzywojennego i współczesną nam historią „polskiej drogi do NATO".

W 1998 roku opublikowano blisko 450 prac, w tym ponad 300 oryginalnych, 40 monograficznych i blisko 100 przeglądowych. W czasopismach i wydawnictwach zagranicznych opublikowano 13 artykułów. W konferencjach krajowych udział wzięło 179 pracowników AON (96 wystąpiło z referatami a 68 przewodniczyło obradom); w konferencjach międzynarodowych uczestniczyło 48 osób – 26 wygłosiło referaty a 9 przewodniczyło sesjom; zorganizowano 8 konferencji krajowych i międzynarodowych.[142]

W 1999 roku – podobnie jak w latach poprzednich – aktywność naukowa akademii była spójna z potrzebami sił zbrojnych i szeroko rozumianą obronnością państwa. Także założenia nowej polityki obronnej RP oraz doktryna i strategia Sojuszu Północnoatlantyckiego określały zasadnicze kierunki działalności badawczej.

W dziedzinie nauk wojskowych tematyka badawcza odnosiła się do: systemu obronnego i strategii obrony RP; teorii walki i konfliktów zbrojnych; sztuki operacyj-

[142] Tamże, s. 113-117.

nej i taktyki; planowania i organizacji działań zbrojnych, dowodzenia wojskami w różnych uwarunkowaniach politycznych i militarnych; wsparcia zabezpieczenia bojowego i logistycznego operacji oraz walki; organizacji i mobilizacji sił zbrojnych; funkcjonowania wojsk lądowych w działaniach bojowych i misjach pokojowych; użycia sił powietrznych w systemie obronnym; integracji sił lądowych i powietrznych z NATO; komputerowego obliczania potencjałów ekonomiczno-militarnych państw oraz informatycznego wspomagania procesów kierowania obronnością państwa.

W dziedzinie nauk humanistycznych badania naukowe prowadzono w zakresie: prognozy rozwoju wojskowości XXI wieku; perspektyw rozwoju dydaktyki wyższej szkoły wojskowej, edukacji obronnej społeczeństwa; kwalifikacji społecznych i zawodowych oficera-dowódcy w świetle przemian edukacyjnych; polskiej i powszechnej historii wojskowości.

Ogółem zrealizowano ok. 130 tematów badawczych, w tym 10 zleconych Akademii przez instytucje wojskowe i cywilne. Opublikowano ok. 400 prac – 268 oryginalnych, 54 monograficzne i 67 przeglądowych. Za granicą opublikowano 14 artykułów.[143]

Działalność badawcza w roku 2000 w dziedzinie nauk wojskowych związana była z istotą polskiej doktryny obronnej, restrukturyzacją sił zbrojnych RP oraz wykonywaniem zadań w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego. Badania dotyczyły przede wszystkim: systemu obronnego i strategii obrony RP; teorii walki i konfliktów zbrojnych: sztuki operacyjnej i taktyki; planowania i organizacji działań zbrojnych. Ważną sferę działalności naukowej w dalszym ciągu stanowiły badania dotyczące ekonomiki obronnej; historii sztuki wojennej; dydaktyki i wychowania wojskowego. Znaczna część wyników badań wykonywanych na zlecenie lub we współpracy z instytucjami MON miała charakter prognostyczny i koncepcyjny.

W roku 2000 rozpoczęto prezentację w Internecie wojskowych i cywilnych pracowników AON będących ekspertami w poszczególnych dziedzinach nauk wojskowych, humanistycznych, ekonomicznych i historycznych.

W analizowanym okresie badania prowadzono w ramach 59 zadań obejmujących 150 tematów. Wykonano także 12 prac resortowych. Do najliczniej reprezento-

[143] Tamże, s. 117-121.

wanych działów należały: strategia systemu obrony Rzeczypospolitej Polskiej; sztuka operacyjna i taktyka wojsk lądowych i sił powietrznych, dowodzenie wojskami, zabezpieczenie działań zbrojnych wojsk lądowych i powietrznych, pedagogika, informatyka oraz historia wojskowości.

W uczelni zorganizowano ponad 30 konferencji, sympozjów i seminariów naukowych, w których uczestniczyło ponad 700 pracowników AON i 730 spoza uczelni. Pracownicy akademii wygłosili ok. 200 referatów i komunikatów. Ponad 50 przewodniczyło konferencjom lub sesjom. Wydano – w różnych wydawnictwach – 35 książek i opublikowano ponad 300 artykułów.[144]

W roku 2001 problematykę badań determinowały sprawy dotyczące bezpieczeństwa państwa, potrzeby sił zbrojnych i Akademii. W dziedzinie nauk wojskowych problematyka badawcza była ściśle związana ze specyfiką polskiej doktryny obronnej, restrukturyzacją sił zbrojnych RP oraz funkcjonowaniem ich w ramach NATO.

Badania naukowe dotyczyły przede wszystkim modyfikacji systemu obronnego i strategii obrony, teorii walki i konfliktów zbrojnych, sztuki operacyjnej i taktyki, planowania i organizacji działań zbrojnych, zarządzania i dowodzenia w nowych i dynamicznie zmieniających się uwarunkowaniach, wsparcia bojowego i zabezpieczenia logistycznego, organizacji struktur i mobilizacji sił zbrojnych. Ważnym obszarem aktywności naukowej były zagadnienia związane z użyciem sił powietrznych w systemie obronnym, integracji sił powietrznych z wojskami lądowymi i NATO. Prowadzono także badania dotyczące ekonomiki obrony i historii sztuki wojennej.

W badaniach prowadzonych przez pracowników Instytutu Nauk Humanistycznych podejmowano m.in. tematykę związaną z funkcjonowaniem wyższego szkolnictwa wojskowego, kompetencji zawodowych kadr dowódczo-sztabowych, etyki zawodowej, podstaw przywództwa i samooceny umiejętności interpersonalnych oficerów. W badaniach prowadzonych przez pracowników Wojskowego Instytutu Historycznego dominowała problematyka polskiej i powszechnej historii wojskowej.

Uzyskane wyniki badań są wykorzystywane przez oficerów z dowództw rodzajów sił zbrojnych przy opracowywaniu i uaktualnianiu dokumentów normatywnych obowiązujących w siłach zbrojnych RP. Są one także wykorzystywane przez nauczy-

---

[144] Tamże, s. 121-129.

cieli akademickich w celu tworzenia i modyfikacji programów realizowanych na różnych poziomach kształcenia oraz w dydaktyce.

W roku 2001 w Akademii Obrony Narodowej zrealizowano 27 zadań, w obrębie których mieściły się 44 tematy badawcze. Zakończono także prace nad 90 tematami związanymi z wcześniej zaplanowanymi 26 wieloletnimi zadaniami badawczymi.

Upowszechnianie i popularyzacja wyników działalności naukowej przejawiała się w postaci publikacji, konferencji i sympozjów oraz działalności eksperckiej. Ogółem w 2001 roku opublikowano 211 artykułów: w czasopismach ogólnokrajowych – 26, resortowych – 177 i zagranicznych – 8. Opublikowano także w formie monografii 128 książek i skryptów. Istotny był także udział kadry uczelni w audycjach radiowych i telewizyjnych – ponad 30 wystąpień, oraz w działalności eksperckiej – ponad 50 opinii i recenzji.

Ważną formą upowszechniania wyników badań był udział w konferencjach zagranicznych, krajowych i akademickich oraz w sympozjach. Ogółem w przedsięwzięciach tych uczestniczyły 163 osoby, które wygłosiły 117 referatów. W trakcie konferencji i sympozjów w Akademii Obrony Narodowej zorganizowano wystawy prezentujące dorobek naukowy uczelni.[145]

Aktywność naukowa pracowników uczelni w roku 2002 skupiała się na realizacji badań i upowszechnianiu ich wyników oraz czynnym udziale w konferencjach, sympozjach, seminariach, działalności eksperckiej i publicystycznej.

Zasadniczym celem działalności badawczej było poszukiwanie odpowiedzi na problemy związane z obronnością państwa oraz roli i miejsca Sił Zbrojnych RP w systemie bezpieczeństwa narodowego i europejskiego.

Czynnikami, które w istotnym stopniu komplikowały omawianą działalność była restrukturyzacja sił zbrojnych oraz Akademii Obrony Narodowej. Zwolniono wówczas ponad 50 pracowników dydaktyczno-naukowych, głównie adiunktów. Nie wpływało to motywująco na tę grupę kadry, która pozostała na zajmowanych stanowiskach. Pomimo tych zakłóceń zadania i tematy badawcze - po dokonanej korekcie –zostały dostosowane do aktualnych wymagań związanych z potrzebami badawczymi sił

---

[145] *Podsumowanie roku akademickiego 2000/2001 i zadania na rok 2001/2002*, wyd. AON, Warszawa 2001.

zbrojnych i Akademii. Zachowano także właściwe proporcje pomiędzy badaniami podstawowymi a stosowanymi.

Zasadniczym celem działalności badawczej – podobnie jak w latach poprzednich – było rozwiązywanie problemów mieszczących się w dziedzinie nauk wojskowych. Tematy podejmowanych prac dotyczyły m.in.: systemu obronności RP, działań połączonych, strategii obronnej i wojskowej, operacji pokojowych, teorii sztuki operacyjnej, integracji obrony powietrznej z NATO, modelowania i symulacji pola walki, idei przywództwa i kompetencji społecznych oficerów.

Ogółem zrealizowano ponad 120 tematów badawczych, usytuowanych w obrębie 87 zadań. Jednocześnie kadra dydaktyczno-naukowa uczestniczyła w pięciu projektach badawczych (grantach), finansowanych przez Komitet Badań Naukowych. Zorganizowano 16 konferencji i sympozjów naukowych; pracownicy Akademii uczestniczyli w 40 konferencjach naukowych. Efektem zorganizowanych konferencji i sympozjów, podsumowujących poszczególne etapy badań były opracowania studyjne, stanowiące punkt wyjścia do dalszych badań. Miały one także wysoce pozytywny wpływ na realizację procesu dydaktycznego. Ogółem w konferencjach pracownicy naukowi Akademii wygłosili ponad 200 referatów. Ponadto, uczestnicząc w międzynarodowych konferencjach i sympozjach, wygłoszono ich około 40.

Duże znaczenie dla działalności naukowej Akademii miała aktywność publicystyczna, ekspercka oraz udział pracowników uczelni w programach radiowych i telewizyjnych. W roku 2002 wydano ponad 80 książek, opublikowano blisko 200 artykułów oraz uczestniczono w ponad 110 audycjach telewizyjnych i radiowych. Znacznym osiągnięciem było opracowanie przez pracowników naukowych akademii około 160 opinii i recenzji.[146]

W 2003 r. aktywność naukowa skupiała się na prowadzeniu badań zwłaszcza dotyczących obronności i bezpieczeństwa państwa oraz w specjalnościach nauk humanistycznych. Pracownicy naukowo-badawczy zrealizowali ponad 100 publikacji, w tym większość prac badawczych. Zadania i tematy badawcze zostały dostosowane do aktualnych wymagań związanych z potrzebami badawczymi sił zbrojnych i Aka-

---

[146] *Podsumowanie roku akademickiego 2001/2002 i zadania na rok 2002/2003*, wyd. AON, Warszawa 2002.

demii. Zachowane były także właściwe proporcje pomiędzy badaniami podstawowymi a stosowanymi"[147].

W 2003 r. kontynuowano i rozwijano współpracę z instytucjami i uczelniami wojskowymi państw NATO, a także państwami aspirującymi do Sojuszu. Organizowano konferencje i sympozja naukowe oraz realizowano wspólne tematy badawcze. Współpracowano m.in. z Akademią Dowodzenia Bundeswehry, Narodowym Uniwersytetem Obrony USA, Akademią Wojskową Słowacji, Akademią Wojskową Czech, Uniwersytetem Obrony Narodowej w Budapeszcie, Austriackim Instytutem Spraw Międzynarodowych, Instytutem Spraw Międzynarodowych w Sztokholmie, Instytutem Badań Strategicznych w Wiedniu oraz Bałtycką Akademią obrony w Tartu. Współpraca naukowa z powyższymi ośrodkami obejmowała problemy naukowe dotyczące m.in. bezpieczeństwa europejskiego, stosunków transatlantyckich w sferze bezpieczeństwa i obronności, terroryzmu, wspólnej doktryny NATO, edukacji obronnej, etyki zawodowej, teorii przywództwa oraz zarządzania przestrzenią powietrzną.

Jak co roku, pracownicy naukowi AON uczestniczyli w około 40 (krajowych i zagranicznych) konferencjach i sympozjach. Tematyka blisko 15 konferencji naukowych i sympozjów organizowanych w AON była zbieżna z problematyką prac badawczych realizowanych przez uczelnię. Efektem konferencji były opracowania studyjne podsumowujące poszczególne etapy badań.[148]

W 2004 r. w Akademii Obrony Narodowej zrealizowano ponad 200 publikacji naukowych, w tym znaczną część prac naukowo-badawczych. Liczba zadań badawczych realizowanych w AON, w związku z potrzebami sił zbrojnych, zwiększyła się o ponad 100. Większość prac miała charakter prognostyczny i analityczno-koncepcyjny; uwzględniała wnioski z operacji militarnych prowadzonych w ostatnich latach. Zmierzały one do aktualizacji teorii sztuki wojennej. Sugerowały nowe, praktyczne rozwiązania w zakresie przygotowania i użycia wojsk we współczesnych operacjach. Były próbą określenia trendów rozwojowych sił zbrojnych, zastosowania systemów walki oraz symulacyjnych modeli działań w wymiarze powietrznym, lądowym i morskim.

---

[147] *Wystąpienie komendanta-rektora AON w dniu 17 września 2003 r.*, wyd. AON, Warszawa 2003.
[148] *Podsumowanie roku akademickiego 2001/2002 i zadania na rok 2002/2003*, wyd. AON, Warszawa 2002.

Wyniki zrealizowanych prac badawczych, poza ich wartością teoretyczną i praktyczną, były i są inspiracją do dalszego podnoszenia kwalifikacji kadry dydaktyczno-naukowej. Często stanowią podstawę prac doktorskich i habilitacyjnych.

Na gruncie krajowym, Akademia utrzymywała roboczą współpracę ze wszystkimi instytucjami wojskowymi, a szczególnie ze Sztabem Generalnym WP, dowództwami rodzajów sił zbrojnych, wyższymi szkołami oficerskimi i centrami szkolenia.

W Akademii w 2004 r zorganizowano ponad 20 konferencji i sympozjów naukowych. Tematyka konferencji była zbieżna z problematyką prowadzonych prac badawczych.

Jak w latach poprzednich, Akademia Obrony Narodowej kontynuowała współpracę z instytucjami i uczelniami państw NATO, a także państwami aspirującymi do Sojuszu. Formami tej współpracy były konferencje i sympozja. Natomiast jej wynikiem były prace badawcze o tematyce: bezpieczeństwo europejskie, stosunki transatlantyckie w sferze obronności, walka z terroryzmem, wspólna doktryna NATO, edukacja obronna, etyka zawodowa, teoria przywództwa, misje pokojowe, zarządzanie przestrzenią powietrzną, problemy wojen i doktryn oraz kierunki rozwoju sił zbrojnych.

Duże znaczenie w działalności naukowej Akademii miała aktywność publicystyczna, ekspercka oraz udział pracowników uczelni w programach radiowych i telewizyjnych. W 2004 roku wydano ponad 100 książek, opublikowano blisko 200 artykułów oraz uczestniczono w ponad 30 audycjach telewizyjnych i radiowych. Znaczącym osiągnięciem było opracowanie przez pracowników naukowych akademii około 160 opinii i recenzji.

Ważną rolę w działalności naukowej i dydaktycznej odgrywa Biblioteka Główna, w skład której wchodzą także zbiory niejawne. W 2004 r. księgozbiór biblioteki liczył 850 tys. woluminów. Zbiory prasy obejmowały ponad tysiąc tytułów, z czego na bieżąco prenumerowanych było 205 tytułów, w tym 150 tytułów prasy krajowej i 55 tytułów prasy zagranicznej. Rocznie biblioteka wzbogaca się o około 11 tysięcy woluminów i ponad tysiąc archiwaliów[149].

---

[149] *Materiały z odprawy poświęconej podsumowaniu roku akademickiego 2003/2004 i postawieniu zadań na bieżący rok akademicki*, wyd. AON, Warszawa 2004, s. 12-20.

W 2005 r. rozpoczęto realizację kolejnych ponad stu projektów naukowo-badawczych. Główny wysiłek położono na tematykę bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, politykę obronną oraz funkcjonowanie sił zbrojnych w uwarunkowaniach XXI wieku. Pracownicy dydaktyczno-naukowi uczestniczą w pięciu projektach badawczych (grantach) finansowanych przez Ministerstwo Nauki i Informatyzacji.[150] Ważną sprawą jest jednoczesne rozwijanie metodologii badań naukowych oraz nauczanie jej na wszystkich poziomach i kierunkach studiów[151].

Zadania i tematy badawcze uwzględniają aktualne wymagania związane z potrzebami badawczymi resortu obrony narodowej. Zapoczątkowano w ten sposób proces dostosowania obszaru badań do nowych uwarunkowań bezpieczeństwa i obronności RP oraz nowych form użycia i działania sił zbrojnych w zakresie obrony narodowej oraz reagowania kryzysowego na terenie państw NATO i poza jego granicami w operacjach stabilizacyjnych. Zachowane są właściwe proporcje pomiędzy badaniami podstawowymi a stosowanymi.

Do priorytetowych zadań i tematów badawczych realizowanych w 2005 r. należą:

- *Bezpieczeństwo narodowe Polski*;
- *Koncepcje bojowego wykorzystania lotnictwa w uwarunkowaniach XXI w.*
- *Zarządzanie systemem mobilizacyjnym SZ RP* (Wydział Strategiczno-Obronny);
- *Organizacja przyjęcia, postoju i dalszego ruchu wojsk na teatrze działań przy braku wsparcia państwa–gospodarza* (Wydział Strategiczno-Obronny);
- *Tworzenie sojuszniczych zgrupowań wojsk lądowych w przypadku kryzysów*

  i zagrożenia wojennego (Wydział Wojsk Lądowych);
- *Obrona przed bronią masowego rażenia* (Wydział Wojsk Lądowych);
- *Siły powietrzne w wojnie z Irakiem w 2003 r.* (Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej);

---

[150] *Przemówienie komendanta-rektora AON z okazji zakończenia roku akademickiego 2004/2005*, wyd. AON, s. 6.
[151] Zajmuje się tym głównie Zakład Metodologii Badań.

- *Dowodzenie siłami powietrznymi NATO na szczeblach operacyjnych* (Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej);
- *Sztuka wojenna w działaniach koalicyjnych w Zatoce Perskiej* (Instytut Nauk Humanistycznych).

Pracownicy uczelni podtrzymują współpracę z instytucjami i uczelniami wojskowymi państw NATO, a także państwami aspirującymi do Sojuszu. Formami tej współpracy były konferencje, sympozja oraz wymiana doświadczeń naukowych. Akademia Obrony Narodowej współpracuje m.in. z: Akademią Dowodzenia Bundeshwery, Centrum Operacji Połączonych w Hamburgu, Akademią Wojenną Wojsk Lądowych w USA, Akademią Wojskową Słowacji, Akademią Wojskową w Brnie, Uniwersytetem Obrony Narodowej w Budapeszcie, Austriackim Instytutem Spraw Międzynarodowych, Instytutem Spraw Międzynarodowych w Sztokholmie, Instytutem Badań Strategicznych w Wiedniu, Bałtycką Akademią Obrony w Rydze oraz Ogólnowojskowym Kolegium Obrony Republiki Francuskiej.

Współpraca naukowa z powyższymi ośrodkami obejmowała problemy naukowe dotyczące m.in.: bezpieczeństwa europejskiego, stosunków transatlantyckich w sferze bezpieczeństwa i obronności, walki z terroryzmem, wspólnej doktryny NATO, edukacji obronnej, etyki zawodowej, teorii przywództwa, zarządzania przestrzenią powietrzną oraz wojen i doktryn powietrznych.

Na przełomie lat 2004 i 2005 przeprowadzono 3 konferencje międzynarodowe i 17 konferencji krajowych. Tematyka konferencji była w większości przedsięwzięć zbieżna z problematyką prac badawczych realizowanych przez Akademię Obrony Narodowej. Wydano ponad 100 książek, opublikowano blisko 200 artykułów oraz uczestniczono w ponad 30 audycjach telewizyjnych i radiowych. Znacznym osiągnięciem było opracowanie przez pracowników naukowych Akademii 42 opinii i recenzji.[152]

Działalność naukowo-badawcza prowadzona w poszczególnych latach istnienia Akademii Obrony Narodowej, była możliwa dzięki nieustannemu wzmacnianiu potencjału naukowego – pomimo okresowych redukcji części kadry w ramach zaplanowanej

[152] *Przemówienie komendanta-rektora AON z okazji zakończenia roku akademickiego 2004/2005*, wyd. cyt., s. 6.

reorganizacji uczelni. Stan potencjału naukowego na dzień 31 marca 2005 roku przedstawia załącznik nr 6.

Imponujące są zbiory Biblioteki Głównej. Zbiory prasy obejmują ponad tysiąc tytułów, z czego na bieżąco prenumerowanych jest 219 tytułów: prasy krajowej (156), zagranicznej (63). Rocznie biblioteka wzbogaca się o około 11 tysięcy woluminów i ponad tysiąc archiwaliów[153]. Wykaz zbiorów Biblioteki Głównej Akademii Obrony Narodowej przedstawia załącznik nr 8.

Efektywność naukowa średnio w roku akademickim przedstawia się następująco:

Działalność badawcza – 100 problemów badawczych, w tym m.in.:

– 10 na zamówienie jednostek organizacyjnych MON i instytucji cywilnych,

– 5 projektów badawczych: własnych, promotorskich i celowych – „grantów";

Publikacje – ok. 30 książek, 70 podręczników i skryptów, 200 artykułów;

Konferencje i sympozja – 20, blisko 750 uczestników[154].

W promowaniu osiągnięć naukowych istotną rolę odgrywają Zeszyty Naukowe AON. Łamy czasopisma (kwartalnik znajdujący się na *Liście czasopism i wydawnictw konferencyjnych Ministerstwa Nauki i Informatyzacji*) stanowi dogodne miejsce sukcesywnego doskonalenia sprawności warsztatowej i publicystycznej. Pozycję czasopisma w świecie nauki określają publikacje najwybitniejszych specjalistów nauk wojskowych, ekonomicznych i humanistycznych reprezentujących najważniejsze ośrodki naukowo-dydaktyczne w kraju. Od trzech lat ukazują się również artykuły autorów zagranicznych, publikowane także w języku angielskim. Wszystkie – bez względu na dorobek naukowy autorów, opiniowane są przez ekspertów. W grudniu 2005 roku po raz pierwszy będzie wydany w całości w języku polskim i angielskim numer specjalny – rocznik Zeszytów Naukowych AON.

---

[153] *Podsumowanie roku akademickiego 2004/2005*, wyd. AON, Warszawa 2005.

[154] Opracowano na podstawie danych z Oddziału Naukowego AON oraz D. Kryszk, K. Łoboda, Informator AON 2003, s.14.

Tabela 1

WYKAZ KIEROWNIKÓW NAJWAŻNIEJSZYCH PRAC NAUKOWO-BADAWCZYCH REALIZOWANYCH W LATACH 1990/1991-2005[1]

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
A															
Adamkiewicz Jerzy				1	1										
Ajnenkiel Andrzej			1	1	1	1	1,2	1,2,3,4,5	1,2,3,4,5,6	2.3,4,6,7	7,8				
Aksamitowski Andrzej								1,2	1	1	1				
Antczak Stefan			1,2,3,4	2,3,4,5	4,5,6	4,6,7,8	6,7,8,9	6,7,8,9, 10,11	10,11,12, 13,1415, 16	10,12,13, 14,15,16, 17	10,12,13, 14	15	16	18,19,20	21,22
B															
Balcerowicz Bolesław						1,2.3,4,5,6 ,7	2,3,5,6,7,8	7,8,9	9,10	10,11,12	11,12	13,14	15,16	17	
Bartnik Ryszard														1,2,3,4,5,6	6
Bartosiewicz Sławomir					1	1	2	2,3	3						
Bednarek Józef	1	1													
Bieńkowski Jerzy														1	
Biernacik Ryszard			1				2	2,3	3						
Błażejczyk Wiesław															1,2
Bobkowski Andrzej	1,2	1,2		3	3	3									

[1] Cyfry oznaczają prace naukowo-badawcze realizowane przez autorów w poszczególnych latach kalendarzowych. Dane zawarte w tabeli sporządzono na podstawie kolejnych *Planów zadaniowo-finansowych działalności naukowej* za lata 1990-2005. Treść tematów przedstawiona jest również w publikacjach: *Działalność naukowa w latach 1990-2000 „J10-AON", Warszawa 2001; Działalność naukowa w AON w latach 1990-2002*, AON, Warszawa 2003. Wszystkie prace znajdują się w Bibliotece Głównej AON.

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Bojarski Robert								1	1						
Borkowski Jan													1		
Brodziński Dionizy	1	1													
Brzeziński Andrzej	1														
Brzostek Waldemar	1	1	1	1,3,4	1,3,4	2,3,4									
Brzozowski Jan										1	1				
Bujak Andrzej				1,2,3	1,2,3,4,5	1,3,4,5,6	4,6	7,8	9,10,11	9,10,11,12 ,13,14	11,12,13, 14	15	16,17	18,19,20, 21,22	
Burakowski Kazimierz	1	1													
Burawski Zdzisław				1,2,3	1,4	4,5,6	5,6,7,8,9	7,8,9,10	10	11	11				
C															
Cabak Henryk	1	1	1	1											
Chamera Mieczysław	1,2	1,2	1,3	3											
Chojnacki Marek													1,2	3,4,5	
Chojnacki Włodzimierz											1	2	3,4,5,6,7,8	4,5,7,8	5,8,9,10
Chojnecki Stefan		1	1,2	1,2	1					3	3				
Chojnowski Jan	1,2,3	1,2,4,5,6,7 ,8	2,8,9												
Chrobak Ryszard								1	1,2	3	3,4	4	5	6	
Ciborowski Leopold	1	1	2		3,4,5,6	5,6	5,6	6	7,8,9,10	7,8,9,10, 11,12	11,12	13		14	15
Ciemski Zenon				1	1,2	2									

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ciesielski Stefan	1,2	1													
Cieśla Paweł													1	2,3	
Cieślak Eugeniusz														1,2,3,4,5	2,4,5,6
Cieślar Paweł							1		2	3	3	4		5	
Cieślarczyk Marian										1,2	2,3		4,5,6,7	6,7,8,9, 10	7,11,12
Cieślik Jerzy										1	1,2	2			3
Cisek Marek	1,2,3	1,2,3	1,3	1,3	1,3										
Ciupiński Andrzej									1	1	2,3	2,3	2,3		
Cygan Zdzisław	1,4	1,3	1,4	1,4,5	1,4,6										
Czaja Jan														1	2
Czajka Krzysztof					1	1	1	1			2,3	3		4	
Czechowski Ryszard	1,4	2													
Czerwiński Józef	1	1	1	1	1										
Czmur Stefan		1,2	1,2,3	1,2,3	1,2										
Czupryński Andrzej														1	2
D															
Domaszewski Krzysztof			1	1	1										
Daniluk Piotr															1
Dawidczyk Andrzej													1		
Dela Piotr														1	

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Dęga Czesław											1				
Drążczyk Wojciech						1,2	2	3	4		5				
Drost Michał					1	1,2	2,3	2,4,5	4,6	6,7	7,8	8			
Dubrawski Zbigniew	1,2	1,2	1,2	1	1										
Duda Wojciech	1	1,2	3												
Dworecki Stanisław	1,2	1	3,4	3,4,5	3,4,5	4,5	6	6							
Dyrda Mirosław	1,2,3	1,2,3,4,5	4,5	6	6	7	8	8							
Dzięciołowski Tomasz	1,2	1	3			4,5	4,5	4							
F															
Faliński Andrzej	1,2,3,4	1,2,3,4	1,4	1,4											
Filar Jerzy	1,2,3,4,5,6	1,2,3,4	2 7					7							
Filar Władysław	1	1													
Fiołna Zbigniew										1	1,2	2	3	3,4,5	3
Flanek Czesław	1,2	2,3,4	2,3,4,5,6	3,4,5,6,7,8,9,10	4,5,6,7,8,9,10,11,12	6,8,11,13,14,15,16	13,15,17	18	18,19,20,21	20,22,23,24,25,26,27,28,29,30,31,32,33,34	20,24,25,26,27,28,30,31,32	26			
Flis Józef															1
Frankowski Marek					1										
G															
Getka Henryk	1	1	1												
Glen Andrzej								1	2,3	4	5	6,7	8	9,10,11	12,13

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Gogolewski Jerzy	1	1	1	1	1										
Gotowała Jerzy									1,2	1,2,3	2,3	4		5,6,7	8,9
Gozdecki Czesław	1														
Górecki Waldemar				1											
Groskrejc Jerzy									1		2,3	4			
Groszek Zbigniew	1	1		2,3	2,3	4	5,6	7,8,9		10,11	12,13			14,15,16, 17	16,17,18
Gryz Jarosław														1	
Grzelka Andrzej			1	1,2,3,4	1,2,3,4	1,3,4,5,6,7	5,6,7,8	5,8,9,10	9,10,11	10					
Grzelak Czesław				1	1	1	1	1							
H															
Halama Adam					1	1	2,3,4,5	2,3,5,6,7,8	2,3,6,7,8,9 ,10	2,3,9,10			11	12,13,14, 15,16,17	17
Halik Józef					1	1,2,3	1,2,3,4	3,4,5	4,5	6	6				
Helnarski Stanisław	1	1													
Hermann Henryk		1,2	1,2	1,2	1,2				3,4	3,5	3,5				
Huzarski Michał					1,2	2	3,4	4,5,6	6,7	8,9,10,11, 12,13	10,11,12, 13	14	15	16,17	18,19
J															
Jaczyński Stanisław							1	1,2,3,4	2,3	2	2	5			
Jakubczak Ryszard						1						2	3		4,5
Janczak Józef							1,2	1,2,3	2,3,4	5	5		6	6,7,8	6,9
Jarecki Czesław			1,2,3	2,3,4,5	3,4,6,7	6,7,8	7,8,9,10	9,10	10,11	11,12,13	14,15,16	16,17	18,19	20,21,22	23,24

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Jarmoszko Stanisław														1	
Jemioło Tadeusz										1,2,3,4,5,6,7	1,2,3,5,6,7	3		8	9
Jóźwiak Krystian						1	1								
K															
Kaczmarek Waldemar				1	1,2,3	1,2,3	3,4	4,5	5,6	6,7,8,9, 10,11	7,8,9,10, 11,12	11,12,13	14,15,16	17,18,19, 20	21,22,23
Kajetanowicz Jerzy															1
Kalbarczyk Stanisław			1	1											
Kalinowski Jan				1	1				2			3			
Kalinowski Romuald		1	1		2	2									
Kaliński Krzysztof				1	1				2	3	3				
Kamieński Andrzej	1	1													
Kamiński Mieczysław					1			2							
Kamiński Tadeusz	1	1	1,2,3	1,2,3	1,2,3	4	4	4							
Kanarski Leszek											1,2	3	4,5	6	
Karbowski Mirosław	1	1	1	1											
Kardas Jarosław								1	1,2	2,3	3,4	4			
Karpowicz Janusz												1	2,3	4,5,6,7,8,9 ,10,11	11,12,13, 14
Kiciński Krzysztof	1,2,3	1,2,3	1,2,3,4	1,2,3	1,2,3										
Kinasiewicz Marek	1	1							2	2	2			3	4,5
Kisiel Józef					1										

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kitler Waldemar									1	1				2,3,4,5	6
Klawitter Zbigniew										1	1	2			3
Klimecki Michał								1	1	1					
Klimkiewicz Zbigniew	1		2,3,4,5	2,3,4,5	2,3,4,5,6,7,8	5,8,9,10	9,11		12	13	13				
Knetki Jan									1	1,2,3	2,3,4,5				
Koliński Krzysztof	1	1			2,3,4	2,3,4	3,5,6	5,7,8	9,10	10	11	12			
Konieczny Krzysztof						1,2,3,4	1,2,3,4	1,2,3,4	3,4						
Kordas Ryszard				1	1										
Kornacki Hieronim						1	1								
Korycki Stefan										1	1	1	2	3,4	5
Korzeniowski Stanisław					1	1				2	2,3	3		4	5
Kosewski Andrzej	1,2,3	1,2,3	1,3												
Kosyrz Zdzisław	1		2,3,4	3,4											
Kośmider Tomasz															1
Kott Grzegorz				1	1	1,2	2		3				4,5		6,7
Kowalkowski Stanisław															1
Koziej Stanisław	1		2,3,4	2											
Kozioł Jerzy			1,2	1,2	1,2				3,4,5	3,5	6	7	8	9,10,11	12
Kozub Marian									1,2,3	2,3,4	5,6,7,8				

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Krauze Michał		1,2	1,2,3	2,3,4	2,3,4	2,3			5	5,6,7,8,9, 10,11,12	6,12,13	6,14	15,16	17	
Kręcikij Janusz										1	1,2	2	3	3,4,5	4,5,6,7,8, 9
Kryszk Dariusz										1	1				
Krzemień Tadeusz	1,2,3				4	4	4	4							
Krzemiński Czesław	1	1,2	1,2	1,2	4,5										
Krzysztofek Kazimierz															1
Kubiak Krzysztof															1
Kubiak Mariusz														1	2
Kubow Ryszard					1										
Kucharski Jan				1	1			2,3	3,4,5						
Kucharski Marek	1	1			2,3,4	2,3,4	2,3								
Kuczmański Zbigniew				1	1,2	1									
Kulczycki Roman				1	1								2		3,4,5
Kulczyński Stanisław						1	1,2,3	2,3,4,5	4,5						
Kulma Wiesław						1,2,3	1,2,3	1,3,4	4	5	5				
Kunikowski Jerzy		1,2	1,2	1,3	1,3	4	4,5,6	4,5,6							
Kurasiński Zdzisław													1	2	3
Kuriata Ryszard	1,2	1,2	1,2,3	1,2,4	2,4,5		6	6	7,8	8,9,10,11		12	13,14	15,16,17, 18,19,20	
Kurowski Jacek					1										

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Kwećka Roman								1	1,2	2					3
L															
Lach Zbigniew								1	1	1,2	2	2	3,4	4,5,6	4,7,8
Laszczyk Marian		1	1,2	1,2,3,4	1,3,4										
Latkowski Henryk	1	1	1	1	1										
Lebiedziewicz Zbigniew	1,2,3,4	1,3,4													
Lidwa Witold					1	1,2,3	2,3	3,4,5	5		6,7	7	8,9	10,11,12	12,13
Loranty Krzysztof														1	2
Ł															
Łabędzki Józef				1	2,3	2,3	3								
Łazarek Józef	1	1			2,3	2,3	2,3								
Łepkowski Wojciech	1	1	1	1											
Łokociejewski Marian							1	1,2	2	3			4		5
Łuczak Maciej	1	1	1				2,3	2,3							
Łukaszuk Leonard					1	1,2	1	1	3	3					
Łysiak Ireneusz						1,2	1,2	2							
M															
Machura Jerzy	1	1	1	1,3	2,3										
Maciąg Waldemar	1	1													
Madejski Andrzej	1	1	1	1	1										
Majewski Tomasz												1	2		3

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Makowski Andrzej												1			
Makowski Piotr			1,2	2,3,4,5,6,7,8	3,4,5,6,7	6,7,9	9	9,10	10		11	12	13,14	15,16,17,18,19,20,21,22,23	23,24,25
Makowski Romuald													1	2,3	
Malak Kazimierz	1	1													
Mańkowski Romuald	1	1	2,3,4,5,6	5,6,7,8,9	7,10,11,12,13,14,15	12,13,14,15,16	16,17,18,19	17,18,19,20	19,20,21,22,23	19,21,22,23,24,25,26,27,28,29	22,23,24	30			
Marciniak Mirosław											1,2	3,4	5	6,7	
Marczak Józef	1,2,3	1,3	1,2,3	2,3	3	4		5	5	6	6,7,8	7,8	8	9	10
Markocki Zygmunt	1	1	1												
Marszałek Maciej					1						1	2	3	4,5,6,7	8
Marud Wiesław															1
Mastalerz Marek	1	1	2												
Maślak Zdzisław											1,2,3	3	4	5,6,7	
Mathea Włodzimierz	1,2	1,3,4	1,3,4	3											
Matuszak Zygmunt		1	1,2	1,2	1										
Mazur Aleksander	1	1													
Mazurek Zbigniew										1	1,2	2		3	
Mazurkiewicz Jerzy			1	1											
Menkes Jerzy	1,2	1,2	1	1											

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Michailiuk Bogdan										1	1			2	
Michalak Wojciech	1,2,3,45,7	1,2,3,45,6,7	1,2,3,5,6,8,9,10,11	1,2,5,8,9,11,12,13,14	1,8,11,12,14,15,16,17,18,19,20	12,16,20,21,22,23,24	12,24	25,26	27,28	29,30,31,32,33	31,34,35,36,37	36,37,38,39	40,41	42,43,44,45,46,47	44,45,46,47,48
Michniak Józef			1	1,2,3	2,3	4,5,6,7,8	4,5,6,7,8,9,10,11	4,5,6,7,8,9,10,11,12,13	8,9,10,12,13,14,15,16,17,18	9,14,15,16,17,18,19,20,21,22	18,19,20,21,22,23,24	23,24,25	26	27,28,29	30,31,32
Mickiewicz Roman	1	2	2,3	3	3,4	4,5									
Mielczarek Ryszard	1	1													
Mikuła Wojciech			1	1	2,3										
Miodek Stanisław						1,2,3	1,2,4	2,5,6							
Mondrzycki Zdzisław		1	1	1											
Mordarski Zbigniew			1	1	2	2,3	3,4	4,5	5		6				
Mrowiec Tomasz				1	1										
Mucha Longin	1	1	1	1											
N															
Nalepa Edward					1	1	1,2	1,2,3,4	1,2,4	1,2,4,5,6	1,4,5,6	1,4,5,6	5,6		
Nowacki Florian			1	1											
Nowacki Gabriel													1	1,2	1
Nowak Andrzej															1
Nowak Eugeniusz					1,2	2,3,4,5,6	3,4,5,6,7,8	3,5,6,8,9,10,11,12	9,10,11,12,13,14,15,16	13,14,15,16,17,18,19	17,18,19,20	20		21,22	23
Nowak Ireneusz	1,2	1,3		4	4,5	4,5	5,6	6		7	7				

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Nowak Jacek												1	2	3,4,5	
Nowak Wojciech														1	
O															
Obrusiewicz Marek														1	
Oleksyn Leszek	1,2,3	1,2,3,4	1,2,4	1,2	1	5,6,7	5,6,7	5,6,7							
Odziemkowski Janusz								1	1	1	1				
Olszewski Janusz	1	1	1												
Ożadowicz Ryszard	1,2	1,2													
P															
Palski Zbigniew								1,2,3	1,2	1,2	1,2				
Panecki Tadeusz			1	1,2	1,2	1,2,3	1,2,3	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24	2,4,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30	2,4,5,6,7,8,9,10,14,15,16,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30,31	18,23,24,27,28	18,24		
Parzewski Jerzy					1	1	1								
Pawłowski Jacek											1,2,3,4,5	1,3,4,6,7	3,8	9	10,11,12,13
Pelc Mieczysław					1										
Pieciukiewicz Tadeusz	1	1													
Pindel Kazimierz	1,2,3	1,2	1,2,4	1,2,4,5	1,2,4,5,6	2,6									
Piotrowski Sylwester	1	2,3,4	2,3,4,5,6,7	2,5,6,7,8,9	2,6,7,8	2,6,7,10									

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Piskunowicz Henryk							1	1,2	2						
Plewczyński Marek								1	1	1	1	1			
Płaczek Janusz	1	1							2	3	4	4,5	4	6	7
Płonka Ignacy					1	1	1								
Podkowski Andrzej	1,2,3	1,2,3	1,2	1						4	5,6,7	5			
Pokrątka Tadeusz					1	1									
Pokruszyński Witold	1	1	1	1	1										
Poksiński Jerzy			1,2,3	2,3	3,4	4									
Pomykała Edward				1	1	1,2,3	2								
Posobiec Jan										1	1				
Prozczyk Wojciech					1										
R															
Ratajczak Maciej			1,2	1,2	1,2	2				3,4,5	3,4,5	5			
Radomyski Adam															1
Rzeszutko Wilhelm			1	1	1										
Rokicki Bronisław			1,2,3	2,3					4			5			
Rosa Ryszard	1,2	1,2,3	1,2	1,2,3,4,5	1,2,3,4,5	2,4	2,6	2,6							
Rozmysłowicz Piotr	1,2,3,4	1,2,3,5	1,2	1,2											
Rudnicki Bogdan	1,2	1,2	1	1	1										
Rutkowski Cezary						1,2,3	2,3,4,5	2,3,5,6,7	2,7,8	2,8,9	10	10,11	10,11	12,13	

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Rzepniewski Andrzej			1	1	1	1	1	1	1						
S															
Sadowski Sylwester					1	1	1,2	2		3,4	3,4	4			
Salak Kazimierz		1	1												
Scheffs Waldemar														1	2
Sienkiewicz Piotr	1,2,3	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10	4,5,7,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20	4,5,10,11,12,15,16,17,18,19,20,21,22	4,5,10,11,20,21,22,23,24,25	4,5,21,26,27,28,29,30,31	4,27			28,29,30,31,32,33,34,35,36,37,38,39	28,29,30,31,32,33,34,35,37,38,39	29,30,31,32,33,34,37	37,40,41	41,42,43,44,45,46,47,48	49,50
Sikorski Bolesław						1	1								
Sikorski Kazimierz	1	1													
Sirko Stanisław								1	1,2	2	3	4	5		
Skrok Zofia											1,2	1			
Skrzyp Julian	1	1	1,2,3,4,5	1,2,3,4,5	2,4,5										
Skwarek Zbigniew												1	2	3,4,5	
Smoliński Józef				1	1	1	1	1			2	3			
Smyk Stanisław													1	1	
Sobolewski Andrzej	1	1													
Sokołowski Andrzej	1,2,3,4,5	1,2,3,4,5,6	2,4,6	2,4,6	2,4										
Solarz Jarosław										1	1	2			3
Spustek Henryk			1	1	1,2	2		3	3,4		5,6	6	7		8,9

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Stachowiak Zenon	1,2	1,2	1,2	1,2	2			3,4	3,4,5	5,6	6,7,8,9, 10,11	6,7,8	7,12	13	14,15
Stachowski Zbigniew	1	1	1	1	1										
Stańczyk Henryk				1,2	1,2,3	1,2,3,4	1,2,3,4	1,2,3,4	2						
Starczewski Mieczysław	1,2,3	1,2,3	1,2,3	1,2,3	2										
Stępak Józef	1	1	1,2,3	1,2,3	1,2,3	4,5,6	4,5,6	4,5,6	5,6	5,6,7					
Stępień Ryszard	1,2	1,2	1	1,3	3,4,5	3,4,5	3,4,5,6,7,8	6,9,10	11,12,13	12,13,14, 15,16,17, 18,19	12,13,14, 17,18,19, 20,21	17,21,22	23		24
Strasburger Dominik			1,2	1,2	1,2						3				
Strzoda Marek												1	2,3,4	2,5,6	
Suchora Stefan			1	2,3,4,5	3,4,5	4,5,6	5								
Sułek Mirosław	1			2		3	3	4,5	4						
Szafran Hieronim													1	2,3	4
Szczurowski Maciej	1	1													
Szkoda Jerzy	1,2														
Szpyra Ryszard						1	1	1	2,3	4,5	6,7	8,9	10,11	12,13,14, 15,16,17, 18	17,18,19, 20
Szulc Bogdan	1,2,3,4	1,2,3,4	1,2,3,4,5,6 ,7,8,9	1,2,5,6,7,8 ,9,10	1,2,5,9,10, 11,12,13, 14,15,16	10,11,12, 13,14,15, 16,17,18, 19,20,21, 22,23	12,14,16, 17,18,19, 21,22,23, 24	14,17,18, 24,25	25,26	27,28,29, 30,31,32, 33,34,35, 36,37,38, 39	30,31,32, 39,40,41, 42,43,44	32,39,43, 44	32,45,46	47,48	47,49,50, 51
Szustek Roman											1	2	3	4,5,6	7
Szuszczyński Paweł			1,2	3											

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Szweda Edmund	1	1													
Szymański Roman	1				2	3	4								
Ś															
Ścibiorek Zbigniew		1	1,2	1,3	3,4,5,6,7,8	4,5,6,7,8,9	7,9,10	7,10,11,12,13,14	11,12,13,14,15	16,17,18,19,20,21,22	23	24,25,26	27,28,29	30,31,32,33,34	
Śladkowski Stanisław			1	2,3			4,5	4,5	6,7,8,9,10,11	8,9,10,11,12,13,14,15	12,13,14,15,	16	17	18,19,20	21
Ślemp Włodzimierz									1						
Ślipiec Jeremiasz													1,2		3
Świątnicki Wacław	1	1	1,2,3,4,5	2,3,5,6,7,8,9,10,11	6,7,8,9,11,12	12	13,14	14,15	16						
Świniarski Janusz	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3				4						
T															
Tarasiuk Bogdan			1	1											
Teleszyński Janusz	1	1													
Tomaszewski Adam			1	1	1,2,3,5,6,7,8	3,4,5,6,7,8,9,10	4,6,9,10,11	4,6,11,12,13	6,12,13,14,15,16	15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26	17,19,20,24,25,26,27,28,29,30,31	24,30,31,32,33	34,35,36	36,37,38,39,40	41,42,43
Tomiuk Sylwester	1	1													
Trembecki Jacek															1
U															
Urbanek Marian	1						2,3	2,3	4	5	5	5			6
Urbański Lech	1,2,3	1,2,3	1,2,3	1,2	1,2										

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
W															
Wasiak Wiesław	1,2	1,2,3	1,3	1,3	3										
Wcisło Henryk			1	1	1	1	1	1	1						
Wdowski Lech	1	1													
Wejher Franciszek	1	1	1												
Wiatr Mariusz						1	1						2,3,4,5	3,4,6,7,8,9,10	10,11,12
Więcek Jan			1,2,3	1,3	4	4									
Wieczorek Stanisław	1,2	1.2													
Wieleba Ryszard			1,2,3,4	1,2,4,5	1,2,4,5	4,6	6	6	7	8,9	8,9,10		11	12,13	14,15,16
Wierzyński Jan	1	1	1	1	1										
Włodarski Andrzej						1,2,3,4,5,6,7,8	1,3,7,8	1,8							
Wocial Janusz									1	2	2,3	4	5,6	7	
Wojnarowski Jan	1,2	1,2	1,2,3,4,5,6	1,2,3,4,5,6	3.4,5,6	7,8	7,8	7,8	7	9	9,10	11	12,13	12,14	15
Wojtasik Janusz			1	1	1	1	1,2	1,2,3,4,5	1,2,3,5,6,7	2,3,5,6,7,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17	2,3,5,6,7,8,9,10,11,12,13,15,16,17	3,7,9,10,11,12,13,15,17	7,12,13,15,17,18,19,20	19,20	20
Wołejszo Jarosław									1	1	1			2	2,3
Wróbel Józef	1	1													
Wróblewski Ryszard	1,2,3	1,2,3	1,3,4	1,3,4,5	4	6,7,8	7,8,9	7,8,9,10	10,11,12	11,12		13	14	15	16
Wróblewski Wiesław								1	1						

Nazwisko i imię	1990-1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Wrzosek Marek														1	2,3
Wyszczelski Lech	1,2,3,4,5,6,7,8,9,10,11	1,2,3,4,5,7,8,9	1,3,5,8,9	12,13,14	12,13,14,15,16,17,18	15,16,17,18	19,20	19,21,22	22,23	24,25,26,27,28,29,30	24,25,26,27,28,31,32,33	34			
Z															
Zabłocki Eugeniusz	1	1,2	2	2,3,4,5,6,7,8,9	3,4,5,6,8,9	10,11	12	13,14	15	15,16		17	18	19,20,21,22,23	22,23,24
Zajas Stanisław			1,2,3	1,3,4,5,6	1,3,4,6	4	4,7	8,9,10,11,12,13	13,14,15,16,17,18,19,20,21	16,17			22	22,23,24,25,26,27,28,29,30,31,32	33,34,35,36,37
Zapiór Józef	1,2,3	1,2,3,4,5	5,6,7	2,6,7,8	2,6,7,8										
Zdrodowski Bogdan	1,2,3	1,2	1,4	1,4,5,6,7,8	5,6,7,8,9,10,11	5,6,7,8,9,10,11,12,13	5,6,7,8,14,15,16,17,18,19	16,20,21,22	22,23,24,25,26	22,24,26,27,28,29,30,31	22,24,28,29,30,31	32,33,34,35,36	37,38,39	40,41,42,43,44,45,46,47,48,49	45,46,47,49,50,51
Zieliński Jerzy	1	1		2,3	2,3,4,5	5,6,7,8	6,7,8,9,10,11,12,13	9,10,11,12,13,14,15	9,11,14,15	16,17,18,19	16,17,18,19,20,21	20,21,22	23,24	25,26,27,28	
Zubek Józef	1	1	2	2		3	3	3	4	4	5	5			
Zuziak Janusz							1	1,2,3	2,3	2,3	2,3				
Zwoliński Stefan								1	1	1	1				
Ż															
Żegnałek Kazimierz	1	1		2	2,3,4	3,4,5,6,7	5,6,7	5,7							
Żuraw Józef	1	1													

Tabela 2

WYKAZ PRAC HABILITACYJNYCH I DOKTORSKICH WYRÓŻNIONYCH W KONKURSACH[1]

1990/1991[2]

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
A/ Rozprawy doktorskie				
1.	ppłk dr Andrzej PLUSZCZ	płk w st. spocz. doc. dr hab. Czesław GOZDECKI	Doskonalenie systemu dowodzenia pr-plot pod katem zwiększania sprawności i efektywności kierowania ogniem	**II stopnia**
2.	ppłk dr Dominik STRASBURGER	Płk rez. prof. dr Kazimierz NOŻKO	Zasady sztuki wojennej w kampaniach i bitwach od czasów najdawniejszych do wojny francusko-pruskiej lat 1870-1871	**II stopnia**
3.	Ppłk dr pil. Stefan SUCHORA	płk doc. dr hab. Wojciech ZABŁOCKI	Użycie śmigłowców szturmowych w operacji obronnej armii	**II stopnia**
4.	Ppłk dr Ryszard JANKOWIAK	Płk w st. spocz. doc. dr hab. Czesław GOZDECKI	Wpływ automatyzacji dowodzenia w wojskach OPL na skuteczność odpierania nalotów na ugrupowanie operacyjne armii	**III stopnia**
5.	Ppłk dr pil. Stanisław RUTKOWSKI	Płk doc. dr hab. Andrzej SOKOŁOWSKI	Analiza i ocena działalności naukowo-badawczej (na przykładzie nauk wojskowych)	**III stopnia**
6.	Ppłk dr pil. Stanisław ZAJAS	płk doc, dr hab. Wojciech MICHALAK	Zwalczanie obiektów pierwszej kolejności rażenia przez lotnictwo myśliwsko-bombowe w operacjach obronnych	**III stopnia**
7.	Płk dr Józef BANAŚ	Płk doc. dr hab. Stefan ANTCZAK	Kompleksowe wykorzystanie sił i środków radiolokacyjnych w jednolitym systemie obrony powietrznej	**wyróżnienie**
8.	Płk dr Bogumił BANCERZ	Płk prof. dr hab. Wiesław WÓJTOWICZ	Zabezpieczenie techniczne wojsk armii w operacji obronnej prowadzonej na terytorium RP	**wyróżnienie**
9.	Ppłk dr Marian ŁOKOCIEJEWSKI	Prof. dr hab. Henryk PIEKARSKI	Organizacja i prowadzenie rozpoznania radioelektronicznego siłami i środkami pododdziałów rozpoznania i zakłóceń radioelektronicznych w operacji zaczepnej	**wyróżnienie**
10.	Płk dr Józef PAJĄK	Płk prof. dr hab. Stanisław KOZIEJ	Luzowanie wojsk w warunkach współczesnego pola walki	**wyróżnienie**

1991/1992

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
A/ Rozprawy habilitacyjne				
1.	Płk dr hab. Adam TOMASZEWSKI	-	Symulacja komputerowa porażenia ogniowego w walce zbrojnej i operacji	**I stopnia**
2.	Płk dr hab. Józef STĘPAK	-	Ocena wpływu elementów fizycznej dostępności lądowego teatru działań wojennych na efektywność walki zbrojnej	**II stopnia**

[1] Źródło: opracowanie Wydziału Planowania i Koordynacji Badań Naukowych Oddziału Naukowego, wyd. AON, Warszawa 2005.

[2] W pierwszym roku funkcjonowania Akademii Obrony Narodowej nie odbyły się kolokwia habilitacyjne.

	Płk dr hab. Stanisław DWORECKI	-	System zabezpieczenia metrologicznego wojsk lądowych w operacji obronnej armii	**dyplom uznania**
B/ Rozprawy doktorskie				
1.	Kmdr dr Janusz BRZEZICKI	Prof. dr hab. Henryk PIEKARSKI	Ocena efektywności krótkofalowej łączności radiowej dowodzenia i współdziałania marynarki wojennej w działaniach bojowych na morzu	**I stopnia**
2.	Gen. bryg. dr Tadeusz JAUER	Płk prof. dr hab. Roman KULCZYCKI	Model obrony powietrznej wojsk lądowych RP	**II stopnia**
3.	Mjr dr Dariusz WIZOR	Płk doc. dr hab. Lech WYSZCZELSKI	Komitet obrony Rzeczypospolitej (1936-1939)	**II stopnia**
4.	Ppłk dr Andrzej BOBKOWSKI	Płk pil. prof. dr hab. Eugeniusz ZABŁOCKI	Współdziałanie lotnictwa myśliwskiego z naziemnymi siłami i środkami OP	**III stopnia**
5.	Płk pil. dr Ryszard OLSZEWSKI	Prof. dr hab. Jerzy MACHURA	Wyższa Oficerska Szkoła Lotnicza w okresie zagrożenia i wojny	**III stopnia**
6.	Mjr dr Jerzy BIEŃKOWSKI	Prof. dr hab. Jan BOGUSZ	Czynniki warunkujące efektywność wdrażania podchorążych wyższych szkół oficerskich do samokształcenia	**III stopnia**
7.	Płk dr Bronisław PEIKERT	Płk prof. dr hab. inż. Stefan ANTCZAK	Doskonalenie procesu szkolenia osób funkcyjnych stanowisk dowodzenia związku taktycznego wojsk radiotechnicznych WLOP	**dyplom uznania**
8.	Ppłk dr Bronisław MARCINKOWSKI	Płk prof. dr hab. Waldemar BRZOSTEK	Modelowanie procesów decyzyjnych prowadzenia zakłóceń radiolokacyjnych z wykorzystaniem zautomatyzowanego systemu dowodzenia RUDNIA	**dyplom uznania**
9.	Ppłk dr Tadeusz POKRĄTKA	Płk prof. dr hab. Stanisław KOZIEJ	Przygotowanie i prowadzenie luzowania pododdziałów piechoty	**dyplom uznania**
10.	Ppłk Krzysztof CZAJKA	Płk prof. dr hab. Tadeusz KRZEMIEŃ	Użycie artylerii do ognia pośredniego w obronie dywizji	**dyplom uznania**
11.	Kpt. dr Tomasz CISZEWSKI	Płk prof. dr hab. Mieczysław CHAMERA	Odbudowa lotnisk zniszczonych w operacji obronnej na obszarze kraju	**dyplom uznania**
12.	Kpt. dr Andrzej ŁAPA	Doc. dr hab. Henryk ADAMCZYK	Wartości i postawy kadry Polskiej Marynarki Wojennej w latach 1986-1990	**dyplom uznania**
13.	Płk dr Ryszard OLENDEREK	Płk doc, dr hab. Jerzy KUNIKOWSKI	Wpływ technicznych środków nauczania na efektywność szkolenia specjalistów w CSS- Wojsk Rakietowych WLOP	**dyplom uznania**
14.	Płk dr Marian URBANEK	Płk prof. dr hab. władysław FILAR	Model symulacyjny zabezpieczenia leczniczo-ewakuacyjnego działań bojowych wojak na szczeblu taktycznym	**dyplom uznania**

1992/1993

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
A/ Rozprawy habilitacyjne				
1.	Płk dr hab. Jerzy ZIELIŃSKI	-	Dydaktyka taktyki ogólnej	**I stopnia**
2.	Płk dr hab. Stanisław STAŃCZUK	-	Analityczna ocena rejonów Rzeczypospolitej Polskiej w aspekcie obronnym	**II stopnia**
3.	Płk dr hab. Czesław JARECKI	-	Organizacja porażenia ogniowego w działaniach zaczepnych	**dyplom uznania**

	B/ Rozprawy doktorskie			
1.	Mjr dr Piotr MAKOWSKI	Płk prof. dr hab. Wacław ŚWIATNICKI	Rozwiązywanie współczesnych problemów nawigatorskiego zabezpieczenia działań bojowych lotnictwa myśliwskiego za pomocą	**I stopnia**
2.	Płk dr Andrzej MUTH	Prof. dr Kazimierz NOŻKO	System doskonalenia taktycznego oficerów oddziałów i związków taktycznych	**II stopnia**
3.	Płk dr Wojciech WOJCIEWCHOWSKI	Płk doc. dr hab. Jerzy TELEP	Kierowanie i strategiczne dowodzenie w Systemie Obronnym Państwa	**II stopnia**
4.	Mjr dr Zenon NOWAKOWSKI	Płk doc. dr hab. Bogdan SZULC	Kształtowanie etosu oficerskiego w działalności edukacyjnej Akademii Obrony Narodowej	**III stopnia**
5.	Ppłk dr Tadeusz PIECIUKIEWICZ	Płk doc. dr hab. Wojciech MICHALAK	Zwalczanie obiektów nawodnych przez lotnictwo myśliwsko-bombowe	**III stopnia**
6.	Nkom. Dr Jan ŚWIERCZEWSKI	Prof. dr hab. Jan BOGUSZ	Problemy nieprzystosowania społecznego młodzieży wojskowej a wyniki jej kształcenia	**III stopnia**
7.	Ppłk dr Krzysztof KOLIŃSKI	Płk pil. prof. dr hab. Eugeniusz ZABŁOCKI	Dowodzenie wojskami OP na terytorium kraju	**dyplom uznania**
8.	Ppłk dr Zygmunt MACIEJNY	Płk prof. dr hab. Kazimierz ŻEGNAŁEK	Środki dydaktyczne w przygotowaniu taktycznym podchorążych	**dyplom uznania**
9.	Mjr dr Mariusz WIATR	płk prof. dr hab. Stanisław KOZIEJ	Trwałość obrony manewrowej	**dyplom uznania**
10.	Mjr dr Bolesław SIKORSKI	Płk prof. dr hab. Stanisław KOZIEJ	Użycie i działanie sił powietrznoszturmowych w walce z desantami powietrznymi w operacjach obronnych	**dyplom uznania**

1993/1994

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
	A/ Rozprawy habilitacyjne			
1.	Płk dr hab. Henryk HERMANN	-	Geneza sztuki operacyjnej	**I stopnia**
2.	Płk dr hab. Stanisław KOTLICKI	-	Podstawy teorii dowodzenia	**II stopnia**
3.	Płk dr hab. Michał HUZARSKI	-	Obrona związku taktycznego	**III stopnia**
	B/ Rozprawy doktorskie			
1.	Mjr dr Jerzy GROSKREJC	Płk dr hab. Bogdan SZULC	Kształtowanie cech psychofizycznych dowódcy wspomaganych w dowodzeniu wojskami w działaniach bojowych	**I stopnia**
2.	Ppłk dr Andrzej KASPRZEWSKI	Płk dr hab. Marian KOWALEWSKI	Kryzys i rozwój hierarchicznych struktur organizacyjnych bojowych jednostek wojsk lądowych	**II stopnia**
3.	Płk dr Stanisław CZEPIELIK	Płk prof. dr hab. Eugeniusz ZABŁOCKI	Doskonalenie specjalistyczne oficerów-dowódców pododdziałów przeciwlotniczych	**II stopnia**
4.	Płk dr Witold LIDWA	Płk dr hab. Ryszard WRÓBLEWSKI	Obrona w górach i jej wpływ na struktury organizacyjne wojsk lądowych	**III stopnia**
5.	Płk dr Bogusław SKRZYNIARZ	Płk dr hab. Romuald MAŃKOWSKI	Prognozowanie uderzeń środków napadu powietrznego przeciwnika na obiekty logistyczne lotnictwa	**III stopnia**
6.	Mjr dr Janusz TOMIŁO	Płk dr hab. Zygmunt MARKOCKI	Przemiany w systemie wychowawczym Wojska Polskiego w latach 1989-1992	**III stopnia**
7.	Płk dr Józef IWANOWICZ	Płk dr hab. Jerzy TELEP	Łączność w systemie obronnym RP	**dyplom uznania**
8.	Ppłk dr Zbigniew	Płk dr hab. Stanisław	Metodyka ćwiczeń taktycznych wojsk	**dyplom uzna-**

	GUZ	ŚLADKOWSKI	obrony przeciwchemicznej	**nia**
9.	Kmdr por. dr Jerzy PARZEWSKI	Doc. dr hab. Bronisław PAWŁOWSKI	Tworzenie systemu zapór minowych w obronie lądowej wybrzeża morskiego RP	**dyplom uznania**
10.	Mjr dr Jerzy BIZIEWSKI	Płk dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK	Manewr w obronie (na przykładzie wojen bliskowschodnich lat 1973-1991)	**dyplom uznania**

1994/1995

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
A/ Rozprawy habilitacyjne				
1.	Płk dr hab. Zbigniew GROSZEK	-	Rozpoznanie w systemie obrony powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej	**I stopnia**
B/ Rozprawy doktorskie				
1.	Ppłk dr Zbigniew SZYDŁOWSKI	płk dr hab. inż. Bogdan ZDRODOWSKI	Podstawy teorii maskowania w obronie powietrznej	**I stopnia**
2.	Ppłk dr Włodzimierz ŚLEMP	płk dr hab. Józef MARCZAK	Nowoczesne umocnienie obronne terytorium RP	**II stopnia**
3.	Płk dr Tadeusz KARDAŚ	Płk dr hab. Bogdan SZULC	Przygotowanie oficerów do pełnienia funkcji nauczycieli akademickich przedmiotów taktycznych	**II stopnia**
4.	Ppłk dr Bogdan BEZOŃ	Płk prof. dr hab. Waldemar BRZOSTEK	Model rozpoznania i zakłóceń radiowych związku operacyjnego	**III stopnia**
5.	Mjr dr Stanisław SZAŁAJKO	Prof. dr hab. Jan BOGUSZ	Autorytet dowódcy pododdziału a wyniki kształcenia I wychowania żołnierzy	**III stopnia**

1995/1996

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
A/ Rozprawy habilitacyjne				
1.	Gen. bryg. dr hab. Bolesław BALCEROWICZ	-	Problemy strategii obronnej państwa średniej wielkości	**I stopnia**
	Ppłk dr hab. Roman TOMASZEWSKI	-	Odbudowa polskiego szkolnictwa wojskowego 1908-1923 (geneza, koncepcje, struktury, rozwój)	**II stopnia**
B/ Rozprawy doktorskie				
1.	Mjr dr Adam HALAMA	Płk dr hab. inż. Bogdan ZDRODOWAKI	Obrona powietrzna ogólnowojskowego związku taktycznego w szczególnych warunkach fizycznogeograficznych	**I stopnia**
2.	Płk Jan WAŚKIEWICZ	Płk prof. dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK	Kryteria oceny efektywności szkolenia pododdziałów i oddziałów wojsk lądowych	**II stopnia**
3.	Ppłk dr Andrzej LABUDA	Płk dr hab. Stanisław DWORECKI	Model systemu logistyki wojskowej szczebla centralnego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej	**II stopnia**
4.	Ppłk dr Zbigniew MIECZKOWSKI	Płk prof. dr hab. Jerzy KUNIKOWSKI	Przyczyny dezadaptacji żołnierzy do zasadniczej służby wojskowej i ich wpływ na gotowość bojową wojsk lądowych	**III stopnia**
5.	Mjr dr Stanisław SMYK	Płk prof. dr hab. Kazimierz ŻEGNAŁEK	Zastosowanie nowoczesnej technologii kształcenia dla potrzeb doboru i przygotowania zawodowego personelu służby inżynieryjno-lotniczej	**III stopnia**
6.	Mjr dr Jerzy ŚWITEK	Płk dr hab. inż. Bogdan ZDRODOWSKI	Obrona powietrzna Rzeczypospolitej Polskiej w aspekcie przemian polityczno-	**III stopnia**

			wojskowych w Europie	
7.	Płk dr Wojciech PRZEDWOJEWSKI	Gen. bryg. Prof. dr hab. Stanisław KOZIEJ	Działania desantowo-szturmowe w obronie na szczeblach taktycznych i operacyjnych	**wyróżnienie**
8.	Płk dr Andrzej STASIAK	Płk dr hab. Jerzy ZIELIŃSKI	Wspólne działania wojsk lądowych i obrony cywilnej na obszarze odpowiedzialności Krakowskiego Okręgu Wojskowego (na przykładzie województwa zamojskiego)	**wyróżnienie**
9.	Ppłk drAndrzej GLEN	Płk dr hab. inż. Bogdan ZDRODOWSKI	Obrona przeciwlotnicza ogólnowojskowego związku operacyjnego w pogotowiu operacyjnym	**wyróżnienie**

1996/1997[3]

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
A/ Rozprawy doktorskie				
1.	Mjr dr Ryszard CHROBAK	Płk prof. dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK	Działania nieregularne w operacji obronnej	**I stopnia**
2.	Ppłk dr inż. Ryszard SZPAKOWICZ	Płk pil. prof. dr hab. Eugeniusz ZABŁOCKI	Model perspektywicznego systemu dowodzenia obroną powietrzną RP oraz kierunki jego automatyzacji	**II stopnia**
3.	Mjr dr Marek KULISZ	Płk dr hab. Stanisław DWORECKI	Wpływ taktycznych środków walki na właściwości ewentualnych konfliktów zbrojnych na obszarze Polski	**II stopnia**
4.	Ppłk dr Wiktor MATCZYŃSKI	Płk dr hab. Czesław JARECKI	Analiza skuteczności różnych rodzajów ognia artylerii oraz optymalizacja planu rażenia ogniowego w obronie	**III stopnia**
5.	Dr inż. Mirosław MARCINIUK	dr hab. Henryk CABAK	Metodologiczna analiza procesu przygotowania młodzieży liceum wojskowego do zawodowej służby wojskowej (na przykładzie liceum lotniczego w Dęblinie)	**III stopnia**
6.	Mjr dr inż. Stanisław SIRKO	Prof. dr hab. inż. Józef JURA	Wpływ wyszkolenia personelu technicznego służby inżynieryjno-lotniczej na bezpieczeństwo lotów	**III stopnia**
7.	Płk pil. dr Edmund KLICH	Prof. dr hab. Jerzy MACHURA	Kierunki doskonalenia działalności służby bezpieczeństwa lotów w Siłach Zbrojnych RP	**wyróżnienie**
8.	Ppłk dr Wiesław ŚPIEWAK	Płk prof. dr hab. Jerzy KUNIKOWSKI	Survival w kształceniu personelu latającego	**wyróżnienie**
9.	Ppłk dr Stanisław ŚWIĘCICKI	Płk prof. dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK	Współdziałanie odwodu ogólnowojskowego korpusu z siłami obrony terytorialnej podczas zwalczania desantu powietrznego	**wyróżnienie**
10.	Mjr dr Mirosław ŻYWIOŁOWSKI	Płk dr hab. Jan WOJNAROWSKI	System szkolenia żołnierzy rezerwy na potrzeby Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej	**wyróżnienie**

1997/1998

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
A/ Rozprawy habilitacyjne				
1.	Płk dr hab. Stanisław ZAJAS	-	Lotnictwo szturmowe w walce zbrojnej	**I stopnia**

[3] Konkurs na rozprawy habilitacyjne nie był organizowany (Regulamin konkursu – Zasady ogólne, pkt. 1).

2.	Gen. bryg. pil. dr hab. Ryszard OLSZEWSKI	-	Siły powietrzne w odstraszaniu militarnym	**II stopnia**
3.	Płk dr hab. inż. Franciszek MROCZKO	-	Żywotność bojowa sił powietrznych i metoda jej oceny	**III stopnia**
4.	Płk dr hab. Waldemar KACZMAREK	-	Natarcie związku taktycznego	**III stopnia**
		B/ Rozprawy doktorskie		
1.	Mjr dr Janusz KRĘCIKIJ	Płk prof. dr hab. Adam TOMASZEWSKI	Modyfikacja dowodzenia w wojskach lądowych w aspekcie integracji Polski z NATO	**I stopnia**
2.	Ppłk dr Henryk BINKOWSKI	Dr hab. Stefan KORYCKI	Bezpieczeństwo militarne Polski w pracach Sejmu po 1989 r.	**II stopnia**
3.	Płk pil. dr Czesław CZYŻ	Płk pil. prof. dr hab. Eugeniusz ZABŁOCKI	Zwalczanie celów powietrznych nisko i wolno latających samolotami szkolno-bojowymi	**II stopnia**
4.	Kpt. dr Jarosław KARDAS	Płk dr hab. Ryszard STĘPIEŃ	Strukturalne i rzeczowe uwarunkowania edukacji obronnej społeczeństwa RP	**III stopnia**
5.	Ppłk dr Zbigniew MURAWIECKI	Płk dr hab. Czesław JARECKI	Użycie artylerii wojsk lądowych w obronie wybrzeża morskiego we współdziałaniu z siłami Marynarki Wojennej	**III stopnia**
6.	Ppłk nawig. Dr Wojciech JOBDA	Płk dr hab. Zbigniew GROSZEK	Obrona powietrzna baz lotniczych Sił Powietrznych Rzeczypospolitej Polskiej	**III stopnia**
7.	Kpt. dr Zbigniew WRONA	Płk prof.. dr hab. inż. Piotr SIENKIEWICZ	Model systemu ekspertowego wspomagania procesu rekrutacji do wyższej szkoły oficerskiej	**wyróżnienie**
8.	Płk pil. dr Waldemar JARUSZEWSKI	Ppłk dr hab. inż. Zbigniew ŚWIATNICKI	Zastosowanie systemów satelitarnych do szkolenia pilotażowego i taktycznego w Wyższej Szkole Oficerskiej Sił Powietrznych	**wyróżnienie**
9.	Płk dr Andrzej WESOŁOWSKI	płk dr hab. Jerzy POKSIŃSKI	Sądownictwo polskich formacji wojskowych na froncie wschodnim (1943-1945)	**wyróżnienie**

1998 /1999

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
		A/ Rozprawy habilitacyjne		
1.	Ppłk dr hab. Mariusz WIATR	-	Dowodzenie operacyjne w sztuce wojennej	**I stopnia**
2.	Płk dr hab. Marian CIEŚLARCZYK	-	Psychospołeczne i organizacyjne elementy bezpieczeństwa i obronności	**II stopnia**
3.	Ppłk dr hab. Józef SMOLIŃSKI	-	Polonia obu Ameryk w wojskowo-mobilizacyjnych planach rządu RP na uchodźstwie (1939-1945)	**II stopnia**
4.	Płk dr hab. Cezary RUTKOWSKI	-	Prakseologiczne aspekty strategii wojskowej	**III stopnia**
		B/ Rozprawy doktorskie		
1.	Płk dr Jan KNETKI	Płk prof. dr hab. Jerzy ZIELIŃSKI	Wpływ procedur dowodzenia według standardów NATO na metodykę przygotowania i prowadzenia ćwiczeń dowódczo-sztabowych w AON	**I stopnia**
2.	Kpt. dr Andrzej DAWIDCZYK	Gen. dyw. dr hab. Bolesław BALCEROWICZ	Rola sił zbrojnych wobec współczesnych wyzwań cywilizacyjnych	**II stopnia**
3.	Mjr dr Grzegorz KOTT	Płk dr hab. inż. Czesław FLANEK	Model ekspertowego systemu wspomagania decyzji szefa obrony przeciwlotniczej związku taktycznego i dowódcy pułku	**II stopnia**

			przeciwlotniczego	
4.	Mjr dr Marek GĄSKA	Prof. dr hab. Leonard ŁUKASZUK	Zbrojny ruch oporu w warunkach okupacji	**III stopnia**
5.	Ppłk dr Anatol WOJTAN	Płk prof. dr hab. Czesław JARECKI	Planowanie wsparcia ogniowego w operacji obronnej	**III stopnia**
6.	Ppłk dr Gabriel NOWACKI	Płk dr hab. Leopold CIBOROWSKI	Walka informacyjna – próba kategoryzacji	**III stopnia**
7.	Ppłk dr Jerzy CIEŚLIK	Płk prof. dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK	Manewr w obronie związku taktycznego	**wyróżnienie**
8.	Kpt. dr inż. Krzysztof KALIŃSKI	Płk prof. dr hab. Eugeniusz NOWAK	Wykorzystanie informatycznej bazy danych w kierowaniu zabezpieczeniem logistycznym brygady zmechanizowanej	**wyróżnienie**
9.	Ppłk dr Mieczysław BUDZIŃSKI	Płk dr hab. Wojciech MICHALAK	Integracja sił powietrznych szczebla operacyjno-taktycznego Rzeczypospolitej Polskiej i NATO	**wyróżnienie**
10.	Ppłk dr inż. Zdzisław MAŚLAK	Płk rez. dr hab. Zbigniew GROSZEK	System informacyjnego zabezpieczenia lotnictwa myśliwskiego w działaniach bojowych	**wyróżnienie**
11.	Dr Teresa SKINDER-SUCHCITZ	Dr hab. Tadeusz DUBICKI	Polsko-brytyjska polityka morska w 1939 roku	**wyróżnienie**

1999/2000

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
A/ Rozprawy habilitacyjne				
1.	Płk dr hab. Witold LIDWA	-	Współdziałanie wojsk operacyjnych z siłami obrony terytorialnej w działaniach na obszarze kraju	**II stopnia**
2.	Dr hab. Tadeusz KMIECIK	-	Polskie lotnictwo wojskowe w latach 1945-1962. organizacja, szkolenie i problemy kadrowe	**II stopnia**
B/ Rozprawy doktorskie				
1.	Mjr dr Mirosław MARCINIAK		System kontroli przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej w czasie kryzysu i wojny	**I stopnia**
2.	Płk dr Piotr LEMANOWICZ		Reakcje stresowe w operacjach militarnych wojsk lądowych oraz ich wpływ na zdolność bojową	**II stopnia**
3.	Mjr dr Marek OBRUSIEWICZ		Internacjonalizacja stosunków wojskowych w Europie u schyłku XX wieku a kształtowanie się strategii bezpieczeństwa	**II stopnia**
4.	Dr Antoni NAWROCKI		Zabezpieczenie logistyczne wojsk lądowych Sił Zbrojnych RP w latach 1936-1939	**III stopnia**
5.	Mjr dr Leszek ZIÓŁKOWSKI		Dowodzenie artylerią na szczeblach taktycznych	**III stopnia**
6.	Kpt. dr Jarosław ZARZYCKI		Organizowanie gaszenia pożarów leśnych na terytorium RP	**III stopnia**
7.	Mjr dr nawig. Eugeniusz CIEŚLAK, mjr dr nawig. Roman SZUSTEK		Lotnictwo wojsk lądowych w działaniach bojowych	**wyróżnienie**
8.	Mjr dr Mariusz KUBIAK		Polskie koncepcje bezpieczeństwa okresu odrodzenia i ich odniesienia do współczesności	**wyróżnienie**
9.	Mjr dr Krzysztof LORANTY		Środowisko wojskowe jako determinant jakości szkolenia bojowego w oddziałach i związkach taktycznych	**wyróżnienie**

10.	Mjr dr Maciej MARSZAŁEK		Metoda określania możliwości bojowych wojsk obrony powietrznej	**wyróżnienie**
11.	Mjr dr marek STRZODA		Zmiany organizacyjno-funkcjonalne stanowiska dowodzenia brygady zmechanizowanej w aspekcie wymagań przyszłego pola walki	**wyróżnienie**
12.	Kpt. dr Piotr ROZWADOWSKI		Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w latach 1927-1939	**wyróżnienie**

2000/2001

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
A/ Rozprawy habilitacyjne				
1.	Ppłk dr hab. Maciej SZCZUROWSKI	-	Artyleria Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie w II wojnie światowej	**II stopnia**
2.	Płk dr hab. Stanisław JACZYŃSKI	-	Zagłada oficerów Wojska Polskiego na Wschodzie. Wrzesień 1939- maj 1940	**III stopnia**
3.	Ppłk dr hab. Andrzej BUJAK	-	Działania bojowe w specyficznych środowiskach walki na obszarze kraju	**III stopnia**
B/ Rozprawy doktorskie				
1.	Ppłk dr inż. Czesław KĄCKI		Izraelskie mechanizmy kształtowania bezpieczeństwa państwa i sytuacji polityczno-militarnej w regionie Bliskiego Wschodu	**I stopnia**
2.	Mjr dr Marek WRZOSEK		Sieć informacyjna – podstawowy determinant efektywności rozpoznania taktycznego wojsk lądowych	**II stopnia**
3.	Por. dr Tomasz KOPAŃSKI		Narodziny lotnictwa polskiego i jego udział w walkach o granice II Rzeczypospolitej 1917-1921	**II stopnia**
4.	Mjr nawig. dr Jacek NOWAK		Dowodzenie lotnictwem sił powietrznych w działaniach ofensywnych	**III stopnia**
5.	Mjr dr Andrzej POLAK		Sztuka wojenna w działaniach grupy operacyjnej „Bielsko" we wrześniu 1939 roku	**III stopnia**
6.	Dr Aleksandra SKRABACZ		Kobiety w obronie narodowej Polski na progu XXI wieku	**III stopnia**
7.	Ppłk dr Michał BUREK		Optymalizacja szkolenia specjalistycznego w procesie przygotowania bojowego pilotów wojskowych w Wyższej Szkole Oficerskiej Sił Powietrznych	**wyróżnienie**
8.	Ppłk dr Dariusz PALIJCZUK		System rozpoznania skażeń promieniotwórczych wojsk lądowych w aspekcie wymogów NATO	**wyróżnienie**
9.	Mjr dr Edward PAŁKA		Terenowe organa administracji wojskowej w systemie bezpieczeństwa państwa	**wyróżnienie**
10.	Kpt. dr Tomasz KOŚMIDER		Planowanie wojenne w Polsce w latach 1921-1926	**wyróżnienie**

2001/2002

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
A/ Rozprawy habilitacyjne				
1.	ppłk dr hab. Piotr MAKOWSKI	-	Prospektywna ocena efektywności użycia lotnictwa uderzeniowego w walce o przewagę w powietrzu	**II stopnia**

2.	ppłk dr hab. Andrzej CIUPIŃSKI	-	Rola Francji w kształtowaniu europejskiej autonomii strategicznej	**wyróżnienie**
B/ Rozprawy doktorskie				
1.	ppłk dr Zbigniew PIĄTEK	płk dr hab. inż. Józef ZUBEK	Garnizonowe ośrodki mobilizacyjne w Siłach Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej	**II stopnia**
2.	ppłk dr Mirosław MINKINA	prof. dr hab. Jerzy KUNIKOWSKI	Problemy bezpieczeństwa w świetle nowej koncepcji strategicznej NATO	**wyróżnienie**
3.	dr Gerard POKRUSZYŃSKI	prof. dr inż. Tadeusz JEMIOŁO	Interwencje militarne w politykach bezpieczeństwa	**III stopnia**
4.	płk dr Roman POLAK	dr hab. Jerzy TELEP	Aspekty ekonomiczne przebudowy i modernizacji Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej	**wyróżnienie**
5.	mjr dr inż. Marek CHOJNACKI	prof. dr hab. Romuald MAŃKOWSKI	Kierowanie zabezpieczeniem logistycznym lotnictwa sił powietrznych RP w działaniach sojuszniczych	**wyróżnienie**
6.	mjr dr nawig. Wiesław MARUD	prof. dr hab. Eugeniusz ZABŁOCKI	Kontrola przestrzeni powietrznej w strefie bojowej Morza Bałtyckiego	**I stopnia**
7.	mjr dr Adam RADOMYSKI	płk dr hab. inż. Bogdan ZDRODOWSKI	Obrona przeciwśmigłowcowa dywizji zmechanizowanej	**III stopnia**
8.	kpt. dr Stanisław KOWALKOWSKI	płk prof. dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK	Planowanie rozbudowy fortyfikacyjnej rejonu obrony brygady zmechanizowanej (pancernej)	**II stopnia**
9.	mjr dr Zdzisław ŚLIWA	płk prof. dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK	Tworzenie zgrupowań taktycznych w obronie brygady zmechanizowanej w terenie leśnym	**wyróżnienie**
10.	mjr dr Cezary STAJNIAK	płk prof. dr hab. Czesław JARECKI	Wsparcie informatyczne procesu dowodzenia artylerią i kierowania ogniem artylerii	**III stopnia**

2002/2003[4]

Lp.	Autor	Promotor	Tytuł pracy	Nagroda
B/ Rozprawy doktorskie				
1.	płk dr Hieronim SZAFRAN	płk dr hab. Ryszard JAKUBCZAK	Wsparcie działań wojsk NATO na terytorium Polski (Host Nation Support)	**II stopnia**
2.	płk dr inż. Eugeniusz NIKULIN	płk dr hab. Ryszard JAKUBCZAK	Obrona terytorialna województwa przygranicznego w osłonie strategicznej Polski i NATO	**wyróżnienie**
3.	nadkom. dr Marek CUPRYJAK	gen. broni prof. dr Tadeusz JEMIOŁO	Doskonalenie narodowego systemu przeciwdziałania terroryzmowi w kontekście wyzwań XXI wieku	**III stopnia**
4.	płk dr Ryszard CHYRZYŃSKI	płk dr hab. Zenon STACHOWIAK	Uwarunkowania ekonomiczne sytuacji socjalno-bytowej żołnierzy zawodowych	**wyróżnienie**
5.	mjr dr Tomasz BĄK	prof. dr hab. Jerzy KUNIKOWSKI	Udział i sojusznicze współdziałanie żołnierzy WP w operacji pokojowej NATO w Kosowie	**III stopnia**
6.	gen. bryg. dr Andrzej LEWANDOWSKI	płk dr hab. inż. Bogdan ZDRODOWSKI	Wojska obrony przeciwlotniczej polskich wojsk lądowych	**II stopnia**
7.	ppłk dr inż. Wiesław	prof. dr hab. Leopold	Mikrofalowe zakłócanie informacyjne w działaniach wojsk lądowych	**wyróżnienie**

[4] Konkurs na rozprawy habilitacyjne nie był organizowany (Regulamin konkursu – Zasady ogólne, pkt. 1).

	BŁAŻEJCZYK	CIBOROWSKI		
8.	mjr dr Przemysław PAŹDZIOREK	prof. dr hab. Michał HUZARSKI	Działanie zgrupowań taktycznych w operacjach wymuszania pokoju	**I stopnia**
9.	mjr dr Marek KOTER	dr hab. Mirosław DYRDA	Negocjacyjne i mediacyjne przygotowanie uczestników misji pokojowych Organizacji Narodów Zjednoczonych	**III stopnia**

Wykaz 1

NAJWAŻNIEJSZE KONFERENCJE I SYMPOZJA NAUKOWE W AKADEMII OBRONY NARODOWEJ[1]

(06.02.1991) Wydział Nauk Humanistycznych AON
Konferencja dydaktyczna poświęcona ocenie przygotowania programów.

(03.05.1991) Wydział Nauk Humanistycznych AON
Idea walki o demokrację, niepodległość i suwerenność Rzeczypospolitej Polskiej w dobie Konstytucji 3 Maja

(27.05.1992) Akademia Obrony Narodowej
Koncepcja systemu planowania w resorcie obrony

(16.08.1992) Akademia Obrony Narodowej
Bezpieczeństwo państw Europy Środkowej w świetle zachodzących zmian – droga do systemu zbiorowego bezpieczeństwa

(20-23.08.1992) Akademia Obrony Narodowej
Bezpieczeństwo państw Europy Środkowej i Wschodniej

(27.01.1993) Wydział Nauk Humanistycznych AON
Problematyka militarna i historiograficzna powstania styczniowego

(21.04.1993) Akademia Obrony Narodowej
Logistyka w systemie obronnym państwa

(13-14.05.1993) Akademia Obrony Narodowej
Procesy decyzyjne w sferze bezpieczeństwa narodowego

(25.06.1993) Akademia Obrony Narodowej
Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych i komputerowe modelowanie procesów wspomagania decyzji

(04.11.1993) Akademia Obrony Narodowej
Perspektywiczny model systemu bezpieczeństwa RP

(8-9.12.1993) Oddział Edukacji Obywatelskiej Departamentu Oświatowo-Wychowawczego i Wydział Nauk Humanistycznych AON
Wymiana doświadczeń w zakresie metodyki nauczania filozofii i etyki w uczelni wojskowej

---

[1] Pierwsze dziesięciolecie opracowano na podstawie numeru specjalnego Zeszytu Naukowego: *X lat Akademii Obrony Narodowej,* AON, Warszawa 2000, nr 2(39)A, kolejne pięć lat na podstawie *Biuletynów* AON za lata 2001-2005 (do dnia 19.05.2005).

(06.05.1994) Akademia Obrony Narodowej
Planowanie obronne, ekonomika obrony, państwo i polityka zagraniczna

(30.11.1994) Akademia Obrony Narodowej
O integrację wojskowej myśli ekonomicznej

(16.12.1994) Akademia Obrony Narodowej
Krajowy system łączności w kierowaniu obronnością państwa

(28.09.1997) Wojskowy Instytut Historyczny AON
Od Jana Henryka Dąbrowskiego do Charlesa de Gaulle'a. Z dziejów wojskowych stosunków polsko-francuskich

(06.03.1998) Wojskowy Instytut Historyczny AON
Generałowie II Rzeczypospolitej

(01.04.1999) Akademia Obrony Narodowej
Pod wspólnymi sztandarami. Droga Polski do NATO

(06.1999) Akademia Informacji i Komunikowania Bundeswehry w Strasburgu
Polska-Niemcy. Sąsiedzi i sojusznicy

(25-29.10.1999) Akademia Obrony Narodowej oraz Akademia Europejska w Waren/Muritz
Wybrane aspekty bezpieczeństwa europejskiego. Rola operacji pokojowych w procesie kształtowania pokoju w Europie i świecie

(20.04.2000) Wojskowy Instytut Historyczny AON
Polska w działaniach koalicyjnych

(15.12.2000) Akademia Obrony Narodowej
Wczoraj, dziś i jutro Akademii Obrony Narodowej

(15.02.2001) Wydział Strategiczno-Obronny
Problemy tworzenia obronnego systemu wojskowego

(23.02.2001) Wydział Wojsk Lądowych. Katedra Dowodzenia i Łączności
Intuicja w dowodzeniu

(15.03.2001) Wydział Wojsk Lądowych. Katedra Dowodzenia i Łączności
Dokumenty dowodzenia i łączności

(23.03.2001) Wydział Wojsk Lądowych. Zakład Metodyki Szkolenia Taktyczno-Operacyjnego
Szkolenie operacyjno-taktyczne dowództw oddziałów wojsk lądowych w aspekcie interoperacyjności

(23.03.2001) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Wojsk Obrony Powietrznej *Obrona przeciwśmigłowcowa w wojskach lądowych*

(27.03.2001) Wydział Wojsk Lądowych
Zarządzanie i dowodzenie w WWL Akademii Obrony Narodowej

(30.03.2001) Wojskowy Instytut Historyczny AON
170 rocznica polskiego zwrotu zaczepnego po szosie brzeskiej w powstaniu listopadowym (1830 - 1831)

(12.04.2001) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej
Kształcenie w Wydziale WLiOP na kierunku „lotnictwo"

(18.04.2001) Wydział Wojsk Lądowych. Katedra Taktyki Ogólnej
Zgrupowanie taktyczne wojsk lądowych w operacjach połączonych

(18.04.2001) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Wojsk Lotniczych
Lotnicze wsparcie działań morskich

(19.04.2001) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Wojsk Obrony Powietrznej *Wojska obrony powietrznej w operacjach połączonych*

(26.04.2001) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Systemów Kierowania i Zabezpieczenia
Zarządzanie zasobami informacyjnymi w siłach powietrznych

(07.05.2001) Wydział Strategiczno-Obronny
Kierunki przebudowy systemu wojskowego RP w świetle wymagań i potrzeb sojuszniczych

(17.05.2001) Centrum Informatyki
Modelowanie procesów walki

(17.05.2001) Wydział Strategiczno-Obronny
Kształcenia na kierunkach: „bezpieczeństwo narodowe" i „logistyka"

(24.05.2001) Wojewódzki Sztab Wojskowy w Lublinie
Wschodnia granica Polski. Przeszłość i teraźniejszość.

(24.05.2001) Wydział Wojsk Lądowych. Katedra Sztuki Operacyjnej
Podstawowe zagadnienia teorii walki zbrojnej

(29.05.2001) Wydział Wojsk Lądowych. Katedra Wojsk Inżynieryjnych
Polowy system zaopatrywania wojsk w wodę

(02.07.2001) Wydział Strategiczno-Obronny
Samorząd terytorialny w systemie obronnym

(09-10.10.2001) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Lotnictwa
Lotnictwo sił powietrznych w operacjach połączonych

(17.10.2001) Wydział Wojsk Lądowych. Instytut Dowodzenia
Organizacja taktycznych sieci łączności

(21–22.11.2001) Instytut Nauk Humanistycznych AON
Teoria i praktyka przywództwa wobec wyzwań edukacyjnych

(29.11.2001) Wydział Strategiczno-Obronny
Działania (operacyjne) połączone

(06.12.2001) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Lotnictwa
Teoretyczne, praktyczne i dydaktyczne aspekty współpracy cywilno-wojskowej CIMIC w siłach powietrznych

(12.12.2001) Wydział Strategiczno-Obronny
Europa Środkowa jako region geostrategiczny

(30.01.2002) Wydział Strategiczno-Obronny. Instytut Ekonomii i Logistyki
Logistyka wojsk lądowych

(22.02.2002) Wydział Wojsk Lądowych. Instytut Dowodzenia
Ćwiczenia taktyczne dziś

(27.02.2002) Wydział Wojsk Lądowych. Instytut Dowodzenia
Realizacja, kontrola i ocena oraz sprawozdawczość ćwiczeń taktycznych na szczeblu oddziału (pododdziału) w nowych uwarunkowaniach strukturalnych i szkoleniowych

(28.02.2002) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej
Współczesne siły powietrzne – misje, zadania, tendencje rozwoju

(19.03.2002) Wydział Wojsk Lądowych
Sposoby tworzenia zapór wodnych i organizacja ich wykonywania

(21.03.2002) Wydział Wojsk Lądowych. Zakład Systemów Łączności i Informatyki Instytutu Dowodzenia
Projektowanie struktury organizacyjnej dowództw brygady zmechanizowanej (pancernej)

(26.03.2002) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Obrony Powietrznej

Użycie korpuśnego pułku przeciwlotniczego w działaniach operacyjnych wojsk lądowych

(28.03.2002) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Obrony Powietrznej
Informacja w obronie powietrznej – potrzeby, wymagania, zagrożenia

(10.04.2002) Akademia Obrony Narodowej
Suwerenność państwa w warunkach Sojuszu

(11.04.2002) Wydział Wojsk Lądowych
Etapy pośrednie w operacji

(19-21.04.2002) Wydział Strategiczno-Obronny
Główne zmiany w architekturze bezpieczeństwa Europy Centralnej

(07.05.2002) Wydział Wojsk Lądowych. Zakład Zabezpieczenia Działań
Obrona przed bronią masowego rażenia – perspektywy

(28.05.2002) Instytut Nauk Humanistycznych AON
Transformacja wojska od instytucji do organizacji w nowych uwarunkowaniach

(10.09.2002) Akademia Obrony Narodowej
„Bezpieczne niebo"

(16.10.2002) Wydział Wojsk Lądowych. Zakład Systemów Łączności i Informatyki Instytutu Dowodzenia
Organizacja łączności w brygadzie wielonarodowej

(15.12.2002) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Dowodzenia Sił Powietrznych
Kultura organizacyjna i kultura dowodzenia a działalność sił powietrznych (SZ) w wymiarze sojuszniczym

(21-25.10.2002) Europejska Akademia w Waren (Murutz)
Terroryzm międzynarodowy oraz sytuacja geostrategiczna w Azji

(29.10.2002) Wydział Wojsk Lądowych. Katedra Sztuki Operacyjnej i Taktyki
Uwarunkowania modyfikacji i struktur organizacyjnych jednostek operacyjnych wojsk lądowych

(14.11.2002) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Lotnictwa
Siły powietrzne w walce o przewagę w powietrzu – tendencje zmian

(21.11.2002) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Zakład Operacji Powietrznych
Siły powietrzne w walce XXI wieku

(23.01.2003) Wydział Wojsk Lądowych. Katedra Sztuki Operacyjnej i Taktyki
Podróż studyjna w systemie edukacji oficerów Akademii Obrony Narodowej

(24.01.2003) Instytut Nauk Humanistycznych AON
Powstanie styczniowe 1863-1864. Doświadczenia wojny partyzanckiej w aspekcie współczesnych działań nieregularnych

(27.02.2003) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej
Zarządzanie przestrzenią powietrzną wojsk lądowych

(11.03.2003) Akademia Obrony Narodowej
Terroryzm bronią masowego rażenia

(20.03.2003) Akademia Obrony Narodowej oraz Sztab Generalny Wojska Polskiego
85. rocznica powołania Sztabu Generalnego Wojska Polskiego

(24.03.2003) Wydział Wojsk Lądowych. Zakład Systemów Dowodzenia
Implementacja ustaleń standaryzacyjnych Sojuszu Północnoatlantyckiego w procesie dowodzenia wojsk lądowych

(27.03.2003) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej
Wsparcie informacyjne obrony powietrznej

(09.04.2003) Wydział Strategiczno-Obronny
Wojskowe wsparcie władz cywilnych i społecznych (WWWCiSp)

(21-23.03.2003) Akademia Obrony Narodowej
Polityka ekologiczna MON w aspekcie wejścia Polski do UE

(15.04.2003) Wydział Wojsk Lądowych. Instytut Dowodzenia
Informacje i organizacyjne uwarunkowania cyklu rozpoznawczego

(20.05.2003) Wydział Wojsk Lądowych. Katedra Sztuki Operacyjnej i Taktyki
Wojska lądowe w operacjach wsparcia pokoju

(24.04.2003) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Dowodzenia Siłami Powietrznymi
Informacyjne wsparcie dowodzenia siłami powietrznymi

(23.05.2003) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Zakład Operacji Powietrznych
Operacje powietrzne sił powietrznych Federacji Rosyjskiej w aspekcie postępu techniczno-technologicznego

(05-09.07.2003) Ministerstwo Obrony Narodowej Bułgarii oraz Akademia Obrony Sił Zbrojnych Bułgarii im. G.S. Rakovskiego
Nowoczesne standardy w edukacji wojskowej

(08-10.10.2003) Centrum Szkoleniowo-Konferencyjne Wojskowego Instytutu Łączności w Zegrzu
Military Communications and Information Systems

(03.09.2003) Dowództwo Wojsk Lądowych i zespół magazynu RAPORT
Wojska Lądowe Przyszłości

(07-10-09.2003) Brzeski Państwowy Uniwersytet im. A. Puszkina
Regionalne problemy funkcjonowania przedsiębiorstw w warunkach modernizacji gospodarki Republiki Białorusi

(10.10.2003) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej
50 lat Wydziału Lotnictwa i Obrony Powietrznej – geneza współczesności i perspektywy

(16.10.2003) Wydział Wojsk Lądowych. Instytut Dowodzenia
Łączność w operacjach reagowania kryzysowego

(14.11.2003) Akademia Obrony Narodowej
„Iracka Wolność"

(27.11.2003) Wydział Wojsk Lądowych. Katedra Sztuki Operacyjnej i Taktyki
Kierowanie przemieszczaniem jednostek wojsk lądowych na obszarze RP

(04.12.2003) Wydział Wojsk Lądowych. Zakład Wsparcia Ogniowego
Współczesne problemy wsparcia ogniowego

(18.12.2003) Instytut Nauk Humanistycznych. Katedra Historii Sztuki Wojennej oraz Biuro Badań Historycznych
Sztuka wojenna we współczesnych konfliktach zbrojnych. Przemiany i tendencje rozwojowe

(16.11.2003) Wydział Wojsk Lądowych. Instytut Dowodzenia
Łączność w operacjach reagowania kryzysowego

(18.12.2003) Instytut Nauk Humanistycznych. Katedra Historii Sztuki Wojennej oraz Wojskowe Biuro Badań Historycznych
Sztuka wojenna we współczesnych konfliktach zbrojnych. Przemiany i tendencje rozwojowe

(27.11.2003) Wydział Wojsk Lądowych. Katedra Sztuki Operacyjnej i Taktyki
Kierowanie przemieszczaniem jednostek wojsk lądowych na obszarze RP

(04.12.2003) Wydział Wojsk Lądowych. Zakład Wsparcia Ogniowego
Współczesne problemy wsparcia ogniowego

(21.11.2003) Fundacja Marshalla
Transatlantic Trends 2003

(26.02.2004) Wydział Wojsk Lądowych. Instytut Zarządzania i Dowodzenia
Formy i metody przygotowania oficerów do pracy sztabowej

(03.03.2004) Wydział Wojsk Lądowych. Instytut Zarządzania i Dowodzenia
Dowodzenia w operacjach reagowania kryzysowego

(25.02.2004) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej
Powietrzny wymiar operacji „Iracka Wolność"

(24-26.03.2004) Wydział Strategiczno-Obronny
Systemy informacji geoprzestrzennej a budowa przewagi informacyjnej w sferze bezpieczeństwa państw

(29.03.2004) Akademia Obrony Narodowej
Nowe NATO - wzmocnione partnerstwo. Rola Polski w rozszerzeniu sojuszu

(21.04.2004) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej
Kontrola przestrzeni powietrznej, a zarządzanie ruchem lotniczym w Polsce w czasie kryzysu i wojny

(07.04.2004) Wydział Wojsk Lądowych. Zakład Rozpoznania Wojskowego i Walki radioelektronicznej oraz Instytut Zarządzania i Dowodzenia
Targeting w procesie dowodzenia

(06.05.2004) Wydział Wojsk Lądowych. Instytut Dowodzenia
Bezpieczeństwo informacji w mobilnych systemach telekomunikacyjnych wojsk lądowych

(29.04.2004) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej
Funkcjonowanie dowódcy w siłach powietrznych – uwarunkowania i wymagania

(10.05.2004) Akademia Obrony Narodowej
„Trudna Stabilizacja" – Doświadczenia i wnioski z sojuszniczego współdziałania pierwszej zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w działaniach pokojowych w Iraku

(19.05.2004) Centrum Symulacji i Komputerowych Gier Wojennych
Rola i miejsce Centrum Symulacji i Komputerowych Gier Wojennych w szkoleniu dowództw SZ RP

(20-21.05.2004) Wydziału Wojsk Lądowych. Katedra Sztuki Operacyjnej i Taktyki
Obrona wybrzeża morskiego w Polsce

(24.05.2004) Akademia Obrony Narodowej
Generał Józef Kuropieska. Żołnierz i patriota

(20.10.2004) Wydział Wojsk Lądowych
Charakter przyszłych operacji

(20 -22.09.2004) Konferencja Centrum Marshalla w hotelu Mariott w Warszawie
Wyzwania z zakresu planowania strategicznego i doświadczenia dla sił wielonarodowych

(22-27.09.2004) Wydział Strategiczno-Obronny
Konferencja teoretyczno-metodyczna

(13.10.2004) Instytut Zarządzania i Dowodzenia WWL AON
Łączność w sytuacjach kryzysowych o charakterze niemilitarnym na obszarze kraju

(28.10.2004) Akademia Obrony Narodowej
Irak 2004 – ku normalności

(28-29.10.2004) Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji
Resort spraw wewnętrznych i administracji w systemie obronnym państwa

(14.10.2004) Instytut Nauk Humanistycznych. Katedra Pedagogiki
Humanistyczne przygotowanie kadr oficerskich wobec współczesnych wyzwań

(23.11.2004) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Lotnictwa
Wielozadaniowy samolot bojowy F-16 jako wyzwanie dla lotnictwa sił powietrznych RP

(25.11.2004) Wydział Wojsk Lądowych. Katedra Sztuki Operacyjnej i Taktyki
Rola terenu zurbanizowanego we współczesnych operacjach

(26.11.2004) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Dowodzenia Siłami Powietrznymi
Dowodzenie polskimi siłami powietrznymi

(30.11.2004) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Zakład Operacji Powietrznych
Lotnictwo sił powietrznych w operacjach koalicyjnych

(08.12.2004) Wydział Wojsk Lądowych. Zakład Wsparcia Ogniowego
Problemy użycia artylerii w procesie podejmowania decyzji

(16.12.2004) Zakładu Sztuki Operacyjnej Wojsk Lądowych AON
Kształcenie myślenia operacyjnego.

(17.12.2004) Instytut Nauk Humanistycznych
Megatrendy przywództwa – amerykańskie doświadczenia – polskie perspektywy

(26.01.2005) Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej. Katedra Dowodzenia Sił Powietrznych
Zasoby osobowe elementem potencjału bojowego sił powietrznych

(15.02.2005) Wydział Wojsk Lądowych. Instytut Zarządzania i Dowodzenia
Efektywność kierowania (dowodzenia)

(19.05.2005) Akademia Obrony Narodowej
Współczesne operacje reagowania kryzysowego – wymóg regionalnego bezpieczeństwa czy operacje przyszłości

ZAŁĄCZNIKI

ABSOLWENCI I PROMOCJI ASG
14 X 1950 r.

ZAŁĄCZNIK 1

Lp.	Stop. wojsk.	Nazwisko i imię	Data urodzenia	Adres	Uwagi
1	2	3	4	5	6
1.	kpt.	MADEJSKI Andrzej	21.10.1923		
2.	kpt.	STACHOWSKI Józef	12.05.1915		
3.	ppłk	BĄK Franciszek	11.10.1912		
4.	mjr	BROCH Jakub	11.11.1921		
5.	kpt.	DAWIDIUK Michał	26.09.1915		
6.	kpt.	DODIK Michał	10.06.1924		
7.	mjr	DOMARADZKI Józef	08.03.1906		
8.	kpt.	DYDA Jan	16.12.1911		
9.	kpt.	HEJNA Edward	19.01.1918		
10.	mjr	HERCOG Leon	10.06.1924		
11.	kpt.	KAZNOWSKI Marian	18.12.1920		
12.	mjr	KOLASA Józef	11.02.1921		
13.	kpt.	KOŁODZIEJ Franciszek	16.01.1919		
14.	por.	KONWIŃSKI Witold	26.05.1920		
15.	kpt.	KOSTRZEWSKI Lucjan	20.03.1924		
16.	mjr	KWACZ Justyn	15.03.1912		
17.	kpt.	MAJTEK Aleksander	05.04.1921		
18.	mjr	MONAT Paweł	24.12.1921		
19.	kpt.	MOSKWA Zdzisław	29.12.1923		
20.	kpt.	OSTASZEWICZ Włodzimierz	21.07.1921		
21.	kpt.	PIZŁO Kazimierz	28.11.1925		
22.	kpt.	POTOCKI Ignacy	01.03.1922		

1	2	3	4	5	6
23.	mjr	SKIBIŃSKI Jerzy	31.10.1912		
24.	ppłk	SOBIESIAK Józef	17.05.1914		
25.	kpt.	STAWOWSKI Andrzej	22.09.1922		
26.	ppłk	STEBELSKI Józef	16.01.1918		
27.	mjr	SZAMOTULSKI Jan	16.06.1918		
28.	por.	SZOSTAKOWSKI Tadeusz	28.02.1925		
29.	kpt.	WIDER Bogusław	15.05.1920		
30.	por.	WOŁOSZCZUK Józef	28.08.1922		
31.	mjr	WOŁYNIEC Leonid	23.05.1913		
32.	kpt.	PAWLIKOWSKI Tadeusz	24.07.1921		
33.	ppłk	GERHARD Jan	17.01.1921		

ABSOLWENCI II PROMOCJI ASG
28 VII 1951 r.

ZAŁĄCZNIK 2

Lp	Stop. wojsk.	Nazwisko i imię	Data urodzenia	Adres	Uwagi
1	2	3	4	5	6
1.	płk	HOPMAN Michał	23.05.1910		
2.	ppłk	ASZKENAZY Henryk	26.03.1909		
3.	ppłk	LAUDAŃSKI Aleksander	15.09.1914		
4.	mjr	CURDA Jan	24.06.1915		
5.	mjr	HENDRYS Zdzisław	10.04.1923		
6.	mjr	KACZOREK Jerzy	18.10.1925		
7.	mjr	SZPRICER Edmund	09.05.1920		
8.	mjr	ZIELIŃSKI Zygmunt	24.04.1925		
9.	kpt.	ANDERST Władysław	24.05.1922		
10.	ppłk	BERLING Marian	06.08.1909		
11.	ppłk	PERSKI Aleksander	14.05.1918		
12.	mjr	BABULA Mieczysław	02.01.1924		
13.	mjr	BIELAWSKI Adam	17.08.1919		
14.	mjr	BUCHTA Boris	23.06.1918		
15.	mjr	CHOCHA Bolesław	06.08.1923		
16.	mjr	DYRYNDA Józef	18.01.1917		
17.	mjr	GLIŃSKI Michał	03.01.1926		
18.	mjr	JAGAS Wacław	05.12.1922		
19.	mjr	PECH Jan	11.01.1914		
20.	mjr	PYŚŃY Karel	19.01.1914		
21.	mjr	STRYGA Michał	24.06.1921		
22.	mjr	SWOBODA Vilem	21.06.1914		

1	2	3	4	5	6
23.	mjr	SZCZEPUCHA Władysław	09.10.1919		
24.	mjr	SOCHAL Czesław	25.10.1925		
25.	mjr	ZAKRZEWSKI Jerzy	17.10.1919		
26.	kpt.	MYSZLON Konstanty	01.01.1926		
27.	kpt.	PRZYŁUCKI Piotr	26.07.1923		
28.	ppłk	CZYŻEWSKI Wacław	27.06.1917		
29.	ppłk	MANKIEWICZ Tadeusz	15.10.1918		
30.	ppłk	NUSSBAUM Klemens	11.06.1921		
31.	ppłk	ROMANOWSKI Władysław	28.05.1914		
32.	ppłk	RUDAWSKI Michał	11.01.1918		
33.	ppłk	WADEJKO Arseniusz	22.09.1922		
34.	mjr	BŁUŚ Henryk	01.06.1922		
35.	mjr	FILISTOWICZ Jan	22.01.1919		
36.	mjr	JAGIEŁŁO Konstanty	16.03.1921		
37.	mjr	KRUPA Kazimierz	08.08.1922		
38.	mjr	LEWKO Adam	25.08.1922		
39.	mjr	MACYSZYN Stefan	07.09.1918		
40.	mjr	REJSON Bolesław	19.08.1922		
41.	kpt.	KAROLAK Czesław	01.10.1924		
42.	kpt.	SPASIUK Stanisław	26.03.1925		
43.	gen. bryg.	DUSZYŃSKI Zygmunt	22.01.1914		
44.	gen. bryg.	OKĘCKI Stanisław	31.01.1908		
45.	ppłk	SZULCZYŃSKI Stanisław	11.08.1915		
46.	mjr	ZDUŃCZYK Bronisław	27.03.1918		

ABSOLWENCI III PROMOCJI ASG
30 VIII 1952 r.

ZAŁĄCZNIK 3

Lp.	Stop. wojsk.	Nazwisko i imię	Data urodzenia	Adres	Uwagi
1	2	3	4	5	6
1.	ppłk	KLIBAŃSKI Marek	01.05.1919		
2.	ppłk	STĄPOR Zdzisław	16.03.1919		
3.	mjr	JASIŃSKI Antoni	02.12.1927		
4.	mjr	PŁECHA Czesław	09.03.1925		
5.	kpt.	SOUKAL Ladislav	21.01.1923		
6.	mjr	WIŚNIEWSKI Ernest	19.12.1925		
7.	mjr	WIŚNIEWSKI Wiktor	20.07.1925		
8.	kpt.	WITT Czesław	20.05.1926		
9.	mjr	MUCHA Aleksander	17.09.1919		
10.	kpt.	JADZIAK Emil	22.04.1926		
11.	kpt.	KAZIMIERSKI Sylwester	09.09.1923		
12.	ppłk	KOBYLAŃSKI Michał	06.11.1919		
13.	ppłk	KOŻAN Władysław	26.06.1919		
14.	ppłk	LEJBLER Jakub	14.09.1910		
15.	ppłk	NIEWIADOMSKI Stefan	22.05.1910		
16.	mjr	BRICHACEK Frantisek	04.12.1917		
17.	mjr	BANDUREK Franciszek	15.02.1920		
18.	mjr	CZERNIAK Józef	01.09.1917		
19.	kpt.	GNOJNICKI Zbigniew	28.02.1924		
20.	mjr	KARPIŃSKI Antoni	01.03.1924		
21.	mjr	KLIŚ Roman	29.02.1924		
22.	mjr	KLONOWSKI Zenon	09.09.1920		

1	2	3	4	5	6
23.	kpt.	KOPEĆ Kazimierz	20.12.1925		
24.	mjr	ŁAMASZ Władysław	09.12.1922		
25.	mjr	ŁOZOWICKI Longin	22.12.1926		
26.	kpt.	MALINA Indrich	03.06.1923		
27.	mjr	PADALEWSKI Zbigniew	10.01.1926		
28.	kpt.	PETRICEK Antonin	28.08.1918		
29.	kpt.	RYBIEC Tadeusz	25.04.1925		
30.	mjr	SOROKA Stanisław	25.05.1925		
31.	kpt.	TOKARCZYK Stanisław	05.03.1925		
32.	mjr	WILIŃSKI Marian	03.08.1922		
33.	kpt.	ŻÓŁTOWSKI Edward	03.02.1920		
34.	kpt.	GOGOL Julian	04.11.1920		
35.	kpt.	IMIELSKI Józef	18.03.1924		
36.	por.	KRYSZKO Piotr	21.08.1923		
37.	mjr	BOCHEN Bolesław	20.09.1923		
38.	mjr	KWOLIK Kazimierz	10.08.1919		
39.	mjr	MICKIEWICZ Kazimierz	04.03.1914		
40.	kpt.	BOREJSZA Mieczysław	05.01.1925		
41.	mjr	GLIŃSKI Paweł	13.05.1923		
42.	kpt.	KARTAWIK Stanisław	05.04.1920		
43.	kpt.	KELLER Władysław	01.03.1926		
44.	kpt.	KOZYRA Stanisław	22.02.1922		
45.	kpt.	ŁUSZPIŃSKI Kazimierz	31.12.1922		
46.	kpt.	MALEWSKI Michał	11.05.1924		
47.	kpt.	MELNAROWICZ Józef	23.01.1921		

1	2	3	4	5	6
48.	kpt.	PRZYŁUSKI Edward	03.05.1924		
49.	mjr	WITWICKI Marian	16.07.1922		
50.	kpt.	ŻEGOTA Marian	08.01.1925		
51.	kpt.	SKIBA Janusz	22.04.1925		
52.	kpt.	LEONCIUK Stefan	03.01.1923		

ZAŁĄCZNIK 4

Wykaz zasadniczych przedsięwzięć związanych z wstąpieniem Polski do NATO

Rok	Data	Rodzaj przedsięwzięcia
1990	21 marca	Pierwsza wizyta ministra spraw zagranicznych (Krzysztof Skubiszewski) w Kwaterze Głównej NATO (rozmowa z Sekretarzem Generalnym Manfredem Woernerem)
	7-8 czerwca	W Turnberry (Szkocja) ministrowie spraw zagranicznych państw NATO proponują ZSRR i państwom UW współpracę z Sojuszem („Posłanie z Turnberry")
	6 lipca	Na szczycie w Londynie NATO proponuje państwom UW budowanie partnerskich stosunków i rozwój kontaktów wojskowych
	8 lipca	List prezydenta USA Georgea Busha do premiera Tadeusza Mazowieckiego zapraszający do regularnych kontaktów z NATO
	9 sierpnia	Nawiązanie regularnych stosunków dyplomatycznych między RP a NATO (stałe kontakty z Kwaterą Główną NATO utrzymuje ambasada RP w Brukseli)
	13 września	Pierwsza wizyta Sekretarza Generalnego NATO w Polsce (w wywiadzie dla *Tygodnika Powszechnego* Manfred Woerner na pytanie: „Czy może wchodzić w grę taki rozwój struktury NATO, w którą włączałyby się kraje byłego bloku komunistycznego?", odpowiada: „Nie, nic nie wskazuje na to, by taki wariant był rozważany")
	29 października	Wizyta wiceministra Janusza Onyszkiewicza w Kwaterze Głównej NATO
	26-28 listopada	Zgromadzenie Północnoatlantyckie przyznaje parlamentarzystom z Polski, Bułgarii, Czechosłowacji, Węgier i ZSRR status tzw. delegatów stowarzyszonych
	28 listopada	Minister spraw zagranicznych (K. Skubiszewski) uczestniczy w sesji Zgromadzenia Północnoatlantyckiego w Londynie
1991	3 kwietnia	Prezydent Lech Wałęsa spotyka się w Brukseli z Sekretarzem Generalnym NATO (po spotkaniu twierdzi: „Były to wstępne rozmowy. Będzie ich więcej, bo pragniemy jednej, bezpiecznej Europy, a jej gwarancje znajdują się w NATO")
	11 maja	USA i RFN występują z planem pogłębienia kontaktów między NATO a Europą Środkową
	23 maja	Wizyta ministra P. Kołodziejczyka w Kwaterze Głównej (rozmowy o wzajemnej współpracy)
	7 czerwca	Rada Północnoatlantycka przyjmuje oświadczenie na sesji w Kopenhadze o partnerstwie z krajami Europy Środkowej i Wschodniej. Zapowiedź powołania Północnoatlantyckiej Rady Współpracy
	1 lipca	Praga – formalne rozwiązanie wszystkich struktur Układu Warszawskiego
	3 lipca	Wizyta L. Wałęsy w Kwaterze Głównej NATO. Twierdzenie, że Polska podziela cele polityczne Sojuszu („Naszym celem jest integracja z Europą")

Rok	Data	Rodzaj przedsięwzięcia
	11 lipca	Wizyta w Kwaterze Głównej szefa Sztabu Generalnego gen. Zdzisława Stelmaszuka
	10 września	J. K. Bielecki (forum Rady Atlantyckiej w Waszyngtonie) zgłasza postulat przyjęcia państw Środkowej i Wschodniej Europy do NATO
	6 października	(Kraków) Prezydenci Czecho-Słowacji, Polski i Węgier ogłaszają wolę państw uczestniczenia w działalności NATO
	20 grudnia	(Bruksela) Inauguracyjne posiedzenie Północnoatlantyckiej Rady Współpracy (NACC) jako forum współdziałania NATO z państwami Europy Środkowo-Wschodniej
1992	marzec	Propozycja Lecha Wałęsy – NATO-bis
	10 marca	Północnoatlantycka Rada Współpracy przyjmuje Plan Pracy dla Dialogu, Partnerstwa i Współpracy (NACC Work Plan)
	11 marca	Wizyta w Polsce Sekretarza Generalnego NATO – deklaracja: „Drzwi do NATO są otwarte"
	10 kwietnia	Udział szefa Sztabu Generalnego wraz z MON w pierwszym spotkaniu Komitetu Wojskowego NATO z udziałem MON i szefów sztabów generalnych państw Europy Środkowej i Wschodniej
	27 kwietnia	Wizyta w Polsce naczelnego dowódcy sił NATO w Europie gen. Johna Galvina
	7-8 października	Wizyta premiera (Hanna Suchocka) i ministra obrony narodowej (Janusz Onyszkiewicz) w Brukseli – rozmowy na temat członkostwa Polski w NATO (H. Suchocka: „Polska będzie w stanie przystąpić do NATO wcześniej niż do EWG)
1993	25-27 stycznia	Wizyta ministra Onyszkiewicza w RFN. Minister obrony RFN Volker Rühe deklaruje pomoc Niemiec dla Polski w stopniowym spełnianiu wymogów NATO
	1-5 marca	Wizyta delegacji MON w Kwaterze Głównej NATO
	9 marca	Wizyta ministra Skubiszewskiego w Brukseli. ~~Minister Sk~~ubiszewski ogłasza deklarację: „Naszym celem jest członkostwo w NATO, o które wystąpimy w odpowiednim czasie. Musimy ku temu zmierzać krok po kroku, zacieśniając związki z Sojuszem"
	29 marca	Spotkanie ministrów obrony państw NATO i krajów partnerskich na posiedzeniu Północnoatlantyckiej Rady Współpracy
	31 marca	Oświadczenie sekretarza stanu USA (Warren Christopher) o potrzebie rozważenia możliwości przyjęcia niektórych krajów Europy Wschodniej do NATO
	kwiecień	Prezentacja koncepcji „Partnerstwo dla Pokoju"
	8-18 czerwca	Ćwiczenie marynarek wojennych państw NATO na Bałtyku („BALTOPS"). Pierwszy udział marynarek wojennych państw bałtyckich (w tym Polski) w ćwiczeniu NATO
	31 lipca	Wywiad prof. Zbigniewa Brzezińskiego dla *Rzeczpospolitej*. (Wejście Polski do NATO jest możliwe około roku 1996)
	25 sierpnia	Wizyta prezydenta Rosji Borysa Jelcyna w Warszawie. (Zgoda na przystąpienie Polski do NATO)

Rok	Data	Rodzaj przedsięwzięcia
	1 września	List prezydenta Lecha Wałęsy do Sekretarza Generalnego NATO, w którym określa, że „członkostwo Polski w Sojuszu uznaje za jeden z podstawowych celów polityki zagranicznej RP"
	29 września	Minister obrony RFN Volker Rühe twierdzi, że drzwi do NATO powinny zostać otwarte przed Polską, Czechami i Węgrami. Sugeruje, że z każdym z tych państw można zawrzeć umowy stowarzyszeniowe
	20-21 października	Nieformalna narada ministrów obrony państw NATO w Travemünde. Ujawnienie szczegółów programu „Partnerstwo dla Pokoju"
1994	10 stycznia	Szczyt NATO w Brukseli. Państwa byłego UW (w tym Polska) otrzymują propozycję współpracy z Sojuszem w ramach programu „Partnerstwo dla Pokoju"
	2 lutego	Premier Waldemar Pawlak podpisuje w Kwaterze Głównej NATO dokument o przystąpieniu Polski do „Partnerstwa dla Pokoju"
	16 lutego	Ambasador USA w Polsce proponuje amerykańską pomoc w stworzeniu cywilno-wojskowego systemu kontroli ruchu powietrznego odpowiadającego standardom NATO
	25 kwietnia	Złożenie polskiego Dokumentu Prezentacyjnego Partnerstwa dla Pokoju w Kwaterze Głównej NATO przez ministra Piotra Kołodziejczyka
	13-20 czerwca	Pierwsze polsko-francuskie ćwiczenia wojskowe w Kłodzku i Boury St. Maurice
	7 lipca	Wizyta prezydenta Billa Clintona w Warszawie
	7-9 lipca	Wizyta dowódcy sił NATO w Europie gen. George'a A. Jaulwana. Omówienie przygotowania do wspólnych ćwiczeń
	12-16 września	Pierwsze ćwiczenia NATO w Polsce („Most współpracy" – „Cooperative Bridge")
	14-15 września	Spotkanie ministrów spraw zagranicznych państw „Trójkąta weimarskiego". Przyjęcie deklaracji o poparciu Francji i Niemiec dla starań Polski o przyjęcie do NATO
	październik	Pierwsi studenci-oficerowie NATO w AON (USA, Francja)
	1 grudnia	Deklaracja szefów dyplomacji państw NATO potwierdzająca otwartość Sojuszu na przyjęcie nowych państw europejskich na podstawie art. 10 Traktatu Waszyngtońskiego. Oświadczenie sekretarza stanu USA Warrena Christophera o gotowości rozpoczęcia rozmów z zainteresowanymi państwami o powiększeniu Sojuszu już w 1995 r.
1995	16 lutego	USA znoszą ograniczenia na eksport do Polski nowoczesnych systemów walki. Izba Reprezentantów Kongresu USA przyjmuje ustawę „O odrodzeniu bezpieczeństwa narodowego", przewidującą rozszerzenie NATO o Czechy, Polskę, Słowację i Węgry
	25-29 kwietnia	Udział szefa SG WP gen. Tadeusza Wileckiego w sesji Komitetu Wojskowego NATO

Rok	Data	Rodzaj przedsięwzięcia
	26-29 maja	Budapeszt. Pierwsze posiedzenie Zgromadzenia Północnoatlantyckiego poza krajami członkowskimi. Deklaracja o powiększeniu Sojuszu i przyjęciu nowych członków (Polski, Czechy, Węgry, Słowacja, Słowenia) do końca 1998 r.
	27 czerwca	Wizyta w Warszawie sekretarza obrony USA. Rozmowy o amerykańskiej pomocy w modernizacji polskiej armii
	6-11 września	Wizyta delegacji polskiej pod przewodnictwem ministra Zdzisława Okońskiego w Departamencie Obrony Stanów Zjednoczonych. (Rozmowy o poszerzeniu NATO i zakupie przez Polskę amerykańskiego sprzętu wojskowego)
	27-29 września	Wizyta MON w Kwaterze Głównej NATO
	28 września	Przedstawienie uczestnikom programu „Partnerstwo dla Pokoju" dokumentu „Studium o rozszerzeniu NATO"
	28 września-2 października	Wizyta przewodniczącego Kolegium Połączonych Sztabów Sił Zbrojnych USA w Warszawie gen. Johna Shalikashvili (wizyta w Sztabie Generalnym WP)
1996	17-18 stycznia	Wizyta prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego w siedzibie NATO (Bruksela). Apel o rozpoczęcie rozmów przedakcesyjnych
	29 stycznia	Zaproszenie przez NATO państw partnerskich do indywidualnych konsultacji akcesyjnych
	20 lutego	Posiedzenie Rządu RP. Prezentacja 5-letniego planu dostosowania SZ do wymogów NATO
	4 kwietnia	Polska prezentuje „Indywidualny dokument dyskusyjny" stanowiący podstawę do dwustronnego dialogu o warunkach członkostwa w NATO
	17-18 kwietnia	Wizyta Sekretarza Generalnego NATO Javiera Solany w Warszawie
	3-4 maja	„Dzień Polski w NATO" (Mons pod Brukselą)
	19-23 czerwca	„XIII Warsztaty NATO" w Warszawie. Międzynarodowe sympozjum poświęcone problemom bezpieczeństwa z udziałem Sekretarza Generalnego Sojuszu
	25 lipca	Senat USA uchwala ustawę „O ułatwieniu rozszerzenia Sojuszu Północnoatlantyckiego"
	22 października	Przemówienie prezydenta Clintona w Detroit. Oświadczenie, iż pierwsi nowi członkowie powinni być przyjęcie do Sojuszu najpóźniej w 1999 roku, w okresie obchodów 50-lecia powstania NATO
	10 grudnia	Rada Północnoatlantycka deklaruje, że pierwsza grupa kandydatów do NATO otrzyma zaproszenie do negocjacji akcesyjnych na kolejnym szczycie Sojuszu w lipcu 1997 r.
1997	6 stycznia	Komitet Obrony Kraju powołuje Zespół ds. Bieżącej Koordynacji Działań na rzecz Wstąpienia do NATO
	5 lutego	Grupa amerykańskich senatorów (na czele z senatorem Williamem Rothem) zgłasza projekt rezolucji popierający zaproszenie Polski, Czech, Węgier i Słowenii do NATO

Rok	Data	Rodzaj przedsięwzięcia
	18 lutego	Zarządzenie prezesa Rady Ministrów Włodzimierza Cimoszewicza w sprawie powołania Zespołu ds. Członkostwa RP w Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (przewodniczący min. Dariusz Rosati)
	21 lutego	Wizyta premiera Cimoszewicza w Kwaterze Głównej NATO (oświadczenie, że Polska spełnia już wszystkie kryteria, aby stać się pełnym członkiem NATO)
	24 kwietnia	Ogłoszenie decyzji Rady Sojuszu Północnoatlantyckiego o zaproszeniu na spotkanie towarzyszące szczytowi NATO w Madrycie państw uczestniczących w „Partnerstwie dla Pokoju"
	12 czerwca	USA (prezydent Clinton) postanawiają, że w pierwszej kolejności do NATO powinny być przyjęte Polska, Czechy i Węgry
	8 lipca	Szczyt Paktu Północnoatlantyckiego w Madrycie. Polska, Czechy i Węgry zostają zaproszone do rozpoczęcia negocjacji o członkostwie w Sojuszu
	11 lipca	Utworzenie międzyresortowego zespołu ds. negocjacji z NATO (przewodniczący – wiceminister spraw zagranicznych Andrzej Towpik
	25 lipca	Pierwsze spotkanie informacyjne przedstawicieli Polski i NATO, dotyczące trybu formalnych negocjacji (siedziba NATO)
	16 września	Rozpoczęcie rozmów akcesyjnych Polska-NATO w Brukseli
	29 września	Druga runda rozmów akcesyjnych. Polska przedstawia kwestionariusz planowania obronnego NATO (stan i plany rozwoju WP)
	9 października	Trzecia runda rozmów akcesyjnych (budżet obronny i koszty zobowiązań)
	23 października	Zakończenie formalnych rozmów Polski z NATO o przystąpieniu do Sojuszu
	28 listopada	Rządy państw NATO zatwierdzają protokół o przystąpieniu Polski, Czech i Węgier do NATO (podpisanie protokołów przez szefów dyplomacji 16 państw NATO – 16.12.)
1998	7 stycznia	Polska po raz pierwszy uczestniczy w cotygodniowym posiedzeniu Rady NATO na szczeblu ambasadorów
	3 lutego	Parlament Danii, jako pierwszy spośród państw NATO, ratyfikuje protokoły akcesyjne o przystąpieniu Polski, Czech i Węgier do Sojuszu
	3 marca	Protokoły akcesyjne Polski, Czech i Węgier aprobuje Komisja Spraw Zagranicznych Senatu USA
	26 marca	Protokoły akcesyjne ratyfikuje Bundestag
	30 kwietnia	Senat USA ratyfikuje protokoły przyjęcia do NATO Polski, Czech i Węgier
	5 maja	Pierwsze oficjalne spotkanie najwyższych rangą wojskowych 16 państw NATO oraz Polski, Czech i Węgier (gen. Henryk Szumski informuje o możliwości obsadzenia 300 stanowisk w strukturach dowódczych NATO)

Rok	Data	Rodzaj przedsięwzięcia
	12 czerwca	Wizyta ministra J. Onyszkiewicza w Kwaterze NATO. Podpisanie wielostronnych porozumień o utworzeniu międzynarodowej eskadry okrętów wyspecjalizowanych w rozminowaniu mórz i o powołaniu Akademii Sztabowej w Tartu (Estonia)
	15 lipca	Otwarcie biura przedstawiciela wojskowego Polski (MILREP) przy Komitecie Wojskowym NATO w Brukseli w obecności szefa Sztabu Generalnego (gen. Henryk Tacik i 15 oficerów)
	21 października	Ministrowie obrony Polski, Czech i Węgier na spotkaniu w Budapeszcie deklarują pełne przygotowanie do wstąpienia do NATO
	29 października	Wizyta w Sztabie Generalnym (na zaproszenie gen. H. Szumskiego) zastępcy Naczelnego Dowódcy Połączonych Sił Zbrojnych NATO w Europie gen. Jeremy McKenzie
	24 listopada	Udział w posiedzeniu Komitetu Wojskowego NATO szefa Sztabu Generalnego WP gen. broni Henryka Szumskiego
	21 grudnia	Spotkanie szefów sztabów armii Polski, Czech i Węgier (Hortobagy). Rozpatrzenie m. in. spraw uroczystości rozszerzenia Sojuszu
1999	29 stycznia	List Sekretarza Generalnego NATO do ministra spraw zagranicznych Polski. Oficjalne zaproszenie Polski do przystąpienia do Sojuszu
	17 lutego	Ustawa Sejmu RP upoważniająca prezydenta do ratyfikacji Traktatu Waszyngtońskiego
	12 marca	Oficjalne przyjęcie Polski, Czech i Węgier do NATO

ZAŁĄCZNIK 5

Udział sił polskich w ćwiczeniach międzynarodowych w okresie poprzedzającym wejście do NATO

Data	Kryptonim ćwiczenia	Rodzaj ćwiczenia – stan sił polskich
8-18.06.1993 r.	„BALTOPS"	Ćwiczenia sił marynarek wojennych państwa NATO. Po raz pierwszy uczestniczą wszystkie państwa mające dostęp do Bałtyku, w tym również wybrane jednostki marynarki polskiej
12-16.09.1994 r.	„MOST WSPÓŁPRACY-94"	Pierwsze ćwiczenia NATO na terenie Polski w ramach PdP (Biedrusko). Uczestniczy 13 państw. Siły polskie – sztab batalionu, 280 żołnierzy, 4 śmigłowce
5-9.10.1994 r.	ćwicz. polsko-niemiecko-duńskie	Ćwiczenie marynarek wojennych na Bałtyku. Uczestniczą 3 polskie trałowce
24-28.10.1994 r.	„DUCH WSPÓŁPRACY"	Ćwiczenia w ramach PdP na poligonie pod Arnhem. Udział bierze 12 państw. Dotyczyły przygotowania do misji pokojowych. Udział brało 30 żołnierzy polskich
26.10.-3.11.1994 r.	„CARBON GAPE"	Ćwiczenia w ramach PdP w Danii. W skład grupy polskiej wchodziło 37 żołnierzy
8-10.05.1995 r.	„BRIGHT EYE"	Ćwiczenia w ramach PdP w Wielkiej Brytanii. Około 50 żołnierzy polskich
2-12.06.1995 r.	„BALTOPS-95"	Ćwiczenie morskie na Bałtyku w ramach PdP. Udział polskich okrętów i samolotów bojowych
8-26.08.1995 r.	„COOPERATIVE NUGGET"	Pierwsze ćwiczenia w ramach PdP na terenie Stanów Zjednoczonych (Fort Polk w Luizjanie). Udział bierze 41-osobowy pluton ze składu 6. Pomorskiej Brygady Desantowo-Szturmowej
9-20.09.1995 r.	„COMBINED ENDEAVOUR"	Udział polskich sił w ćwiczeniu na terenie RFN w ramach PdP
2-13.10.1995 r.	„COOPERATIVE JAGUAR"	Ćwiczenia w ramach PdP na terenie Danii. Ze strony polskiej uczestniczą: sztab batalionu oraz samoloty i okręty
14-19.01.1996 r.	ćwiczenie dowódczo-sztabowe	Ćwiczenie w zakresie prowadzenia operacji pokojowych w Euskirchen (RFN). Uczestniczy zespół oficerów polskich
3-30.03.1996 r.	„ADVENTURE EXPRESS-96"	Ćwiczenie sztabowe – doskonalące w Brukseli i Heidelbergu. Grupa polskich oficerów przechodzi przeszkolenie w doskonaleniu procedur w operacjach utrzymywania pokoju
21-25.03.1996 r.	„BAŁTYCKA	Polsko-niemiecko-duńskie ćwiczenia

Data	Kryptonim ćwiczenia	Rodzaj ćwiczenia – stan sił polskich
	WSPÓŁPRACA-96"	dowódczo-sztabowe w zakresie organizacji operacji pokojowych (Drawsko Pom.)
7-15.06.1996 r.	„BALTOPS-96"	Kolejne ćwiczenie morskie państwa bałtyckich. Uczestniczy 6 okrętów polskich
12-30.08.1996 r.	„COOPERATIVE OSPREY-96"	Ćwiczenia w ramach PdP w Północnej Karolinie (USA). Polskę reprezentuje grupa oficerów
3-9.09.1996 r.	„AMBER EXPRESS"	Polsko-niemieckie ćwiczenia lotnicze, mające na celu zgranie sił powietrznych realizujących zadania ograniczenia lotów w strefie zagrożenia
12-23.05.1997 r.	„COOPERATIVE GUARD-97"	Ćwiczenia dowódczo-sztabowe zorganizowane przez Dowództwo NATO w Europie Centralnej na poligonie w Muenster-Bergen (RFN). Udział brało ponad 2500 żołnierzy z 26 państw. Udział brało 50 oficerów polskich, w tym dowództwo Brygady Desantowo-Szturmowej. Po raz pierwszy zastępcą dowódcy takiego ćwiczenia był oficer polski (gen. E. Szwagrzyk)
11-18.02.1998 r.	„CRISIS MANAGEMENT EXERCISE-98"	Pierwszy udział oficerów polskich w dorocznych ćwiczeniach dowódczo-sztabowych NATO, związanych z zarządzaniem sytuacjami kryzysowymi
18-27.05.1998 r.	„COOPERATIVE JAGUAR-98"	Ćwiczenia w ramach PdP (udział 17 państw) w Danii. Szkolenia w prowadzeniu operacji pokojowych (w tym także związanych z ewakuacją ludności)
6-12.06.1998 r.	„COOPERATIVE OSPREY-98"	Ćwiczenie z wojskami w bazie amerykańskiej piechoty morskiej w Camp Lejenne (Północna Karolina). Uczestniczą wojska USA, Kanady i Holandii oraz 2000 żołnierzy z 12 państw objętych programem PdP (zespół polski około 20 żołnierzy). Ćwiczenia dotyczą opanowania zamieszek ulicznych i oczyszczenia pól minowych
3-10.11.1998 r.	„BALTIC COOPERATION-98"	Trzecie polsko-niemiecko-duńskie ćwiczenia dowódczo-sztabowe w zakresie planowania i przeprowadzenia misji wspierających pokój (Boosted – RFN)

ZAŁĄCZNIK 6

ZESTAWIENIE LICZBOWE PRACOWNIKÓW NAUKOWYCH

Lp.	Jednostka organiz.	Liczba pracowników naukowych															
		Profesorowie /1/			Doktorzy habilitowani /2/			Doktorzy /3/									Ogółem /1+2+3/
								wojsk.		hum.		ekon.		innych		razem	
		żoł. zaw.	prac cyw.	razem	żoł. zaw.	prac cyw	razem	żoł. zaw.	prac. cyw.	żoł. zaw.	prac. cyw.	żoł. zaw	prac cyw	żoł. zaw.	prac. cyw.		
1.	Komenda	-	-	-	-	2	2	2	-	-		-	-	-	-	2	4
2.	WSO	1	10	11	6	7	13	26	-	-	1	3	-	1	-	31	55
3.	WWL	3	5	8	6		6	33	-	-	-	-	-	-	-	33	47
4.	WLiOP	-	3	3	6	1	7	15	-	-	-	-		-	-	15	25
5.	INH	-	3	3	2	3	5	7	-	6	-	-	-	-	-	13	21
6.	CSiKGW	-	-	-	-	-	-	14	-	-	-	-	-	-	-	14	14
7.	OOS	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1
8.	ON	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	2
9.	OO-K	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1	1
10.	OZ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		
11.	ZMB	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-		1
Razem w AON		4	21	25	21	13	34	100	1	6	1	3	-	1	-	112	171

*Tabela 3-7 opracowano na podstawie danych Wydziału Planowania i Koordynacji Badań Naukowych Oddziału Naukowego, wyd. AON, Warszawa 2005.

ZAŁĄCZNIK 7

WYKAZ SAMODZIELNYCH PRACOWNIKÓW NAUKOWYCH

Lp	Jednostka org.	Dziedzina naukowa	PROFESOROWIE	Rada Wydz.	Dziedzina naukowa	DOKTORZY HABILITOWANI	Rada Wydz.
1.	**Komenda**				H W	1. Jerzy GOTOWAŁA Marian KOWALEWSKI	WLiOP
2.	**WS-O**	W W W W W W W W E W W	1. Płk Eugeniusz NOWAK 2. Tadeusz JEMIOŁO 3. Witold POKRUSZYŃSKI 4. Roman KULCZYCKI 5. Wojciech ŁEPKOWSKI 6. Piotr SIENKIEWICZ 7. Julian SKRZYP 8. Ryszard WRÓBLEWSKI 9. Andrzej SOKOŁOWSKI 10. Stanisław KOZIEJ 11. Romuald MAŃKOWSKI	WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O	W W E W E W H H W E W E W	1. Płk Jacek PAWŁOWSKI 2. Płk Bogdan ZDRODOWSKI 3. Płk Zenon STACHOWIAK 4. Kmdr Krzysztof KUBIAK 5. Płk Janusz PŁACZEK 6. Ppłk Jarosław KARDAS 7. Stefan KORYCKI 8. Jan CZAJA 9. Andrzej CIUPIŃSKI 10. Janusz KOSTECKI 11. Waldemar KITLER 12. Władysław MIŚ 13. Józef MARCZAK	WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O WS-O
3.	**WWL**	W W W W W W W W	1. Płk Adam TOMASZEWSKI 2. Płk Czesław JARECKI 3. Płk Józef MICHNIAK 4. Bogdan SZULC 5. Stanisław ŚLADKOWSKI 6. Leopold CIBOROWSKI 7. Michał HUZARSKI 8. Jan WOJNAROWSKI	WWL WWL WWL WWL WWL WWL WWL WWL	W W W W W W	1. Płk Mariusz WIATR 2. Płk Waldemar KACZMAREK 3. Płk Witold LIDWA 4. Płk Józef JANCZAK 5. Płk Janusz KRĘCIKIJ 6. Ppłk Henryk SPUSTEK	WWL WWL WWL WWL WWL WWL
4.	**WLiOP**	W W W	1. Wojciech MICHALAK 2. Stefan ANTCZAK 3. Eugeniusz ZABŁOCKI	WLiOP WLiOP WLiOP	W W W W W W W	1. Płk Stanisław ZAJAS 2. Płk Marian CIEŚLARCZYK 3. Płk Janusz KARPOWICZ 4. Płk Ryszard SZPYRA 5. Płk Piotr MAKOWSKI 6. Płk Andrzej GLEN 7. Zbigniew GROSZEK	WLiOP WLiOP WLiOP WLiOP WLiOP WliOP WLiOP
5.	**INH**	H H H	1. Marek PLEWCZYŃSKI 2. Tomasz GOBAN-KLAS 3. Lech ZACHER		H W H H H	1. Ryszard STĘPIEŃ 2. Płk Stanisław JARMOSZKO 3. Ppłk Jarosław PIĄTEK 4. Janusz ODZIEMKOWSKI 5. Kazimierz KRZYSZTOFEK	
6.	**Inne jednostki ogólnoakademickie**				H	1. Płk Jerzy KAJETANOWICZ	
RAZEM:		**25**	W tym: - nauk wojskowych: 21; - nauk ekonomicznych: 1; - nauk humanistycznych: 3.		**34**	W tym: - nauk wojskowych: 22; - nauk ekonomicznych: 4; - nauk humanistycznych: 8.	

LEGENDA: W – nauki wojskowe; **H** – nauki humanistyczne; **E** – nauki ekonomiczne;

ZAŁĄCZNIK 8

Wykaz zbiorów Biblioteki Głównej Akademii Obrony Narodowej*

Lp.	Nazwa	Liczba
1.	Liczba woluminów książek	864 055
2.	CD	974
3.	Kaset TV i radiomagnetofonowych	1 258
4.	Liczba roczników czasopism	18 732
5.	Roczniki czasopism zawierają: - tytuły polskie - tytuły zagraniczne	 769 272
6.	Liczba prenumerowanych tytułów czasopism: - krajowych	 156

* Źródło: opracowanie Biblioteki Głównej AON, wyd. AON, Warszawa 2005.

ZAŁĄCZNIK 9

WYKAZ PROFESORÓW
wg dziedzin nauki

	JEDNOSTKA ORGANIZACYJNA	ŻOŁNIERZ ZAWODOWY	PRACOWNIK CYWILNY
PROFESOROWIE NAUK WOJSKOWYCH 21	Wydział Strategiczno-Obronny	1. Płk Eugeniusz NOWAK	1.Tadeusz JEMIOŁO 2. Witold POKRUSZYŃSKI 3. Roman KULCZYCKI 4. Wojciech ŁEPKOWSKI 5. Piotr SIENKIEWICZ 6. Julian SKRZYP 7. Ryszard WRÓBLEWSKI 8. Stanisław KOZIEJ 9. Romuald MAŃKOWSKI
	Wydział Wojsk Lądowych	1. Płk Adam TOMASZEWSKI 2. Płk Czesław JARECKI 3. Płk Józef MICHNIAK	1. Bogdan SZULC 2. Stanisław ŚLADKOWSKI 3. Leopold CIBOROWSKI 4. Michał HUZARSKI 5. Jan WOJNAROWSKI
	Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej		1. Wojciech MICHALAK 2. Stefan ANTCZAK 3. Eugeniusz ZABŁOCKI
		RAZEM: 4	**RAZEM: 18**
PROFESOROWIE NAUK HUMANISTYCZNYCH 3	Instytut Nauk Humanistycznych	-	1. Marek PLEWCZYŃSKI 2. Tomasz GOBAN-KLAS 3. Lech ZACHER
		RAZEM: -	**RAZEM: 3**
PROFESOROWIE NAUK EKONOMICZNYCH 1	Wydział Strategiczno-Obronny	-	1. Andrzej SOKOŁOWSKI
		RAZEM: -	**RAZEM: 1**
RAZEM (profesorów) **w AON**		**4**	**21**

ZAŁĄCZNIK 10

WYKAZ DOKTORÓW HABILITOWANYCH

wg dziedzin nauki

	JEDNOSTKA ORGANIZACYJNA	ŻOŁNIERZ ZAWODOWY	PRACOWNIK CYWILNY
DOKTORZY HABILITOWANI NAUK WOJSKOWYCH 22	Komenda		1. Marian KOWALEWSKI
	Wydział Strategiczno-Obronny	1. Płk Jacek PAWŁOWSKI 2. Płk Bogdan ZDRODOWSKI 3. Kmdr Krzysztof KUBIAK 4. Ppłk Jarosław KARDAS	1. Andrzej CIUPIŃSKI 2. Waldemar KITLER 3. Józef MARCZAK
	Wydział Wojsk Lądowych	1. Płk Mariusz WIATR 2. Płk Waldemar KACZMAREK 3. Płk Witold LIDWA 4. Płk Józef JANCZAK 5. Płk Janusz KRĘCIKIJ 6. Ppłk Henryk SPUSTEK	
	Wydział Lotnictwa i Obrony Powietrznej	1. Płk Stanisław ZAJAS 2. Płk Marian CIEŚLARCZYK 3. Płk Janusz KARPOWICZ 4. Płk Ryszard SZPYRA 5. Płk Piotr MAKOWSKI 6. Płk Andrzej GLEN	1. Zbigniew GROSZEK
	Instytut Nauk Humanistycznych	1. Płk Stanisław JARMOSZKO	
		RAZEM: 17	**RAZEM: 5**
DOKTOZRY HABILITOWANI NAUK HUMANISTYCZNYCH 8	Komenda		1. Jerzy GOTOWAŁA
	Wydział Strategiczno-Obronny		1. Stefan KORYCKI 2. Jan CZAJA
	Instytut Nauk Humanistycznych	1. Ppłk Jarosław PIĄTEK	1. Ryszard STĘPIEŃ 2. Janusz ODZIEMKOWSKI 3. Kazimierz KRZYSZTOFEK
	Zakład Metodologii Badań	1. Płk Jerzy KAJETANOWICZ	
		RAZEM: 2	**RAZEM: 6**
DOKTORZY HABILITOWANI NAUK EKONOMICZNYCH 4	Wydział Strategiczno-Obronny	1. Płk Zenon STACHOWIAK 2. Płk Janusz PŁACZEK	1. Janusz KOSTECKI 2 . Władysław MIŚ
		RAZEM: 2	**RAZEM: 2**
RAZEM doktorów habilitowanych w AON		**21**	**13**

WYKAZ SPECJALNOŚCI NAUKOWYCH
w dziedzinie nauk wojskowych

RADA WYDZIAŁU STRATEGICZNO-OBRONNEGO	RADA WYDZIAŁU WOJSK LĄDOWYCH	RADA WYDZIAŁU LOTNICTWA I OBRONY POWIETRZNEJ
1) bezpieczeństwo narodowe	1) dowodzenie	1) bezpieczeństwo powietrzne
2) bezpieczeństwo międzynarodowe	2) sztuka wojenna	2) lotnictwo
3) obrona narodowa	3) dydaktyka wojskowa	3) obrona powietrzna
4) strategia	4) kierowanie organizacją	4) siły powietrzne
5) zarządzanie strategiczne	5) kierowanie w środowisku teleinformatycznym	
6) zarządzanie zasobami osobowymi	kierowanie systemami teleinformatycznymi	
7) geografia	zarządzanie systemami informacyjnymi	
8) ekonomika bezpieczeństwa		
9) logistyka		

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej
Nr ewid. 24748
II